

มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

ศึกษากรณี : การคุ้มครองลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์

**LEGAL MEASURES WITH REGARD TO INTELLECTUAL
PROPERTIES PROTECTION: CASE STUDY OF COPYRIGHTED
PROTECCION ON CINEMATOGRAPHIC WORKS**

ประสาร โสมเสมอสุวรรณ

PRASAN SOMSEMSUWUN

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต

กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

พ.ศ. 2560

ลิขสิทธิ์ของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

**LEGAL MEASURES WITH REGARD TO INTELLECTUAL
PROPERTIES PROTECTION : CASE STUDY OF COPYRIGHTED
PROTECCION ON CINEMATOGRAPHIC WORKS**

PRASAN SOMSEMSUWUN

**A THEMATIC PAPER SUMMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR THE DEGREE
OF MASTER OF LAWS BUSINESS LAW
FACULTY OF LAW
SRIPATUM UNIVERSITY**

2017

COPYRIGHT OF FACULTY SRIPATUM UNIVERSITY

สารนิพนธ์เรื่อง	มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาศึกษากรณี : การคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์
คำสำคัญ	มาตรการตามกฎหมาย, ลิขสิทธิ์ภาพยนตร์
นักศึกษา	ไพศาล โสมเสนสุวรรณ
อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์	ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.วิสูตร คุวานนที
หลักสูตร	นิติศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชากฎหมายธุรกิจ
พ.ศ.	2559

บทคัดย่อ

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสมัยใหม่ นอกจากจะก่อให้เกิดปัญหาหลายๆ ด้านที่เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ในงานสร้างสรรค์ประเภทที่เป็นภาพและเสียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อยู่ในรูปของภาพยนตร์ทั้งที่เป็นปัญหากฎหมายและปัญหาทางปฏิบัติแล้วยังทำให้การละเมิดลิขสิทธิ์งานสร้างสรรค์ประเภทนี้กระทำกันได้อย่างง่ายดายกว้างขวางและรวดเร็วครั้งละมากๆ จึงสร้างรายได้ให้แก่ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์เป็นจำนวนมหาศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็น ภาพยนตร์ ทำให้มีการละเมิดลิขสิทธิ์ประเภทนี้ในแทบทุกประเทศโลกที่สามซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วย อันก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมากมายต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ทำให้ขาดทุนถึงขนาดที่อาจจะทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้ อันส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศของผู้สร้างภาพยนตร์เป็นอันมาก เพราะการส่ง ออกภาพยนตร์น่าจะสร้างรายได้ให้แก่ประเทศผู้ส่งออกได้เป็นอย่างมาก หากไม่มีการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์อย่างในปัจจุบัน วิสาหกิจ ที่ได้รับความเสียหายจากการละเมิดลิขสิทธิ์นี้ จึงกดดันให้สหรัฐฯ บีบบังคับประเทศที่ละเมิดลิขสิทธิ์สหรัฐฯ ให้ป้องกันและปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ของตนอย่างเข้มงวดและเคร่งครัด ประเทศไทยจึงใช้มาตรการป้องกันและปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์รุนแรงมากจนเกิดปัญหาทั้งที่เป็นปัญหากฎหมายและปัญหาในทางปฏิบัติ นอกจากนั้นปัญหากฎหมายว่าใครมีลิขสิทธิ์ในส่วนของภาพยนตร์แต่ละเรื่องและการจ่ายค่าลิขสิทธิ์ภาพยนตร์จะต้องจ่ายให้แก่ใครและใครเป็นผู้มีสิทธิที่จะมาเรียกเก็บค่าลิขสิทธิ์ กับปัญหาการเรียกเก็บค่าลิขสิทธิ์ซ้ำซ้อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการฉายภาพยนตร์ทางโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมยังคงเป็นปัญหากฎหมายที่ยังหาคำตอบมิได้ เพราะมีลิขสิทธิ์อื่นซ้ำซ้อนกันอยู่ ซึ่งอาจทำให้มีปัญหาในเรื่องการบังคับใช้สิทธิของเจ้าของงานอันมีลิขสิทธิ์ต่างๆ เป็นจำนวนมากและทำให้มีการฟ้องร้องกันไม่รู้จบ

จากการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในภาพยนตร์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เปรียบเทียบกับกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญากรุงเบิร์น ค.ศ. 1976 และกฎหมายของสหรัฐอเมริกา พบว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยยังมีช่องโหว่อยู่ และยังมีโอกาสให้ความคุ้มครองแก่ลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ได้อย่างเต็มที่

ผู้เขียนจึงเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ว่าเนื่องจากงานภาพยนตร์มีบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายเช่นผู้เขียนบท ผู้อำนวยการสร้าง ผู้กำกับการแสดง นักแสดงและวงดนตรี ในการสร้างภาพยนตร์นี้หลายคน จึงต้องถือว่าผู้สร้างภาพยนตร์เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เพราะผู้สร้างภาพยนตร์เป็นผู้เสียค่าตอบแทนให้ทุกๆฝ่ายที่เข้าร่วมงานการสร้างภาพยนตร์ และเป็นผู้ที่มีอำนาจที่จะใช้ หรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้ลิขสิทธิ์ภาพยนตร์นั้นตลอดจนสามารถเรียกค่าเสียหายจากผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์นั้นได้ด้วย

THEMATIC TITLE	LEGAL MEASURES WITH REGARD TO INTELLECTUAL PROPERTIES PROTECTION : CASE STUDY OF COPYRIGHTED PROTECCION ON CINEMATOGRAPHIC WORKS
KEYWORD	LEGAL MEASURES, COPYRIGHTED CINEMATOGRAPHIC
STUDENT	PAISAN SOMSENSUWUN
THEMATIC ADVISOR	PROFESSOR (SPECIAL) DR. WISUTRA TUWAYANON
LEVEL OF STUDY	MASTER OF LAWS BUSINESS LAW
FACULTY	FACULTY OF LAWS SRIPATUM UNIVERSITY
YEAR	2017

ABSTRACT

Presently, there has been a rapid development in modern technology. In addition to creating many problems related to creative works in audio and visual, especially in movies. It causes both legal and enforcement problems and make copyright infringement on these creative works quite easy, widespread, and quick in large quantity generating enormous income for an infringer of copyright, especially in movie. This type of piracy is prevalent in third-world countries, including the Kingdom of Thailand. It causes huge damages to owners of copyright movies and even operate at a loss of profit and may be unable to continue business. As the result, it impacts on the economy of these movie maker countries. The export can generate revenue for the exporting countries provided that there is not any copy right infringement like the present. Consequently, these businesses have put pressure on the United States to force countries that violate copy right infringement of the United States to prevent and suppress copyright infringement strictly and severely. Thus, Thailand has taken measures to prevent and suppress copyright infringements of movies very severely which created legal and enforcement issues. Moreover, the issue of who has copyrights in any part of the movie and the payment of royalties such as to whom it is paid and who is entitled to collect royalties, and a problem of double charging of royalties, especially movie broadcast via satellite are still problems that have no

lawful answer. Because of these complicated copyrights issues, they causes many problems in enforcement of the rights of the owner of copyrighted work and there could be endless litigation.

From the analysis of the problems of the protection of copyright in the film, according to Copyright Act B.E. 2537 (1994) as compared to the international laws such as the Berne Convention in 1976 and the United States laws, it shows that copyright laws of Thailand are still vulnerable and cannot provide full protection of copyright to the movie.

The author proposes guideline for solving these problems that as there are many parties associated with the movie work, such as a screenwriter, producer, director, actors, and bands in movie making, thus, it is deemed that ownership of the copyright belongs to the movie makers. Because or she pays compensation for all parties who participated in the creation of the movie and the movie maker shall have power for its use and to authorize any party in the use of any copyrighted movies as well as claims for damages from the infringer.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ดีด้วยความอนุเคราะห์ ช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากท่าน ศาสตราจารย์(พิเศษ) ดร.วิสูตร ตูยานนท์ ที่ให้คำแนะนำในการเขียนและกรุณารับเป็นที่ปรึกษา สารนิพนธ์รวมถึงให้ความรู้ คำปรึกษาและข้อคิดเห็นต่างๆ อันมีคุณค่าทางวิชาการ ตลอดจนตรวจสอบแก้ไข ข้อบกพร่อง และเอาใจใส่ดูแลผู้เขียนในการทำสารนิพนธ์ในครั้งนี้เป็นอย่างดี ตั้งแต่เริ่มต้นทำสารนิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จ ผู้เขียนทราบซึ่งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างดี และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ อีกทั้งกราบขอบพระคุณ ดร.ชาญวิทย์ สุวรรณบุญย์ ประธานกรรมการสอบสารนิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ โชคเหมาะ ที่กรุณารับเป็นกรรมการสอบสารนิพนธ์ในครั้งนี้ และยังได้สละเวลาอันมีค่าของท่านมาดำเนินการสอบสารนิพนธ์ ทั้งได้กรุณาให้คำแนะนำ และชี้แนะแนวทางจนทำให้สารนิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหลายที่ได้นิพนธ์ศึกษา ผู้แต่งตำรา ผู้เขียนบทความต่างๆ ตลอดจนวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ของท่าน ที่ทำให้ผู้เรียนได้ใช้อ้างอิงทางวิชาการ และได้มีโอกาสค้นคว้าจนสามารถจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ตามความมุ่งหมาย

นอกจากนี้ขอขอบคุณผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จทุกท่านที่ไม่ได้เอ่ยนามมา ณ ที่นี้ ที่มีส่วนในการให้คำแนะนำ คอยสนับสนุนข้อมูลต่างๆ ในการเขียนสารนิพนธ์และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้เขียน สุดท้ายนี้ผู้เขียนขอโน้มรำลึกถึงพระคุณบิดามารดา ครูอาจารย์ ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้และอบรมสั่งสอนผู้เขียน และขอขอบคุณ คุณสาริศา รุ่งทิพากรไพศาล ที่คอยชี้แนะและให้การสนับสนุนผู้เขียนเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา หากสารนิพนธ์เล่มนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ไพศาล โสมเสมอสุวรรณ

มหาวิทยาลัยศรีปทุม

2559

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	I
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	IV
กิตติกรรมประกาศ	VII
สารบัญ	VIII
บทที่	
1 บทนำ	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา	2
1.3 สมมติฐานของการศึกษา	3
1.4 วิธีการดำเนินการศึกษา	4
1.5 ขอบเขตของการศึกษา	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา	4
2 แนวคิด ทฤษฎี และวิวัฒนาการของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ที่เกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์	5
2.1 ความเป็นมาของทรัพย์สินทางปัญญา	5
2.2 ความหมายของทรัพย์สินทางปัญญา	8
2.3 แนวคิดการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา	10
2.3.1 เหตุผลทางเศรษฐกิจ	10
2.3.2 เหตุผลทางด้านศีลธรรม	11
2.3.3 ลักษณะเฉพาะของทรัพย์สินทางปัญญา	11
2.3.4 สิทธิทางกฎหมาย	12
2.3.5 การใช้ประโยชน์ร่วมกันหลายคนในเวลาเดียวกัน	13
2.4 ประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา	13
2.4.1 ลิขสิทธิ์	14
2.4.2 หลักเกณฑ์ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์	14

บทที่	หน้า
2.5	17
2.5.1	17
2.5.2	18
2.5.3	19
2.5.4	20
2.6	25
2.7	26
2.7.1	28
2.8	31
2.8.1	32
2.8.2	32
2.9	33
2.9.1	33
2.9.2	34
2.9.3	34
2.9.4	35
2.10	38
ระหว่างประเทศ	38
2.11	42
2.11.1	46
2.11.2	49
2.11.3	51
3	55

บทที่	หน้า
3.1 กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในภาพยนตร์.....	55
3.1.1 มาตรการการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์.....	56
3.1.2 มาตรการการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในอนุสัญญากรุงเบิร์น ค.ศ. 1971	56
3.1.3 มาตรการการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ของอนุสัญญากรุงเบิร์น ที่ได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมทั้งสิ้นรวม 8 ครั้ง.....	57
3.1.4 มาตรการการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในอนุสัญญาลิขสิทธิ์สากล (Universal Copyright Convention).....	60
3.1.5 มาตรการการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในอนุสัญญากรุงโรม.....	61
3.1.6 การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในอนุสัญญาการคุ้มครองทรัพย์สิน ทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า และสินค้าปลอมแปลง (TRIPS).....	63
3.1.7 เจื้อนไขการได้มาซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ในอนุสัญญากรุงเบิร์น ค.ศ. 1971	63
3.1.8 เจื้อนไขการได้มาซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ในอนุสัญญาการคุ้มครองทรัพย์สิน ทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า และสินค้าปลอมแปลง.....	64
3.1.9 ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับงานภาพยนตร์ (Paris Act 1971)	64
3.1.10 ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับงานภาพยนตร์ในอนุสัญญา กรุงเบิร์น ค.ศ. 1971 อนุสัญญากรุงเบิร์น ฉบับ (Paris Act 1971).....	64
3.1.11 ข้อยกเว้นการละเมิดเกี่ยวกับงานภาพยนตร์ในอนุสัญญาการคุ้มครอง ทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า และสินค้าปลอมแปลง.....	65
3.1.12 อายุแห่งการคุ้มครองงานภาพยนตร์.....	65
3.1.13 อายุการคุ้มครองงานภาพยนตร์อนุสัญญากรุงเบิร์น ค.ศ. 1971.....	66
3.1.14 อายุการคุ้มครองงานภาพยนตร์อนุสัญญาการคุ้มครองทรัพย์สิน ทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า และสินค้าปลอมแปลง.....	66
3.1.15 เครื่องหมายการค้าภายใต้การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC).....	67
3.1.16 การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในต่างประเทศ.....	69
3.1.17 การยื่นจดทะเบียนคุ้มครองในกลุ่มประเทศ.....	69

บทที่	หน้า
3.2 กฎหมายเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในภาพยนตร์ในทางปฏิบัติของนานาชาติ	
States practice	75
3.2.1 มาตรการและกฎหมายการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ ของกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	70
3.2.2 การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	70
3.2.3 การให้ความคุ้มครองงานภาพยนตร์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	71
3.2.4 เงื่อนไขการได้มาซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา.....	71
3.2.5 ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับงานภาพยนตร์ใน ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	72
3.2.6 อายุแห่งการคุ้มครองงานภาพยนตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา	72
3.3 กฎหมายไทยเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในภาพยนตร์ในทางปฏิบัติของประเทศไทย	72
3.3.1 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา.....	72
3.3.2 กฎหมายลิขสิทธิ์	73
3.3.3 งานที่ได้รับความคุ้มครอง	73
3.3.4 งานที่กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ให้การคุ้มครอง	75
3.3.5 อายุความฟ้องร้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์.....	75
3.3.6 คดีอาญา.....	75
3.3.7 คดีแพ่ง.....	75
3.3.8 กฎหมายทั่วไปเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษ.....	76
3.3.9 ลักษณะของค่าเสียหายเชิงลงโทษ.....	77
3.3.10 วัตถุประสงค์ทั่วไปของค่าเสียหายเชิงลงโทษ.....	78
3.3.11 หลักเกณฑ์ทั่วไปในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ.....	80
4 วิเคราะห์ปัญหามาตรการในการคุ้มครองละเมิดลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์	86
4.1 ปัญหาการคุ้มครองลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์.....	87
4.2 ปัญหาในการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้ได้รับอนุญาตแพร่เสียงแพร่ภาพ ที่มีต้นกำเนิดในต่างประเทศ	89

บทที่	หน้า
4.3 ปัญญาอายุการคุ้มครองงานภาพยนตร์	90
4.4 ปัญหาหลักเกณฑ์การคุ้มครองของอนุสัญญาระหว่างประเทศ กับหลักเกณฑ์การคุ้มครองของประเทศไทย	91
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	93
5.1 บทสรุป	93
5.2 ข้อเสนอแนะ	97
บรรณานุกรม	99
ภาคผนวก	101
ภาคผนวก ก สนธิสัญญากรุงเบิร์น (Berne Convention For the Protection of Literary and Artistic Work).....	102
ภาคผนวก ข สนธิสัญญาลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญา (WIPO).....	112
ภาคผนวก ค ความแตกต่างระหว่าง TRIPs กับ TRIPs PLOS.....	132
ภาคผนวก ง กฎหมายที่อาจต้องแก้ไขให้ขึ้นไปตาม Strategic Schedule for ASEAN Economic community แผนบ้าย AEC Blueprint.....	139
ประวัติผู้เขียน.....	140

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญของปัญหา

ความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีในยุคปัจจุบันทำให้การลอกเลียนและทำซ้ำซึ่งงานสร้างสรรค์อันมีลิขสิทธิ์กระทำได้ง่าย รวดเร็วและทำแต่ละครั้งได้เป็นจำนวนมากๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานสร้างสรรค์อันมีลิขสิทธิ์ ในรูปของเสียงและภาพ เช่น เพลง ดนตรีและภาพยนตร์ทำให้การละเมิดลิขสิทธิ์งานสร้างสรรค์ประเภทเหล่านี้ กระทำได้รวดเร็วครั้งละมากๆ อย่างกว้างขวางสร้างรายได้ให้ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์อย่างมหาศาล ซึ่งทำให้มีผู้นิยมละเมิดลิขสิทธิ์กันอย่างกว้างขวางในประเทศโลกที่สามซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วยจึงก่อให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ที่ต้องขาดทุนมากจนไม่อาจดำเนินกิจการต่อไปได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ซึ่งเป็นงานสร้างสรรค์ที่ต้องลงทุนมหาศาล โดยเฉพาะภาพยนตร์ใหญ่ๆที่ต้องใช้เงินทุนเป็นจำนวนมหาศาลและได้รับความนิยมสูงมากเช่นภาพยนตร์เรื่องบทบัญญัติสิบประการ (The Ten Commandments) เฮอร์คิวลีส (Hercules) เป็นเฮอร์ (Ben Hur) อวตาร (AVATAR) สตาร์ วอร์ส (Star Wars) ลอร์ดออฟเดอะริงส์ (Lord of the Rings) หรืออภินิหารแหวนครองพิภพ แฮร์รี่ พอตเตอร์ (Harry Potter) ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งหากไม่ถูกละเมิดลิขสิทธิ์ เมื่อนำภาพยนตร์เหล่านี้ออกฉายในโรงภาพยนตร์ทั่วโลกจะทำให้ผู้สร้างภาพยนตร์ได้กำไรหลายแสนล้านดอลลาร์ แต่เมื่อมีการทำซ้ำ (copy) ภาพยนตร์เหล่านี้ลงในแผ่นซีดี (CD) หรือแผ่นดีวีดี (DVD) และนำออกจำหน่ายอย่างกว้างขวางในท้องตลาดต่างๆไปในราคาเพียงเรื่องละ 120 บาทเท่านั้นผู้นักจึงนิยมซื้อแผ่น CD กับ DVD มากกว่าที่จะไปดูในโรงภาพยนตร์ทำให้มีการละเมิดลิขสิทธิ์กันอย่างกว้างขวางและโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อใช้โปรแกรมบิตเตอร์เรนต์ (Bittorrent) ซึ่งกดปุ่มเพียงครั้งเดียวก็กระจายออกไปได้กว้างขวางอย่างไม่มีขีดจำกัดในหลายๆ ประเทศเป็นเหตุให้การละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้สร้างภาพยนตร์อย่างไม่สามารถคำนวณความเสียหายเป็นตัวเงินได้เพราะโอกาสที่ภาพยนตร์ดังกล่าวข้างต้นจะทำเงินจากการฉายในโรงภาพยนตร์เป็นเงินหลายล้านดอลลาร์ย่อมเป็นไปได้ ยิ่งกว่านั้นการที่มีการถ่ายทอดภาพยนตร์ผ่านดาวเทียมและผ่านเว็บไซต์ (websites) ที่สามารถ browse มาใช้ประโยชน์ส่วนตัวกระทำได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ อีกด้วย

ในลักษณะเดียวกับโปรแกรม Napsters ใน Cyber Space ซึ่งทำให้ทุกคนสามารถดาวน์โหลด download ไปใช้ได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายใดๆ ที่เคยสร้างความเสียหายให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์เพลงมาแล้วทั่วโลก ทำให้การละเมิดลิขสิทธิ์เป็นไปได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็วและก่อให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ในลักษณะเดียวกับลิขสิทธิ์เพลงอย่างมหาศาล ประเทศพัฒนาทั้งหลายที่ได้รับความเสียหายจากการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์เหล่านั้นจึงต้องบีบบังคับประเทศต่างๆ ที่ละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศโลกที่สาม ที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ของตนอย่างมาก เช่น ประเทศจีนและประเทศโลกที่สามอื่นๆ ซึ่งรวมทั้งประเทศไทยด้วย ต้องมีการป้องกันและปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์อย่างรุนแรงให้มีประสิทธิภาพ มิฉะนั้นจะถูกลงโทษโดยการตัดสิทธิพิเศษทางศุลกากร (Generalized System of Preferences – GSP) หรือถูกใช้มาตรการบีบบังคับทางการเมืองและทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงจนถึงกับห้ามนำเข้าสินค้าจากประเทศที่ละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ก็มีและแม้แต่จะยอมป้องกันและปราบปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ดังกล่าวอย่างจริงจังที่เพิ่มโทษทางอาญาอย่างรุนแรงแล้วก็ยังมีความปัญหาในทางแพ่งเกี่ยวกับการเรียกเก็บค่าลิขสิทธิ์ซ้ำซ้อนกันกับปัญหาว่าใครเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในส่วนตัวของภาพยนตร์และในตัวภาพยนตร์เองทั้งหมดอีกด้วย

1.2 วัตถุประสงค์การศึกษา

1.2.1 เพื่อศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดจนความเป็นมาของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและงานภาพยนตร์

1.2.2 เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศ, กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ของต่างประเทศและของไทยด้วย

1.2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ มาตรการในการคุ้มครองภายใต้เงื่อนไขของอนุสัญญาต่างๆ และกฎหมายในประเทศของประเทศไทย

1.2.4 เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายและปัญหาในทางปฏิบัติในเรื่องการคุ้มครองลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ต่างๆ ของต่างประเทศและของไทยในประเทศไทย

1.2.5 เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาการคุ้มครองสิทธิงานภาพยนตร์ในประเทศไทย

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งเป็นกฎหมายที่ใช้ในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ภาพยนตร์ทั้งของต่างประเทศและของไทย ยังไม่เพียงพอและยังมีช่องโหว่ (lacunae) ซึ่งเมื่อในปัจจุบันเมื่อโลกได้ก้าวเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ (GLODBALIZATION)ที่มีการค้าขายกันที่ทุกประเทศในโลกจะต้องทำการค้าขายระหว่างกันและกัน จึงเกิดปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดงานอันมีลิขสิทธิ์ของภาพยนตร์อย่างไม่ชอบเขตในโลกที่สามซึ่งไม่มีความสามารถที่จะสร้างภาพยนตร์ที่มีคุณภาพสูงและต้องใช้เงินทุนอย่างมหาศาล แข่งขันกับประเทศพัฒนาที่พัฒนาแล้วได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะนี้ซึ่งมีการสร้างภาพยนตร์ออกมาแข่งกันมากมาย อันก่อให้เกิดปัญหาหลากหลายอย่างด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับลักษณะงานอันมีลิขสิทธิ์ และการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์และแนวทางในการแก้ไขปัญหา เกี่ยวกับการคุ้มครอง ลิขสิทธิ์ในการแสวงประโยชน์จากลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้มีการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ได้ง่ายขึ้นและรวดเร็วขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อมีเทคโนโลยีที่เรียกว่า Bittorrent ที่ทำให้การแพร่กระจายงานอันมีลิขสิทธิ์ในภาพยนตร์ไปไปได้ทั่วโลกพร้อมๆ กัน การคัดลอกและทำซ้ำ (Copy) ภาพยนตร์อันมีลิขสิทธิ์สามารถกระทำได้อย่างรวดเร็วและพร้อมกันเป็นจำนวนมาก ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายแก่เจ้าของกรรมสิทธิ์และลิขสิทธิ์ภาพยนตร์อย่างประเมินค่ามิได้ และกลายเป็นธุรกิจที่ทำกำไรให้แก่ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์อย่างมหาศาล เมื่อเป็นเป็นภาพยนตร์ใหญ่ที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง เช่น อวตาร(AVATAR), สตาร์ วอร์ส (Star Wars), ลอร์ดออฟเดอะริงส์ อภินิหารแหวนครองพิภพ (The Lord the Rings), แฮร์รี่ พอตเตอร์ (Harry Potter) เป็นต้น ทำให้ผู้สร้างภาพยนตร์ ที่ลงทุนในการสร้างหลายล้านดอลลาร์ ทำให้แสวงประโยชน์ (Exploit) ในเชิงพาณิชย์ได้น้อยกว่าที่ควรจะเป็นหลายหมื่นเท่า ยิ่งกว่านั้นการที่มีการถ่ายทอดรายการโทรทัศน์ผ่านดาวเทียมข้ามประเทศที่มีรายการภาพยนตร์ของต่างประเทศรวมอยู่ด้วยเสมอยิ่งก่อให้เกิดปัญหาข้อกฎหมาย ที่ยุ่งยากสลับซับซ้อนเป็นอันมาก เช่นเกิดมีการเก็บค่าลิขสิทธิ์ซ้ำซ้อนกันและมีปัญหาในการที่จะวินิจฉัยว่าผู้ใดเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในภาพยนตร์แต่ละเรื่องเพียงใด ในสัดส่วนเท่าไร จึงจำเป็นต้องยกปัญหาเรื่องการคุ้มครองลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ขึ้นมาวิเคราะห์เพื่อจะเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวต่อไป

1.4 วิธีการดำเนินการศึกษา

วิธีการศึกษาค้นคว้าของสารนิพนธ์ฉบับนี้ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยการคัดคว้าจากกฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ตำรากฎหมาย บทความ รายงานวิจัย เอกสารทางวิชาการ และสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ได้จากห้องสมุดของสถาบันต่างๆทั้งที่เป็นภาษาไทย และภาษาต่างประเทศ เพื่อนำมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบให้ได้มาซึ่งข้อสรุป และแนวทางในการแก้ปัญหา

1.5 ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษานี้จะทำการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักการแนวคิด และความเป็นมาของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ โดยการศึกษาเปรียบเทียบกับอนุสัญญากรุงเบิร์นฉบับแก้ไข ณ กรุงเบอร์ลินซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่และอนุสัญญาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า และสินค้าปลอมแปลง(TRIPS)ซึ่งทำให้ประเทศพัฒนาแล้วนำมาใช้บังคับกับประเทศไทยโดยใช้มาตรการลงโทษทางเศรษฐกิจสำหรับการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ กับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

1.6.1 ทำให้ทราบหลักการ แนวคิดทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องตลอดจนความเป็นมาของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและงานภาพยนตร์

1.6.2 ทำให้ทราบมาตรการทางกฎหมายระหว่างประเทศ,กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ของต่างประเทศและของไทยด้วย

1.6.3 ทำให้ทราบถึงการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ มาตรการในการคุ้มครองภายใต้เงื่อนไขของอนุสัญญาต่างๆ และกฎหมายในประเทศของประเทศไทย

1.6.4 ทำให้ทราบปัญหากฎหมายและปัญหาในทางปฏิบัติในเรื่องการคุ้มครองลิขสิทธิ์ภาพยนตร์ต่างๆของต่างประเทศและของไทยในประเทศไทย

1.6.5 ทำให้ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาการคุ้มครองสิทธิงานภาพยนตร์ในประเทศไทย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และวิวัฒนาการของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดลิขสิทธิ์ภาพยนตร์

มนุษย์เริ่มทำการประดิษฐ์ด้วยเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือ เพื่อสนองความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาทางวิชาการในด้านต่าง ๆ และเกิดการสะสมความรู้จนกลายเป็นอารยธรรมสมัยใหม่ และเมื่อสังคมมนุษย์เริ่มเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมที่มีการใช้นวัตกรรมพัฒนาความสามารถในการผลิตเพื่อความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ เช่น การพัฒนาเครื่องจักรไอน้ำ เครื่องทอผ้า เครื่องพิมพ์ และเครื่องจักรกลต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้แนวความคิดในการประดิษฐ์และนวัตกรรมก็ได้เปลี่ยนแปลงเป็นความต้องการรางวัลหรือการตอบแทนในทางเศรษฐกิจมากกว่าชื่อเสียงเกียรติคุณ เพื่อยกระดับฐานะทางสังคมตามแนวทางของลัทธิทุนนิยม ด้วยสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในยุคนั้นระบบทรัพย์สินทางปัญญาจึงได้รับการพัฒนาให้เป็นกลไกที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการค้นคิดประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์ เพื่อการผลิตหรือเปิดเผยนวัตกรรมใหม่ในสังคม จากแนวความคิดดังกล่าว ผลก็คือจำนวนสิ่งประดิษฐ์จึงเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ตามกาลเวลา แต่การลอกเลียนการประดิษฐ์เพื่อแย่งตลาดผู้บริโภคก็เพิ่มมากขึ้นเช่นกัน ด้วยเหตุนี้จึงเริ่มมีแนวความคิดอันเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของกาประดิษฐ์ขึ้น โดยเฉพาะสมัยยุคกลางในยุโรปนั้น การสะสมทางปัญญาเป็นแนวทางที่รัฐส่วนใหญ่ให้การยอมรับและสนับสนุนแนวความคิดด้านทรัพย์สินทางปัญญา ดังนั้น ระบบสิทธิบัตรและระบบลิขสิทธิ์จึงค่อย ๆ เจริญงอกงามอย่างรวดเร็วตามลำดับ

2.1 ความเป็นมาของทรัพย์สินทางปัญญา¹

การประดิษฐ์และนวัตกรรมต่าง ๆ เป็นผลผลิตจากภูมิปัญญาของมนุษย์ ซึ่งเกิดหรือวิวัฒนาการเนิ่นนานมาแล้ว นับแต่ยุคดึกดำบรรพ์มนุษย์เริ่มทำการประดิษฐ์เพื่อวัตถุประสงค์หลัก

¹ เขียวลักษณ์ เคลือบมาศ. (2557). *วิชาวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก

http://mail.chiangmail.ac.th/narinn_privatemc_400/mc400-23.htm.

ในการดำรงชีวิตให้อยู่รอดปลอดภัยและสร้างความเป็นอยู่ของตนให้สะดวกสบายขึ้น เช่น การคิดประดิษฐ์วงล้อสำหรับ เกวียนเพื่อใช้ขนส่งสิ่งของการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ และการพัฒนาการประดิษฐ์อาวุธง่าย ๆ จำพวกมีด ดาบ และธนูเพื่อใช้ในการล่าสัตว์หรือป้องกันตัว เป็นต้น ทั้งนี้ความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมเป็นลักษณะพิเศษ หรือความสามารถพิเศษของมนุษย์ที่มีเหนือสัตว์ประเภทอื่นในโลก จึงทำให้มนุษย์สามารถครอบครองโลกนี้ได้ เพราะมนุษย์สามารถหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาและเอาตัวรอดโดยใช้สติปัญญาสร้างนวัตกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาจนกลายเป็นอารยธรรมของมนุษย์ชาติจนกระทั่งเข้าสู่ยุคอารยธรรมโบราณ

ตามบันทึกทางประวัติศาสตร์พบว่า ระบบทรัพย์สินทางปัญญาในยุคเริ่มสุดเกิดขึ้นในยุคสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยา (Renaissance) ทางตอนเหนือของประเทศอิตาลี ซึ่งถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของระบบทรัพย์สินทางปัญญาที่มีการใช้กันปัจจุบัน กล่าวคือในกฎหมายของเวนิซ ปี ค.ศ. 1474 ได้พยายามสร้างระบบสิทธิบัตรให้ความคุ้มครองสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งได้ให้สิทธิผูกขาดแต่เพียงผู้เดียวแก่บุคคลที่ประดิษฐ์สิ่งใหม่ และศตวรรษที่ 15 กษัตริย์อังกฤษได้มีการมอบสิทธิพิเศษในเชิงผูกขาดแก่ผู้ผลิตสินค้าหรือพ่อค้า โดยการให้เอกสารสิทธิบัตร (letters patent) ซึ่งจะมีตราประทับของกษัตริย์รับรอง และจากพยานหลักฐานเท่าที่ปรากฏคือ กษัตริย์เฮนรี่ที่ 6 ได้มอบเอกสารสิทธิบัตรแก่นาย John of Utyman ในปี ค.ศ. 1449 ซึ่งเอกสารสิทธิบัตรดังกล่าวให้สิทธิผูกขาดเป็นเวลา 20 ปี สำหรับการผลิตแก้ว เพื่อจะนำมาใช้ในการทำกระจก อย่างไรก็ตาม นักวิชาการส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับแม่แบบของกฎหมายผูกขาด (The Statute of Monopolies) ปี ค.ศ. 1623 ของประเทศอังกฤษมากกว่า ซึ่งอยู่ในรัชสมัยพระราชินี Elizabeth I กฎหมายฉบับนี้มีอิทธิพลต่อการบัญญัติกฎหมายสิทธิบัตรสมัยใหม่ของประเทศต่าง ๆ โดยการอนุญาตให้สิทธิผูกขาดเป็นเวลา 14 ปี แก่เจ้าของการประดิษฐ์ที่ใหม่เป็นประโยชน์

สำหรับกรณีของลิขสิทธิ์นั้น เมื่อเครื่องพิมพ์ได้ถูกประดิษฐ์ขึ้น โดยนายน Johannes Gutenberg ในราวปี ค.ศ. 1450 สิ่งประดิษฐ์นี้ได้ก่อให้เกิดระบบลิขสิทธิ์ขึ้นมาเป็นครั้งแรก เนื่องจากสมัยนั้นยุคแห่งการฟื้นฟูศิลปวิทยาการ บรรดาผลงานदानวรรณกรรมต่าง ๆ ได้ถูกนำมาตีพิมพ์เผยแพร่อย่างกว้างขวาง แต่ก็มีกรลักลอบตีพิมพ์ผลงานวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงโดยมิได้รับอนุญาต ซึ่งปัญหาดังกล่าวทำให้สำนักพิมพ์ที่ได้รับสิทธิในการพิมพ์เผยแพร่ได้รับความเดือดร้อน จึงได้มีการเรียกร้องให้มีระบบการจดทะเบียนสิ่งพิมพ์ขึ้น โดยอ้างว่าเพื่อป้องกันกรลักลอบพิมพ์โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของสิทธิ และ Queen Mary II ก็ดำเนินการตามข้อเรียกร้องดังกล่าว โดยการให้สิทธิผูกขาดแก่สำนักพิมพ์ในการพิมพ์หนังสือ และหนังสือที่จะจำหน่ายได้ต้องขึ้นทะเบียนกับสำนักพิมพ์ก่อน ต่อมาในปี ค.ศ. 1710 ก็ได้มีการประกาศใช้กฎหมาย Statute of Anne ซึ่งถือว่าเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ในหลายประเทศจวบจนกระทั่งในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 นับว่าช่วงที่เทคโนโลยี

และวิทยาการใหม่ได้ช่วยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอุตสาหกรรมที่นำไปสู่ปรากฏการณ์ที่สำคัญต่าง ๆ เช่น การเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วของเมืองใหญ่ การขยายโครงข่ายการคมนาคม การลงทุนที่เพิ่มมากขึ้นของภาคเอกชน และการขยายตัวด้านการค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น กล่าวได้ว่า การปฏิวัติอุตสาหกรรมและเทคโนโลยี ซึ่งมีรากฐานจากแนวความคิดทุนนิยมนั้น ได้มีส่วนอย่างมากในการพัฒนาแนวความคิดด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้เกิดเป็นระบบจนกระทั่งเป็นระบบกฎหมายในปัจจุบัน

ตามหลักการและวัตถุประสงค์ของระบบทรัพย์สินทางปัญญาสมัยใหม่ พบว่าสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นหัวใจหลักที่สร้างสมดุลระหว่างผลประโยชน์สาธารณะและผลประโยชน์ของเอกชนในฐานะผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ กล่าวคือ ระบบทรัพย์สินทางปัญญาเป็นกลไกที่จูงใจให้มีการเผยแพร่ความรู้หรือวิทยาการใหม่ๆ ผู้สังคมโดยการให้ผลประโยชน์จูงใจทางด้านการเศรษฐกิจเป็นการตอบแทนแก่ผู้ที่เปิดเผยความรู้ที่มีประโยชน์เหล่านั้น และสิ่งที่ตอบแทนนั้นปรากฏในรูปของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นสิทธิผูกขาดทางกฎหมายแก่สิ่งประดิษฐ์หรืองานสร้างสรรค์ โดยผู้ประดิษฐ์ผู้สร้างสรรค์สามารถใช้ประโยชน์จากสิทธิดังกล่าวนี้แต่ผู้เดียวเหมือนเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง โดยสามารถโอนหรืออนุญาตให้บุคคลอื่นใช้ประโยชน์ได้หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาสามารถห้ามผู้อื่นใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของตนได้

สำหรับระบบทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศนั้นเริ่มต้นวางรากฐานโดยระบบอนุสัญญาระหว่างประเทศสองฉบับคือ อนุสัญญาปารีส ว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรม ค.ศ. 1883 (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) และอนุสัญญาเบอร์น์ว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ค.ศ. 1886 (Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works) นอกจากนี้ อนุสัญญาว่าด้วยการก่อตั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (Convention Establishing the World Intellectual Property Organization) ซึ่งไม่เกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาโดยตรง แต่เป็นอนุสัญญาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแก่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกโดยผ่านทางความร่วมมือระหว่างรัฐ และร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศอื่น ๆ ซึ่งประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอยู่ด้วยในอนุสัญญาฉบับนี้ โดยองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization : WIPO) ได้รับการสถาปนาในฐานะเป็นหนึ่งในหน่วยงานพิเศษขององค์การสหประชาชาติ และในปัจจุบันที่บทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางของความร่วมมือระหว่างประเทศอันเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและมีบทบาทสำคัญมากต่อระบบทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศ

นอกจากนี้แล้ว ในปี ค.ศ. 1995 เกิดเวทีการเจรจาระหว่างประเทศใหม่ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศภายใต้กรอบของความตกลงองค์การการค้าโลก (World Trade Organization) โดยประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก ซึ่งปัจจุบันมีมากกว่า 140 ประเทศ ต้องยอมรับและปฏิบัติตามพันธกรณีของความตกลงว่าด้วยการค้าเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights : TRIPS) ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรฐานการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแทบทุกประเภท เช่น ลิขสิทธิ์ ลิขสิทธิ์บัตร เครื่องหมายการค้า การออกแบบทางอุตสาหกรรม สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ความลับทางการค้า และการออกแบบผังภูมิวงจรรวม เป็นต้น จากแนวคิดในความตกลง TRIPS นับว่าเป็นมิติใหม่ในทางกฎหมายระหว่างประเทศที่นำเรื่องทรัพย์สินทางปัญญามาผูกกับการค้าระหว่างประเทศ จึงทำให้แนวคิดการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแพร่กระจายไปทั่วโลกอย่างรวดเร็ว และกดดันให้ประเทศต่าง ๆ ยกระดับการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้เทียบเท่ากับแนวปฏิบัติของอารยประเทศที่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามาเนิ่นนานแล้ว

กล่าวโดยสรุป แนวความคิดพื้นฐานของระบบทรัพย์สินทางปัญญาที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์มักเกี่ยวข้องกับหลักการยอมรับและให้รางวัลแก่เจ้าของสิ่งประดิษฐ์และงานสร้างสรรค์เพื่อกระตุ้น กิจกรรมสร้างสรรค์และนวัตกรรมและเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ จากปัญหาต้องใช้ความรู้นำไปสู่จินตนาการแล้วนำไปสู่นวัตกรรม ซึ่งก็จะกลายเป็นทรัพย์สินทางปัญญา และท้ายที่สุดก็เป็นแนวทางแก้ไขปัญหาที่อยู่ในรูปของผลิตภัณฑ์หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ซึ่งวัฏจักรของเทคโนโลยีนี้จะเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้เจริญก้าวหน้าต่อไปอย่างเป็นพลวัต

2.2 ความหมายของทรัพย์สินทางปัญญา

ทรัพย์สินทางปัญญามีการให้นิยามความหมายหลายรูปแบบแตกต่างกัน องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก ได้กำหนดความหมายของทรัพย์สินทางปัญญาไว้ในอนุสัญญาว่าด้วยการก่อตั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (Convention Establishing the World Property Organization) ไว้ว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” (Intellectual property) หมายรวมถึง สิทธิอันเกี่ยวกับงานวรรณกรรมศิลปกรรมและวิทยาศาสตร์ การแสดงของศิลปิน นักแสดง การดำเนินการบันทึกและเผยแพร่ภาพการแสดงนั้น การประดิษฐ์กรรมทุกประเภทที่เกิดจากความอดสาหะของมนุษย์ การค้นพบทาง วิทยาศาสตร์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ และชื่อหรือสิ่งกำหนดอันเกี่ยวกับการค้า การป้องกันการกระทำอันเป็นการแข่งขันโดยไม่

เป็นธรรม ตลอดจนสิทธิอื่น ๆ อันเป็นผลมาจากการสร้างสรรค์โดยใช้ปัญญาในทางอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ วรรณกรรม และศิลปกรรม

สำหรับในทางกฎหมายนั้นมักจะให้นิยาม “ทรัพย์สินทางปัญญา” หมายถึง สิทธิตามกฎหมายอันเกี่ยวกับผลผลิตจากปัญญาของมนุษย์ เช่น สิทธิของนักประพันธ์ สิทธินักแสดง และ สิทธินักประดิษฐ์ เป็นต้น

ทรัพย์สินทางปัญญามีวัตถุประสงค์แห่งสิทธิเป็นนามธรรม ซึ่งสิทธิที่กฎหมายให้ความคุ้มครองเป็นสิทธิทางเศรษฐกิจในลักษณะนิเสธสิทธิ (negative right) ที่จะกีดกันหรือหวงห้ามผู้อื่นใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของตนที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา บางประเภทยังรวมถึงสิทธิทางศีลธรรม หรือธรรมสิทธิด้วย (Moral Right) ฉะนั้น การได้มาและใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาจำเป็นต้องเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย กล่าวคือ ผู้สร้างสรรค์หรือผู้ประดิษฐ์ต้องดำเนินการตามขั้นตอนตามกฎหมายก่อนจึงจะได้รับความคุ้มครองและการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญาก็จำเป็นต้องอยู่ในขอบเขตแห่งสิทธิที่กฎหมายรับรอง รวมทั้งการลิดรอนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นสิทธิของเอกชน (private right) ก็ต้องมีกฎหมายระบุไว้อย่างชัดเจนด้วย

ทั้งนี้ ในทฤษฎีทางกฎหมายแล้ว ทรัพย์สินทางปัญญา ถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างประเภทหนึ่ง และสามารถถูกแยกออกจากทรัพย์สินที่มีรูปร่างหรือจับต้องได้ ดังนั้น การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาอาจสามารถใช้ประโยชน์ได้แยกต่างหากจากทรัพย์สินที่มีรูปร่างที่ทรัพย์สินทางปัญญานั้นรวมอยู่ เช่น การซื้อเทปเพลง หรือวิดีโอ ผู้ซื้อถือว่าเป็นเจ้าของเทปเพลง หรือม้วนวิดีโอในทางกายภาพเท่านั้น สำหรับกรณีของทรัพย์สินทางปัญญานั้น ผู้ซื้อได้รับการอนุญาตให้ใช้สิทธิในการใช้ประโยชน์คือเพื่อฟังหรือชมเพื่อการส่วนตัวเท่านั้น การนำไปเผยแพร่ในที่สาธารณะหรือนำไปให้เช่าต่ออื่น เช่นกรณีของร้านอาหารที่เปิดเพียง สถานีวิทยูร้านให้เช่าวิดีโอหรือร้านบริการคาราโอเกะนั้น จำเป็นต้องได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งในเรื่องนี้ได้สร้างความสับสนกับประชาชนทั่วไปอยู่ค่อนข้างมาก

ในทางเศรษฐศาสตร์นั้น สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นที่รู้จักกันว่าเป็น กลไกทางกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ทางด้านเศรษฐศาสตร์ กล่าวคือ ทรัพย์สินทางปัญญา เป็นระบบหรือกลไกที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจูงใจให้ผู้ประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์เปิดเผยความรู้ที่มีประโยชน์ต่อสาธารณะ โดยรัฐจะให้ความคุ้มครองแก่ผู้ประดิษฐ์และผู้สร้างในรูปแบบของ โดยมีสิทธิผูกขาดทางกฎหมายเพื่อเป็นสิ่งที่แลกเปลี่ยนกับการเปิดเผยดังกล่าว ทั้งนี้ สิทธิผูกขาดดังกล่าวส่วนใหญ่จะเป็นสิทธิในทางเศรษฐกิจที่จะใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของตนเองภายในระยะเวลาหนึ่ง เพื่อเป็นการตอบแทนผู้ประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์ในการอุทิศตนทั้งร่างกายและกำลังความคิด รวมทั้งการลงทุน

ต่าง ๆ เพื่อคิดค้นหรือสร้างสรรค์งานที่มีคุณค่าต่อสังคมขึ้นมา ซึ่งการตอบแทนดังกล่าวเป็นการกระตุ้นให้เกิดการคิดค้นหรือสร้างสรรค์งานที่ได้ออกมาอยู่เรื่อย ๆ หลังจากหมดระยะเวลาในการให้ความคุ้มครอง ประชาชนทั่วไปก็สามารถใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินทางปัญญาที่หมดอายุแล้วได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตหรือจ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้เป็นเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาอีกต่อไป โดยทรัพย์สินทางปัญญาที่หมดอายุเหล่านั้นก็อาจเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญที่สามารถนำไปพัฒนาต่อไป จนเกิดวิวัฒนาการพัฒนาวัตกรรมที่เป็นพลวัตในระบบเศรษฐกิจและสังคมนอกจากนี้ในระบบทรัพย์สินทางปัญญาก็ยังมีกลไกหลายประการในการสร้างความสมดุลเพื่อให้นวัตกรรมรุ่นต่อมา สร้างพัฒนาหรือเกิดขึ้น เช่น การบังคับใช้สิทธิ ข้อยกเว้นการละเมิดสิทธิ และการใช้สิทธิอย่างเป็นธรรม เป็นต้น

2.3 แนวคิดการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

แนวความคิดหรือเหตุผลในการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามีหลากหลายเหตุผล แตกต่างกันโดยเหตุผลหลัก ๆ มีดังนี้

2.3.1 เหตุผลทางเศรษฐกิจ²

เพื่อกระตุ้นให้เกิดการประดิษฐ์โดยให้ความคุ้มครองหรือสิทธิพิเศษทางเศรษฐกิจในการหาประโยชน์แต่เพียงผู้เดียวภายในระยะเวลาหนึ่ง หลังจากหมดอายุความคุ้มครองนั้น ทรัพย์สินทางปัญญานั้นถือว่าเป็นสมบัติสาธารณะ (Public Domain) ที่ประชาชนทั่วไปสามารถใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งสิ่งจูงใจทางด้านเศรษฐกิจดังกล่าวจะกระตุ้นให้มีการเผยข้อค้นพบใหม่ ๆ ต่อสาธารณะ เพราะการเปิดเผยการประดิษฐ์จะทำให้บุคคลอื่นในสังคมสามารถศึกษาและเข้าใจเกี่ยวกับการประดิษฐ์นั้น โดยสามารถนำไปปรับปรุงหรือพัฒนาต่อไปได้ อันจะนำมาซึ่งความก้าวหน้าทางวิทยาการต่อไปอย่างต่อเนื่องเป็นพลวัต และจะมีผลพวงต่อเนื่องไปยังการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ และในแง่ของผู้ประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์ก็จะมีพ่วงต่อเนื่องไปยังการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและประเทศ และในแง่ของผู้ประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์ก็จะมีกำลังใจหรือกำลังทรัพย์ในการพัฒนาการประดิษฐ์หรืองานสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ออกสู่สังคมเรื่อย ๆ เนื่องจากมีรางวัลตอบแทนในการลงทุนลงแรง นอกจากนี้การให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ยังเป็นการกระตุ้นให้มีการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการลงทุนเพื่อที่จะให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมาก

² กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2551). *โครงการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจไทย-เยอรมัน (GTZ)*. เอกสารกรมทรัพย์สินทางปัญญา. หน้า 1-20

ตัวอย่างเช่น ระบบสิทธิบัตรมีส่วนช่วยต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศในการทำการตลาดและการหาประโยชน์ในเชิงพาณิชย์จากการประดิษฐ์หลายประการ เช่น ช่วยสร้างแรงจูงใจในการสร้างเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ การเพิ่มผลผลิตและสร้างโอกาสทางธุรกิจใหม่ ๆ ช่วยในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการใช้ประโยชน์สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีใหม่ในทางอุตสาหกรรมและยังส่งเสริมการลงทุน รวมทั้งการลงทุนจากต่างชาติ หรือช่วยเป็นตัวเร่งในการหาประโยชน์เชิงพาณิชย์ของสิ่งประดิษฐ์และมีความสามารถในการถ่ายโอนการใช้ที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

2.3.2 เหตุผลทางด้านศีลธรรม³

วัตถุประสงค์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งของทรัพย์สินทางปัญญา คือ การให้ความคุ้มครองแก่ผู้ประดิษฐ์และผู้สร้างสรรค์ โดยเหตุผลในเชิงความยุติธรรมและเป็นธรรม กล่าวคือ ผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ที่ได้ลงทุนลงแรงทั้งเงินทอง เวลา และสติปัญญาในการประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ไม่ต้องการให้เกิดการเอาเปรียบโดยการเอาทรัพย์สินทางปัญญาของบุคคลอื่นไปโดยมิชอบ รัฐจึงมีความจำเป็นต้องเข้ามาแทรกแซง โดยการให้ความคุ้มครองทางกฎหมาย เพราะหากปราศจากการให้ความคุ้มครองทางกฎหมาย ก็จะเป็นการบั่นทอนกำลังใจของเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาในการสร้างผลงานคือออกสู่สังคม เพราะผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์อาจรู้สึกไม่ได้รับความเป็นธรรมจากสังคม นอกจากนี้ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญายังประสงค์จะให้เกียรติแก่ผู้สร้างสรรค์และผู้ประดิษฐ์ในการแสดงชื่อว่าตนเองเป็นผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์ โดยเฉพาะระบบลิขสิทธิ์นั้น ผู้สร้างสรรค์มีสิทธิที่จะห้ามผู้อื่นมิให้กระทำการบิดเบือน ตัดทอน ตัดแปลง หรือกระทำการให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงของผู้สร้างสรรค์ และถือว่าสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิเฉพาะตัวของผู้สร้างสรรค์หรือผู้ประดิษฐ์ได้

2.3.3 ลักษณะเฉพาะของทรัพย์สินทางปัญญา

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นแนวความคิดในเชิงเศรษฐศาสตร์และกฎหมายที่ต้องการสร้างกลไกจูงใจให้ผู้ประดิษฐ์หรือผู้สร้างสรรค์เปิดเผยความรู้ต่อสาธารณะ โดยให้ความคุ้มครองแก่ผู้ประดิษฐ์และผู้สร้างสรรค์ในรูปแบบของโดยมีสิทธิผู้จากทางกฎหมายเพื่อเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน ดังนั้น จึงต้องมีกฎหมายมารองรับสิทธิดังกล่าวให้เหมือนกับทรัพย์สินประเภทอื่นทั่วไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญามีลักษณะเฉพาะตัวบางอย่างที่แตกต่างจากทรัพย์สินทั่วไปที่มีรูปร่างจับต้องได้ จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองในรูปแบบเฉพาะ (Sui Generis Law) ทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง โดยทั่วไปทรัพย์สินทุกคนรู้จักคุ้นเคยกัน คือ

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

อสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่รูปร่างหรือจับต้องได้ (Tangible Property) แต่ทรัพย์สินทางปัญญาถือว่าเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างหรือไม่สามารถจับต้องได้ (Intangible Property) ซึ่งโดยลักษณะแล้วยากที่ผู้ใดจะครอบครองไว้ได้ แม้จะแฝงตัวอยู่ในทรัพย์สินที่จับต้องได้ แต่ด้วยระบบกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองและปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาจึงสามารถถือครองหรือครอบครองได้ นอกจากนี้ การให้ความคุ้มครองและใช้ประโยชน์ทรัพย์สินทางปัญญาจำเป็นต้องมีกลไกและระบบที่แตกต่างจากระบบทรัพย์สินทั่วไปในบางกรณี ดังนั้น จึงมีกฎหมายเฉพาะรองรับหรือให้ความคุ้มครองแตกต่างจากทรัพย์สินในความหมายทั่วไป ลักษณะพิเศษที่สำคัญของทรัพย์สินทางปัญญาประการหนึ่ง คือ ทรัพย์สินทางปัญญาถือว่าเป็นข้อมูลหรือสารสนเทศซึ่งมีลักษณะเป็นสินค้ากึ่งสาธารณะ (Quasi Public Goods) ที่ไม่สามารถกีดกันบุคคลอื่นในการใช้ประโยชน์ได้ โดยส่วนใหญ่ทรัพย์สินทางปัญญามักจะมีใช้สินค้าโดยตัวเอง แต่ทรัพย์สินทางปัญญามักจะเป็นตัวสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าหรือบริการ จึงมักจะแฝงตัวอยู่ในสินค้าหรือบริการนั้น ดังนั้น ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจึงถูกสร้างขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองข้อมูลหรือสารสนเทศที่มีค่าเหล่านี้ เพื่อให้เจ้าของข้อมูลหรือสารสนเทศสามารถใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจได้ ก็คล้ายกับระบบทรัพย์สินทั่วไป เพราะจากลักษณะของทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นข้อมูลสารสนเทศ เจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาจะปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของตนเองได้ลำบาก โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นผลิตภัณฑ์หรือการประดิษฐ์ที่ลอกเลียนได้ง่าย ซึ่งหากไม่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาบุคคลอื่นก็สามารถนำทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ได้ง่าย

2.3.4 สิทธิทางกฎหมาย⁴

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นกลไกทางกฎหมายที่จะส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมปรากฏแก่สังคม การให้ความคุ้มครองแก่ทรัพย์สินทางปัญญาให้เท่าเทียมกับทรัพย์สินอื่นทั่วไป เป็นการให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญานั้น อย่างไรก็ตาม สิทธิผูกขาดนั้นก็เป็สิทธิที่จำกัดเงือนเวลาและมีเงือนไขที่จำกัดการใช้สิทธิผูกขาด โดยมีขอบเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญาจึงมีสิทธิอยู่อย่างจำกัด โดยสิทธิผูกขาดที่ได้รับมักเป็นกลุ่มของสิทธิในการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ เช่น สิทธิในการใช้สิทธิในการผลิต สิทธิในการทำซ้ำ สิทธิการจำหน่ายจ่ายแจก หรือสิทธินำเข้า เป็นต้น ทั้งนี้ ตามหลักการแล้ว สิทธิดังกล่าวอาจได้รับการขยายความคุ้มครองในประเทศอื่นด้วย หากมีพันธกรณีระหว่างประเทศให้ความคุ้มครอง ซึ่งพันธกรณีระหว่างประเทศอาจเกิดขึ้นในสองลักษณะ คือ ความตกลงแบบทวิภาคี (Bilateral Agreement) หรือความตกลงแบบพหุภาคี (Multilateral Agreement)

⁴ รัชชัช สุขผลศิริ. (2539). *คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 1-8

2.3.5 การใช้ประโยชน์พร้อมกันหลายคนในเวลาเดียวกัน

แม้ว่าทรัพย์สินทางปัญญาจะเป็นทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง ทรัพย์สินทางปัญญาก็สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เหมือนกับทรัพย์สินประเภทอื่น เพียงแต่กลไกและวิธีการใช้ประโยชน์อาจแตกต่างกัน เนื่องจากลักษณะเฉพาะของทรัพย์สินทางปัญญาที่เป็นเพียงข้อมูลหรือสารสนเทศ ซึ่งการใช้ทรัพย์สินทางปัญญาโดยบุคคลใด บุคคลหนึ่งก็ไม่ได้ทำให้บุคคลที่เหลือไม่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญานั้นได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ทรัพย์สินทางปัญญาสามารถใช้ได้โดยหลายบุคคลในขณะเดียวกัน ดังนั้น ทรัพย์สินทางปัญญาจึงสามารถช่วยก่อให้เกิดรายได้และอำนวยความสะดวกในการดำเนินธุรกิจอย่างมากมายมหาศาล ซึ่งบ่อยครั้งอาจทำรายได้มากกว่าสินค้าที่มีรูปร่าง เช่น คอมพิวเตอร์ โปรแกรมหรือดนตรี เป็นต้น หากเจ้าของรู้จะใช้ประโยชน์และบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสม เช่น ในบางกรณีการขยายกิจการเจ้าของทรัพย์สินทางปัญญา ไม่จำเป็นต้องลงทุนเอง แต่อาจอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา การขยายกิจการก็อาจดำเนินการไปได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ลักษณะสำคัญอีกประการอีกประการหนึ่ง คือทรัพย์สินทางปัญญายังถือว่าเป็นกลุ่มของสิทธิ ซึ่งในบางกรณีสามารถอนุญาตให้ใช้สิทธิหนึ่งสิทธิใดที่แตกต่างกันได้โดยมิได้กระทบกระเทือนถึงสิทธิอื่น

2.4 ประเภทของทรัพย์สินทางปัญญา

โดยทั่วไป ทรัพย์สินทางปัญญา แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า แบบผังภูมิวงวรรณ ความลับทางการค้า และลิขสิทธิ์ (Copyrights) โดยลิขสิทธิ์มุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้สร้างสรรค์งานซึ่งใช้ทักษะและแรงงานในการสร้างงานอันมีที่มาจากงานวรรณกรรมและศิลปกรรม โดยการกำหนดสิทธิแต่เพียงผู้เดียวแก่ผู้สร้างสรรค์ที่มีความคิดริเริ่ม และสำหรับทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมเป็นความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่เกี่ยวกับสินค้าอุตสาหกรรม ซึ่งรวมถึงการประดิษฐ์คิดค้น การออกแบบผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมซึ่งอาจจะเป็นกระบวนการหรือเทคนิคในการผลิตที่ได้ปรับปรุงหรือคิดค้นขึ้นใหม่ หรือที่เกี่ยวกับตัวสินค้า หรือผลิตภัณฑ์ที่เป็นองค์ประกอบ และรูปร่างสวยงามของตัวผลิตภัณฑ์ และทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมยังรวมถึงเครื่องหมายการค้าหรือยี่ห้อ ชื่อและถิ่นที่อยู่ทางการค้า ที่รวมถึงแหล่งกำเนิดสินค้าและการป้องกันการแข่งขันทางการค้าที่ไม่เป็นธรรมดังนั้น อาจกล่าวได้ว่าทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมสามารถ

⁵ รัชชัย สุกผลศิริ. (2544). *คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 1-20

แบ่งย่อยออกเป็นประเภทเฉพาะดังนี้ สิทธิบัตรเครื่องหมายการค้า แบบผังภูมิวงจรรวม ความลับทางการค้าชื่อทางการค้า และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชิ้นหนึ่งอาจได้รับความคุ้มครองจากทรัพย์สินทางปัญญาหลายประเภท เช่น โทศัพทที่มีมือถือ รูปร่างและการออกแบบภายนอกของโทศัพทที่มีมือถืออาจได้รับความคุ้มครองจากสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ วงจรรวมของโทศัพทที่อาจได้รับความคุ้มครองแบบผังภูมิวงจรรวม การผลิตโทศัพท หรืออุปกรณ์อาจได้รับความคุ้มครองจากสิทธิบัตรการประดิษฐ์/อนุสิทธิบัตร หรือความลับทางการค้า และเครื่องหมายการค้าของบริษัท ผู้ผลิตหรือจำหน่ายโทศัพทที่มีมือถือ อาจได้รับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายเครื่องหมายการค้า เป็นต้น

ในส่วนต่อไปเป็นการอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภท แต่เนื่องจากเนื้อหาของทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภทรายละเอียดค่อนข้างมาก จึงจะมุ่งเน้นอธิบายเฉพาะองค์ประกอบที่สำคัญ

2.4.1 ลิขสิทธิ์ (Copyrights)

ในปัจจุบันนี้ประเทศต่าง ๆ ร้อยละ 80-90 ของอุตสาหกรรมด้านลิขสิทธิ์ คือ บริษัทขนาดกลางและขนาดเล็ก ภาคอุตสาหกรรมที่สร้างสรรค์รวมถึง อุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ คนตรี แพร์ภาพ แพร์เสียง สถาปัตยกรรม โฆษณา แฟชั่น ศิลปะ และหัตถกรรม เป็นต้น ซึ่งคำนวณแล้วมีมูลค่าถึงประมาณร้อยละ 3-6 ของผลรวมมวลรวมของประเทศ (GDP) จึงอาจกล่าวได้ว่าเราสามารถพบเห็นและใช้ประโยชน์งานลิขสิทธิ์แทบจะทุกวัน ไม่ว่าจะในหน้าที่การงานหรือเพื่อความบันเทิง และในบางกรณีงานลิขสิทธิ์เหล่านี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมหรือความเป็นอยู่ของเราโดยไม่รู้ตัว ดังนั้น ลิขสิทธิ์จึงมีความสำคัญอย่างมากต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน โดยทั่วไปลิขสิทธิ์ หมายถึง สิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ลิขสิทธิ์เป็นผลงานที่เกิดจากการใช้สติปัญญา ความรู้ความสามารถ และความวิริยะอุตสาหะในการสร้างสรรค์งานให้เกิดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง โดยมีพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ให้ความคุ้มครองแก่งานอันมีลิขสิทธิ์ โดยมีสาระสำคัญดังนี้

2.4.2 หลักเกณฑ์ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์

ในการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์นั้น พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ได้กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของการให้ความคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ไว้ ดังนี้

- 1) เป็นการแสดงออกซึ่งความคิด

หลักการที่สำคัญของกฎหมายลิขสิทธิ์ คือ สิ่งที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์นั้นต้องเป็นการแสดงออกซึ่งความคิดให้ปรากฏในรูปแบบอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะ

ปรากฏในรูปแบบใด เช่น การเขียน หรือ พิมพ์ความคิดลงบนแผ่นกระดาษ การบันทึกเสียงเพลง และดนตรีลงบนเทปบันทึกเสียง หรือการแกะสลักงานออกเป็นรูปร่าง เป็นสำหรับตัวความคิดนั้นเอง จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์แต่ประการใด ซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์ มาตรา 6 ระบุไว้ชัดเจนว่าการคุ้มครองลิขสิทธิ์ไม่ครอบคลุมถึงความคิด หรือขั้นตอนกรรมวิธีหรือระบบ หรือวิธีใช้งานหรือทำงาน หรือแนวคิด หลักการ การค้น พบ หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์ ซึ่งหลักการนี้ของระบบลิขสิทธิ์จึงแตกต่างจากระบบสิทธิบัตรที่ให้ความคุ้มครองความคิด ดังนั้น หากต้องการคุ้มครองความคิดควรคำนึงถึงระบบสิทธิบัตร

2) เป็นการสร้างสรรค์ด้วยตนเองหรือความคิดริเริ่ม

หลักการสำคัญประการต่อมาคือ ผู้สร้างสรรค์ได้ใช้ความรู้ความสามารถของตนเอง ในการสร้างสรรค์งานนั้นขึ้นมาด้วยตนเองเป็นสำคัญ หรืออาจกล่าวได้ว่างานนั้นเกิดจากความคิดริเริ่มของผู้สร้างสรรค์โดยมิได้ลอกเลียนแบบงานของผู้ใด อย่างไรก็ตาม งานที่สร้างสรรค์นั้น ไม่จำเป็นต้องมีงานใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน เช่น หากศิลปินสองคนวาดภาพธรรมชาติที่เดียวกัน โดยมิได้ลอกเลียนแบบกัน ทั้งสองคนก็อาจเป็นเจ้าของงานที่ตนเองสร้างสรรค์ขึ้น อย่างไรก็ตาม มีบางแนวความคิดถือว่าการสร้างสรรค์ด้วยตนเองนั้นจะต้องมีความรู้ ความชำนาญ ความสามารถ และความอุตสาหพยายาม ตลอดจนวิจารณญาณของตนเอง โดยมิได้ตัดลอกงานจากที่อื่น จากหลักการดังกล่าวข้างต้น พบว่าความใหม่และคุณภาพของงานจึงไม่ใช่สาระสำคัญของงานลิขสิทธิ์

3) เป็นงานสร้างสรรค์ตามที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง

งานที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์นั้น นอกจากจะเป็นงานสร้างสรรค์ด้วยตนเองและแสดงออกซึ่งความคิดแล้วตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น องค์กรประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ คือ ต้องเป็นงานที่กฎหมายให้การรับรองด้วย

งานที่กฎหมายลิขสิทธิ์ให้การรับรองอาจแบ่งออกได้ 2 ประเภทหลัก ดังนี้

1) งานลิขสิทธิ์ทั่วไป (Copyrights Works) ได้แก่

- วรรณกรรม หมายความว่า งานนิพนธ์ที่สร้างขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ และให้หมายความรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย

- งานนาฏกรรม หมายความว่า งานเกี่ยวกับการการรำ การเต้น การทำท่า หรือการแสดงที่ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราว และให้หมายความรวมถึงการแสดงโดยวิธีไปด้วย

- งานศิลปกรรม หมายความว่า รวมถึง งานด้านจิตรกรรม งานประติมากรรม งานสถาปัตยกรรม งานภาพพิมพ์ งานภาพประกอบแผนที่ งานภาพถ่ายแผนที่หรือ โครงสร้าง และศิลปประยุกต์ของงาน ดังกล่าว

- งานดนตรีกรรม หมายความว่า งานเกี่ยวกับเพลงที่แต่งขึ้นเพื่อบรรเลงหรือขับร้องไม่ว่าจะมีทำนองและคำร้องหรือมีทำนองอย่างเดียว และให้หมายความรวมถึง โน้ตเพลงหรือแผนภูมิเพลงที่ได้แยกและเรียบเรียงเสียงประสานแล้ว

- งานโสตทัศนวัสดุ หมายความว่า งานอันประกอบด้วยลำดับของภาพ โดยบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะอย่างไร อันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีก โดยใช้เครื่องมือที่ทำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น และให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบงานนั้นด้วย ถ้ามี

- งานภาพยนตร์ หมายความว่า โสตทัศนวัสดุ อันประกอบด้วย ลำดับของภาพ ซึ่งสามารถนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ หรือสามารถบันทึกลงในวัสดุอื่น เพื่อนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ และให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์นั้นด้วย ถ้ามี

- งานบันทึกเสียง หมายความว่า งานอันประกอบด้วยลำดับของเสียงดนตรี เสียงการแสดงหรือเสียงอื่นใด โดยบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะใด ๆ อันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีก โดยใช้เครื่องมือที่ทำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น แต่ทั้งนี้มิให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์หรือเสียงประกอบโสตทัศนวัสดุ

- งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หมายความว่า งานที่นำออกสู่สาธารณชน โดยการแพร่เสียงทางวิทยุกระจายเสียง การแพร่เสียงและหรือภาพทางวิทยุ โทรทัศน์ หรือโดยวิธีอย่างอื่นอันคล้ายคลึง

2) งานลิขสิทธิ์สืบเนื่อง (Derivative Works) ได้แก่

- งานดัดแปลง หมายถึง งานที่เกิดจากการทำซ้ำงานต้นฉบับ โดยเปลี่ยนรูปแบบปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม หรือจำลองงานต้นฉบับในส่วนอันเป็นสาระสำคัญ โดยไม่มีลักษณะเป็นการจัดทำงานชิ้นใหม่ ทั้งนี้ การกระทำดังกล่าวต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ เช่นการนำภาพวาดไปพิมพ์เป็นลวดลายบนกระเบื้องหรือเสื้อยืด นวนิยายแปล การทำงานสองมิติเป็นงานสามมิติ หรือการปรับปรุงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

- งานรวบรวม หมายถึง งานที่เป็นการนำเอางานอันมีลิขสิทธิ์มารวบรวมหรือประกอบเข้ากัน โดยการคัดลอกหรือจัดลำดับในลักษณะซึ่งมิได้ลอกเลียนงานของบุคคลอื่น ทั้งนี้ การกระทำดังกล่าวต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ เช่น พจนานุกรม ปาทานุกรม หนังสือรวบรวมข้อเท็จจริง หรือฐานข้อมูล เป็นต้น

นอกจากจะเป็นงานที่กฎหมายให้การรับรองตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้นแล้ว เงื่อนไขที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ งานที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์จะต้องไม่ขัดต่อกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนด้วย เช่น กฎหมายลิขสิทธิ์จะไม่ให้ความคุ้มครองแก่ภาพลามกอนาจาร หรือนวนิยายเลื่อมเลี้ยวศีลธรรม เป็นต้น เพราะเป็นการขัดต่อวัตถุประสงค์และนโยบายของระบบกฎหมายแก่สังคมแก่ประการใด อนึ่งแม้จะไม่มีกฎหมายกำหนดไว้อย่างชัดเจน แต่ก็มีคำพิพากษารองรับหลักการดังกล่าวนี้แล้ว (คำพิพากษาฎีกาที่ 3705/2530)

2.5 วิวัฒนาการของงานภาพยนตร์ทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศ ⁶

ความหมายของงานภาพยนตร์ ประเภทของงานภาพยนตร์บุคคลที่เกี่ยวข้องในงานภาพยนตร์ซึ่งมีหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ลักษณะทั่วไปในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ซึ่งกล่าวถึงงานที่กฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครอง และที่ไม่ให้ความคุ้มครอง การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ไม่ว่าโดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายลิขสิทธิ์ และโดยกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การละเมิดลิขสิทธิ์ไม่ว่าจะเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ขั้นต้นหรือขั้นรอง และการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานบางประเภท ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์ อายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ และรวมไปถึงขอบเขตสิทธิในงานภาพยนตร์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ลิขสิทธิ์แต่เพียงผู้เดียวในการทำซ้ำ สิทธิแต่ผู้เดียวในการดัดแปลง สิทธิแต่ผู้เดียวในการเผยแพร่ต่อสาธารณชน สิทธิแต่ผู้เดียวในการให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนา งาน สิทธิแต่ผู้เดียวในการให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์ผู้อื่น สิทธิแต่ผู้เดียวในการอนุญาตให้ผู้อื่นใช้ สิทธิ สิทธิแต่ผู้เดียวในการโอนลิขสิทธิ์ให้แก่ผู้อื่น และสิทธิเฉพาะตัวของผู้สร้างสรรค์ด้วย

2.5.1 ความหมายของงานภาพยนตร์

คำว่า “ภาพยนตร์” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ภาพยนตร์ หมายถึง ภาพถ่ายด้วยเครื่องทำให้เห็นเป็นเคลื่อนไหวได้”

ภาพยนตร์เป็นคำใหม่ที่ได้บัญญัติขึ้น แต่เดิมนั้นเรียกว่า “หนังญี่ปุ่น” เหตุที่เรียกกันว่าหนังญี่ปุ่นคงเป็นเพราะการแพร่ภาพปรากฏที่จอเป็นเงาเหมือนหนังตะลุง และเนื่องจากญี่ปุ่นเป็นชาติแรกที่นำภาพยนตร์มาฉายในเมืองไทย ฉะนั้นจึงเรียกว่าหนังญี่ปุ่น ญี่ปุ่นได้นำภาพยนตร์เข้ามาฉายในราวปี พ.ศ. 2447-2448 (ชวลิต หงสกุล, 2519, หน้า 38)

⁶ ภาณุ อารี. (2546). ภาพยนตร์ความเป็นมาของภาพยนตร์ในประเทศไทย. สารคดี. 13(5), หน้า 102-120.

คำว่า “ภาพยนตร์” ตามพระราชบัญญัติภาพยนตร์ พ.ศ. 2473 มาตรา 3 หมายความว่า
ฟิล์มไม่ว่าจะเป็นชนิด เนกาทีฟ (Negative) หรือโพซิทีฟ (Positive) ซึ่งได้ถูกถ่ายหรืออัด
หรือกระทำการด้วยวิธีใด ๆ ให้ปรากฏรูป หรือเสียง เป็นเรื่องหรือเหตุการณ์ หรือข้อความอันจัก
ถ่ายทอดรูปหรือเสียง หรือทั้งรูป หรือเสียง เป็นเรื่องหรือเหตุการณ์ หรือเครื่องอย่างอื่นทำนอง
เดียวกันและให้ความหมายตลอดถึงฟิล์มซึ่งถูกถ่าย อัด หรือทำด้วยวิธีใด ๆ ให้ปรากฏสีเพื่ออัดลงใน
ฟิล์มที่กล่าวข้างต้นด้วย (พระราชบัญญัติภาพยนตร์, พ.ศ. 2473)

ภาพยนตร์ หมายถึง ภาพชุดที่เรียงติดต่อกันบนฟิล์มขนาดยาวที่ถ่ายด้วยกล้องถ่าย
ภาพยนตร์ เมื่อฉายด้วยเครื่องฉายภาพยนตร์ไปที่จอจะมองเห็นเงาของภาพปรากฏบนจอเคลื่อนไหว
ติดต่อกันได้เหมือนจริงตามธรรมชาติ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2538, หน้า 286)

ส่วนคำจำกัดความของคำว่า “ภาพยนตร์” ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ใน
มาตรา 4 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า “ภาพยนตร์ หมายความว่า โสตทัศนวัสดุอันประกอบด้วยลำดับภาพ ซึ่ง
สามารถนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ หรือสามารถบันทึกลงวัสดุอื่น เพื่อนำออกฉาย
ต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ และให้ความหมายถึงเสียงประกอบภาพยนตร์นั้นด้วย ถ้ามี”

2.5.2 ประเภทของงานภาพยนตร์

สำหรับภาพยนตร์สามารถแบ่งได้หลายประเภท โดยขึ้นอยู่กับสี ขนาด เสียง มิติ หรือ
วัตถุประสงค์ของภาพยนตร์นั้น ๆ เอง

1) แบ่งตามสี หมายถึง การแบ่งประเภทภาพยนตร์โดยอาศัยเป็นเกณฑ์แบ่งออกเป็น
ภาพยนตร์ขาวดำ ภาพยนตร์สี

2) แบ่งตามขนาด หมายถึง การแบ่งประเภทภาพยนตร์โดยอาศัยเกณฑ์ความกว้างของ
ฟิล์มภาพยนตร์โดยวัดจากกริมข้างหนึ่ง โดยวัดเป็นมิลลิเมตร ซึ่งมีขนาดต่างกันคือ 8 มม. 16 มม.
35 มม. และ 70 มม. การแบ่งตามขนาดของฟิล์มตามหลักวิชาการภาพยนตร์แบ่งออกเป็น ขนาด
มาตรฐาน (Standard Film) ขนาดเล็กกว่ามาตรฐาน (Substandard Film)

3) แบ่งตามเสียง หมายถึง การแบ่งประเภทภาพยนตร์ โดยอาศัยเสียงเป็นเกณฑ์ แบ่ง
ออกเป็น ภาพยนตร์เงียบ (Silent Film) ภาพยนตร์เสียง (Sound Film)

4) แบ่งตามมิติ หมายถึง การแบ่งประเภทภาพยนตร์โดยอาศัยมิติของภาพยนตร์แบ่ง
ออกเป็น ภาพยนตร์ 2 มิติ ภาพยนตร์ 3 มิติ

5) แบ่งตามวัตถุประสงค์ของภาพยนตร์ ได้แก่ ภาพยนตร์บันเทิง ภาพยนตร์ข่าว
ภาพยนตร์สารคดี ภาพยนตร์การศึกษา ภาพยนตร์ฝึกอบรม ภาพยนตร์โฆษณา ภาพยนตร์
ประชาสัมพันธ์

2.5.3 บุคคลที่เกี่ยวข้องในงานภาพยนตร์

ในปัจจุบันภาพยนตร์ถือได้ว่าเป็นธุรกิจประเภทหนึ่งซึ่งต้องใช้เงินทุนมหาศาล มีอัตราเสี่ยงต่อการลงทุนค่อนข้างสูง และมีผลตอบแทนการลงทุนในด้านของชื่อเสียง และผลกำไรค่อนข้างมากต่อบุคคลที่เข้ามากระโดดในการสร้างภาพยนตร์จึงมีความสำคัญมากต่องานที่ได้ลงทุนไป งานสร้างภาพยนตร์จึงต้องพึ่งพาความชำนาญ ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ และความร่วมมือร่วมใจในการทำงานของแต่ละฝ่าย ซึ่งจะเป็ตัวจักรสำคัญในการผลักดันให้ภาพยนตร์เรื่องนั้นประสบความสำเร็จ และจากการที่ธุรกิจการสร้างภาพยนตร์ไทยได้ขยายวงกว้างออกไปทำให้จำนวนบุคลากร และหน้าที่ต่าง ๆ ในการผลิตภาพยนตร์เพิ่มจำนวนมากขึ้นตามไปด้วยซึ่งความจริงงานสร้างภาพยนตร์ต้องอาศัยความชำนาญเฉพาะของบุคคลสายอาชีพต่าง ๆ ที่มีความสามารถมารวมมือกันจึงทำให้การผลิตประสบความสำเร็จด้วยดี

ทีมงานผู้สร้างภาพยนตร์ ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ ผู้กำกับการแสดง ผู้จัดการกองถ่าย ฝ่ายธุรกิจกองถ่าย ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง ผู้ช่วยการแสดง ผู้กำกับฝ่ายศิลป์ ฝ่ายเสื้อผ้า ช่างแต่งหน้าทำผม ผู้กำกับภาพ (ตากล้อง) ช่างไฟ ช่างเสียง ผู้รักษาความต่อเนื่อง ผู้บันทึกภาพนิ่ง ตัวแสดงประกอบ ผู้นำแสดง เด็กงาน แม่ครัว และเสิร์ฟน้ำ ผู้ตัดต่อ ผู้ประพันธ์เพลง และดนตรีประกอบ

สรุปแล้วจะเห็นได้ว่างานสร้างภาพยนตร์เป็นงานที่ใหญ่ และต้องการผู้ร่วมงานมาก บุคลากรที่รับหน้าที่ในด้านต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์งานภาพยนตร์ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และความชำนาญงานในสาขาต่าง ๆ ซึ่งต้องมาทำงานสร้างสรรค์ผลงานขึ้นเดียวกัน ให้มีความสมบูรณ์ในทุกด้านในการศึกษาผู้เขียนมีความเห็นว่าผู้ทำงานในด้านภาพยนตร์จึงต้องมีคุณสมบัติพิเศษนอกเหนือจากความรู้ ความชำนาญ และความสามารถเฉพาะด้านคือ

1) มีความชำนาญ และความรับผิดชอบในงานด้านที่ตนเองทำอยู่ เพื่อทำให้งานเป็นไปด้วยความราบรื่นและรวดเร็วไม่ทำให้งานของส่วนรวมเสียหาย หรือช้าลงไปรวมทั้งมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่ตนเองรับผิดชอบได้เป็นอย่างดี

2) มีความรู้ในเรื่องของศิลปะที่เกี่ยวกับภาพยนตร์ โดยมีความเข้าใจลักษณะพื้นฐานของการสื่อสารด้านภาพยนตร์ รวมทั้งเข้าใจจุดเด่นของภาพยนตร์ เพื่อการทำความเข้าใจของทีมงานให้ตรงกัน

3) เข้าใจกระบวนการสร้างภาพยนตร์ทุกขั้นตอน เพื่อทราบการทำงานและความสัมพันธ์ของการทำงานแต่ละขั้นตอน เพื่อให้รับรู้ว่าคุณต้องรับภาระในส่วนใดของขั้นตอนการถ่ายทำ

4) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้ร่วมงานทุกคน ทั้งนี้เพราะงานสร้างภาพยนตร์มีผู้ร่วมงานมาก มีการทำงานที่ต้องประสพความคิด และการทำงานร่วมกัน ความสัมพันธ์ที่ดีของคนในกองถ่ายจึงมีผลต่อคุณภาพในการทำงาน และผลงานที่ออกมาด้วย

5) มีความสามารถในการโน้มน้าว และแสดงความคิดเห็นให้ผู้อื่นคล้อยตาม ทั้งนี้เพราะการทำงานที่มีการประสานกันหลายฝ่าย ย่อมทำให้เกิดการแสดงความคิดเห็น และความสามารถในด้านต่าง ๆ ค่อนข้างมากผู้ที่มีความคิดดีแต่ไม่มีความสามารถในการโน้มน้าวให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญของความคิดเห็นนั้นได้ ความคิดเห็นนั้นก็ไม่มีผล ตรงกันข้าม ผู้มีความสามารถในการโน้มน้าวให้ผู้อื่นเห็นความสำคัญของความคิดเห็นนั้นได้ ความคิดเห็นนั้นย่อมเป็นผลประโยชน์

2.5.4 หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้การคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์

ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิอย่างหนึ่งตามกฎหมายอันเกิดจากกฎหมายพิเศษ จึงต้องควรพิจารณาถึงงานที่กฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครอง และที่ไม่สามารถให้ความคุ้มครองได้ การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ และขอบเขตสิทธิในงานภาพยนตร์

2.5.4.1 งานที่กฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครอง⁷

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้ระบุให้ประเภทของงานอันมีลิขสิทธิ์ในมาตรา 6 วรรคแรก ไว้คือ

งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่ งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ ของผู้สร้างสรรค์ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธี หรือรูปแบบอย่างไร

เนื่องจากการระบุงานอันมีลิขสิทธิ์ไว้ในมาตราที่กล่าวข้างต้นเป็นคำจำกัดความแล้ว ดังนั้น การที่จะวินิจฉัยว่างานที่สร้างสรรค์ดังกล่าวเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์จึงสามารถแบ่งได้ดังนี้

งานวรรณกรรม (Literary Work)

วรรณกรรมหมายความว่า งานนิพนธ์ ที่ทำขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ และให้ความหมายความถึง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย

โปรแกรมคอมพิวเตอร์ (Computer Program) ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้ให้นิยามคำศัพท์ไว้ว่า

⁷ สมพร พรหมพิลาธร. (2538). *กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ลิขสิทธิ์*. กรุงเทพฯ: วิทยุสน. หน้า 25.

โปรแกรมคอมพิวเตอร์ หมายความว่า คำสั่งชุดคำสั่ง หรือสิ่งใดที่นำไปใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อให้เครื่องคอมพิวเตอร์ทำงานหรือให้ได้รับผลอย่างหนึ่งอย่างใด ทั้งนี้ ไม่ว่าจะ เป็น ภาษาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในลักษณะใด

ในการศึกษาผู้เขียนมีความเห็นว่าเนื่องจากปัจจุบันมีการพัฒนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นแบบมัลติมีเดีย (Multimedia) ที่มีข้อมูลอักษร ภาพ และเสียงประกอบเข้าด้วยกัน การคุ้มครอง ข้อมูลแต่ละประเภทภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ก็จะแตกต่างกันไป (สุภาพรณี วิเชียรสกุล, 2540, หน้า 59)

เดิมมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ได้ให้นิยามคำศัพท์ไว้ว่า “วรรณกรรม หมายความว่า งานนิพนธ์ที่สร้างขึ้นทุกชนิดไม่ว่าแสดงออกมาโดยวิธีหรือในรูปอย่างใด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา คำปราศรัย สุนทรพจน์ สิ่งบันทึกเสียงและหรือภาพ อื่น ๆ”

งานนาฏกรรม (Dramatic Work)

นาฏกรรม หมายความว่า งานเกี่ยวกับการรำ การเต้น การทำท่า หรือการแสดงที่ ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราว และให้หมายความรวมถึงการแสดงโดยวิธีใดด้วยเดิมมาตรา 4 แห่ง พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ได้ให้นิยามคำศัพท์ไว้ว่า “นาฏกรรม หมายความว่า งานเกี่ยวกับการรำ การเต้น การทำท่าหรือการแสดงที่ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราว และหมายความรวมถึงการแสดง โดยวิธีใดด้วย”

ในการศึกษาผู้เขียนมีความเห็นว่า งานนาฏกรรมตามพระราชบัญญัตินี้ได้แก่การ กระทำที่เป็นกระบวนการทำ การละคร การฟ้อนรำ การเต้นในลักษณะต่าง ๆ การทำท่าที่แสดงประกอบ เป็นเรื่องราว เช่น การเต้น โขน ยี่เก๋ เหล่านี้ล้วนเป็นงานนาฏกรรมทั้งสิ้น แต่การแข่งขันฟุตบอล การ แสดงสุนัข ซึ่งไม่มีใครแต่บทหรือกำกับบทได้ไม่จำกัดเป็นนาฏกรรม (White, Jacob & Davies, 1978, p.121)

งานศิลปกรรม (Artistic Work)

ศิลปกรรม หมายความว่า งานอันมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่าง ดังต่อไปนี้

- 1) งานจิตรกรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่ประกอบด้วยเส้น แสง สี หรือสิ่ง อื่นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน ลงบนวัสดุอย่างเดียวหรือหลายอย่าง
- 2) งานประติมากรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่เกี่ยวกับปริมาตรที่สัมผัส และจับต้องได้

3) งานพิมพ์ ได้แก่ งานสร้างสรรค์ภาพด้วยกรรมวิธีทางการพิมพ์ และหมายรวมถึงแม่พิมพ์ หรือแบบพิมพ์ที่ใช้ในการพิมพ์ด้วย

4) งานสถาปัตยกรรม ได้แก่ งานออกแบบอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างงานออกแบบ ตกแต่งภายใน หรือภายนอกตลอดจนบริเวณของอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้าง หรือการสร้างสรรค์ หุ่นจำลองของอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้าง

5) งานภาพถ่าย ได้แก่ งานสร้างสรรค์ภาพที่เกิดจากการใช้เครื่องมือบันทึกภาพ โดยให้แสงผ่านเลนส์ไปยังฟิล์มหรือกระจก และล้างด้วยน้ำยาซึ่งมีสูตรเฉพาะ หรือด้วยกรรมวิธี ใดๆ อันทำให้เกิดภาพขึ้น หรือการบันทึกภาพโดยเครื่องมือหรือวิธีการอย่างอื่น

6) งานภาพประกอบ แผนที่ โครงสร้าง ภาพร่าง หรืองานสร้างสรรค์ รูปทรงสาม มิติอันเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ หรือวิทยาศาสตร์

7) งานศิลปประยุกต์ ได้แก่ งานที่นำเอางานตาม 1) ถึง 6) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือ หลายอย่างรวมกันไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงานดังกล่าว นั้น เช่น นำไปใช้สอย นำไปตกแต่งวัสดุหรือสิ่งของอันเป็นเครื่องใช้หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ ทางการค้า

ทั้งนี้ ไม่ว่าจะงานตาม 1) ถึง 7) จะมีคุณค่าทางศิลปะหรือไม่ และให้หมายความรวมถึง ภาพถ่ายและแผนผังของงานดังกล่าวด้วย

เดิมมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ได้ให้คำนิยามคำศัพท์ไว้ว่า “ศิลปกรรม หมายความว่า งานอันมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดหรือ หลายอย่างดังต่อไปนี้

1) งานจิตรกรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่ประกอบด้วยเส้น แสง สี หรือสิ่ง อื่นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน ลงบนวัสดุอย่างเดียวหรือหลายอย่าง

2) งานประติมากรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่เกี่ยวกับปริมาตรที่สัมผัส และจับต้องได้

3) งานภาพพิมพ์ ได้แก่ งานสร้างสรรค์ด้วยกรรมวิธีทางการพิมพ์ และหมายรวมถึงแม่พิมพ์หรือแบบพิมพ์ที่ใช้ในการพิมพ์ด้วย

4) งานสถาปัตยกรรม ได้แก่ งานออกแบบอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้างงานออกแบบ ตกแต่งภายใน หรือภายนอกแบบตกแต่งภายใน หรือภายนอก ตลอดจนบริเวณของอาคาร หรือสิ่ง ปลูกสร้างหรือการสร้างสรรค์หุ่นจำลองของอาคาร หรือสิ่งปลูกสร้าง

5) งานภาพถ่าย ได้แก่ งานสร้างสรรค์ภาพที่เกิดจากการใช้เครื่องมือบันทึกภาพ โดยให้แสงผ่านเลนส์ไปยังฟิล์มหรือกระจก และล้างด้วยน้ำยาซึ่งมีสูตรเฉพาะ หรือด้วยกรรมวิธี ใดๆ อันทำให้เกิดภาพขึ้น หรือการบันทึกภาพโดยเครื่องมือหรือวิธีการอย่างอื่น

6) งานภาพประกอบ แผนที่ โครงสร้าง ภาพร่าง หรืองานสร้างสรรค์รูปทรงสามมิติอันเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ หรือวิทยาศาสตร์

7) งานศิลปประยุกต์ ได้แก่ งานที่นำเอางานตาม 1) ถึง 6) อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกันไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงานดังกล่าว นั้น เช่น นำไปใช้สอย นำไปตกแต่งวัสดุ หรือสิ่งของอันเป็นเครื่องใช้หรือไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า

ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมียุคค่าทางศิลปะหรือไม่ และให้รวมถึงภาพถ่าย และแผนผังของงานดังกล่าวด้วย

ในการศึกษาผู้เขียนมีความเห็นว่าตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้นิยามศัพท์คำว่า “ศิลปกรรม” ไว้แยกพิจารณาเป็นประเภท ตามหลักวิชาการในด้านศิลปะเพื่อให้เห็นชัดว่างานใดบ้าง เข้าข่ายเป็นงานศิลปกรรม

งานดนตรีกรรม (Musical Work)

ดนตรีกรรม หมายความว่า งานเกี่ยวกับเพลงที่แต่งขึ้นเพื่อบรรเลงหรือขับร้องไม่ว่าจะมีทำนอง และคำร้องหรือมีทำนองอย่างเดียว และให้ความหมายรวมถึง โน้ตเพลง หรือแผนภูมิเพลงที่ได้แยก และเรียบเรียงเสียงประสานแล้ว

เดิมมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ได้ให้นิยามคำศัพท์ไว้ว่า

ดนตรีกรรม หมายความว่า งานเกี่ยวกับเพลงที่แต่งขึ้นเพื่อบรรเลงหรือ ขับร้อง ไม่ว่าจะมียุคค่าหรือมีทำนอง และหมายความรวมถึงหนังสือเพลง โน้ตเพลงหรือแผนภูมิเพลงที่ได้แยกและเรียบเรียงเสียงประสานแล้ว

งานดนตรีกรรมจึงหมายถึงงานสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับเพลงที่แต่งขึ้นเพื่อบรรเลงหรือขับร้อง ไม่ว่าจะมียุคค่าหรือมีทำนองรวมกันก็จัดเป็นดนตรีกรรมทั้งสิ้น (ธีระพงษ์ อินท์ไพศาล, 2541, หน้า 28) เช่น เพลงบรรเลงที่มีเฉพาะเสียงดนตรี ไม่ว่าจะเป็นวงใหญ่ทั้งวงหรือมีเพียงเครื่องดนตรีชิ้นเดียวก็ตาม หรือเป็นเพลงบรรเลงที่มีผู้ขับร้องเพียงคนเดียวหรือขับร้องประสานเสียงหลายคน โดยไม่มีเครื่องดนตรีบรรเลงเลยก็ได้ เหล่านี้แล้วก็เป็นดนตรีกรรมทั้งสิ้น

ในการศึกษาผู้เขียนมีความเห็นว่างานดนตรีกรรมตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ยังหมายความรวมถึง หนังสือเพลง เช่น พวกหนังสือที่พิมพ์ขายโดยทั่วไป โน้ตเพลง (Musical Note) และหมายถึง แผนภูมิเพลง (Musical Diagram) ซึ่งต้องแยก และเรียบเรียงเสียงประสานแล้ว

กล่าวโดยสรุปแล้วนั้น ไม่ว่าจะส่วนใดของเพลงไม่ว่าจะเป็น โน้ตเพลง เนื้อเพลง แผนภูมิเพลง หรือสิ่งทีรวบรวมสิ่งเหล่านี้ด้วยหนังสือเพลงล้วนแต่ถือเป็นดนตรีกรรมทั้งสิ้น

งานโสตทัศนวัสดุ (Audio-visual Work)

โสตทัศนวัสดุ หมายความว่า งานอันประกอบด้วยลำดับของภาพโดยบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะอย่างไร อันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีกโดยใช้เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น และให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบงานนั้นด้วย ถ้ามี

เดิมมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ได้ให้นิยามศัพท์ไว้ว่า

โสตทัศนวัสดุ หมายความว่า สิ่งบันทึกเสียงแผ่นเสียง แถบบันทึกเสียง แถบบันทึกภาพ หรือสิ่งอื่นใดซึ่งบันทึกเสียง และหรือภาพไว้ อันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีกทั้งนี้ไม่ว่าจะต้องใช้เครื่องมืออื่นช่วยด้วยหรือไม่

ในการศึกษาผู้เขียนมีความเห็นว่างานโสตทัศนวัสดุ เป็นงานสร้างสรรค์ที่ปรากฏขึ้นด้วยการได้ยินหรือได้เห็น และประกอบด้วยลำดับแห่งภาพและหรือเสียง ซึ่งบันทึกไว้ในสิ่งที่สามารถนำออกแสดงได้ซ้ำอีกด้วยเครื่องกลหรือเครื่องมืออำนวยความสะดวกใด ๆ ทั้งนี้ไม่ว่าจะนำมาเล่นซ้ำอีกโดยอาศัยตัวมันเอง หรือใช้เครื่องมืออื่นช่วยหรือไม่ก็ตาม

งานภาพยนตร์ (Cinematographic Work)

ภาพยนตร์ หมายความว่า โสตทัศนวัสดุอันประกอบด้วยลำดับของภาพซึ่งสามารถนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ หรือสามารถบันทึกลงบนวัสดุอื่น เพื่อนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ และให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์นั้นด้วย ถ้ามี

ส่วนคำว่า “ภาพยนตร์” ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ได้ให้นิยามคำศัพท์ไว้ว่า “ภาพยนตร์” หมายความว่า โสตทัศนวัสดุอันประกอบด้วยลำดับของภาพไม่ว่าจะมีเสียงประกอบด้วยหรือไม่ โดยบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะอย่างไรเพื่อให้สามารถนำออกฉายได้

- 1) นำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ หรือ
- 2) สำหรับบันทึกลงวัสดุอื่น เพื่อนำออกฉายได้อย่างภาพยนตร์

ในการศึกษาผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าเมื่อพิจารณาคุณนิยามคำศัพท์แล้วจะเห็นว่าภาพยนตร์เป็นงานสร้างสรรค์ที่เป็นงานโสตทัศนวัสดุอย่างหนึ่งอันประกอบด้วยลำดับของเสียงที่มีเสียง เช่น ภาพยนตร์เสียงในฟิล์ม หรือไม่มีเสียง เช่น ภาพยนตร์ 8 มิลลิเมตร หรือ 16 มิลลิเมตร ซึ่งต้องมีการพากย์ มีการบันทึกลงในวัสดุเพื่อให้สามารถนำออกฉายได้อย่างภาพยนตร์ เช่น บันทึกลงในฟิล์มขนาดต่าง ๆ กับบันทึกลงในวีดีโอเทป ฯลฯ แล้วนำออกฉายได้อย่างภาพยนตร์เห็นลำดับของภาพต่าง ๆ

สิ่งบันทึกเสียง (Sound Record)

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้ให้นิยามคำศัพท์ไว้ว่า

สิ่งบันทึกเสียง หมายความว่า งานอันประกอบด้วยลำดับของเสียงดนตรี เสียงการแสดง หรือเสียงอื่นใด โดยบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะใด ๆ อันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีกโดยใช้เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น แต่ทั้งนี้มิให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์หรือเสียงประกอบ โสตทัศนวัสดุอย่างอื่น

ในการศึกษาผู้เขียนมีความเห็นว่าสิ่งบันทึกเสียงเป็นงานที่ปรากฏขึ้นด้วยการได้ยิน และประกอบด้วยลำดับแห่งเสียง ซึ่งบันทึกไว้ในสิ่งที่สามารถนำมาออกเล่นซ้ำได้อีกด้วยเครื่องกลหรือเครื่องมืออำนวยความสะดวกใด ๆ แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์หรือเสียงประกอบโสตทัศนวัสดุอย่างอื่น

งานแพร่เสียงแพร่ภาพ (Sound and Video Broadcasting Work)

งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หมายความว่า งานที่นำออกสู่สาธารณชนโดยการแพร่เสียงทางวิทยุกระจายเสียง การแพร่เสียงและหรือภาพทางวิทยุ โทรทัศน์ หรือ โดยวิธีอย่างอื่นอันคล้ายคลึงกัน

งานประเภทนี้ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ได้ให้นิยามคำศัพท์ไว้ว่า “งานแพร่เสียงภาพ หมายความว่า งานที่นำออกสู่สาธารณชนโดยการแพร่เสียงทางวิทยุกระจายเสียง การแพร่เสียงและหรือภาพทางวิทยุโทรทัศน์ หรือ โดยวิธีอย่างอื่นอันคล้ายคลึงกัน”

งานแพร่เสียงแพร่ภาพ เป็นการนำงานสร้างสรรค์ไม่ว่าประเภทใดที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 6 วรรคแรกนั้น ออกเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยวิธีแพร่เสียงทางวิทยุกระจายเสียง (Radio Broadcasting) โดยวิธีแพร่เสียง และหรือภาพทางวิทยุโทรทัศน์ (Television) หรือ โดยวิธีอย่างอื่นอันคล้ายคลึงกัน

2.6 วิวัฒนาการของการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในประเทศไทย⁸

รากฐานของกฎหมายลิขสิทธิ์ในประเทศไทยมีพื้นฐานจากประกาศหอพระสมุดวชิรญาณ ในปี พ.ศ. 2435 (ค.ศ. 1892) ในสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี ซึ่งยังเป็นการปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช หอพระสมุดวชิรญาณตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2424 (ค.ศ. 1881) และมีคณะกรรมการเป็นผู้บริหาร กรรมการสัมปาทิกสภาฯ มีมติว่าการตีพิมพ์บางส่วนหรือทั้งหมดของหนังสือวชิรญาณพิเศษจะทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากกรรมการสัมปาทิกสภาฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นด้วยกับมติดังกล่าวจึงได้ประกาศหอพระสมุดวชิรญาณขึ้น และ

⁸ กรมทรัพย์สินทางปัญญา. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 2. หน้า 30.

ภายใต้ระบบกฎหมายและการปกครองในยุคนั้น ประกาศหอพระสมุดจึงมีผลเสมือนหนึ่งกฎหมาย เพราะประกาศดังกล่าวเป็นพระราชโองการซึ่งมีผลใช้บังคับกับบุคคลทุกคน ประกาศนี้ถูกกล่าวอ้างว่าเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับแรกของประเทศไทย เพราะเนื้อหาซึ่งให้คณะกรรมการมีอำนาจให้อนุญาตในการทำซ้ำหนังสือนั้น เป็นหลักของกฎหมายลิขสิทธิ์ที่เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียว ในการอนุญาตให้ทำซ้ำ คัดแปลง หรือโฆษณางานนั่นเอง แต่เมื่อเวลาผ่านไปพบว่านอกจากหนังสือวรรณคดีแล้วนั้น ประกาศดังกล่าวไม่สามารถให้ความคุ้มครองแก่นักเขียนคนอื่นได้เลย ความจำเป็นในการคุ้มครองผู้สร้างสรรค์หนังสือเล่มอื่น ๆ ด้วย จึงเป็นที่มาของการตรากฎหมายที่เรียกว่า “พระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ พ.ศ. 2544” (ค.ศ. 1901)

จากการวิเคราะห์หลักการและเหตุผลตลอดจนบทบัญญัติของพระราชบัญญัติดังกล่าว แสดงว่าพระราชบัญญัตินี้ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายคินแอนนี ค.ศ. 1709 และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ในวรรณกรรม ค.ศ. 1842 ซึ่งใช้บังคับอยู่ในประเทศอังกฤษในสมัยนั้น นอกจากนี้ยังเชื่อกันว่า พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ซึ่งเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงสำเร็จการศึกษากฎหมายจากประเทศอังกฤษ เป็นผู้ทรงแนะนำกฎหมายใหม่นี้มาสู่ประเทศไทย พระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือนี้ใช้บังคับต่อมาอีกมากกว่า 10 ปี จึงได้มีการแก้ไขในปี พ.ศ. 2457 (ค.ศ. 1914) การแก้ไขใหม่นี้รวมถึงการขยายนิยามของคำว่า “หนังสือ” ให้ครอบคลุมมากกว่างานเขียน แต่อย่างไรก็ตามงานสร้างสรรค์ชนิดอื่น ๆ ของลิขสิทธิ์ก็ยังคงอยู่นอกเหนือขอบเขตของกฎหมายนี้

2.7 ความหมายและลักษณะของลิขสิทธิ์

ลิขสิทธิ์ หมายถึง สิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น โดยการแสดงออกตามประเภทงานลิขสิทธิ์ต่าง ๆ เป็นผลงานที่เกิดจากการใช้สติปัญญา ความรู้ความสามารถและความวิริยะอุตสาหะในการสร้างสรรค์งานให้เกิดขึ้น ซึ่งถือว่าเป็น “ทรัพย์สินทางปัญญา” ประเภทหนึ่งที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ ดังนั้นเจ้าของผลงานทางลิขสิทธิ์จึงควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย อีกทั้งทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทรัพย์สินประเภทที่สามารถซื้อขาย หรือโอนสิทธิกันได้ ทั้งทางมรดก หรือโดยวิธีอื่น ๆ ซึ่งอาจสรุปลักษณะโดยทั่วไป ของลิขสิทธิ์ ดังนี้คือ

1) ลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สิน⁹

เจ้าของลิขสิทธิ์ผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์หรือได้ลิขสิทธิ์มาโดยชอบด้วยกฎหมายนั้น มีสิทธิที่จะโอนหรือจำหน่ายแจกผลงานของตนได้ทุกรูปแบบเท่าที่ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยกฎหมายจะบัญญัติขอบเขตคุ้มครองการกระทำหรือการใช้ที่ไม่เหมาะสมตามบรรทัดฐานของสังคม จึงทำให้ถือได้ว่าลิขสิทธิ์เป็นรูปแบบหนึ่งของทรัพย์สิน คือเป็นทรัพย์สินที่ถูกจำกัดโดยเงื่อนไขและข้อจำกัดของกฎหมาย แม้ว่าลิขสิทธิ์จะมีลักษณะไม่เหมือนกับทรัพย์สินไปเสียทีเดียวก็ตาม ซึ่งความแตกต่างระหว่างลิขสิทธิ์กับทรัพย์สินคือ งานอันมีลิขสิทธิ์มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสื่อความหมายของงานเข้าสู่จิตใจของผู้อื่นซึ่งไม่สามารถจับต้องได้ในทางกายภาพ อีกทั้งลิขสิทธิ์มีเงื่อนไขเฉพาะในเรื่องระยะเวลาการทำซ้ำเผยแพร่

2) ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิแต่ผู้เดียว¹⁰

ลิขสิทธิ์ประกอบด้วยสิทธิในนาประการอันเป็นสิทธิแต่เพียงผู้เดียว สิทธิเหล่านี้คือสิทธิซึ่งให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์แต่เพียงผู้เดียวในการห้ามผู้อื่นมิให้กระทำการในสิ่งซึ่งเจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิทำ ในทางทฤษฎีลิขสิทธิ์จึงเป็นสิทธิในทางนิเสธ เพราะมิได้ยืนยันว่าเจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิทำประการใดแก่งานของเขา แต่ให้อำนาจเจ้าของลิขสิทธิ์ในการห้ามผู้อื่นจากการกระทำบางอย่างต่องานสร้างสรรค์ แต่ลิขสิทธิ์ก็ไม่ใช่สิทธิผูกขาด กฎหมายมิได้ให้สิทธิเพียงเจ้าของลิขสิทธิ์ในการสร้างสรรค์งาน บุคคลอื่นก็สามารถสร้างสรรค์งานอย่างเดียวกันได้ หากมิได้ลอกเลียนงานอื่น หลักการนี้แตกต่างจากสิทธิบัตรซึ่งบุคคลไม่สามารถสร้างหรือใช้การประดิษฐ์ซึ่งจดทะเบียนสิทธิบัตรไว้แล้ว ไม่ว่าจะรู้หรือไม่ก็ตาม

3) ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิที่มีเวลาจำกัด¹¹

แม้ว่าลิขสิทธิ์จะเป็นสิ่งตอบแทนแก่ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ แต่ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของสาธารณชนด้วย ดังนั้นจึงต้องมีการกำหนดให้ผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของต้องขึ้นอยู่กับข้อตกลงหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง สำหรับภายใต้บทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 กฎหมายได้วางแนวทางเรื่องระยะเวลาในการคุ้มครองเจ้าของลิขสิทธิ์ไว้หลายประการ เช่น ในกรณี

⁹ ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2550). *ปัญหากฎหมายลิขสิทธิ์*. รายงานผลการวิจัย ทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 28.

¹⁰ กรมทรัพย์สินทางปัญญา และ โครงการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจไทย – เยอรมัน (GTZ). (2551). *วิวัฒนาการของกฎหมายลิขสิทธิ์ในประเทศไทย*. วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 9. หน้า 20-21.

¹¹ เมธาวิ สาระไทย. (2546). *คำเสียหายในคดีละเมิดลิขสิทธิ์ในงานดนตรีกรรมงานสิ่งบันทึกเสียงและงานโสตทัศนะวัสดุ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 8.

ทั่วไป กฎหมายจะให้ความคุ้มครองเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นเวลาตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์และมีอยู่ต่อไปอีกเป็นเวลา 50 ปี นับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย (พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 19) ในขณะที่งานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทสิ่งบันทึกเสียงหรือโสตทัศนวัสดุจะได้รับการคุ้มครองเป็นเวลา 50 ปี นับแต่ที่ได้มีการโฆษณาเป็นครั้งแรก (พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 21)

4) ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิต่างหากจากกรรมสิทธิ์

ทั้งนี้เนื่องจากว่ากรรมสิทธิ์เป็นทรัพย์สินประเภทหนึ่งซึ่งเป็นสิทธิที่เป็นทรัพย์สินและติดกับตัวทรัพย์สินนั้นไปเสมอ เจ้าของกรรมสิทธิ์มีสิทธิต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อใช้สอยจำหน่าย ได้รับดอกผลหรือติดตามเอาคืน ในขณะที่ลิขสิทธิ์เป็นสิทธิเด็ดขาดอย่างหนึ่งในอันที่จะหวงห้ามไม่ให้ผู้อื่นเข้ามาใช้สิทธิมีเหนืองานอันมีลิขสิทธิ์นั้น ผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในงานอันมีลิขสิทธิ์จึงอาจเป็นคนละคนกับผู้เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เหนืองานดังกล่าวก็ได้

2.7.1 การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์

การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ หมายถึง การได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ ซึ่งต่างกับการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในหนังสือที่มีลิขสิทธิ์อันเป็นที่มิตัวตน โดยที่กฎหมายเองก็มิได้กำหนดแบบพิธีไว้ การได้มาซึ่งสิทธิ์นั้นอาจมีได้หลายกรณีด้วยกัน คือ

2.7.1.1 โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายลิขสิทธิ์

การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายลิขสิทธิ์ มีขึ้นได้หลายกรณีด้วยกัน คือ

1) การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์โดยการสร้างสรรค์

ผู้สร้างสรรค์นั้นหมายถึงผู้ที่ทำหรือผู้ก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์อย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ซึ่งผู้สร้างสรรค์นั้นอาจมีได้ทั้งกรณีของบุคคลธรรมดา และนิติบุคคล

ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์เป็นนิติชน ตามมาตรา 8 วรรคท้าย ได้วางบทบัญญัติไว้ด้วยว่า ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์ต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย ถ้าผู้สร้างสรรค์เป็นนิติบุคคล นิติบุคคลนั้นต้องเป็นนิติบุคคลที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายไทย

ในการศึกษาผู้เขียนมีความเห็นว่า ผู้สร้างสรรค์ทั่วไปนั้นในที่นี้หมายความว่า เป็นผู้สร้างสรรค์งานด้วยตนเองไม่ใช่กรณีเป็นผู้รับจ้าง ลูกจ้างซึ่งกฎหมายได้บัญญัติไว้เป็นกรณีพิเศษ และจะได้กล่าวถึงต่อไป ในส่วนของผู้สร้างสรรค์ทั่วไปพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 8 ได้บัญญัติให้ผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้นภายใต้เงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(1) กรณีที่ยังไม่ได้โฆษณางาน

ผู้สร้างสรรค์จะต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทย หรืออยู่ในประเทศไทย หรือมีสัญชาติหรืออยู่ในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ตลอดเวลา หรือเป็นส่วนใหญ่ในการสร้างสรรค์งาน กรณีนี้เป็นการที่กฎหมายบัญญัติเอาเกณฑ์บุคคลเป็นจุดเกาะเกี่ยว กล่าวคือ ใช้เกณฑ์ในเรื่องสัญชาติบุคคล หรือถิ่นที่อยู่เป็นเกณฑ์

(2) กรณีที่ได้มีการโฆษณาแล้ว

การโฆษณางานนั้นครั้งแรกได้กระทำขึ้นในประเทศไทย หรือในประเทศที่เป็นภาคีแห่งอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย หรือได้นำงานกลับเข้ามาโฆษณาในประเทศไทย หรือประเทศภาคีภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันที่การโฆษณาครั้งแรกในประเทศอื่น หรือผู้สร้างสรรค์เป็นผู้มีคุณสมบัติตามข้อ (1) แล้ว

กรณีนี้เป็นการที่กฎหมายบัญญัติเอาเกณฑ์ภูมิศาสตร์ หรือดินแดนหรือพื้นที่มาเป็นจุดเกาะเกี่ยว กล่าวคือ ถือเอาประเทศที่มีการโฆษณางานเป็นครั้งแรก

2.7.1.2 การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์โดยการจ้างแรงงาน

ในกรณีที่มีการสร้างสรรค์งานขึ้นโดยการจ้างแรงงานในฐานะพนักงาน หรือลูกจ้าง ปัญหาว่าใครจะเป็นผู้มิตีสิทธิ์ระหว่างนายจ้างกับพนักงานหรือลูกจ้าง มาตรา 9 ได้วางบทบัญญัติให้งานเป็นของผู้สร้างสรรค์ หากมิได้ทำหนังสือตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น คือพนักงานหรือลูกจ้างเป็นของลิขสิทธิ์ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็บัญญัติให้นายจ้างมีสิทธิในงานนั้นออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนได้ตามที่วัตถุประสงค์แห่งการจ้างแรงงาน

2.7.1.3 การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์โดยการจ้างทำของ

กรณีนี้เป็นเรื่องระหว่างผู้ว่าจ้างกับผู้รับจ้างเป็นการจ้างทำของ คือการสร้างสรรค์งานขึ้น มาตรา 10 บัญญัติให้ผู้ว่าจ้างเป็นผู้มิตีสิทธิ์ในงานที่สร้างสรรค์ขึ้น เว้นแต่ผู้สร้างสรรค์และผู้ว่าจ้างจะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่น เช่น ตกลงเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ร่วมกัน หรือให้ตกเป็นลิขสิทธิ์ของผู้รับจ้างแต่ผู้ว่าจ้างมีสิทธินำออกเผยแพร่เป็นต้น

ในกรณีศึกษาผู้เขียนมีความเห็นว่า การตกลงกันระหว่างผู้ว่าจ้างกับผู้รับจ้างตามมาตรา 10 นี้ กฎหมายมิได้บัญญัติว่า ข้อตกลงต้องทำเป็นหนังสือเหมือนในกรณีนายจ้างกับลูกจ้างตามมาตรา 9 ดังนั้น กรณีมาตรา 10 จึงอาจตกลงกันด้วยวาจาก็ได้แต่อย่างไรก็ตาม จะต้องมีการตกลงครบถ้วนในสาระสำคัญของการตกลงจ้างกัน กล่าวคือ สัญญาจ้างทำของได้เกิดขึ้นเป็นที่แน่นอนแล้วไม่ใช่ยังไม่เกิดเป็นสัญญาขึ้น

2.7.1.4 การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์โดยการตัดแปลงงาน

กรณีนี้เป็นกรณีที่มีการตัดแปลงงานอันมีลิขสิทธิ์ โดยต้องได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ เพราะหากไม่ได้รับอนุญาตแล้วก็เป็น การตัดแปลงอันเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ ไม่ได้ลิขสิทธิ์ในงานที่ตัดแปลง กรณีนี้เห็นได้ว่าผู้ตัดแปลงไม่ใช่เป็นผู้สร้างสรรค์งานดั้งเดิม แต่เป็นผู้สร้างสรรค์ในงานที่ตัดแปลงขึ้น ปัญหาว่างานที่ตัดแปลงนั้นจะเป็นลิขสิทธิ์ของใคร มาตรา 11 ได้บัญญัติให้ผู้ที่ได้ตัดแปลงนั้นมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้ตัดแปลง แต่กฎหมายก็ได้บัญญัติเป็นเงื่อนไขไว้ด้วยว่า ต้องไม่เป็นการกระทบกระเทือนต่อสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่มีอยู่ในงานของผู้สร้างสรรค์เดิมที่ถูกตัดแปลงเจ้าของลิขสิทธิ์เดิมเคยมีลิขสิทธิ์ในงานอยู่อย่างไรก็เป็นไปอย่างนั้น ดังนั้น หากผู้ตัดแปลงคนแรกต้องการเป็นผู้ตัดแปลงแต่เพียงผู้เดียวก็ต้องทำความตกลงกับเจ้าของลิขสิทธิ์ในการขออนุญาตตัดแปลงว่า เจ้าของลิขสิทธิ์เดิมจะต้องไม่อนุญาตให้ผู้อื่นใดตัดแปลงงานในลักษณะเดียวกับที่ตนตัดแปลงอีก

ในกรณีที่มีการตัดแปลงงานประเภทที่ไม่มีลิขสิทธิ์ เช่น งานที่ไม่มีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย งานที่มีลิขสิทธิ์แต่หมดอายุคุ้มครองไปแล้ว หากลักษณะของการตัดแปลงเป็นการสร้างสรรค์ใช้ความรู้ ความสามารถ ความพยายามก็อาจจะกลายเป็นงานที่มีลิขสิทธิ์ก็ได้

2.7.1.5 การได้มาซึ่งลิขสิทธิ์โดยการรวบรวมงาน

ผู้รวบรวมงานอันมีลิขสิทธิ์โดยเจ้าของลิขสิทธิ์อนุญาตก็มีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้รวบรวมขึ้น ตามที่มาตรา 12 ได้บัญญัติไว้ว่า งานใดมีลักษณะเป็นการนำเอางานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้มารวบรวมหรือประกอบเข้ากันโดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือเป็นการนำเอาข้อมูลหรือสิ่งอื่นใด ซึ่งสามารถอ่านหรือถ่ายทอดได้โดยอาศัยเครื่องกล หรืออุปกรณ์อื่นใดมารวบรวม หรือประกอบเข้ากัน หากผู้ที่ได้รวบรวมหรือประกอบเข้ากันได้รวบรวม หรือประกอบเข้ากันซึ่งงานดังกล่าวขึ้นโดยการคัดเลือก หรือจัดลำดับในลักษณะซึ่งมิได้ลอกเลียนงานของบุคคลอื่น ให้ผู้ที่ได้รวบรวม หรือประกอบเข้ากันนั้นมีสิทธิ์ในงานที่ได้รวบรวม หรือประกอบเข้ากันตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่มีอยู่ในงานหรือข้อมูลหรือสิ่งอื่นใดของผู้สร้างสรรค์เดิมที่ถูกนำมารวบรวมหรือประกอบเข้ากัน

กรณีของผู้ตัดแปลง และผู้รวบรวมอันมีลิขสิทธิ์นี้บทบัญญัติแห่งมาตรา 13 บัญญัติให้นำบทบัญญัติมาตรา 8, 9 และ 10 มาใช้บังคับโดยอนุโลมด้วย กล่าวคือ งานนั้นจะมีลิขสิทธิ์ได้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขแห่งมาตรา 8 และหากเป็นกรณีมีการกระทำโดยลูกจ้าง ผู้รับจ้างก็บังคับตามมาตรา 9 และ 10 โดยการนำบทบัญญัติดังกล่าวมาบังคับโดยอนุโลม

2.7.1.6 งานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการจ้าง หรือตามคำสั่งหรือความควบคุมของกระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ ของท้องถิ่น

กรณีนี้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 14 ซึ่งบัญญัติว่า กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ ของท้องถิ่น ย่อมมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการจ้าง หรือตามคำสั่งหรือในความควบคุมของตน เว้นแต่จะได้ตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นเป็นลายลักษณ์อักษร

โดยกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

1) โดยการรับโอนลิขสิทธิ์ โดยกฎหมายบังคับให้ต้อง ทำเป็นหนังสือลายมือชื่อผู้โอนและผู้รับโอน และกำหนดระยะเวลาแน่นอนเท่าใด หรือตลอดเวลาอายุแห่งการคุ้มครองสิทธิหากไม่กำหนดระยะเวลาไว้ในสัญญา กฎหมายบัญญัติให้เป็นการโอนมีกำหนดระยะเวลา 10 ปี

ในการโอนนั้นอาจจะโอนไปทั้งหมด หรือแต่บางส่วนก็ได้ ในขณะที่เดียวกันเกี่ยวกับกำหนดระยะเวลาในการโอนนั้น จะโอนโดยมีกำหนดเวลาหรือตลอดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ก็ได้ ตามมาตรา 17 วรรคหนึ่ง ทั้งนี้เพราะสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์นั้นมีมากมายหลายประการ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 15 เช่น การทำซ้ำ คัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน เป็นต้น เจ้าของลิขสิทธิ์อาจโอนไปบางส่วนก็ได้

2) โดยทางมรดก ซึ่งเป็นกรณีตกทอดทางกฎหมายโดยผลทางกฎหมาย เมื่อลิขสิทธิ์เป็นทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างชนิดหนึ่ง ย่อมตกทอดไปตามกฎหมายมรดก เมื่อเจ้าของลิขสิทธิ์ถึงแก่ความตาย ดังนั้นชั้นและอันดับตลอดจนส่วนแบ่งระหว่างทายาทยอมเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก

การโอนโดยผลของกฎหมายอีกประการหนึ่ง คือในกรณีที่เจ้าของลิขสิทธิ์ตกเป็นบุคคลล้มละลาย ลิขสิทธิ์ และสิทธิอันมีอยู่ในลิขสิทธิ์ของเขา ย่อมโอนไปยังเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์โดยอัตโนมัติตามกฎหมายล้มละลาย และถ้าเจ้าของลิขสิทธิ์เป็นนิติบุคคล ลิขสิทธิ์นั้นไม่อาจตกทอดโดยทางมรดกได้ เพราะนิติบุคคลไม่มีทายาท แต่ลิขสิทธิ์ของนิติบุคคลอาจตกไปอยู่ในความพิทักษ์ของเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ตามกฎหมายล้มละลายเช่นเดียวกับของบุคคลธรรมดา

2.8 บุคคลที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

บุคคลที่เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ ได้แก่ บุคคลดังต่อไปนี้

1. ผู้สร้างสรรค์งาน โดยความคิดริเริ่มของตนเอง โดยไม่ลอกเลียนงานของบุคคลอื่น และอาจหมายรวมถึงผู้สร้างสรรค์งานร่วมกันด้วย

2. ผู้สร้างสรรค์ในฐานะพนักงานหรือลูกจ้าง

3. ผู้ว่าจ้างในกรณีว่าจ้างให้บุคคลอื่นสร้างสรรค์งาน

4. ผู้คัดแปลง รวบรวม หรือประกอบกันเข้า โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์

5. กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่น
6. ผู้รับโอนลิขสิทธิ์

2.8.1 การคุ้มครองลิขสิทธิ์

เจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ ต่องาน อันมีลิขสิทธิ์ของตนเอง ดังนี้

- 1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง
- 2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน
- 3) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ หรือสิ่งบันทึกเสียง
- 4) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น
- 5) อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิโดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดหรือไม่ก็ได้ที่ไม่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรม

2.8.2 ประโยชน์ของลิขสิทธิ์

- 1) ประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์

เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำขึ้น หรือผลงานตามข้อใดข้อหนึ่งตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น ดังนั้น เจ้าของลิขสิทธิ์จะมีสิทธิในการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน และให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานอันมีลิขสิทธิ์ของตน รวมทั้งให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น หรืออนุญาตให้ผู้อื่นใช้ลิขสิทธิ์ของตนทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ โดยเจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม

- 2) ประโยชน์ของประชาชนหรือผู้บริโภค

การคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิในผลงานลิขสิทธิ์ มีผลให้เกิดแรงจูงใจแก่ผู้สร้างสรรค์ผลงานที่จะสร้างสรรค์ผลงานที่มีประโยชน์และมีคุณค่าออกสู่ตลาด ส่งผลให้ผู้บริโภคได้รับความรู้ความบันเทิง และได้ใช้ผลงานที่มีคุณภาพ

2.9 ทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์

แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์จะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม แต่ก็สามารถสรุปได้อยู่ 3 ทฤษฎี ดังนี้

2.9.1 ทฤษฎีเสรีนิยม¹²

แนวความคิดของทฤษฎีนี้เห็นว่าบรรดาสิ่งนิพนธ์จากความนึกคิดของมนุษย์สมควรให้สาธารณชนโดยทั่วไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเสรี เพื่อเป็นการผลักดันและส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของวัฒนธรรมของประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากผลงานอันเกิดจากความนึกคิดของมนุษย์ไม่ควรที่จะถือว่าเป็นสิ่งที่มีนิพนธ์อย่างแท้จริงได้ เพราะว่าความนึกคิดของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมอาศัยจากการได้รับความคลอใจจากความนึกคิดของบรรดาบรรพบุรุษไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อม ความนึกคิดอันเป็นความริเริ่มอย่างแท้จริงโดยเอกเทศเป็นสิ่งที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าสิ่งนิพนธ์ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งความจริงเป็นผลิตผลทางสังคมมนุษย์นับได้ว่าเป็นทรัพย์สินของมนุษย์ชาติที่มีคุณค่าสูงสุด อันควรแก่การยอมรับนับถือของสาธารณชน การใช้ประโยชน์จากความนึกคิดของมนุษย์จึงสมควรปล่อยให้เป็นของสาธารณชนอย่างเสรีซึ่งก็หมายความว่า บรรดางานสร้างสรรค์อันมีลิขสิทธิ์ตกเป็นสมบัติของสาธารณะมิใช่สมบัติของผู้ผลิตแต่อย่างใด

2.9.2 ทฤษฎีคุ้มครองป้องกัน

แนวความคิดของทฤษฎีนี้ เห็นว่าลิขสิทธิ์ สมควรได้รับความคุ้มครองป้องกันเช่นเดียวกับสิทธิในทางแพ่งโดยทั่วไปและอ้างว่าลิขสิทธิ์เป็นสิทธิที่ใช้ชนบุคคลทั่วไป อย่างหนึ่งซึ่งมีลักษณะพิเศษ โดยมีเหตุผลสนับสนุน 2 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง เห็นว่าชีวิตในส่วนจิตใจและสติปัญญาเป็นส่วนหนึ่งของสภาพบุคคล (Personality) เมื่อสภาพบุคคลได้รับความคุ้มครอง (Protection of One's Personality) การแสดงออกทางความนึกคิดอันเป็นรูปธรรมก็เป็นส่วนแห่งสภาพบุคคลซึ่งน่าจะได้รับความคุ้มครองด้วย จากเหตุผลสนับสนุนนี้ทำให้ลิขสิทธิ์มีความโน้มเอียงไปทางที่เห็นว่าลิขสิทธิ์เป็นสิทธิในสภาพบุคคล (Right of Personality)

ประการที่สอง เห็นว่านิพนธ์ (งานสร้างสรรค์) อันเป็นผลงานของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมตกเป็นของบุคคลนั้นแต่ผู้เดียว ถ้าสิ่งนั้นมีคุณค่าทางเศรษฐกิจก็ย่อมเป็นกรรมสิทธิ์ของบุคคลนั้นหรืออย่างน้อยที่สุดก็สมควรได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกับกรรมสิทธิ์ของบุคคลนั้นซึ่งจากเหตุผลสนับสนุนนี้ เป็นที่มาของแนวความคิดที่ว่าลิขสิทธิ์เป็นกรรมสิทธิ์และเป็นสิทธิในทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่าง (Right of Incorporeal Property)

จากทฤษฎีคุ้มครองป้องกันนี้หากจะเปรียบเทียบกับทฤษฎีเสรีนิยมแล้ว ก็จะเห็นได้ว่าย่อมจะเกิดผลในทางส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรมมากกว่าเสียอีก เพราะจากผลแห่ง

¹² มิตรชาย กำทอง. (2550). *ปัญหาเกี่ยวกับการนำสืบพิสูจน์ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิดลิขสิทธิ์*.

วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 11-12.

การคุ้มครองที่ได้รับตามทฤษฎีคุ้มครองป้องกันจะเป็นเหตุให้บุคคลมีความเพียรพยายามสร้างสรรค์งานมากยิ่งขึ้น ปรากฏว่าทฤษฎีการคุ้มครองลิขสิทธิ์ทั้งสองทฤษฎีนี้ ในทางปฏิบัติกฎหมายลิขสิทธิ์ในประเทศต่าง ๆ ได้ยึดถือตามทฤษฎีคุ้มครองป้องกันเป็นสาระสำคัญแต่รากฐานอันเป็นที่มาของลิขสิทธิ์โดยแท้จริงแล้วยังไม่มีความไม่แน่นอนและมีการโต้เถียงกันอยู่ แต่เมื่อพิจารณาจากกฎหมายลิขสิทธิ์ในปัจจุบันแล้ว จะเห็นว่าลิขสิทธิ์เป็นการคุ้มครองสิทธิในสภาพบุคคลของผู้สร้างสรรค์ตามความเหมาะสม นอกจากนั้นเมื่องานสร้างสรรค์นั้นอาจใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจได้ ก็ย่อมได้รับการคุ้มครองแก่ประโยชน์ในทางทรัพย์สินด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิวัฒนาการของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่มีความเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง ได้มีงานสร้างสรรค์แบบใหม่ ๆ เช่น สิ่งบันทึกเสียงหรือบันทึกภาพ ภาพยนตร์ การแพร่เสียงแพร่ภาพทางวิทยุหรือวิทยุโทรทัศน์ หรือแม้กระทั่งระบบข้อมูลของคอมพิวเตอร์ (computer software) การแสวงหาประโยชน์จากงานสร้างสรรค์ในทางทรัพย์สิน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับความคุ้มครอง

2.9.3 ทฤษฎีสายกลาง¹³

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าทฤษฎีคุ้มครองป้องกัน หากจะเปรียบเทียบกับทฤษฎีเสรีนิยมแล้วนั้น ต่างมีจุดคิดจุดด้อยอยู่ในตัวเอง กล่าวคือ หากการคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นไปอย่างไม่มีขีดจำกัดอย่างทฤษฎีคุ้มครองป้องกัน ย่อมเป็นสิ่งที่ขัดต่อการพัฒนาทางภูมิปัญญาของสังคมเป็นอย่างยิ่ง เพราะหากลิขสิทธิ์ของงานสร้างสรรค์ใด ๆ ต่างตกอยู่กับคนเฉพาะกลุ่ม ย่อมยากที่คนในสังคมจะได้รับความรู้เหล่านั้นมาเป็นพื้นฐานต่อการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้กับสังคมได้ต่อไป แต่หากไม่มีการคุ้มครองลิขสิทธิ์เสียเลยตามทฤษฎีเสรีนิยม ก็ย่อมจะทำให้ผู้สร้างสรรค์งานขาดแรงจูงใจที่จะคิดสร้างสรรค์งานใด ๆ ขึ้น เนื่องจากเมื่อสร้างสรรค์ออกมาแล้วก็ตกเป็นของสาธารณชนหมด โดยไม่สามารถใช้ประโยชน์จากงานสร้างสรรค์เหล่านี้ได้เลย

ด้วยเหตุดังนี้ จึงเกิดแนวคิดทฤษฎีสายกลาง โดยนำเอาแนวคิดข้างต้นทั้ง 2 ทฤษฎีนี้มารวมเข้าด้วยกัน โดยมีความเห็นว่างานทางวรรณกรรมใด ๆ ไม่น่าจะเกิดขึ้นมาได้โดยตัวของมันเอง ดังนั้นมนุษย์จึงน่าจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์งานวรรณกรรมนั้น ๆ ขึ้น แต่ในขณะเดียวกันโดยตัวของมนุษย์เองก็ไม่น่าที่จะสร้างสรรค์ริเริ่มแนวคิดใด ๆ ได้อย่างแท้จริงอีกเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพรามนุษย์เป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ดังนั้น แนวคิดริเริ่มของมนุษย์จึงน่าจะได้รับมาจากสถานะทางสังคม รวมถึงการถ่ายทอดความนึกคิดที่สะสม มาจากบรรพบุรุษ ซึ่งแตกต่างกันไปตามความรับรู้ของแต่ละบุคคล ด้วยเหตุดังนี้งานวรรณกรรมใด ๆ จึงน่าจะเกิดขึ้นโดยการ

¹³ นรินทร์ นำเจริญ. *การละเมิดลิขสิทธิ์*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก http://mail.chiangmai.ac.th/~narinn/_private/mc_400/mc400_23.html.

ผสมผสานและพึ่งพิงกันระหว่างความคิดสร้างสรรค์ของแต่ละบุคคลและการกำหนดขึ้นของสภาวะแวดล้อม จะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งมิได้ ดังนั้นงานวรรณกรรมจึงเป็นทั้งสมบัติของผู้สร้างสรรค์ และเป็นทั้งสมบัติของสาธารณชนด้วย

จากพื้นฐานแนวคิดของทฤษฎีนี้ นำมาสู่แนวคิดเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ โดยเสนอว่าการคุ้มครองลิขสิทธิ์นั้นสมควรที่จะมีอยู่ แต่ควรมีอยู่อย่างจำกัด โดยการกำหนดระยะเวลาให้ผู้สร้างสรรค์หรือทายาทสามารถทำประโยชน์จากงานสร้างสรรค์ของตนเองได้ในระยะเวลาหนึ่งเมื่อพ้นจากระยะเวลาดังกล่าวแล้ว งานสร้างสรรค์นั้น ๆ จะตกเป็นของสาธารณชน

จากทั้ง 3 ทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าในปัจจุบัน ประเทศในทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทยด้วย ได้ยึดกันตามทฤษฎีสายกลางเป็นสาระสำคัญ

2.9.4 ทฤษฎีความรับผิดชอบละเมิด

ความหมายและลักษณะการทำละเมิด¹⁴

ละเมิด (TORTS) คือ การกระทำใด ของบุคคลหรือการกระทำที่อยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อบุคคลอื่น ผู้ได้รับความเสียหายนั้นชอบที่จะได้รับการเยียวยา โดยการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน หรือเรียกร้องให้ผู้ละเมิดปฏิบัติหรือละเว้นปฏิบัติในลักษณะอื่น ๆ แล้วแต่กรณี เช่น นายแดงขับรถโดยประมาทเลนเล่อชนนายฟ้า หรือ นายแดงจงใจทำร้าย นายฟ้า เช่นนี้ นายฟ้าได้รับความเสียหายแก่ทรัพย์สินหรือร่างกาย ย่อมเรียกให้นายแดงชดใช้ค่าในไหมทดแทนเพื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งการกระทำละเมิดมีลักษณะกล่าวได้ดังนี้

1) จงใจหรือประมาทเลนเล่อ ฉะนั้นถ้าเป็นการกระทำละเมิดที่ระวางเต็มที่แล้วแต่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นอีกก็มิต้องรับผิด เช่น พนักงานเสิร์ฟอาหารในภัตตาคารกำลังยกอาหารร้อนจัดไปให้ลูกค้าด้วยความระมัดระวังเต็มที่ ขณะนั้นลูกค้าคนหนึ่งรีบเดินเข้ามาไม่ทันเห็นจึงชนชามซุปรหกเลาบนขาของลูกค้าได้รับบาดเจ็บ เช่นนี้ลูกค้าจะเรียกร้องฐานละเมิดไม่ได้

2) ผิดกฎหมาย โดยปกติกฎหมายได้คุ้มครองชีวิตร่างกาย ชื่อเสียง และทรัพย์สินของบุคคลไว้อยู่แล้ว การกระทำต่อสิ่งเหล่านี้โดยไม่มีอำนาจถือว่าเป็นผิดกฎหมาย

3) กระทำต่อสิ่งที่กฎหมายคุ้มครอง คือ ชีวิตร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด ถ้ากระทำต่อสิ่งอื่นนอกจากนี้ไม่ถือว่าเป็นการละเมิด

4) เกิดความเสียหาย ละเมิดนั้นต้องการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ถ้าไม่มีความเสียหายก็ไม่มีอะไรต้องเยียวยา เช่น คนขี่รถจักรยานประมาทเลนเล่อ พุ่งเข้าชนรถบรรทุก

¹⁴ สุรศักดิ์ มณีสร. ละเมิด (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก www.moj.go.th/upload/sub_km/uploadfiles/4225_3936.pdf.

รถจักรยานพังและผู้ขี่ได้รับบาดเจ็บ รถบรรทุกไม่เสียหายใด ๆ ลักษณะเช่นนี้เจ้าของรถบรรทุกไม่มีสิทธิฟ้องฐานละเมิด เพราะตนเองไม่มีความเสียหาย

5) มีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ความเสียหายที่เกิดขึ้นต้องสามารถคาดเห็นได้ ความเสียหายอื่น ๆ ที่ผิดปกติกฎหมายไม่รับรองที่จะเยียวยาได้

6) ความรับผิดชอบเพื่อกระทำของบุคคลอื่น กรณีนี้เป็นนโยบายทางกฎหมายที่กำหนดให้ผู้นั้นผู้ใดต้องรับผิดชอบแม้ว่าตนเองมิใช่เป็นผู้กระทำละเมิดโดยตรง เพราะผู้นั้นเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากกิจการงานของผู้กระทำละเมิด หรือผู้นั้นมีหน้าที่ดูแลผู้กระทำละเมิด คือ

ก) นายจ้างต้องรับผิดชอบต่อการกระทำละเมิดของลูกจ้างในทางการที่จ้าง

ข) ตัวการต้องรับผิดชอบต่อการกระทำละเมิดของตัวเอง

ค) ผู้ว่าจ้างทำของ “ไม่ต้องรับผิดชอบ” ต่อการละเมิดของผู้รับจ้าง เว้นแต่ผู้ว่าจ้างทำของผิดในส่วนงานที่สั่งให้ทำ หรือในคำสั่งที่ตนให้ไว้

ง) บิดา มารดา หรือผู้อนุบาล ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของผู้เยาว์

จ) ครูบาอาจารย์ นายจ้าง หรือผู้รับดูแล ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของผู้เยาว์ หรือบุคคลไร้ความสามารถ

7) ความรับผิดชอบเพราะการมีทรัพย์สินบางประเภทไว้ในครอบครอง ทรัพย์สินบางประเภทมีลักษณะที่เป็นอันตรายหรือมีอันตรายที่อาจเกิดขึ้นกับบุคคลอื่นได้ โดยไม่สามารถรู้ได้ว่าจะเกิดขึ้นอย่างไร ฉะนั้นผู้ที่ได้รับประโยชน์จากการที่ทรัพย์สินนั้นอยู่ คือผู้ครอบครองย่อมมีภาระที่จะต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายใด ๆ ที่เกิดจากทรัพย์สินดังกล่าว ซึ่งมีกรณีดังต่อไปนี้

ก) ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะสัตว์ เจ้าของหรือผู้รับเลี้ยงรักษาต้องรับผิดชอบ

ข) ความเสียหายเกิดขึ้นเพราะโรงเรียน หรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่น ก่อสร้างไว้ชำรุดบกพร่อง หรือบำรุงรักษาไม่เพียงพอ ผู้ครอบครองต้องรับผิดชอบ

ค) ความเสียหายเกิดเพราะยานพาหนะ รถยนต์ ทรัพย์สินอันเป็นของเกิดอันตรายโดยสภาพ เช่น เครื่องจักร วัตถุระเบิด เป็นต้น ผู้ครอบครองหรือควบคุมต้องรับผิดชอบ

8) ในส่วนของการเยียวยาความเสียหาย มีวิธีการตามกฎหมายดังนี้

ก) ให้กระทำการ เช่น การเข้าไปในที่ดินของบุคคลอื่น ในลักษณะบุกรุกศาลสามารถสั่งให้ออกไปจากที่ดังกล่าวได้ การกล่าวถ้อยคำหมิ่นประมาทผู้อื่น ศาลอาจสั่งให้ผู้ละเมิดประกาศคำขอโทษลงในหนังสือพิมพ์รายวัน

ข) งดเว้นการกระทำ เช่น การใช้เครื่องหมายการค้าของผู้อื่นมาประกอบธุรกิจโดยไม่มีอำนาจ การเปิดวิทยุเสียงดัง รบกวนเพื่อนบ้านข้างเคียง ศาลอาจสั่งให้ผู้ละเมิดงดเว้นการกระทำดังกล่าว

ค) เรียกค่าสินไหมทดแทน เช่น การเรียกให้ผู้ละเมิดชำระเงินเพื่อความเสียหายที่เกิดขึ้นในลักษณะดังนี้

a) ความเสียหายแก่ชีวิต ร่างกาย อนามัย และเสรีภาพ ความสามารถเรียกว่ารักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการรักษาพยาบาล เช่น ค่าเดินทาง ค่าขาดรายได้จากการประกอบอาชีพขณะบาดเจ็บ ค่าเสียหายทางจิตใจ กรณีถูกระทบกระเทือนทางจิตใจอย่างรุนแรง หรือสูญเสียอวัยวะ กรณีตายสามารถเรียกค่าทำศพ ค่าเสียหายที่ไม่อาจคำนวณได้แน่นอน เช่น การละเมิดต่อเสรีภาพ ชื่อเสียง ศาลก็จะคำนวณตามพฤติการณ์และความร้ายแรง

b) ความเสียหายต่อทรัพย์สิน เรียกค่าซ่อมแซมตามที่จำเป็นถ้าสูญเสียหมดสิ้นไปก็เรียกให้ชำระราคาทั้งหมดได้

9) อายุความในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้ถูกละเมิดต้องใช้สิทธิเรียกร้องภายในเวลา 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงการละเมิดและรู้ตัวผู้จะพึงใช้ค่าสินไหมทดแทน แต่ต้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันทำละเมิด

ทฤษฎีรับภัย¹⁵

ทฤษฎีนี้มีความมุ่งหมายให้ผู้ก่อความเสียหายแก่ผู้อื่นต้องชดใช้ค่าเสียหายโดยมิได้คำนึงว่าผู้ละเมิดจะต้องกระทำความผิดด้วย เป็นทฤษฎีที่ถือว่า อาจมีความรับผิดชอบได้แม้ได้มีความผิดก็ตาม (Liability Without Fault) เพื่อให้ผู้ก่อความเสียหายแก่ผู้อื่นต้องชดใช้ค่าเสียหาย แนวคิดนี้มีพื้นฐานจากหลักการคุ้มครองสิทธิของบุคคลในอันที่จะไม่ถูกทำให้เสียหาย ทฤษฎีนี้จะไม่พิจารณาถึงองค์ประกอบภายในด้านจิตใจของผู้ละเมิด ทั้งนี้เพราะถือว่าความผิดของมนุษย์อันเป็นองค์ประกอบภายในด้านจิตใจไม่อาจถูกพิจารณาได้ กล่าวคือ เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้น และรู้ว่าผู้ใดเป็นผู้ก่อความเสียหายขึ้น ก็เพียงพอที่จะถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ละเมิดแล้ว ไม่ว่าการกระทำที่ก่อความเสียหายจะผิดหรือถูกก็ตาม เพราะถือว่ามนุษย์เราเมื่อได้กระทำการใด ๆ ขึ้นแล้วย่อมเป็นการเสี่ยงภัยอย่างหนึ่ง คือ อาจมีผลดีหรือผลร้ายก็ได้ ดังนั้นผู้กระทำก็ต้องรับผลแห่งการเสี่ยงภัยนั้น โดยมีเหตุผลทางทฤษฎีอยู่ 2 ประการ คือ

ประการแรก เหตุผลทางกฎหมาย ผลแห่งความรับผิดชอบทางละเมิดคือการบังคับให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายมิใช่เป็นการลงโทษอย่างความรับผิดทางอาญา ดังนั้น กฎเกณฑ์เรื่องละเมิดไม่ควรคำนึงถึงความผิดเช่นเดียวกับกฎเกณฑ์ทางอาญา เพียงแต่เป็นผู้ก่อความเสียหายก็ควรถือเป็นการละเมิดแล้ว

¹⁵ มิตรชาย กำทอง, อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 4, หน้า 31.

ประการสอง เหตุผลทางพฤติการณ์ ความเสียหายที่เกิดขึ้นแม้จะหาผู้รับผิดชอบมิได้ ก็ไม่ควรจะให้ผู้เสียหายเป็นผู้รับเคราะห์ โดยที่ความเสียหายมิได้เกิดจากการกระทำของเขาเพียงแต่พิเคราะห์ว่าภัยนั้นเป็นผลเพราะเหตุใด และเหตุนั้นใครเป็นผู้ก่อผู้ใดนั้นต้องเป็นผู้รับผิดชอบใช้

ทฤษฎีความรับผิด

เป็นแนวคิดที่ถือหลักว่า ไม่มีความรับผิดที่ปราศจากความผิด (Liability as a Result of Fault) ซึ่งเป็นการพัฒนาแนวความคิดในเรื่องละเมิด ไปอีกขั้นหนึ่ง ซึ่งต่างกับทฤษฎีรับภัย โดยทฤษฎีความรับผิดนี้มีแนวคิดที่ว่าความเสียหายที่จะมีผู้รับผิดชอบใช้เยียวยาได้นั้น ต้องเกิดจากการกระทำของบุคคลซึ่งได้จงใจกระทำหรือกระทำลงโดยขาดความระมัดระวังเท่านั้น เนื่องจากแนวคิดนี้มีพื้นฐานมาจากหลักคุ้มครองเสรีภาพของผู้กระทำมากกว่ามุ่งคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย โดยจะประกอบไปด้วยองค์ประกอบ 2 ประการ คือ ประการแรก ครอบงำประกอบภายนอกคือเป็นความผิดโดยผลทางกฎหมาย และทำให้บุคคลอื่นเสียหาย ส่วนประการที่สองครอบงำประกอบภายในจิตใจของผู้กระทำ ได้แก่ การกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่

ทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาด (absolute liability)

ปัจจุบันโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้น การขยายตัวทางด้านการค้าและอุตสาหกรรมประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว ความเป็นอยู่ก็เปลี่ยนแปลงไปซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายจากการบริโภคสินค้าและบริการได้มากขึ้น การที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำละเมิดจึงเป็นไปได้ยาก ในปัจจุบันจึงมีแนวความคิดเกี่ยวกับการชดเชยเยียวยาในทางละเมิดที่เรียกว่า ทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาด คือไม่จำเป็นต้องอาศัยหรือพิจารณาว่าการกระทำเป็นความผิดทางกฎหมายหรือไม่ และไม่ต้องอาศัยหรือพิจารณาว่ากระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อหรือไม่ เพียงแต่โจทก์สามารถพิสูจน์ถึงความเสียหายว่าเนื่องมาจากต้นเหตุนั้นได้ก็เพียงพอแล้ว ผู้เสียหายไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำ ตัวอย่างเช่น ผู้ประกอบการของโรงงานหรือเตาปฏิกรณ์นิวเคลียร์ ต้องรับผิดโดยเด็ดขาดสำหรับความเสียหายต่อบุคคลที่สาม

2.10 วิวัฒนาการของการคุ้มครองสิทธิในประเทศไทยพัฒนาสู่ระดับระหว่างประเทศ¹⁶

จากการวิเคราะห์หลักการและเหตุผลตลอดจนบทบัญญัติของพระราชบัญญัติดังกล่าว แสดงว่าพระราชบัญญัตินี้ได้รับอิทธิพลจากกฎหมายควินแอนนี ค.ศ. 1709 และพระราชบัญญัติ

¹⁶ กรมทรัพย์สินทางปัญญา และ โครงการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจไทย-เยอรมัน (GTZ). อ้างแล้ว เจริญรอดที่ 4. หน้า 9-12

ลิขสิทธิ์ในวรรณกรรม ค.ศ. 1842 ซึ่งใช้บังคับอยู่ในประเทศอังกฤษในสมัยนั้น นอกจากนี้ยังเชื่อกันว่า พระองค์เจ้ารพีพัฒนศักดิ์ซึ่งเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ทรงสำเร็จการศึกษากฎหมายจากประเทศอังกฤษ เป็นผู้ทรงแนะนำกฎหมายใหม่นี้มาสู่ประเทศไทย พระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือนี้ใช้บังคับต่อมาอีกมากกว่า 10 ปี จึงได้มีการแก้ไขในปี พ.ศ. 2457 (ค.ศ. 1914) การแก้ไขใหม่นี้รวมถึงการขยายนิยามของคำว่า “หนังสือ” ให้ครอบคลุมมากกว่างานเขียน แต่อย่างไรก็ตามงานสร้างสรรค์ชนิดอื่น ๆ ของลิขสิทธิ์ก็ยังคงอยู่นอกเหนือขอบเขตของกฎหมายนี้

กฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยก้าวสู่ขั้นระดับระหว่างประเทศเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2474 (ค.ศ. 1931) เนื่องจากประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาเบิร์นเพื่อคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ค.ศ. 1886 (Beme Convention for the Protection of Literary and Artistic Works) แก้ไขเพิ่มเติมที่กรุงเบอร์ลิน ค.ศ. 1908 และพิธีสารเพิ่มเติม ค.ศ. 1914 พันธกรณีสำคัญในฐานะภาคีก็คือการตรากฎหมายลิขสิทธิ์ภายในประเทศไทยให้สอดคล้องกับอนุสัญญาเบิร์น ดังนั้นในปี พ.ศ. 2474 ที่ไทยเข้าเป็นภาคีนี้เอง ประเทศไทยก็ได้ตรากฎหมายลิขสิทธิ์ภายในประเทศที่มีหลักการเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศเป็นครั้งแรกเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญาเบิร์น กฎหมายนี้มีชื่อว่า “พระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474” โดยที่ยกเลิกพระราชบัญญัติกรรมสิทธิ์ผู้แต่งหนังสือ พ.ศ. 2444 โดยปริยาย และพระราชบัญญัตินี้ได้ยอมรับเอาหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ หลักสิทธิขั้นต่ำ และหลักการคุ้มครองโดยทันทีโดยปราศจากแบบ มาใช้ นอกจากนี้พระราชบัญญัติดังกล่าวยังมีองค์ประกอบสำคัญอื่นอีก เช่น ขยายนิยามของงานลิขสิทธิ์ การให้ความคุ้มครองแก่งานต่างชาติ การลงโทษทางแพ่งอาญา ฯลฯ

พระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474 ใช้บังคับมา 47 ปี โดยปราศจากการแก้ไขเพิ่มเติม จนกระทั่งถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ลำสมัย บทบัญญัติในเรื่องการคุ้มครองยังไม่เพียงพอ ตลอดจนการลงโทษในทางอาญาเกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์ยังไม่มีประสิทธิภาพ โดยมีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 4 แห่ง ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 คือ การขยายขอบเขตของงานอันมีลิขสิทธิ์ ปรับปรุงฐานความผิดทางอาญาและโทษที่สูงขึ้น ปรับปรุงความรับผิดชอบแพ่ง ปรับปรุงระยะเวลาการคุ้มครองสิทธิ์และกฎเกณฑ์ในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ โดยการให้ออกพระราชกฤษฎีการะบุนโยบายแห่งการคุ้มครองในรายละเอียด ดังนั้น พระราชกฤษฎีกาเพื่อคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ พ.ศ. 2526 (ค.ศ. 1983) จึงตามขึ้นเพื่อวางเงื่อนไขตามอนุสัญญาเบิร์นและข้อสงวนซึ่งประเทศไทยได้วางไว้แต่ต่อมาพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ก็ถูกยกเลิกโดยพระราชกฤษฎีกากำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ พ.ศ. 2536 (ค.ศ. 1993) เนื่องจากเงื่อนไขต่าง ๆ ถูกเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่าง

ประเทศในขณะนั้น ตัวอย่างเช่น หลักการคุ้มครองโดยอิสระซึ่งประเทศไทยตั้งข้อสงวนไว้ 6 ข้อ (ภาคผนวก) ไม่ยอมรับในการภาคยานุวัติ กับอนุสัญญาเบิร์น

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 นี้มีผลใช้บังคับโดยไม่ได้แก้ไขเพิ่มเติมจนกระทั่งปี พ.ศ. 2537 (ค.ศ. 1994) มีการตราพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เพื่อแทนที่กฎหมายเดิมและวางบทบัญญัติใหม่ ๆ หลายประการ วัตถุประสงค์ในการตรากฎหมายนี้เพื่อยกระดับกฎหมายลิขสิทธิ์ภายในประเทศไทยให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ วัตถุประสงค์นี้ปรากฏอยู่ในหลักการและเหตุผลของพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 ได้ใช้บังคับมาเป็นเวลานานแล้ว บทบัญญัติต่าง ๆ จึงไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ที่ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการพัฒนาและการขยายตัวทางเศรษฐกิจการค้าและอุตสาหกรรมของประเทศและระหว่างประเทศสมควรที่จะได้มีการปรับปรุงมาตรการคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และเพื่อส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์งานในด้านวรรณกรรม ศิลปกรรมและงานด้านอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องมากยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

การยกร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ทำขึ้นในระหว่างที่มีการเจรจา ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) เนื่องจากเป็นนโยบายของรัฐบาลที่จะปรับปรุงกฎหมายลิขสิทธิ์ให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ ผู้ร่างจึงมุ่งเน้นถึงผลของการเจรจา เมื่อการเจรจา TRIPs มาถึงขั้นสุดท้าย คณะกรรมการยกร่างคาดเดาผลสรุปของ TRIPs ในส่วนที่เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ ซึ่งประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลกจะต้องผูกพันตามในไม่ช้า คณะกรรมการยกร่างจึงใช้กลยุทธ์ในการรวบรวมกฎเกณฑ์เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ภายใต้ TRIPs ไว้ในพระราชบัญญัติฉบับใหม่ เพื่อป้องกันมิให้ประเทศไทยถูกกล่าวหาจากประเทศคู่ค้าว่าขาดมาตรฐานการคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่ได้รับการยอมรับในระดับระหว่างประเทศ อันอาจทำให้ประเทศไทยได้รับการตอบโต้ทางการค้าเช่นที่เคยประสบมา พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 จึงมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2538 (ค.ศ. 1995) เรื่อยมาจนปัจจุบัน และยังไม่มีการแก้ไขกฎหมายดังกล่าว เนื่องจากพระราชบัญญัตินี้สอดคล้องกับความตกลง TRIPs แล้วตั้งแต่ขณะที่มีการตรากฎหมายนี้

กล่าวโดยสรุปก็คือ วิวัฒนาการของงานลิขสิทธิ์ของไทยเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2435 (ค.ศ. 1892) โดยผ่านประกาศหอพระสมุทวชิรญาณ แม้ว่าประกาศนี้จะเป็นเรื่องภายในประเทศ แต่ประกาศนี้ถือว่าเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ เนื่องจากมีเนื้อหาสอดคล้องกับแนวความคิดของลิขสิทธิ์ในยุคถัดมาจะพบหลักลิขสิทธิ์ของประเทศสหราชอาณาจักรในระบบกฎหมายไทยในพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2444 (ค.ศ. 1901) ยุคต่อมาคือการยอมรับกฎเกณฑ์ของลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศภายใต้อนุสัญญาเบิร์น โดยพระราชบัญญัติปี พ.ศ. 2474 (ค.ศ. 1931) และสุดท้ายประเทศไทยได้ยอมรับมาตรฐานของความตกลง TRIPs มาใช้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537

กฎหมายลิขสิทธิ์ต่าง ๆ ของไทยนั้นล้วนแล้วแต่เกิดจากพันธกรณีของไทยภายใต้อนุสัญญาและความตกลงต่าง ๆ ที่ไทยได้เป็นภาคีไว้ตามแต่ห้วงระยะเวลา ซึ่งในยุคต้นนั้นไทยเลือกที่จะผูกพันตามอนุสัญญาเบิร์นฯ แก้ไขเพิ่มเติมที่กรุงเบอร์ลิน ค.ศ. 1908 และพิธีสารเพิ่มเติม ปี ค.ศ. 1914 ทั้งในบทบัญญัติด้านสารบัญญัติและการบริหาร โดยมีข้อสงวน 6 ข้อ ซึ่งพันธกรณีด้านสารบัญญัติได้สะท้อนให้เห็นในพระราชบัญญัติคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม พ.ศ. 2474 นั้นเอง ยุคถัดมาไทยได้ประกาศต่อองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ว่าการผูกพันด้านการบริหารจะเปลี่ยนแปลงไปตามบทบัญญัติของอนุสัญญาเบิร์นฯ แก้ไขเพิ่มเติมที่กรุงปารีส พ.ศ. 1971 และแก้ไขในปี ค.ศ. 1979 พันธกรณีนี้มีผลเมื่อวันที่ 29 ธันวาคม พ.ศ. 2523 (ค.ศ. 1980) แต่ไม่ได้ทำให้ไทยต้องแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ใช้อยู่ในขณะนั้น เนื่องจากพันธกรณีนี้เกี่ยวข้องกับจัดการด้านบริหารระหว่างประเทศและ WIPO เท่านั้น

ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติปี พ.ศ. 2521 ได้เข้ามาแทนที่พระราชบัญญัติปี พ.ศ. 2474 ประเทศไทยยังไม่ได้เปลี่ยนพันธกรณี แต่เนื้อหาของบางส่วนของพระราชบัญญัติปี พ.ศ. 2521 เป็นไปตามบทบัญญัติในด้านสารบัญญัติของอนุสัญญาเบิร์นที่แก้ไขเพิ่มเติมในปี ค.ศ. 1971 ซึ่งได้รับการยอมรับในฐานะมาตรฐานระหว่างประเทศ โดยพันธกรณีตามอนุสัญญาเบิร์นเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเมื่อประเทศไทยประกาศต่อ WIPO ว่าพันธกรณีของตนคือการขยายมาตรา 1 ถึง 21 (ด้านสารบัญญัติ) ของพิธีสารกรุงปารีส ค.ศ. 1971 แทนการยอมรับบทบัญญัติเดิมของตราสารกรุงเบอร์ลิน ค.ศ. 1908 พันธกรณีใหม่นี้มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1995 แต่ยังไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 เนื่องจากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวสอดคล้องกับพิธีสารกรุงปารีส ค.ศ. 1971 แล้ว และปัจจุบันประเทศไทยเป็นภาคีอนุสัญญาเบิร์นและพิธีสารกรุงปารีส ค.ศ. 1971 ทั้งในด้านสารบัญญัติและการบริหาร เหตุนี้ทำให้ประเทศไทยในฐานะประเทศที่กำลังพัฒนามีสิทธิใช้ มาตรา 2 ข้อจำกัดสิทธิในการแปลของภาคผนวกแห่งพิธีสารกรุงปารีส ค.ศ. 1971 (1)

สำหรับพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งประเทศไทยใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ได้วางหลักพื้นฐานว่า งานลิขสิทธิ์ของผู้สร้างสรรค์ของประเทศซึ่งเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองลิขสิทธิ์ หรืองานอันมีลิขสิทธิ์ขององค์การระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีจะได้รับการคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัตินี้ ซึ่งบทบัญญัตินี้ นอกจากจะไม่ระบุเฉพาะเจาะจงถึงเงื่อนไขในการคุ้มครองยังเป็นการยอมรับหลักปฏิบัติเชิงคนชาติอีกด้วย เพราะให้หลักประกันว่างานของชาวต่างชาติจะได้รับการคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติเช่นเดียวกันกับงานของคนชาติ เพื่อเป็นการเพิ่มเติมหลักของอนุสัญญาเบิร์น

ประเทศไทยได้เข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาสำคัญ ๆ ว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งเกือบทุกประเทศในโลกเป็นสมาชิก เช่น อนุสัญญากรุงเบิร์น (Berne Convention) ความตกลง TRIPs (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) WTO และ GATT เป็นต้น ซึ่งประเทศไทยได้มีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้สอดคล้องและเป็นไปตามอนุสัญญาหรือความตกลงดังกล่าวเรื่อยมา

2.11 ทรัพย์สินทางปัญญาในความสัมพันธ์กับการค้าเสรีระหว่างประเทศ¹⁷

เป็นที่ยอมรับกันในปัจจุบันว่า ทรัพย์สินทางปัญญามีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาไม่เพียงแต่เป็นไปเพื่อคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนที่คิดหรือสร้างสรรค์ผลงานทางปัญญาเท่านั้น แต่ยังเป็นไปเพื่อส่งเสริมให้มีการประดิษฐ์คิดค้นผลงานใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์และคุณค่าต่อสังคมอีกด้วย การให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแก่บุคคลจึงเปรียบเสมือนเป็นการที่รัฐให้การตอบแทนแก่ผู้ประดิษฐ์ที่ได้ใช้ความวิริยะอุตสาหะในการประดิษฐ์คิดค้นผลงานอันมีคุณค่าแก่สังคม และเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกับการที่บุคคลนั้นได้เปิดเผยความรู้ที่มีคุณค่าต่อสังคมอีกด้วย

การให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นไปในลักษณะที่เป็นการให้สิทธิเด็ดขาดแก่ปัจเจกชนในการกีดกันมิให้ผู้อื่นมาแสวงหาประโยชน์จากผลงานทางปัญญานั้น โดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิ ทรัพย์สินทางปัญญาจึงมีลักษณะเป็นการจำกัดการแข่งขันทางการค้า แต่การให้ความคุ้มครองในลักษณะเช่นนี้ก็หาได้เป็นไปโดยปราศจากขอบเขตไม่ ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นสิทธิเด็ดขาดที่มีระยะเวลาการคุ้มครองจำกัด เพื่อให้สังคมสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญานั้นได้อย่างเต็มที่เมื่ออายุการคุ้มครองสิ้นสุดลง นอกจากนั้นจากนั้นการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาจะต้องเป็นไปโดยไม่ขัดต่อประโยชน์ของสาธารณะ โดยรวมด้วยรัฐจึงต้องมีมาตรการให้การควบคุมการใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญานั้นเพื่อป้องกันมิให้ผู้ทรงสิทธิแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาในทางที่มีขอบเขตการใช้ทรัพย์สินทางปัญญานั้นเป็นเครื่องมือในการกีดกันมิให้ผู้อื่นเข้ามาประกอบธุรกิจแข่งขัน โดยชอบหรือเป็นเครื่องมือในการกีดกันการศึกษาวิจัยและพัฒนาในสาขาเทคโนโลยีนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ การให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจึงมิใช่เป็นจุดมุ่งหมายสุดท้ายของสังคม แต่เป็นเพียงวิถีทางหนึ่งที่จะนำพาสังคมไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนเท่านั้น

¹⁷ การค้าเสรี (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก : <http://people.su.se/~nain4031/FTAthai.html>. [2557, 28 มิถุนายน]

ในทางทฤษฎีแล้ว การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจะส่งเสริมให้เกิดการวิจัยและพัฒนา มากยิ่งขึ้น เพราะหากมีการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเข้มงวด ผู้ประกอบการก็ มักจะเสี่ยงที่จะลงทุนทำการวิจัยและพัฒนาเพื่อแลกเปลี่ยนกับโอกาสที่จะได้มาซึ่งสิทธิเด็ดขาด ภายใต้ระบบทรัพย์สินทางปัญญานั้น ในทางกลับกันหากไม่มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ผู้ประกอบการจะหลีกเลี่ยงไม่ลงทุนทำการวิจัยและพัฒนาในสาขาเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ต้องใช้ เงินทุนวิจัยจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม มีข้อพึงคำนึงว่ามาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญานั้นก็ จะต้องสอดคล้องกับระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของประเทศด้วย การคุ้มครอง ทรัพย์สินทางปัญญาที่เข้มงวดเกินไปจะส่งผลกระทบต่อการศึกษาและพัฒนา เพราะทรัพย์สินทาง ปัญญาจะถูกใช้เป็นเครื่องมือในการปิดกั้นการเข้าถึงข้อมูลและเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางเทคโนโลยีต่ำ ผู้ประกอบการในประเทศเหล่านี้จะไม่มีทางแข่งขัน กับบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่ที่เข้ามาประกอบธุรกิจในประเทศได้แม้แต่น้อย การให้ความคุ้มครอง ทรัพย์สินทางปัญญาที่เข้มงวดจึงไม่ได้ช่วยส่งเสริมให้เกิดการวิจัยและพัฒนาในประเทศอย่างจริงจัง และประเทศเหล่านี้ก็จะไม่สามารถแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาที่สิ้นอายุการ คุ้มครองได้ เพราะว่าผู้ประกอบการในประเทศเหล่านี้ไม่มีศักยภาพทั้งทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี อย่างเพียงพอนั่นเอง

แม้ว่านานาประเทศต่างตระหนักถึงความสำคัญของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทาง ปัญญา แต่ประเทศเหล่านี้ต่างมีทัศนคติเกี่ยวกับระดับหรือมาตรฐานของการคุ้มครองทรัพย์สินทาง ปัญญาที่แตกต่างกัน ประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางเทคโนโลยีสูงมักจะต้องการให้มีการคุ้มครอง ทรัพย์สินทางปัญญาในทุกสาขาเทคโนโลยีอย่างเข้มงวด ขณะที่ประเทศที่มีระดับการพัฒนาทาง เทคโนโลยีไม่สูงนักกลับต้องการจำกัดขอบเขตของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเฉพาะ ในสาขาเทคโนโลยีที่คนในประเทศนั้นมีศักยภาพในการแข่งขันเท่านั้น ประเทศเหล่านี้จึงมีความ จำเป็นต้องสร้างดุลผลประโยชน์ระหว่างผู้ทรงสิทธิซึ่งมักจะเป็นบริษัทข้ามชาติขนาดใหญ่กับ ประชาชนในประเทศด้วยการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในระดับที่ไม่สูงมากนัก ดังนี้ มาตรฐานของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจึงมักจะถูกกำหนด โดยพิจารณาจากระดับการ พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนั้นเป็นสำคัญ

นโยบายด้านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญามักจะมีผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการ พัฒนาทางเศรษฐกิจทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนา ในช่วงศตวรรษที่ 19 ประเทศสวีเดนเซอร์แลนด์ไม่ได้ให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรแก่ผลิตภัณฑ์ยา แต่กลับส่งเสริมให้ ผู้ประกอบการในประเทศศึกษาวิจัยผลิตภัณฑ์ยาของประเทศอื่น และพัฒนาศักยภาพในการ ผลิตภัณฑ์ยาตลอดมา จนกระทั่งในปัจจุบันประเทศสวีเดนเซอร์แลนด์มีบริษัทชั้นนำด้านผลิตภัณฑ์ยา

มากมาย ในทำนองเดียวกัน ประเทศสหรัฐอเมริกาในอดีตก็ถือว่าเป็นแหล่งผลิตสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนั้น สหรัฐอเมริกาจึงไม่ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่คนต่างชาติด้วยการปฏิเสธไม่เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเบิร์น แต่เมื่อผู้ประกอบการในประเทศได้พัฒนาศักยภาพทางเทคโนโลยีมากขึ้น สหรัฐอเมริกาจึงได้เข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญาดังกล่าวและเรียกร้องให้ประเทศอื่นคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในคนในประเทศตนเองอย่างเพียงพอ

แต่เดิมประเด็นโต้เถียงเกี่ยวกับความเหมาะสมของระดับการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจะจำกัดอยู่ในประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเฉพาะในดินแดนของประเทศที่ให้ความคุ้มครอง การกำหนดแนวทางหรือนโยบายในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจึงขึ้นอยู่กับอำนาจการตัดสินใจของประชาชนหรือรัฐบาลของประเทศนั้นเท่านั้น แต่ต่อมาเมื่อการค้าระหว่างประเทศเริ่มเป็นไปโดยเสรีมากขึ้น การเคลื่อนย้ายสินค้าระหว่างประเทศเป็นไปด้วยความรวดเร็ว ประเทศที่พัฒนาแล้วบางประเทศได้สังเกตเห็นว่าสินค้าภายใต้ทรัพย์สินทางปัญญาของตนได้ถูกลอกเลียนเป็นจำนวนมากในประเทศกำลังพัฒนาในปี ค.ศ. 1979 ระหว่างการเจรจาหลายฝ่ายรอบโตเกียวของแอกต์ สหรัฐอเมริกาและกลุ่มประเทศในประชาคมเศรษฐกิจยุโรปขณะนั้นจึงได้เสนอประเด็นเกี่ยวกับการค้าสินค้าปลอมแปลงเข้าสู่การพิจารณาดังกล่าวด้วยอย่างไรก็ดี การเสนอประเด็นเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวนี้ได้รับการคัดค้านจากประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ เนื่องจากเห็นว่าประเด็นเหล่านี้ยังขาดความชัดเจนและไม่เคยได้รับการพิจารณาในแอกต์มาก่อน นอกจากนั้นการพิจารณาประเด็นปัญหาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาควรปล่อยให้เป็นที่ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก (World Intellectual Property Organization) ซึ่งเป็นองค์การชำนาญพิเศษของสหประชาชาติเป็นผู้รับผิดชอบมากกว่า

หลังจากประสบความล้มเหลวในการนำประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาเข้าสู่การพิจารณาในกรอบของแอกต์ในปี ค.ศ. 1980 สหรัฐอเมริกาได้ปรับปรุงกฎหมายการค้า (Trade Act of 1974) โดยได้แก้ไขมาตรา 301 เพื่อเพิ่มอำนาจให้แก่ผู้แทนทางการค้าสหรัฐในการระบุว่าประเทศใดไม่ให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างเพียงพอและประเทศเหล่านี้ก็จะถูกเพิกถอนสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (Generalized System of Preferences หรือ G.S.P.) หลังจากนั้น สหรัฐก็เริ่มกระบวนการเจรจาระดับทวิภาคีกับประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศที่เชื่อกันว่าเป็นแหล่งผลิตสินค้าละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา เช่น เกาหลีใต้ ฮ่องกง อินโดนีเซีย มาเลเซีย สิงคโปร์ และไทย โดยสหรัฐได้ขู่ว่าจะประเทศเหล่านี้จะต้องออกกฎหมายและมีมาตรการในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแก่คนสหรัฐอย่างเพียงพอ มิฉะนั้นจะต้องถูกตัดสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร

การข่มขู่ว่าจะใช้มาตรการในการตัดสิทธิพิเศษทางศุลกากรของสหรัฐประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก เพราะประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่ล้วนแต่ต้องพึ่งพาการส่งออกสินค้าไปยังประเทศสหรัฐ หากประเทศเหล่านี้ต้องถูกตัดสิทธิพิเศษทางศุลกากรดังกล่าวก็จะทำให้การส่งออกสินค้าน้อยลง ซึ่งมีผลต่อการนำรายได้เข้าสู่ประเทศ ดังนั้นประเทศเหล่านี้จึงมีความจำเป็นต้องดำเนินการแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาไปในทิศทางที่สหรัฐอเมริกาดำเนินการ และได้ดำเนินการบังคับใช้กฎหมายด้วยการปราบปรามสินค้าละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างจริงจัง นอกจากนี้ การดำเนินการแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศกำลังพัฒนายังเป็นประโยชน์แก่สหรัฐในการนำประเด็นทรัพย์สินทางปัญญามาบรรจุไว้ในความตกลงพหุภาคีอีกด้วย เนื่องจากเมื่อประเทศเหล่านี้ได้แก้ไขกฎหมายภายในไปล่วงหน้าแล้ว ความขัดแย้งในการนำประเด็นเรื่องทรัพย์สินทางปัญญามาเป็นหัวข้อในการเจรจาทางการค้าก็ย่อมมีน้อยลงไปด้วย

หลังจากสิ้นสุดการเจรจารอบโตเกียวของแอกตส์ สหรัฐอเมริกาไม่เพียงแต่กดดันให้ประเทศกำลังพัฒนาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเท่านั้น แต่ยังคงพยายามนำประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาเข้าสู่การพิจารณาของแอกตส์อีกต่อไป ในการเจรจารอบอุรุกวัย สหรัฐอเมริกาจึงได้นำประเด็นการค้าที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา (trade-related aspects of intellectual property) เข้าสู่การพิจารณาของแอกตส์อีกครั้ง ในคราวนี้ แม้ว่าประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่จะไม่เต็มใจนักในการเข้าร่วมเจรจาดังกล่าว แต่ก็เห็นว่าหากปล่อยให้มีการจับคู่เจรจากับสหรัฐแบบทวิภาคีแล้ว ประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้ก็จะเสียเปรียบ เนื่องจากมีอำนาจในการเจรจาต่อรองน้อยกว่า การเข้าร่วมเจรจาดังกล่าวได้ระบบพหุภาคีจึงน่าจะเป็นประโยชน์กว่า ด้วยเหตุนี้เองประเด็นการค้าที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาจึงถูกนำเข้าสู่การพิจารณาของแอกตส์อย่างเป็นทางการในรอบอุรุกวัยนี้เอง

ขอบเขตของการเจรจาประเด็นทางการค้าที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาในรอบอุรุกวัยนี้มีความกว้างขวางมากกว่าที่สหรัฐพยายามเสนอในรอบโตเกียวมาก เพราะไม่เพียงแต่เป็นการกำหนดมาตรการในการต่อต้านสินค้าปลอมแปลงเท่านั้น แต่เนื้อหาของการเจรจาลังครอบคลุมถึงการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแทบทุกประเภทด้วย การเจรจาการค้ารอบนี้ดำเนินไปเป็นระยะเวลาประมาณ 7 ปี จนในที่สุดที่ประชุมใหญ่ของแอกตส์ก็ได้มีมติรับรอง “กรรมสารสุดท้ายรวบรวมผลการเจรจาการค้าพหุภาคีรอบอุรุกวัย” (Final Act Embodying the Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations) โดยมีความตกลงเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาผนวกรวมไว้ด้วย เรียกว่า ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) หรือความตกลงทริปส์ (TRIPs Agreement)

2.11.1 ความตกลงทริปส์ถือเป็นความตกลงระหว่างประเทศที่สมาชิกขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization, WTO) ต้องผูกพันอย่างไม่มีเงื่อนไข วัตถุประสงค์สำคัญของความตกลงฉบับนี้ก็คือ เพื่อส่งเสริมมาตรการในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นอุปสรรคต่อการค้าเสรีระหว่างประเทศ

ความตกลงทริปส์ไม่เพียงแต่ได้นำเอาหลักการสำคัญที่ปรากฏอยู่ในอนุสัญญาทรัพย์สินทางปัญญาฉบับต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นอนุสัญญากรุงปารีส อนุสัญญากรุงเบิร์น ฯลฯ มาบัญญัติเรียบเรียงไว้อย่างเป็นระบบ แต่ได้รับเอาหลักการพื้นฐานของความตกลงแอกต์ ไม่ว่าจะเป็นหลักปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (Most-favoured-nation Treatment Principle) หลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment Principle) และหลักต่างตอบแทน (Reciprocity Principle) มาบัญญัติไว้เป็นหลักการพื้นฐานของความตกลงทริปส์ที่ประเทศสมาชิกต้องถือปฏิบัติด้วย

ภายใต้ความตกลงฉบับนี้ ประเทศสมาชิกมีหน้าที่ต้องออกกฎหมายภายในเพื่อให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่กำหนดไว้ภายในหนึ่งปีนับแต่ความตกลงจัดตั้งองค์การการค้าโลกมีผลใช้บังคับ โดยทรัพย์สินทางปัญญาตามความตกลงนี้ครอบคลุมถึงสิทธิบัตร ลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง เครื่องหมายการค้า สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ แบบผังภูมิของจรรยา และ การควบคุมการปฏิบัติที่เป็นปรักษ์ต่อการแข่งขันทางการค้า โดยความตกลงทริปส์ได้วางบรรทัดฐานเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการคุ้มครอง สิ่งที่ได้รับคุ้มครอง ขอบเขตของสิทธิ ตลอดจนการบังคับใช้สิทธิ และกลไกการระงับข้อพิพาทไว้

อย่างไรก็ดี ความตกลงทริปส์มิได้มีวัตถุประสงค์ในการทำให้กฎหมายของประเทศสมาชิกมีความสอดคล้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั้น (harmonization) เนื่องจากความตกลงนี้เพียงแต่กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ (minimum standards) ของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเท่านั้น ประเทศสมาชิกจึงสามารถที่จะบัญญัติกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาให้มีระดับการคุ้มครองที่สูงกว่าความตกลงทริปส์ได้ ตราบเท่าที่ไม่ขัดแย้งต่อหลักการที่บัญญัติ

ความตกลงทริปส์ไม่ได้กำหนดวิธีการในการอนุวัติการไว้ ประเทศสมาชิกจึงมีอิสระที่จะเลือกวิธีการอนุวัติการที่เหมาะสมกับระบบกฎหมายภายในของแต่ละประเทศได้ นอกจากนั้น เื่อเวลาในการอนุวัติการตามความตกลงทริปส์มิได้ถูกกำหนดอย่างเคร่งครัด เนื่องจากประเทศที่เข้าร่วมการเจรจามีความเห็นร่วมกันว่าประเทศที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกมีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันมาก การกำหนดให้ประเทศสมาชิกทุกประเทศต้องแก้ไขปรับปรุงกฎหมายภายในภายใต้เงื่อนไขและเงื่อนไขเดียวกันนั้นเป็นสิ่งที่ไม่สามารถเป็นไปได้ ในทางปฏิบัติ ความตกลงทริปส์จึงมีบทบัญญัติที่ผ่อนปรนให้แก่ประเทศสมาชิกบางประเทศ โดยพิจารณาจากระดับสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกเป็นสำคัญ กล่าวคือ ประเทศกำลัง

พัฒนา (developing countries) และประเทศที่เปลี่ยนระบบเศรษฐกิจจากระบบการวางแผนจาส่วกลางไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด (country in transition to a market economy) จะได้รับการผ่อนผันให้ดำเนินการอนุวัติการต่อไปอีกเป็นเวลาสี่ปี ส่วนประเทศที่พัฒนาน้อยที่สุด (least developed countries) จะได้รับการผ่อนผันเป็นระยะเวลาสิบปี

ดังนั้น เมื่อความตกลงจัดตั้งองค์การการค้าโลกมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2538 ประเทศไทยซึ่งถูกตกลงทริปส์ให้เสร็จสิ้นไปภายในวันที่ 1 มกราคม 2543

นอกจากบทบัญญัติที่ผ่อนปรนกำหนดระยะเวลาอนุวัติการให้แก่ประเทศสมาชิกที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจไม่สูงนักแล้ว ความตกลงทริปส์ยังมีบทบัญญัติที่ให้สิทธิแก่ประเทศสมาชิกในการเลือกออกกฎหมายภายในให้สอดคล้องสภาพเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละประเทศอีกด้วย ตัวอย่างเช่น ในเรื่องการระงับไปซึ่งสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Exhaustion of Rights) ประเทศสมาชิกมีสิทธิที่จะออกกฎหมายภายในไปในแนวทางใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดให้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาระงับไปในอาณาเขตดินแดนของประเทศที่มีการจำหน่ายสินค้าภายใต้ทรัพย์สินทางปัญญาครั้งแรก (National Exhaustion) หรือจะกำหนดให้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาระงับไปไม่ว่าการจำหน่ายสินค้านั้นจะเกิดขึ้นที่ใดในโลกก็ตาม (Interactional Exhaustion) อีกตัวอย่างหนึ่งก็คือ แม้ความตกลงทริปส์กำหนดให้ประเทศสมาชิกทุกประเทศต้องออกกฎหมายคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (new variety of plants) แต่ความตกลงฉบับนี้ก็อนุญาตให้ประเทศสมาชิกเลือกที่จะออกกฎหมายคุ้มครองอย่างไรก็ได้ ไม่ว่าจะปฏิบัติตามระบบสิทธิบัตร หรือระบบคุ้มครองพันธุ์พืช หรือทั้งสองระบบร่วมกัน

มีข้อพึงคำนึงว่า การกำหนดให้ประเทศสมาชิกมีอำนาจในการเลือกรูปแบบในการออกกฎหมายภายในดังกล่าวข้างต้นนั้นไม่ได้เป็นวัตถุประสงค์ดั้งเดิมของการร่างความตกลงฉบับนี้ แต่กลับสะท้อนให้เห็นว่าการร่างความตกลงฉบับนี้มีข้อขัดแย้งระหว่างประเทศสมาชิกหลายประการ และในประเด็นใดที่ประเทศสมาชิกไม่อาจหาข้อสรุปอันเป็นที่ยุติได้ ความตกลงทริปส์ก็จะเปิดช่องให้ประเทศสมาชิกไปดำเนินการออกกฎหมายภายในเองตามแนวทางที่ต้องการ

หลักเกณฑ์และเงื่อนไขต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในความตกลงทริปส์ไม่อาจสร้างความพึงพอใจให้แก่ทุกประเทศได้นัก เพราะในขณะที่มหาอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างสหรัฐอเมริกาต้องการที่จะขยายขอบเขตของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้กว้างขวางมากที่สุด ประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่กลับเห็นว่าความตกลงทริปส์มีบทบัญญัติในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เข้มงวดเกินไป ดังนั้น แต่ละประเทศพยายามผลักดันให้มีการแก้ไขบทบัญญัติในความตกลงทริปส์ไปในแนวทางที่ตนเองต้องการ

ภายหลังจากความตกลงจัดตั้งองค์การการค้าโลกมีผลใช้บังคับ ประเด็นด้านทรัพย์สินทางปัญญาได้ถูกนำเข้าสู่การประชุมระดับคณะมนตรีของผู้แทนองค์การการค้าโลกหลายครั้ง แต่ก็ไม่สามารถหาข้อสรุปได้ และเมื่อมีการประชุมระดับคณะมนตรีที่เมืองซีแอตเติล ประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1999 ก็เกิดการประท้วงจากกลุ่มองค์การพัฒนาเอกชน เกษตรกร และผู้คัดค้านกระแสโลกวิวัฒน์ จนทำให้การประชุมไม่อาจดำเนินต่อไปได้ ในการเจรจาระดับพหุภาคีขององค์การการค้าโลกรอบโอฮาว่าด้วยการพัฒนา (Doha Development Round) จึงได้เริ่มขึ้นประเด็นด้านทรัพย์สินทางปัญญาได้ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณาอีกครั้งด้วยความมุ่งหมายที่จะให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละประเทศอย่างจริงจัง ในกรณีนี้ ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศจึงได้รวมกลุ่มกันและผลักดันให้คณะมนตรีของทริปส์ (TRIPs Council) พิจารณาผลกระทบของการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาหลายประเด็นด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งก็คือผลกระทบของการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรต่อการเข้าถึงยา เนื่องจากประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้เห็นว่าหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรยาเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงยาของผู้ป่วยในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการนำเข้าช้อน กลไกในการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิ และหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการขึ้นทะเบียนยา เป็นต้น

จนกระทั่งในการประชุมระดับคณะมนตรีของผู้แทนองค์การการค้าโลกครั้งที่ 4 ที่เมืองโดฮา ประเทศกาตาร์ คณะมนตรีของผู้แทนองค์การการค้าโลกได้ออกแถลงการณ์ฉบับหนึ่ง เรียกว่า “ปฏิญญาว่าด้วยความตกลงทริปส์และสาธารณสุข” (Doha Declaration on the TRIPs Agreement and Public Health) โดยย่อหน้าที่ 6 ได้ตระหนักว่าประเทศสมาชิกที่ขาดศักยภาพในการผลิตเภสัชภัณฑ์ย่อมต้องพบกับอุปสรรคสำคัญในการใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิ จึงกำหนดให้คณะมนตรีของทริปส์พิจารณาปัญหาเกี่ยวกับอุปสรรคของประเทศกำลังพัฒนาในการเข้าถึงยาและเสนอรายงานเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวภายในสิ้นปี ค.ศ. 2002 แถลงการณ์ฉบับนี้จึงดูเหมือนเป็นการเปิดโอกาสให้ประเทศกำลังพัฒนาสามารถใช้มาตรการบังคับใช้สิทธิกับสิทธิบัตรยาได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

จะเห็นได้ว่า ทั้งความตกลงทริปส์และการเจรจาการค้าพหุภาคีรอบโดฮาไม่ได้เป็นไปตามความต้องการของสหรัฐมากนัก สหรัฐจึงต้องหันมาทำการเจรจาการค้าไม่ว่าจะเป็นความตกลงการค้าระดับภูมิภาค (Regional Trade Agreement) และในระดับทวิภาคี (Bilateral Agreement) โดยประเด็นด้านทรัพย์สินทางปัญญาก็เป็นประเด็นหลักในความตกลงเหล่านี้ ซึ่งสหรัฐมักจะกำหนดให้มีมาตรฐานในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาตามที่ต้องการ

2.11.2 ความตกลงการค้าเสรีของประเทศสหรัฐอเมริกา¹⁸

ในความเป็นจริงแล้ว ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกได้จัดทำความตกลงการค้าเสรีทั้งในระดับภูมิภาคและระดับทวีปมาเป็นเวลานานแล้ว จากการศึกษาของคณะกรรมการการค้าและการพัฒนาแห่งสหประชาชาติพบว่า ความตกลงที่เกี่ยวกับการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศได้เพิ่มขึ้นจากจำนวน 385 ฉบับในปี ค.ศ. 1989 เป็น 1,857 ฉบับในปี ค.ศ. 1999 สหรัฐก็ได้ทำความตกลงการค้าเสรีกับหลายประเทศเช่นกัน ความตกลงการค้าเสรีอเมริกาเหนือ (North America Free Trade Agreement หรือ NAFTA) ซึ่งเป็นความตกลงการค้าระดับภูมิภาคที่มีมาตั้งแต่ก่อนมีการจัดตั้งองค์การการค้าโลก และความตกลงทวิภาคีอีกหลายฉบับ ทั้งที่มีมาก่อนการจัดตั้งองค์การการค้าโลก และในภายหลัง ความตกลงระดับทวิภาคีนี้มีหลายรูปแบบด้วยกัน เช่น ความตกลงทวิภาคีด้านการลงทุน (Bilateral Investment Agreement) ความตกลงทวิภาคีด้านทรัพย์สินทางปัญญา (Bilateral IPRs Agreement) ความตกลงทวิภาคีด้านการค้า (Bilateral Trade Agreement)

แม้ว่าในแง่หนึ่ง ประเทศกำลังพัฒนาต่างพยายามที่จะหลีกเลี่ยงการเจรจาการค้าระดับทวิภาคีเนื่องจากประเทศเหล่านี้มีอำนาจในการต่อรองน้อยกว่า แต่หลายประเทศก็พยายามที่จะเข้าร่วมในการเจรจาด้วยเพราะเล็งเห็นโอกาสในการดึงดูดการลงทุนจากสหรัฐ และโอกาสในการส่งสินค้าเข้าไปในสหรัฐได้มากยิ่งขึ้น ประเทศเหล่านี้จึงได้เข้าร่วมการเจรจาการค้าทวิภาคีกับสหรัฐด้วยเหตุผลดังกล่าว ซึ่งปรากฏว่า สหรัฐได้ทำความตกลงทวิภาคีกับหลายประเทศเช่น ความตกลงทวิภาคีด้านการลงทุนสหรัฐ-โบลิเวีย ปี 1998 ความตกลงทวิภาคีด้านการลงทุนสหรัฐ-นิการากัว 1995 และความตกลงทวิภาคีด้านทรัพย์สินทางปัญญาสหรัฐ-นิการากัว 1998 เป็นต้น โดยปริมาณของความตกลงทวิภาคีในลักษณะเช่นนี้ได้เพิ่มขึ้นตามลำดับคือ จากจำนวน 1 ฉบับ ในปี ค.ศ. 1986 เป็นจำนวน 42 ฉบับในปี ค.ศ. 1996 และมีข้อน่าสังเกตว่าความตกลงเหล่านี้ล้วนแต่มีประเด็นเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาเกี่ยวข้องทั้งสิ้น

ในปัจจุบัน สหรัฐได้ดำเนินการจัดทำความตกลงการค้าเสรีกับหลายประเทศแล้วเสร็จ คือ ความตกลงการค้าเสรีที่สหรัฐทำกับจอร์แดน อิสราเอล ซิลิ และสิงคโปร์ และอยู่ในระหว่างการเจรจากับอีกหลายประเทศเช่นออสเตรเลีย โมร็อกโก อียิปต์ นอกจากนี้ยังได้มีการริเริ่มดำเนินการเจรจาจัดทำข้อตกลงการค้าเสรีแบบภูมิภาคกับกลุ่มประเทศไทยในอเมริกากลางและในแอฟริกาอีกด้วย

¹⁸ จักรกฤษณ์ ควรวจน์. (2541). *กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยลิขสิทธิ์สิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 35.

สำหรับประเทศไทยนั้น ความคิดริเริ่มในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหรัฐเริ่มต้นขึ้นในระหว่างการประชุมเอเปค ครั้งที่ 10 ที่ประเทศเม็กซิโก โดยประธานาธิบดีจอร์จ ดับเบิลยู บุช ได้ประกาศริเริ่มโครงการความสัมพันธ์ทางการค้ากับกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งเรียกว่า Enterprise for ASEAN Initiative (EAI) โดยมีหลักการว่าสหรัฐจะทำการเจรจากับประเทศในกลุ่มอาเซียนว่าต้องการทำความตกลงการค้าเสรีกับสหรัฐหรือไม่หากประเทศใดต้องการทำการเจรจการค้าเสรีกับสหรัฐ ประเทศนั้นก็จะต้องลงนามในความตกลงกรอบด้านการค้าและการลงทุน (Trade and Investment Framework Agreement หรือ TIFA) กับผู้แทนการค้าของสหรัฐ เพื่อแสดงเจตจำนงในการทำความตกลงการค้าเสรีต่อกันต่อไป

เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2545 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของไทยได้ลงนามในความตกลงกรอบด้านการค้าและการลงทุนดังกล่าว อันเป็นการแสดงว่าประเทศไทยต้องการที่จะเข้าร่วมเจรจากับสหรัฐในความตกลงการค้าเสรี ต่อมาในเดือนตุลาคม 2546 พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีของไทย กับนายจอร์จ ดับเบิลยู บุช ประธานาธิบดีสหรัฐ ก็ได้ประกาศร่วมกันระหว่างการประชุมเอเปคที่กรุงเทพมหานครว่าทั้งสองประเทศจะเริ่มการเจรจการค้าเสรีระหว่างกัน และเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2547 นาย Robert Zoellick ผู้แทนการค้าสหรัฐก็ได้ส่งหนังสือถึงรัฐสภาสหรัฐแสดงเจตจำนงที่จะเปิดการเจรจการค้าเสรีกับประเทศไทย ส่วนรัฐบาลไทยก็ได้เตรียมคณะทำงานเพื่อเจรจการค้าเช่นเดียวกัน แต่ไม่ได้มีการดำเนินการแจ้งหรือขอความเห็นชอบจากรัฐสภาแต่อย่างใด

แม้ว่าจะมีการเจรจาความตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับสหรัฐมาตามลำดับ แต่ทั้งสองประเทศก็ไม่เคยมีการเปิดเผยร่างความตกลงหรือประเด็นที่จะมีการเจรจาต่อสาธารณชน แต่ก็เป็นที่คาดหมายกันว่าการทำความตกลงระหว่างไทยกับสหรัฐจะมีประเด็นหลักในการเจรจาคือการลดภาษีศุลกากรและอุปสรรคทางการค้าที่ไม่เกี่ยวกับภาษีศุลกากร ตลอดจนประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการค้าด้วย ไม่ว่าจะเป็นมาตรการด้านการลงทุน การค้าบริการ ความโปร่งใสของกฎระเบียบทางการค้าต่าง ๆ นโยบายการแข่งขันทางการค้า พิธีการศุลกากร มาตรฐานสิ่งแวดล้อม มาตรฐานแรงงาน การอำนวยความสะดวกทางการค้า การจัดซื้อของภาครัฐ และทรัพย์สินทางปัญญา โดยความตกลงไทย-สหรัฐ คงจะถือตามกรอบความตกลงการค้าเสรีที่สหรัฐทำกับประเทศสิงคโปร์และชิลีเป็นแม่แบบในการเจรจา

มีข้อสังเกตว่า การกำหนดมาตรฐานของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เพิ่มขึ้นตามความตกลงการค้าเสรีจะทำให้ประเทศคู่ค้าต้องขยายขอบเขตของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวไปยังประเทศอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นคู่เจรจาตามหลักปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์อย่างยิ่ง (Most-favored Nation Treatment) ที่กำหนดไว้ในความตกลงทริปส์ด้วย ทั้งนี้

โดยหลักการแล้วการทำความตกลงการค้าเสรีถือเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันระหว่างประเทศคู่ค้า มิใช่การให้สิทธิประโยชน์แก่ประเทศใดประเทศหนึ่งในด้านสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาแต่เพียงอย่างเดียว แต่ประเทศที่ได้รับผลประโยชน์ด้านการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเพิ่มขึ้นก็มีหน้าที่ต้องให้ผลประโยชน์อื่นตอบแทนแก่อีกประเทศหนึ่งด้วย คณะผู้เจรจาในการทำความตกลงการค้าเสรีจึงต้องพิจารณาถึงผลกระทบหากการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจะต้องขยายความคุ้มครองไปยังประเทศอื่นที่ไม่ใช่ประเทศคู่ค้าในความตกลงการค้าเสรีในการนี้คณะผู้เจรจาจึงต้องหาวิธีการในการจัดทำความตกลงการค้าเสรีและหาแนวทางในการตีความความตกลงการค้าเสรีเพื่อให้ผลประโยชน์ในการทำความตกลงการค้าเสรีด้านทรัพย์สินทางปัญญาตกแก่ประเทศคู่ค้าอย่างแท้จริง ทั้งนี้ โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานของการให้ผลประโยชน์ตอบแทนซึ่งกันและกัน

2.11.3 สาระสำคัญของความตกลงการค้าเสรีที่เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา

ความตกลงการค้าเสรีที่สหรัฐทำกับประเทศคู่ค้าได้กำหนดหลักเกณฑ์และมาตรฐานในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาไว้หลายเรื่อง โดยแต่ละเรื่องมีขอบเขตที่กว้างขวางมาก และโดยส่วนใหญ่แล้วมักจะสอดคล้องกับผลประโยชน์ของสหรัฐเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งอาจสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

บทบัญญัติทั่วไป

ในเบื้องต้น ความตกลงการค้าเสรีได้ระบุถึงความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาไว้หลายฉบับ โดยได้กำหนดหน้าที่ของประเทศคู่ค้าไว้หลายประการดังนี้คือ

ก. กลุ่มความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศคู่ค้าต้องให้สัตยาบันหรือเข้าร่วมเป็นภาคี มีดังนี้

- อนุสัญญาว่าด้วยการแพร่สัญญาณทางดาวเทียม (Convention Relation to the Distribution of Programme-Carrying Signals Transmitted by Satellite 1974)
 - อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืชใหม่ (International Convention for the Protection of New Varieties of Plants 1991)
 - สนธิสัญญาลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO Copyright Treaty 1996)
 - สนธิสัญญาการแสดงและสิ่งบันทึกเสียงขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO Copyright Treaty 1996)
 - สนธิสัญญาความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty 1984)
- ข. กลุ่มความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศคู่สัญญาต้องปฏิบัติตาม มีดังนี้

- คำแนะนำร่วมเกี่ยวกับบทบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายที่มีชื่อเสียงแพร่หลายทั่วไป (Joint Recommendation Concerning Provisions on the Protection of Well-Known Marks 1999) ซึ่งได้รับการรับรองโดยสหภาพปารีสเพื่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมและที่ประชุมใหญ่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก

- สนธิสัญญากฎหมายเครื่องหมายการค้า (Trademark Law Treaty)

ค. กลุ่มความตกลงระหว่างประเทศที่ประเทศคู่ค้าต้องใช้ความพยายามอย่างยิ่งยวดที่จะให้สัตยาบันหรือเข้าร่วมเป็นภาคี มีดังนี้

- ความตกลงกรุงเฮกว่าด้วยการจดทะเบียนระดับระหว่างประเทศซึ่งการออกแบบทางอุตสาหกรรม (Hague Agreement Concerning the International Registration of Industrial Designs 1999)

- พิธีสารเพิ่มเติมความตกลงกรุงมาดริดว่าด้วยการจดทะเบียนเครื่องหมายระดับระหว่างประเทศ (Protocol Relating to the Madrid Agreement Concerning the Interactional Registration of Marks 1989)

จะเห็นได้ว่า ความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวข้างต้นมีสาระสำคัญหลัก 2 ประการ คือ การกำหนดขอบเขตและมาตรฐานในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เข้มงวดและกว้างขวางมากยิ่งขึ้นและการช่วยให้การจดทะเบียนสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นไปได้โดยง่ายและสะดวกยิ่งขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่สอดคล้องกับผลประโยชน์และเป็นไปตามความต้องการของสหรัฐทั้งสิ้น แต่ในขณะที่ประเทศไทยไม่ได้ให้สัตยาบันหรือเข้าร่วมเป็นภาคีของความตกลงดังกล่าวข้างต้นแม้แต่ฉบับเดียว

ในปัจจุบันที่เศรษฐกิจระหว่างประเทศไปโดยเสรีมากยิ่งขึ้น ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับการค้าระหว่างประเทศอย่างลึกซึ้ง จึงต้องถูกนำมาบัญญัติไว้เป็นกฎหมายระหว่างประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเป็นกฎหมายที่มีความสลับซับซ้อนและต้องมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาเพื่อให้เหมาะสมกับเทศกาลสังคม แม้ว่าแทบทุกประเทศในโลกปัจจุบันต่างเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกซึ่งต้องผูกพันตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาภายใต้ความตกลงทริปส์เช่นเดียวกัน แต่เวทีเจรจาการค้าระดับพหุภาคีอย่างองค์การการค้าโลกย่อมไม่สามารถที่จะสร้างความพึงพอใจให้กับทุกประเทศได้ทั้งหมด

ภายหลังจากความล้มเหลวในการเจรจาภายใต้กรอบองค์การการค้าโลก ประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจหลายประเทศจึงต้องหันมาเจรจาการค้าในระดับภูมิภาคและระดับทวิภาคีเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของประเทศตน สหรัฐเป็นประเทศที่มีความกระตือรือร้นในการทำ

ความตกลงการค้าหรือความตกลงการค้าเสรีที่สหรัฐจัดทำขึ้น การจัดทำความตกลงการค้าเสรีนี้ดูเหมือนจะเป็นวิธีการที่ดีและง่ายที่สุดที่จะบังคับให้ประเทศกำลังพัฒนาออกกฎหมายภายในที่แตกต่างไปจากที่กำหนดไว้ในความตกลงทริปส์ เช่น การขยายอายุการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา การขยายขอบเขตของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้เพิ่มขึ้น การจำกัดสิทธิของประเทศคู่ค้าในการออกกฎหมายภายในตามข้อยกเว้นที่กำหนดไว้ การเร่งรัดให้มีการออกกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาบางประเภทเร็วกว่าเงื่อนไขที่กำหนดไว้ และการกำหนดให้ประเทศคู่ค้าเข้าร่วมเป็นภาคีสัญญาหรือสนธิสัญญาด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่มีขอบเขตของการคุ้มครองกว้างขวางและเข้มงวดกว่าความตกลงทริปส์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจเรียกรวมกันว่า “ทริปส์พลัส” (TRIPs-Plus)

การนำประเด็น “ทริปส์พลัส” มากำหนดไว้ในความตกลงการค้าเสรีจะทำให้สหรัฐมีความสะดวกในการเสนอประเด็นเหล่านี้ในการเจรจาดับพหุภาคีขององค์การการค้าโลกมากยิ่งขึ้น เพราะเมื่อประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้ได้แก้ไขกฎหมายภายในไปตามที่สหรัฐต้องการแล้ว อำนาจต่อรองในเวทีองค์การการค้าโลกก็จะน้อยลง ซึ่งหมายความว่า ทั้งกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาจะเป็นไปเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้ประกอบการในประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งหมด

โดยหลักการแล้ว การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาไม่ควรเป็นไปเพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้ทรงสิทธิแต่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น แต่ต้องคำนึงถึงประโยชน์และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสาธารณชนด้วย เพราะเป้าหมายที่แท้จริงของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาก็คือการสร้างความเจริญและผาสุกแก่สังคมโดยรวม การบังคับให้ประเทศหนึ่งประเทศใดต้องออกกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเหมือนกับที่กำหนดไว้ในกฎหมายภายในประเทศตนเองโดยคิดว่าเป็นระบบกฎหมายหนึ่งเดียวที่สามารถใช้ได้กับทุกประเทศ (One-size-fits-all) เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควรกระทำ ในทางตรงกันข้าม การเจรจาระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาจึงควรที่กระทำในเวทีการเจรจาระดับพหุภาคีและเปิดโอกาสให้แต่ละประเทศมีทางเลือกในการออกกฎหมายภายในตามสมควร ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย รวมทั้งประเทศไทยจึงควรหลีกเลี่ยงการเจรจาประเด็นด้านทรัพย์สินทางปัญญาในความตกลงการค้าเสรีระดับทวิภาคี เพราะการเจรจาเช่นนี้จะทำให้ประเทศกำลังพัฒนาที่มีอำนาจในการเจรจาต่อรองน้อยกว่าเสียเปรียบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งนี้โดยหลักแล้วตามตกลงการค้าเสรีควรจะต้องไปเพื่อประโยชน์ของคู่เจรจาทันที

การทำความตกลงการค้าเสรีอาจก่อให้เกิดผลดีแก่บุคคลหนึ่ง แต่ก็อาจก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในระยะสั้นและระยะยาวต่อบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งประชากรส่วนใหญ่ของประเทศได้

ประเด็นด้านทรัพย์สินทางปัญญาเป็นประเด็นหนึ่งที่มีความสลับซับซ้อน และเกี่ยวพันกับผลประโยชน์ของประเทศมากที่สุด รัฐบาลที่มีวิสัยทัศน์อันยาวไกลจึงต้องพิจารณาผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรีอย่างถี่ถ้วนและรอบด้าน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ การทำความตกลงการค้าเสรีจึงต้องมีการศึกษาวิจัยอย่างจริงจังและเป็นระบบ นอกจากนั้นกระบวนการในการจัดทำและเจรจาความตกลงการค้าเสรียังต้องเป็นไปอย่างโปร่งใส โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับรู้ถึงความเป็นไป ตลอดจนผลของการเจรจาต่อรองให้มากที่สุดด้วย¹⁹

¹⁹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของรายงานการวิจัยที่เสนอต่อสภาวิจัยแห่งชาติและกระทรวงยุติธรรม ในการประชุม
นิติศาสตร์แห่งชาติ ณ ศูนย์ประชุมสหประชาชาติเมื่อวันที่ 15-16 กันยายน 2557

บทที่ 3

มาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ ในประเทศไทย มาตรการระหว่างประเทศ และกฎหมายลิขสิทธิ์ในต่างประเทศ

3.1 กฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในภาพยนตร์

กฎหมายลิขสิทธิ์เป็นกฎหมายซึ่งได้รับความสนใจ และความสำคัญจากทั้งในและต่างประเทศ ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่กฎหมายดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของแต่ละประเทศทั่วโลก เพื่อนำรายได้เข้าสู่ประเทศที่มีการคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ รวมไปถึงการคุ้มครองสิทธิที่พึงจะได้รับของผู้บริโภค และผู้สร้างสรรค์งาน

เนื่องจากคุณสมบัติพิเศษของกฎหมายที่มีลักษณะของการบังคับใช้เฉพาะภายในแต่ละประเทศ ถึงแม้จะได้มีการทำการตกลงระหว่างประเทศในเรื่องดังกล่าวไว้ในสนธิสัญญาหรืออนุสัญญาที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ แล้วก็ตาม เช่น อนุสัญญากรุงเบิร์น (Berne Convention) การค้าที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Trade Related Intellectual Property Rights : TRIPS) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อตกลงองค์การการค้าโลก (WTO) อย่างไรก็ตามการบังคับใช้ และการทำให้หลักเกณฑ์การคุ้มครองลิขสิทธิ์ดังกล่าวมีความเป็นสากล หรือความมีมาตรฐานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตามสนธิสัญญา หรืออนุสัญญาดังกล่าวข้างต้นก็ยังไม่มียieldสมบูรณ์ เนื่องจากผลของข้อตกลงดังกล่าวเป็นเพียงการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของกฎหมายลิขสิทธิ์ในบางเรื่อง และบังคับใช้เฉพาะประเทศสมาชิกเท่านั้น กรณีความแตกต่างของกฎหมายภายในของแต่ละประเทศในบางเรื่องจึงยังคงปรากฏอยู่ และด้วยเหตุนี้เองผู้สร้างสรรค์งานที่มีความประสงค์ที่จะได้รับความคุ้มครองงานของตนด้วยกฎหมายลิขสิทธิ์ในหลาย ๆ ประเทศในคราวเดียวกันจะต้องเรียนรู้ถึงขอบเขตเงื่อนไขการให้ความคุ้มครองการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์รวมถึงอายุแห่งการคุ้มครองของงานในแต่ละประเทศ เพื่อให้เกิดความคุ้มครองอย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ

3.1.1 มาตรการการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์¹

ประเทศกำลังพัฒนาต้องการที่จะได้มาซึ่งเทคโนโลยีอันทันสมัย แต่ในขณะเดียวกันประเทศเหล่านั้นมีความประสงค์ที่จะใช้การค้าขาย และการส่งออก เพื่อเป็นกลไกในการยกระดับและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การมีโอกาสเข้าร่วมองค์การการค้าโลกถือว่าเป็นบันไดสู่ความเติบโต และความก้าวหน้าของอุตสาหกรรมการส่งออกของประเทศ แต่การเข้าร่วมองค์การการค้าโลกนั้นย่อมหมายถึงการต้องยอมรับเอาพันธกรณีในสัญญาข้อตกลงต่าง ๆ ขององค์การการค้าโลก ซึ่งรวมถึงการให้การรับรองต่อสัญญาข้อตกลงทริพส์ที่จะก่อให้เกิดผลที่เป็นการริดลอน และจำกัดเสรีภาพของประเทศในการกำหนดนโยบายด้านทรัพย์สินทางปัญญา และการถ่ายทอดเทคโนโลยี อาจกล่าวได้ว่าข้อจำกัดดังกล่าวเป็นค่าใช้จ่ายที่ประเทศกำลังพัฒนาจำต้องยอมสูญเสีย เพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่จะมีโอกาสเข้าร่วมในองค์การการค้าโลกที่มีความสำคัญ และมีบทบาทมากที่สุดในโลกปัจจุบัน

การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์

การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในระหว่างประเทศนั้น ได้มีการบัญญัติอยู่หลายฉบับ แต่ในที่นี้กล่าวถึงจากในอนุสัญญากรุงเบิร์น ค.ศ. 1971 อนุสัญญาลิขสิทธิ์สากล อนุสัญญากรุงโรมและอนุสัญญาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า และการปลอมแปลงเท่านั้น

3.1.2 มาตรการการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในอนุสัญญากรุงเบิร์น ค.ศ. 1971

ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ อนุสัญญากรุงเบิร์น เป็นระบบที่เกิดขึ้นจากอนุสัญญาระหว่างประเทศในระดับพหุภาคี โดยการรวมตัวกันของนานาประเทศส่วนใหญ่ในแถบทวีปยุโรปเมื่อวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 1886 ซึ่งเป็นระบบที่เรียบง่ายไม่มีพิธีรีตองมากนัก โดยที่ไม่มีพิธีการต่าง ๆ อาทิเช่น การจดทะเบียนสำหรับการขอให้ลิขสิทธิ์อนุสัญญาเบอร์นได้รับการแก้ไขปรับปรุงเพียงครั้งเดียวในรอบ 20 ปี หลักการส่วนใหญ่ได้แก่การคุ้มครองสิทธิระหว่างประเทศ โดยไม่ใช่เป็นการคุ้มครองงานที่มีลักษณะเป็นการภายใน เช่น งานที่คนไทยสร้างสรรค์ขึ้น และได้มีการโฆษณางานเป็นครั้งแรกในประเทศไทยนั้น ไม่ได้เป็นสิ่งที่อนุสัญญานี้ต้องการจะครอบคลุมไปถึงหลักเกณฑ์ภายใต้อนุสัญญามีเป้าหมายที่จะคุ้มครองงานของคนต่างชาติ และเป็นงานที่เกิดขึ้นในต่างประเทศเป็นสำคัญ

¹ จักรกฤษณ์ ควรวจน์. (2541). *กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยลิขสิทธิ์สิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า*.

กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 50-85.

3.1.3 มาตรการการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ของอนุสัญญากรุงเบิร์นได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมทั้งสิ้นรวม 8 ครั้ง ได้แก่

- 1) การแก้ไขในการประชุมที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1896 อนุสัญญาฉบับแก้ไขนี้ เรียกว่า “Paris Additional Act and Interpretative Declaration, 1896”
- 2) การแก้ไขในการประชุมที่กรุงเบิร์น เมื่อวันที่ 13 พฤศจิกายน ค.ศ. 1908 เรียกว่า “Berlin Act, 1908”
- 3) การแก้ไขในการประชุมที่กรุงเบิร์น เมื่อวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1914 เรียกว่า “Berne Additional Protocol, 1914”
- 4) การแก้ไขในการประชุมที่กรุงโรม เมื่อวันที่ 2 มิถุนายน ค.ศ. 1928 เรียกว่า “Rome Act, 1928”
- 5) การแก้ไขในการประชุมที่กรุงบรัสเซลส์ เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน ค.ศ. 1948 เรียกว่า “Brussels Act, 1948”
- 6) การแก้ไขในการประชุมที่กรุงสตอกโฮล์ม เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ. 1967 เรียกว่า “Stockholm Act, 1967”
- 7) การแก้ไขในการประชุมที่กรุงปารีส เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม ค.ศ. 1971 เรียกว่า “Paris Act, 1971” (พัฒนาพล เปรมสมิทธิ์, 2533, หน้า 26)
- 8) การแก้ไขในการประชุมครั้งล่าสุด ฉบับปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ. 1979

อนุสัญญากรุงเบิร์นเป็นความตกลงระหว่างประเทศที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะคำนึงถึงจำนวนประเทศที่เข้าร่วม กล่าวคือจนถึงวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2538 อันเป็นวันที่ความตกลงทริปส์ที่ผลใช้บังคับ อนุสัญญากรุงเบิร์นที่ประเทศสมาชิกรวมทั้งสิ้น 111 ประเทศ

ประเทศที่เข้าร่วมในความตกลงระหว่างประเทศนี้มีทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วอันได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น กลุ่มประเทศสหภาพยุโรป รวมทั้งประเทศที่กำลังปรับเปลี่ยนระบบ โครงสร้างทางเศรษฐกิจในยุโรปตะวันออกประเทศในค่ายสังคมนิยม เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน และบรรดาประเทศที่กำลังพัฒนาในทวีปเอเชีย แอฟริกา และอเมริกาใต้ สำหรับประเทศไทยนั้นได้เข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญากรุงเบิร์นเช่นเดียวกัน โดยได้เข้าร่วมในความตกลงระหว่างประเทศนี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ประเทศไทยได้ยอมรับความผูกพันตนตามอนุสัญญากรุงเบิร์น ฉบับกรุงเบอร์ลิน ค.ศ. 1908 (Berlin Act, 1908) กับพิธีสารเพิ่มเติม ค.ศ. 1914 (Additional Protocol, 1914) เมื่อวันที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2474 (ค.ศ. 1931) ซึ่งสาเหตุที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเบิร์นนี้เนื่องมาจากการที่ประเทศไทยได้ขอแก้ไขหนังสือสัญญาทางราชไมตรีฯ ที่ทำกับนานาประเทศ เพื่อให้ประเทศไทยได้รับเอกราชทางศาลกลับคืนมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า

เจ้าอยู่หัว และต่อมาเมื่อเดือนกันยายน พ.ศ. 2538 ประเทศไทยได้แสดงเจตนาขอเปลี่ยนแปลงพันธกรณีเป็นพันธกรณีตามข้อ 1 ถึง 12 ของอนุสัญญากรุงเบิร์นฉบับกรุงปารีส ค.ศ. 1971 (Paris Act, 1971)

อนุสัญญากรุงเบิร์น ได้ก่อตั้งสหภาพเบอร์น เบอร์นยูเนียน (Berne Union) ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ประเทศสมาชิกให้การคุ้มครองลิขสิทธิ์ภายใต้หลักการที่เป็นหนึ่งเดียวกัน อนุสัญญากรุงเบิร์นได้กำหนดมาตรฐานการคุ้มครองลิขสิทธิ์ เพื่อเป็นบรรทัดฐานสำหรับการเป็นรัฐภาคีที่จะได้รับ ไปบัญญัติไว้ในกฎหมายภายในมาตรฐานการคุ้มครองที่รวมถึงหลักการพื้นฐานการคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ อันได้แก่ หลักดินแดนของการคุ้มครอง หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ ขอบเขตของสิทธิที่เจ้าของลิขสิทธิ์มีตามกฎหมาย ประเทศของงานอันมีลิขสิทธิ์ การกำหนดสิทธิขั้นต่ำ อายุแห่งการคุ้มครอง ฯลฯ

เจตนารมณ์ดั้งเดิมของการจัดทำอนุสัญญากรุงเบิร์นก็คือ เพื่อสร้างกฎเกณฑ์ในการคุ้มครองงานวรรณกรรม และศิลปกรรมที่เป็นการสร้างสรรค์งานในด้านความสวยงาม และสุนทรียภาพเป็นสำคัญ แต่ในปัจจุบันขอบเขตของการให้การคุ้มครองได้ขยายออกไปสู่งานที่เน้นในด้านหน้าที่ปฏิบัติการ เช่น โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีโทรคมนาคมด้วย

หลักการส่วนใหญ่ภายใต้อนุสัญญากรุงเบิร์นจะใช้กับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ โดยไม่ใช้กับการคุ้มครองงานที่มีลักษณะเป็นการภายใน เช่น งานที่คนไทยสร้างสรรค์ขึ้น และที่ได้มีการโฆษณาเป็นครั้งแรกในประเทศไทยนั้น ไม่ได้เป็นสิ่งที่อนุสัญญานี้ต้องการจะครอบคลุมไปถึง หลักเกณฑ์ภายใต้อนุสัญญากรุงเบิร์นมีเป้าหมายที่จะคุ้มครองงานของคนต่างชาติ และเป็นงานที่มีหลักแหล่งกำเนิดในต่างประเทศเป็นสำคัญ ทั้งนี้จะเห็นได้จากการที่บทบัญญัติในข้อ 5(1) ของอนุสัญญากรุงเบิร์นกำหนดให้ใช้หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ และหลักสิทธิขั้นต่ำเฉพาะกรณีสำหรับผู้สร้างสรรค์มิได้เป็นคนชาติของประเทศที่ให้ความคุ้มครองเท่านั้น

หลักการสำคัญภายใต้อนุสัญญากรุงเบิร์นมีอยู่สามประการใหญ่ ๆ คือ

1) หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติที่กำหนดว่าประเทศสมาชิกต้องให้สิทธิแก่ผู้สร้างสรรค์ที่เป็นคนชาติของรัฐภาคีอื่น เช่นเดียวกับที่ได้ให้สิทธิแก่คนชาติตนเอง เหตุผลของการกำหนดหลักการกฎหมายดังกล่าวไว้ในความตกลงระหว่างประเทศนี้ก็เช่นเดียวกันกับกรณีทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ นั่นคือ เป็นผลมาจากการรับรองว่าสิทธิตามลิขสิทธิ์จะมีอยู่อย่างจำกัดภายใต้หลักดินแดนแห่งรัฐ

2) หลักการกำหนดสิทธิขั้นต่ำหมายความว่าบรรดาสิทธิ และความคุ้มครองที่ประเทศรัฐภาคีได้ให้แก่ผู้สร้างสรรค์ที่เป็นคนชาติจะต้องไม่น้อยไปกว่าระดับการคุ้มครองที่กำหนดไว้ในอนุสัญญากรุงเบิร์น ตัวอย่างเช่น ตามกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกเจ้าของลิขสิทธิ์ต้องมีสิทธิ

ในการทำซ้ำสิทธิในการคัดแปลงงาน และสิทธิในการเผยแพร่ต่อสาธารณชนรวมทั้งอายุแห่งความคุ้มครองต้องมีกำหนดไม่น้อยกว่าอายุผู้สร้างสรรค์กับอีก 50 ปี นับแต่สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย เป็นต้น

3) หลักการคุ้มครองโดยไม่มีรูปแบบหมายความว่าประเทศสมาชิกจะกำหนดเงื่อนไขของการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ในลักษณะใด ๆ ไม่ได้ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดให้มีการจดทะเบียน หรือกำหนดให้ใช้เครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ใด ๆ เพื่อแสดงถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์

อนุสัญญากรุงเบิร์นกำหนดให้มีการคุ้มครองลิขสิทธิ์ต่างชาติ โดยคำนึงถึงประเทศที่เกิดของงานเป็นสำคัญ ประเทศที่เกิดงาน (Country of Origin) หมายความว่า ประเทศที่ผู้สร้างสรรค์มีสัญชาติ หรือประเทศที่มีการโฆษณาเป็นครั้งแรก การที่อนุสัญญากำหนดให้คำนึงถึงประเทศที่มีการโฆษณาเป็นครั้งแรกประกอบด้วยก็เพื่อหลักการปัญหาการพิจารณาเรื่องสัญชาติของผู้สร้างสรรค์ ในกรณีทำงานนั้นมีบุคคลหลายคนร่วมกันเป็นผู้สร้างสรรค์ (Cornish, 1996, p. 311)

กล่าวโดยสรุป การคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศภายใต้อนุสัญญากรุงเบิร์นใช้ปัจจัยสองประการเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา กล่าวคือ สัญชาติของผู้สร้างสรรค์ และสถานที่ที่มีการเผยแพร่งาน

ภายใต้ข้อ 3(1) ของอนุสัญญากรุงเบิร์น การคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศจะต้องกระทำภายใต้หลักการต่อไปนี้

ประการแรก งานอันมีลิขสิทธิ์ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยบุคคลที่เป็นคนชาติของประเทศสมาชิกของสหภาพเบอร์น ไม่ว่าจะงานนั้นจะมีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนหรือไม่ จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศภาคีทุกประเทศ

ประการที่สอง สำหรับงานอันมีลิขสิทธิ์ที่ได้สร้างสรรค์โดยผู้ที่มีได้เป็นคนชาติของประเทศสมาชิกจะได้รับการคุ้มครองในประเทศสมาชิกของอนุสัญญากรุงเบิร์น ก็ต่อเมื่อได้มีการนำงานดังกล่าวออกเผยแพร่เป็นครั้งแรกในประเทศประเทศหนึ่ง ซึ่งเป็นภาคีของสหภาพเบอร์น หรือการเผยแพร่งานนั้นได้กระทำในประเทศสมาชิกพร้อมกันกับที่ได้เผยแพร่ในประเทศอื่นที่มีได้เป็นสมาชิกของสหภาพเบอร์น การโฆษณางานอันมีลิขสิทธิ์ถือว่าได้พร้อมกัน หากมีการเผยแพร่ภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันที่ได้มีการโฆษณาในประเทศอื่นที่ไม่ได้เป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญากรุงเบิร์น

ดังนั้น ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์งานมิได้เป็นคนชาติของประเทศสมาชิกของสหภาพเบอร์น สถานที่ที่มีการเผยแพร่เป็นครั้งแรกจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการทำงานอันมีลิขสิทธิ์จะได้รับความคุ้มครองตามอนุสัญญากรุงเบิร์น (Joyeel, 1991, p.927)

แม้ว่าจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง แต่หลักการสำคัญของอนุสัญญากรุงเบิร์นก็ยัง มีผลใช้บังคับอยู่เช่นเดิม (Vaver, 1986, p.25) การแก้ไขบทบัญญัติของอนุสัญญาฯ แต่ละครั้งได้ กระทำเพื่อทำให้การคุ้มครองลิขสิทธิ์มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ในแต่ละยุคสมัย เท่าที่ผ่านมามีหลักการของอนุสัญญากรุงเบิร์นที่มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงก็เช่น การ ยกเลิกเงื่อนไขการจดทะเบียนเพื่อให้ได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ การเปลี่ยนแปลงอายุแห่งการคุ้มครอง การ ขยายการคุ้มครองไปสู่งานประเภทใหม่ การยินยอมให้ประเทศสมาชิกนำเอามาตรการบังคับใช้ ลิขสิทธิ์ (Compulsory Licensing) มาใช้ และให้การรับรองสิทธิทางศีลธรรม (Moral Right) ของผู้ สร้างสรรค์ เป็นต้น

3.1.4 มาตรการการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในอนุสัญญาลิขสิทธิ์สากล (Universal Copyright Convention)²

ความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่มีความสำคัญเป็นอันดับสอง รองจากอนุสัญญากรุงเบิร์นก็คือ อนุสัญญาลิขสิทธิ์สากล ซึ่งถูกจัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2495 นับจนถึง วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2538 อนุสัญญานี้มีประเทศต่าง ๆ เข้าร่วมเป็นสมาชิกทั้งสิ้นรวม 95 ประเทศ

เช่นเดียวกับอนุสัญญากรุงเบิร์น อนุสัญญาลิขสิทธิ์สากลได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมหลาย ครั้ง ครั้งล่าสุดที่มีการแก้ไขก็คือในปี พ.ศ. 2514 หรือ ค.ศ. 1971 ที่กรุงปารีส โดยผลของการแก้ไข ในครั้งล่าสุดนี้มีผลทำให้มาตรฐานการคุ้มครองลิขสิทธิ์มีระดับที่ค่อนข้างสูงพอสมควร โดยเฉพาะ หากเปรียบเทียบกับหลักการของอนุสัญญานี้ก่อนหน้าที่จะมีการแก้ไขที่กรุงปารีส

ถึงแม้ว่าอนุสัญญานี้แก้ไขปี ค.ศ. 1971 ได้ปรับปรุงหลักการคุ้มครองลิขสิทธิ์ให้ เข้มงวดขึ้นกว่าเดิมแต่มาตรฐานการคุ้มครองภายใต้อนุสัญญาลิขสิทธิ์สากลก็ยังคงมีระดับที่ต่ำกว่า มาตรฐานของอนุสัญญากรุงเบิร์นมาก โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องลักษณะ และประเภทของงาน อันมีลิขสิทธิ์ รวมทั้งในเรื่องการให้เสรีภาพในการกำหนดระดับระดับการคุ้มครองแก่ประเทศที่เข้า ร่วม ตัวอย่างเช่น ข้อ 1 ของอนุสัญญาลิขสิทธิ์สากลกำหนดว่า “รัฐภาคีต้องให้ความคุ้มครองสิทธิ ของผู้ประพันธ์อย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพ” ซึ่งบทบัญญัตินี้ได้กำหนดพันธกรณีที่มีความ ยืดหยุ่นกว่าอนุสัญญากรุงเบิร์น เนื่องจากรัฐภาคีของอนุสัญญาขอบเขตของสิทธิที่เจ้าของงานมีตาม กฎหมายได้โดยเสรี

อนุสัญญาลิขสิทธิ์สากลได้กำหนดหลักเกณฑ์ และบรรทัดฐานของการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ไว้ในทำนองเดียวกับอนุสัญญากรุงเบิร์น (แต่มีระดับการคุ้มครองที่ต่ำกว่าอนุสัญญากรุงเบิร์น)

² เท็ดซี่ ธนพงศ์พร. (2556). *คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: นิติธรรม. หน้า 35-55.

กล่าวคือ กำหนดหลักการปฏิบัติเชิงคนชาติ มาตรฐานขั้นต่ำของการคุ้มครอง ขอบเขตของสิทธิ ตามลิขสิทธิ์ ระยะเวลาการคุ้มครอง ฯลฯ เจตนารมณ์ของอนุสัญญาลิขสิทธิ์สากลคือ เปิดโอกาสให้ ประเทศที่ไม่ต้องการเข้าร่วมในอนุสัญญากรุงเบิร์น (เนื่องจากไม่ต้องการผูกพันตามพันธกรณีที่ เข้มงวด) ได้เข้าร่วมในอนุสัญญาลิขสิทธิ์สากล ซึ่งเป็นความตกลงระหว่างประเทศที่มีหลักการซึ่ง มีความยืดหยุ่นมากกว่าแทน

อย่างไรก็ตาม อนุสัญญาลิขสิทธิ์ก็มีข้อจำกัดบางประการกล่าวคือ หลักการต่าง ๆ ที่ กำหนดไว้ในอนุสัญญาลิขสิทธิ์สากลจะไม่นำไปใช้กับการสร้างสรรค์งาน ในกรณีที่ประเทศที่เกิด ของงานเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญากรุงเบิร์น หากงานอันมีลิขสิทธิ์ใดมีแหล่งกำเนิดในประเทศ ภาคีของอนุสัญญากรุงเบิร์นก็ให้บังคับตามหลักการของอนุสัญญากรุงเบิร์น โดยไม่ให้นำหลักการ ในอนุสัญญาลิขสิทธิ์สากลไปใช้บังคับถึงแม้ว่าประเทศที่เป็นที่เกิดของงานนั้นจะเป็นภาคีของ อนุสัญญาลิขสิทธิ์สากลอยู่ด้วยก็ตาม

โดยบัญญัตินี้จึงผลเท่ากับว่า อนุสัญญากรุงเบิร์น ได้รับการจัดลำดับให้มีความสำคัญ เหนือกว่าอนุสัญญาลิขสิทธิ์สากล เหตุผลในเรื่องนี้ก็อาจเป็นเพราะว่า บรรดาประเทศอุตสาหกรรม ใหญ่ ๆ ต่างเป็นสมาชิกของอนุสัญญากรุงเบิร์น ในขณะที่อนุสัญญาลิขสิทธิ์สากลนั้นมีประเทศ สมาชิกที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจเข้าร่วมเพียงไม่กี่ประเทศเท่านั้น

โดยบทบัญญัติดังกล่าว การนำเอาหลักการต่าง ๆ ในอนุสัญญาลิขสิทธิ์สากลไปใช้จึง จำกัดอยู่แต่เฉพาะในบางกรณีเท่านั้น กล่าวคือ เฉพาะในกรณีที่ประเทศที่เป็นแหล่งกำเนิดของงาน เป็นสมาชิกของอนุสัญญาลิขสิทธิ์สากล แต่ไม่ได้เป็นภาคีของอนุสัญญากรุงเบิร์นด้วย ซึ่งใน ปัจจุบันประเทศที่เป็นสมาชิกของอนุสัญญาลิขสิทธิ์สากล โดยไม่ได้เป็นสมาชิกของอนุสัญญากรุง เบิร์นนั้นมีอยู่เพียง 19 ประเทศเท่านั้น โดยประเทศเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นประเทศเล็ก ๆ ที่ไม่ค่อยมี ความสำคัญในทางเศรษฐกิจเท่าใดนัก อัน ได้แก่ ประเทศในตะวันออกกลาง เอเชีย ลาตินอเมริกา รวมทั้งประเทศที่เป็นอดีตสมาชิกของสหภาพโซเวียต (จักรกฤษณ์ ควরণันต์, 2541, หน้า 72-74)

3.1.5 มาตรการการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในอนุสัญญากรุงโรม

อนุสัญญากรุงโรมว่าด้วยการคุ้มครองนักแสดง ผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียง และองค์การแพร่ เสียงแพร่ภาพ (Rome Convention for the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations) เป็นความตกลงระหว่างประเทศที่กำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองสิทธิ ข้างเคียง (related Right or Neighboring Right) มีผลบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ. 2504 ในขณะที่มีการจัดทำ อนุสัญญากรุงโรมนั้น นานาประเทศต่างไม่มีความสนใจที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกในความตกลง ระหว่างประเทศนี้เท่าใดนัก เนื่องจากเทคโนโลยีการบันทึกเสียง และการแพร่ภาพ ซึ่งอนุสัญญากรุง โรมประสงค์จะให้การคุ้มครองยังไม่มีมีความก้าวหน้ามากนักในช่วงเวลาดังกล่าว แต่ต่อมา

สภาพการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปในทางตรงกันข้าม ประเทศต่าง ๆ ได้ให้ความสนใจต่อการเข้าร่วมเป็นสมาชิกของความตกลงนี้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเติบโตอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์ และโทรคมนาคม ส่งผลให้ประเทศที่เข้าร่วมในอนุสัญญาามีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น จนถึงวันที่ความตกลงทริปส์มีผลใช้บังคับอนุสัญญากรุง โรมมีประเทศสมาชิกรวมทั้งสิ้นจำนวน 47 ประเทศ

หลักการพื้นฐานของการคุ้มครองสิทธิข้างเคียงภายใต้อนุสัญญากรุง โรมก็คือการคุ้มครองสิทธิข้างเคียงจะต้องไม่กระทบต่อสิทธิของผู้ประพันธ์ในระบบลิขสิทธิ์แบบดั้งเดิม อนุสัญญากรุง โรมได้กำหนดบรรทัดฐานของการคุ้มครองสิทธิข้างเคียงระหว่างรัฐ โดยยอมรับให้คุ้มครองสิทธิของนักแสดง ผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียง และองค์การแพร่เสียงแพร่ภาพ ซึ่งเป็นคนชาติของประเทศสมาชิกอื่นภายใต้หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ

สิทธิขั้นต่ำที่รัฐภาคีต้องจัดให้แก่บุคคลดังกล่าวคือ ในกรณีของนักแสดง รัฐภาคีต้องกำหนดให้นักแสดงมีสิทธิเด็ดขาดในการนำเสนอต่อสาธารณชนซึ่งการแสดงของตน การบันทึกการแสดง และการทำซ้ำซึ่งการบันทึกการแสดง สำหรับผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียง อนุสัญญากรุง โรมกำหนดให้มีสิทธิในการเด็ดขาดในการทำซ้ำซึ่งสิ่งบันทึกเสียง รวมทั้งมีสิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรมชาติสำหรับการใช้สิ่งบันทึกเสียง ในการแพร่เสียงแพร่ภาพ และในการนำเสนอต่อสาธารณชน และโดยบทบัญญัติของอนุสัญญากรุง โรม องค์การแพร่เสียงแพร่ภาพมีสิทธิเด็ดขาดในการแพร่เสียงแพร่ภาพซ้ำ บันทึก ทำซ้ำ และนำเสนอต่อสาธารณชนซึ่งงานแพร่เสียงแพร่ภาพของตน

เช่นเดียวกันกับอนุสัญญาเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์อื่น ๆ หลักการ และมาตรฐานต่างๆ ที่กำหนดไว้ในอนุสัญญากรุง โรมได้ถูกกำหนดให้ใช้บังคับการคุ้มครองสิทธิข้างเคียงในระดับระหว่างประเทศนั้น โดยจะไม่ใช้บังคับการคุ้มครองสิทธิของนักแสดง ผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียง และองค์การแพร่เสียงแพร่ภาพ ภายในประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นการเฉพาะ

นอกจากนี้ การคุ้มครองสิทธิข้างเคียงภายใต้อนุสัญญากรุง โรมก็ถูกผูกติดกับปัจจัยเรื่องสัญชาติของเจ้าของงาน และสถานที่ที่เกิดของงานเช่นเดียวกันกับหลักการของอนุสัญญากรุงโรมเบิร์น ตัวอย่างเช่น การที่ผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียงใดจะได้รับการคุ้มครองในประเทศสมาชิกของอนุสัญญากรุงโรมนั้น จะต้องเป็นไปตามเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้ กล่าวคือ ผู้ผลิตสิ่งบันทึกเสียงนั้นเป็นคนชาติของประเทศสมาชิกของอนุสัญญากรุง โรม หรือมิฉะนั้นการบันทึกงานนั้นได้กระทำขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศสมาชิกประเทศใดประเทศหนึ่งของอนุสัญญากรุง โรม

3.1.6 การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในอนุสัญญาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า และสินค้าปลอมแปลง (TRIPS)

สัญญาข้อตกลงองค์การการค้าโลกถูกประกาศใช้โดยเป็นผลพวงมาจากการประชุมโต๊ะกลมของ GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) เป็นการประชุมของผู้แทนของประเทศภาคีความตกลงทั่วไปทางศุลกากร และการค้า ซึ่งเป็นการประชุมเพื่อจัดระเบียบ และกฎหมายการค้าระหว่างประเทศ และในการประชุม ณ ประเทศอุรุกวัย ซึ่งเรียกว่าการเจรจาแกดต์รอบอุรุกวัย (Uruguay Round) (บันทึก หลิมสกุล, 2530, หน้า 33) ซึ่งเริ่มมีขึ้นในเดือนกันยายนปี ค.ศ. 1986 โดยได้มีการนำเอาประเด็นทางการค้าใหม่ 3 ประการเข้ามาเจรจา เช่น ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (Agreement on Trade-related Aspects of Intellectual Property Rights) หรือความตกลงทริปส์ (TRIPS Agreement) สัญญาข้อตกลงทริปส์ซึ่งเป็นสัญญาข้อตกลงคุณลักษณะทางการค้าในแง่มุมของสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งกฎหมายบทผนวกพิเศษของสัญญาข้อตกลงองค์การการค้าโลก

สัญญาข้อตกลงทริปส์ได้บรรลุความตกลงเมื่อวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1993 โดยมีประเทศสมาชิก 118 ประเทศเข้าร่วมลงนาม ณ เมืองมาราเกช ประเทศโมร็อกโก เมื่อวันที่ 15 เมษายน ค.ศ. 1994 และสัญญาข้อตกลงทริปส์เริ่มมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1995 ซึ่งประเด็นการละเมิดลิขสิทธิ์เป็นปัญหาที่ประเทศสมาชิกให้ความสนใจเป็นอย่างมากจึงผลักดันให้เกิดการกำหนดมาตรฐานของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาทุกลักษณะ โดยครอบคลุมสิทธิบัตรลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง เครื่องหมายการค้า สัญญาข้อตกลงระหว่างประเทศนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์ และมาตรฐานขั้นต่ำของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทต่าง ๆ เพื่อให้รัฐภาคีนำไปบัญญัติกฎหมายภายใน โดยอาจให้ความคุ้มครองสูงกว่าสัญญาข้อตกลงทริปส์ หรือกำหนดวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งได้กำหนดลิขสิทธิ์ไว้ในภาค 2 ส่วนที่ 1 ภายใต้อำนาจ “มาตรฐานเกี่ยวกับการมีไว้ขอบเขต และการใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา” (Standards Concerning the Availability, Scope and Use of Intellectual Property Rights) โดยหลักเกณฑ์การคุ้มครองลิขสิทธิ์ได้ถูกกำหนดไว้รวมทั้งสิ้น 6 ข้อ ตั้งแต่ข้อ 9 ถึง 14 บทบัญญัติข้อ 9 ถึง 13 เป็นหลักการเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ส่วนข้อ 14 ว่าด้วยการรับรองสิทธิข้างเคียง (Related Rights)

3.1.7 เงื่อนไขการได้มาซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ในอนุสัญญากรุงเบิร์น ค.ศ. 1971

อนุสัญญากรุงเบิร์น ฉบับ (Paris Act 1971) ได้มีการบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับการเป็นผู้สร้างสรรค์ไว้ในมาตรา 15 ซึ่งบุคคลหรือนิติบุคคลซึ่งชื่อของตนปรากฏอยู่บนงานภาพยนตร์ในลักษณะปกติ ในกรณีที่ไม่มีความเป็นอื่นให้สันนิษฐานว่าเป็นผู้สร้างงานนั้นขึ้น

ในกรณีของงานที่ปรากฏชื่อผู้สร้างสรรค์หรืองานที่ผู้สร้างสรรค์ใช้นามแฝง นอกจากกรณีข้างต้น ถ้าไม่หลักฐานเป็นอย่างอื่นผู้พิมพ์โฆษณาซึ่งชื่อของตนปรากฏอยู่บนงานนั้นให้ถือว่าเป็นผู้แทนผู้สร้างสรรค์ และในฐานะดังกล่าวให้มีสิทธิที่จะดำเนินการคุ้มครอง และบังคับใช้สิทธิของผู้สร้างสรรค์ได้ บทบัญญัติในเรื่องนี้ไม่ให้ใช้บังคับเมื่อผู้สร้างสรรค์ได้เปิดเผยตนเองและพิสูจน์ได้แล้วว่าตนเป็นผู้สร้างสรรค์งานดังกล่าว

3.1.8 เงื่อนไขการได้มาซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ในอนุสัญญาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า และสินค้าปลอมแปลง

เงื่อนไขการได้มาซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ในอนุสัญญาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า และสินค้าปลอมแปลง (TRIPS) เป็นไปตามสัญญาข้อตกลงทริปส์ ข้อ 3 และ 4 ในเรื่องการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ ซึ่งให้สมาชิกแต่ละประเทศให้แก่คนในชาติของสมาชิกประเทศอื่นในการปฏิบัติที่เป็นคุณไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าที่ให้แก่คนชาติของตนในส่วนเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประโยชน์การอนุเคราะห์ เอกสิทธิ์หรือความคุ้มกันใด ๆ ที่สมาชิกให้แก่คนชาติของประเทศอื่นใดต้องให้แก่คนชาติของสมาชิกอื่น ๆ ทั้งปวงด้วย และปราศจากเงื่อนไขใด ๆ ที่สมาชิกให้

3.1.9 ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับงานภาพยนตร์ (Paris Act 1971)

ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับงานภาพยนตร์ที่ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายระหว่างประเทศทั้งในอนุสัญญากรุงเบิร์น ค.ศ. 1971 และในการเจรจาเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า และสินค้าปลอมแปลง

3.1.10 ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับงานภาพยนตร์ในอนุสัญญากรุงเบิร์น ค.ศ. 1971 อนุสัญญากรุงเบิร์น ฉบับ (Paris Act 1971) ได้มีการบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิของผู้สร้างสรรค์ไว้ในมาตรา 14

- 1) ผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรม และศิลปกรรมเป็นผู้มีสิทธิแต่ผู้เดียวที่จะอนุญาต
 - (1) ให้มีการดัดแปลงหรือทำซ้ำ ซึ่งงานของตนในรูปแบบของงานภาพยนตร์และการจำหน่ายงานที่ได้มีการดัดแปลงหรือทำซ้ำ
 - (2) ให้มีการนำออกแสดงต่อสาธารณชน หรือการสื่อสารต่อสาธารณชนโดยทางวิทยุซึ่งงานที่ได้มีการดัดแปลงหรือทำซ้ำ
- 2) ให้มีการดัดแปลงงานภาพยนตร์ ซึ่งทำขึ้นมาจากงานวรรณกรรม และศิลปกรรมให้เป็นรูปแบบของงานศิลปะอื่น ๆ ได้ แต่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้สร้างสรรค์งานต้นฉบับ ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนต่อการอนุญาตของผู้สร้างสรรค์ที่สร้างงานภาพยนตร์นั้นขึ้น

ในมาตรา 14 ทวิ (1) โดยไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิในงานใด ๆ ซึ่งได้มีการตัดแปลงหรือทำซ้ำในงานภาพยนตร์ได้รับความคุ้มครองเช่นเดียวกับงานต้นฉบับอันหนึ่งให้เจ้าของลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์มีสิทธิเช่นเดียวกับผู้สร้างสรรค์งานต้นฉบับ รวมทั้งสิทธิต่าง ๆ ที่ให้ตามที่ระบุไว้ในมาตราก่อน

(1) กรรมสิทธิ์ในลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ให้เป็นเรื่องของกฎหมายภายในของประเทศ ซึ่งผู้สร้างสรรค์ได้เรียกร้องขอให้มีการคุ้มครองที่จะกำหนด

(2) อย่างไรก็ตาม ในประเทศสมาชิกของสหภาพซึ่งกฎหมายของตนกำหนดว่าเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ให้รวมถึงบุคคล ซึ่งได้มีส่วนร่วมในการทำงานนั้นขึ้นผู้สร้างสรรค์ดังกล่าวหากได้สัญญาว่าจะร่วมทำด้วยจะต้องไม่ขัดขวางหรือยับยั้งยกเว้นแต่จะได้มีเงื่อนไขเป็นพิเศษหรือเงื่อนไขที่เป็นตรงกันข้าม การทำซ้ำ การจำหน่าย การนำแสดงออกต่อสาธารณชน การสื่อสารต่อสาธารณชนโดยทางวิทยุ การแพร่เสียงแพร่ภาพ หรือวิธีการสื่อสารต่อสาธารณชน การทำคำพากย์ หรือการเขียนคำพากย์นั้นลงในภาพยนตร์ซึ่งงานนั้น

3) เว้นแต่กฎหมายภายในจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น บทบัญญัติของวรรค 2) (2) ข้างต้นไม่ให้ใช้บังคับกับผู้สร้างสรรค์เค้าโครงเรื่อง บทสนทนา และงานดนตรีกรรม ที่ทำขึ้นเพื่อการทำงานภาพยนตร์ หรือผู้อำนวยการสร้างคนสำคัญของการสร้างงานภาพยนตร์ อย่างไรก็ตาม ประเทศสมาชิกของสหภาพซึ่งมิได้กำหนดบทบัญญัติให้ใช้วรรค 2) (2) ข้างต้นบังคับกับผู้ผู้อำนวยการสร้างคนสำคัญในการสร้างภาพยนตร์ให้แจ้งให้ผู้ผู้อำนวยการใหญ่ทราบ โดยคำประกาศเป็นลายลักษณ์อักษร และให้ผู้ผู้อำนวยการใหญ่แจ้งให้ประเทศสมาชิกอื่นของสหภาพทราบทันที

3.1.11 ข้อยกเว้นการละเมิดเกี่ยวกับงานภาพยนตร์ในอนุสัญญาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า และสินค้าปลอมแปลง

สัญญาข้อตกลงทริปส์ได้บัญญัติเกี่ยวกับข้อจำกัด และข้อยกเว้นในข้อ 13 โดยให้สมาชิกสามารถจำกัดข้อจำกัด หรือข้อยกเว้นสิทธิแต่ผู้เดียวไว้เพียงผู้เดียวไว้เพียงกรณีพิเศษบางกรณี ซึ่งต้องไม่ขัดกับการใช้ประโยชน์ตามปกติของงานอันมีลิขสิทธิ์ และไม่เสื่อมเสียโดยไม่สมควรต่อประโยชน์อันชอบธรรมของผู้ทรงสิทธิ

3.1.12 อายุแห่งการคุ้มครองงานภาพยนตร์

อายุแห่งการคุ้มครองงานภาพยนตร์ที่บัญญัติระยะเวลาการให้ความคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์นั้น กฎหมายระหว่างประเทศทั้งในอนุสัญญากรุงเบิร์น ค.ศ. 1971 และในการเจรจาเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า และสินค้าปลอมแปลงนั้นมีความแตกต่างกัน

3.1.13 อายุการคุ้มครองงานภาพยนตร์อนุสัญญากรุงเบิร์น ค.ศ. 1971

อนุสัญญากรุงเบิร์น ฉบับ (Paris Act 1971) ได้บัญญัติเกี่ยวกับอายุแห่งการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ไว้ในข้อ 7 (1) โดยให้อายุแห่งการคุ้มครองทั่วไปกำหนดตลอดอายุผู้สร้างสรรค์ และอีก 50 ปี หลังจากที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย อย่างไรก็ตามอนุสัญญากรุงเบิร์นได้บัญญัติเกี่ยวกับอายุแห่งการคุ้มครองงานบางอย่างไว้เป็นการเฉพาะด้วย กล่าวคือ งานภาพยนตร์ภายใต้บทบัญญัติข้อ 7 (2) สมาชิกของสหภาพเบอร์นจะต้องบัญญัติอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ต้องกระทำด้วยความยินยอมของผู้สร้างสรรค์ หรือถ้าไม่มีการเผยแพร่งานก็ให้อายุแห่งการคุ้มครองมีกำหนด 50 ปี นับจากที่ได้มีการสร้างสรรค์งานนั้น

3.1.15 อายุการคุ้มครองงานภาพยนตร์อนุสัญญาการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า และสินค้าปลอมแปลง

สัญญาข้อตกลงทริปส์บัญญัติเกี่ยวกับอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ไว้ในข้อ 12 และบัญญัติอายุแห่งการคุ้มครองสิทธิข้างเคียงในข้อ 14 (5) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อ 12 ของสัญญาข้อตกลงทริปส์ได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ เกี่ยวกับอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ไว้ดังนี้

ในกรณีที่มีการคำนวณอายุแห่งการคุ้มครองของงานที่มีใช้งานภาพถ่าย หรืองานศิลปะประยุกต์ ได้กระทำโดยอาศัยสิ่งอื่น ๆ นอกจากอาศัยชีวิตของบุคคลธรรมดาเป็นเกณฑ์ อายุของการคุ้มครองงานนั้นจะต้องไม่น้อยกว่า 50 ปี นับจากวันสิ้นสุดของปีปฏิทินของวันที่ที่มิงาน โฆษณาโดยได้รับอนุญาต หรือหากไม่มีการโฆษณางานภายใน 50 ปี หลังจากที่ได้มีการสร้างสรรค์งานให้มีอายุการคุ้มครอง 50 ปี นับจากวันสิ้นสุดปีปฏิทินของปีที่มีการสร้างงานนั้น

สัญญาข้อตกลงทริปส์มิได้บัญญัติอายุแห่งการคุ้มครองตามประเภทของงานอันมีลิขสิทธิ์ ดังเช่นอนุสัญญากรุงเบิร์น หากแต่กำหนดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์ไว้ในลักษณะทั่วไป โดยข้อ 12 กำหนดให้อายุแห่งการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่า 50 ปี นับจากวันสิ้นสุดของปีปฏิทินของปี ซึ่งได้มีการเผยแพร่งานโดยได้รับอนุญาตหรือในกรณีที่ไม่ได้มีการเผยแพร่งานโดยได้รับอนุญาตให้มีอายุแห่งการคุ้มครอง 50 ปี นับจากวันสิ้นสุดของปีปฏิทิน ของปีซึ่งได้มีการสร้างสรรค์งานนั้น อายุแห่งการคุ้มครองที่บัญญัติไว้นี้จะใช้กับงานอันมีลิขสิทธิ์ทุกประเภท ยกเว้นงานภาพถ่าย และงานศิลปะประยุกต์

อายุแห่งการคุ้มครองในข้อ 12 ของสัญญาข้อตกลงทริปส์ให้นำไปใช้กับการคุ้มครองงานซึ่งไม่ได้คำนวณโดยอาศัยชีวิตของบุคคลธรรมดาเป็นเกณฑ์ซึ่งหลักการนี้อาจนำไปใช้กับการคำนวณอายุแห่งการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ได้สองกรณีด้วยกันกล่าวคือ

กรณีแรกหลักเกณฑ์ในข้อ 12 อาจใช้เป็นมาตรฐานในการนับอายุแห่งการคุ้มครองในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์งานไม่ได้เป็นบุคคลธรรมดา หากแต่เป็นนิติบุคคล (ซึ่งหมายถึงกรณีที่กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศภาคีที่ยินยอมให้นำนิติบุคคลมีฐานะเป็นผู้สร้างสรรค์งานได้) (Correa, 1993, p. 51-52)

กรณีที่สอง หลักเกณฑ์ในสัญญาข้อตกลงทริปส์ข้อนี้สามารถนำไปใช้ในการคำนวณอายุแห่งการคุ้มครองงานภาพยนตร์ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่แตกต่างจากหลักเกณฑ์ในข้อ 7 (2) ของอนุสัญญากรุงเบิร์น

สำหรับสมาชิกของอนุสัญญากรุงเบิร์น การคุ้มครองงานภาพยนตร์ต้องมีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่า 50 ปี นับจากที่มีการเผยแพร่งานต่อสาธารณชนด้วยความยินยอมของผู้สร้างสรรค์ และในกรณีที่ไม่มี การเผยแพร่ งาน อายุแห่งการคุ้มครองไม่น้อยกว่า 50 ปี นับจากที่ได้มีการสร้างสรรค์งานนั้นในทางตรงกันข้าม โดยบทบัญญัติข้อ 12 ของสัญญาข้อตกลงทริปส์รัฐภาคีขององค์การการค้าโลกจะต้องคุ้มครองงานภาพยนตร์เป็นกำหนดเวลาไม่น้อยกว่า 50 ปี นับจากวันสิ้นสุดปีปฏิทินของวันที่มีการโฆษณาโดยได้รับอนุญาต หรือหากไม่มีการโฆษณางานก็ให้มีอายุแห่งการคุ้มครอง 50 ปี นับจากวันสิ้นสุดของปีปฏิทินของปีที่มีการสร้างสรรค์งานนั้น ซึ่งการคำนวณอายุแห่งการคุ้มครองงานภาพยนตร์ภายใต้ความตกลงระหว่างประเทศทั้งสองต่างก็มีวิธีการคำนวณที่แตกต่างกัน

สัญญาข้อตกลงทริปส์บัญญัติให้การคำนวณอายุแห่งการคุ้มครองงานภาพยนตร์โดยใช้วันที่มีการโฆษณาเป็นเกณฑ์ ซึ่งก็หมายความว่าอายุแห่งการคุ้มครองงานภาพยนตร์ตามสัญญาข้อตกลงทริปส์อาจยาวนานกว่าอายุการคุ้มครองภายใต้อนุสัญญากรุงเบิร์น (ซึ่งใช้วันที่มีการเผยแพร่งานต่อสาธารณชนเป็นเกณฑ์)

3.1.16 เครื่องหมายการค้าภายใต้การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC)³

การก่อตั้งของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) นำไปสู่การจัดทำแผนอย่างเป็นทางการที่จะใช้ชุมชนทางเศรษฐกิจระหว่าง ประเทศสมาชิก อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย บรูไน เวียดนาม ลาว พม่า กัมพูชา สำหรับเป็นเสาหลักการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) ภายในปี 2558 เพื่อให้อาเซียนมีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การลงทุน แรงงานฝีมือ อย่างเสรี และเงินทุนที่เสรีขึ้น หนึ่งในวัตถุประสงค์หลักของอาเซียนคือการรวมตัวทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคและมีเป้าหมายที่

³ เขียวลักษณ์ เกื้อมาศ. (2557). *วิชานวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก

http://mail.chiangmai.ac.th/marinmmc_400/mc400_23htm

จะสร้างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) โดยในอนาคต AEC จะเป็นอาเซียน+3 โดยจะเพิ่มประเทศ จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น เข้ามาอยู่ด้วย และต่อไปก็จะมีการเจรจา อาเซียน+6 จะมีประเทศ จีน เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และ อินเดีย

การเปลี่ยนแปลงที่จะมาถึงในภูมิภาคอาเซียนรวมทั้งความกังวลด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุมมองของการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในภูมิภาค เช่น เครื่องหมายการค้าสามมิติ (3D) เครื่องหมายการค้าเสียง เครื่องหมายการค้ากลิ่น ระบบการบังคับใช้เครื่องหมายการค้า ระบบศุลกากรซึ่งทำหน้าที่ยับยั้งการนำเข้าสินค้าที่ละเมิดเครื่องหมายการค้า รวมถึงปัญหาเครื่องหมายการค้าที่เหมือนหรือคล้ายกันที่ในแต่ละประเทศอธิปไตยของตนรับผิดชอบเรียบร้อยแล้ว เป็นต้น

ในการเข้าสู่ AEC ไทยไม่ต้องยอมรับพันธกรณีด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่เข้มงวดเกินกว่าพันธกรณีของไทยภายใต้ WTO โดยในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา ไทยจะต้องดำเนิน การตามแผนปฏิบัติการด้านทรัพย์สินทางปัญญาอาเซียน ปี 2554-2558 (ASEAN IPR Action Plan 2011-2015) ซึ่งเป็นแผนความร่วมมือด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยครอบคลุมกิจการต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น การเข้าเป็นภาคีความตกลงระหว่างประเทศเพื่อพัฒนาระบบการรับผิดชอบทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ พิธีสารมาดริดสำหรับเครื่องหมายการค้าและความตกลงกรุงเฮกด้านสิทธิบัตรการออกแบบ การแลกเปลี่ยนผลการตรวจสอบสิทธิบัตรภายใต้โครงการ ASPEC การฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพผู้ตรวจสอบเครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร และ สิทธิบัตรการออกแบบ การเผยแพร่ข้อมูลทรัพย์สินทางปัญญาอาเซียน (IP Portal) เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเป้าหมาย ด้านทรัพย์สินทางปัญญา ของ AEC ไม่ขยายไปถึงเครื่องหมายการค้าชุมชน ดังเช่น Community Trademark ของยุโรป จำนวน 27 ประเทศ เพื่อให้ มีการป้องกันการละเมิดที่ง่ายราคาไม่แพงและมีประสิทธิภาพ ประเด็นปัญหาน่าจะเป็นเพราะ ความไม่พร้อมของรัฐสมาชิก เช่น พม่า ก็ยังไม่สามารถใช้ระบบการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในระบบที่เป็นมาตรฐาน นอกจากนั้นอาเซียนมีเพียง 10 ประเทศสมาชิก เมื่อเทียบกับ 27 ประเทศสมาชิกสหภาพยุโรป ทำให้การจดทะเบียนคุ้มครองเป็นเพียงกลุ่มประเทศขนาดเล็ก ซึ่งในเวลานั้นสำหรับประเทศไทย พิธีสารมาดริดก็ยังคงเป็นวิธีที่ทดแทนได้ อย่างไรก็ตาม เครื่องหมายการค้าชุมชน มีแนวโน้มการจัดตั้งระบบที่สามารถกำหนดเงื่อนไขที่ง่ายและประหยัดได้ดีกว่า ดังนั้นการเตรียมความพร้อมจึงต้องดำเนินการในลักษณะการยื่นจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในแต่ละประเทศไว้ก่อน

3.1.16 การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าในต่างประเทศ นั้นในปัจจุบันมีรูปแบบดังนี้ การยื่นจดทะเบียนคุ้มครองในแต่ละประเทศ

การจดทะเบียนในประเทศหนึ่งจะไม่มีผลคุ้มครองไปถึงประเทศอื่นที่ไม่ได้ยื่นจดทะเบียนด้วยเนื่องจาก การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าในประเทศใดก็จะอยู่ภายใต้กฎหมายเครื่องหมายการค้าของประเทศนั้น ซึ่งกฎหมายในประเทศหนึ่งจะไม่สามารถบังคับใช้ไปถึงประเทศอื่นด้วยตามหลักดินแดน ดังนั้นจะเป็นที่พบเห็นอยู่เสมอว่าเครื่องหมายการค้าที่เหมือนกันนั้นจะได้รับจดทะเบียนไว้ต่างเจ้าของกันในประเทศที่ต่างกัน

3.1.17 การยื่นจดทะเบียนคุ้มครองในกลุ่มประเทศ

เนื่องจากการทำธุรกิจปัจจุบัน โดยปกติจะทำการตลาดและจำหน่ายสินค้าไปยังทุกประเทศทั่วโลก ดังนั้นการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องการให้คุ้มครองไปยังทุกประเทศ ดังนั้น การยื่นจดทะเบียนในลักษณะกลุ่มประเทศนี้จึงเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาของหลักกฎหมายเครื่องหมายการค้าของประเทศใดก็จะคุ้มครองเฉพาะในประเทศของตนเองเท่านั้น โดยมีกลุ่มประเทศ ดังนี้

- กลุ่มสหภาพยุโรป (Community Trademark) หรือ CTM คุ้มครอง 27 ประเทศ
- กลุ่มประเทศสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาอาฟริกา (The African Intellectual Property Organization) หรือ OAPI คุ้มครอง 16 ประเทศ
- กลุ่มประเทศสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาภูมิภาคอาฟริกา (African Regional Intellectual Property Organization) หรือ ARIPO คุ้มครอง 16 ประเทศ
- การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าตามระบบมาดริด (Madrid System) มีประเทศสมาชิกตามความตกลงมาดริด และพิธีสารมาดริด ซึ่งประกอบกันเป็นสหภาพมาดริด รวมทั้งสิ้น 84 ประเทศ (ปี 2552) โดยมีหลักการ คือยื่นคำขอจดทะเบียนในประเทศเดียวแต่สามารถระบุประเทศที่ต้องการได้รับความคุ้มครองได้หลายประเทศในประเทศที่เป็นสมาชิกของระบบมาดริด (Madrid System)

** โดยปัจจุบันประเทศไทยอยู่ระหว่างเตรียมการออกกฎหมายภายในเพื่อรองรับระบบมาดริด (Madrid System) และมีกำหนดการเข้าเป็นสมาชิกภาคีพิธีสารมาดริดภายในปี 2558

3.2 กฎหมายเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในภาพยนตร์ในทางปฏิบัติของนานาชาติ States

Practice

3.2.1 มาตรการและกฎหมายการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ของกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศสหรัฐอเมริกา⁴

ในปัจจุบันให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในต่างประเทศเกิดขึ้นด้วยแนวคิดที่จะส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานสร้างสรรค์ให้กว้างขวาง และอยู่ในระดับสากล ถึงแม้ว่าจะมีกฎหมายระหว่างประเทศได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเอาไว้แล้วบ้าง แต่ในแต่ละประเทศก็สามารถกำหนดกฎหมายของตนเองได้ ทำให้กฎหมายลิขสิทธิ์ของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันในรายละเอียด จึงควรศึกษาขอบเขตของแต่ละประเทศเฉพาะลงไปอีก

3.2.2 การให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกาได้มีรากฐานมาตรการนำรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกา (The United States of America Constitution 1789) เช่นเดียวกับกฎหมายสิทธิบัตรมาใช้โดยกำหนดอนุญาตให้สภาองเกรสออกกฎหมายโดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และศิลปะที่มีประโยชน์เป็นสำคัญภายใต้บทบัญญัติดังกล่าว สภาองเกรสจึงมีอำนาจที่จะประกาศบทบัญญัติใด ๆ ซึ่งตรงกับความประสงค์ของรัฐธรรมนูญที่จะให้ความคุ้มครองสิทธิ์ด้วยเวลาที่ได้จำกัดไว้ เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการอุทิศผลงานนำมาเสนอเพื่อผลประโยชน์ของสาธารณชนซึ่งให้สิทธิต่าง ๆ แต่เพียงผู้เดียวแก่ผู้สร้างสรรค์ผลงานนั้น โดยได้รับค่าตอบแทนความพยายามในการสร้างสรรค์แก่สาธารณชน กฎหมายแห่งมลรัฐได้เดินตามรัฐธรรมนูญมากภายใน 1 ปี จึงมีกฎหมายลิขสิทธิ์ คือ กฎหมายลิขสิทธิ์ปี 1790 (The Copyright Act 1790) ประกอบด้วยลักษณะรูปแบบต่าง ๆ อย่างเช่น ของกฎหมายอังกฤษในช่วงนั้น (Stewart, 1989, p.24) ซึ่งแนวคิดของอังกฤษถูกนำมาใช้ในสหรัฐอเมริกาเพื่อที่การปฏิบัติในช่วง ค.ศ. 1776 ทำให้เกิดความรักในชาติ และในที่สุดก็ใช้ภาษาอังกฤษในการพูดนับตั้งแต่มีกฎหมายลิขสิทธิ์ปี 1790 ได้มีการแก้ไขในส่วนสาระสำคัญในเวลาต่อมาอยู่ทั้งหมด 4 ครั้ง ถัดปี ค.ศ. 1831, 1909 ซึ่งในปี ค.ศ. 1831 ได้เพิ่มการประพันธ์เพลงให้เป็นงานประเภทหนึ่งซึ่งได้รับความคุ้มครองหลังจากที่มีการแก้ไขบ่อยครั้ง และใช้มาถึง 200 ปี ซึ่งมีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเช่น โดยมีการแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์มาเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ปี 1976 (The Copyright Act 1976) มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1978)

⁴ มิตราช ถังทอง. (2550). *ปัญหาเกี่ยวกับการพิสูจน์ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิดลิขสิทธิ์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 70-85.

กฎหมายลิขสิทธิ์ของสหรัฐอเมริกากำหนดงานที่ได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ไว้ เช่น งานวรรณกรรม งานดนตรีกรรมรวมทั้งเนื้อร้องประกอบด้วย งานนาฏกรรมรวมทั้งดนตรีประกอบด้วยการแสดงละครใช้และงานศิลปะแสดงทำร้ายรา งานภาพเขียน งานภาพร่างเป็นเส้น และงานประติมากรรมภาพยนตร์ และงานโสตทัศนวัสดุอื่น ๆ การบันทึกเสียง แต่ไม่คุ้มครองขยายครอบคลุมไปถึงความคิด วิธีการ กระบวนการ ระบบ วิธีดำเนินงาน แนวคิด หลักการ หรือการค้นพบใด ๆ (The copyright, 1976, Art. 102)

3.2.3 การให้ความคุ้มครองงานภาพยนตร์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ. 1976 ได้มีการบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์ไว้ในมาตรา 101 ได้ให้นิยามคำศัพท์ไว้ว่า “ภาพยนตร์หมายความว่า งานโสตทัศนวัสดุที่ประกอบด้วยลำดับของภาพที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน ซึ่งเมื่อมีการฉายติดต่อกันจะให้ความรู้สึกถึงการเคลื่อนไหวของภาพดังกล่าวรวมทั้งเสียงที่ประกอบอยู่ด้วยถ้ามี” และ

งานโสตทัศนวัสดุ หมายความว่า งานซึ่งประกอบขึ้นด้วยลำดับของภาพที่ต่อเนื่องเกี่ยวข้องกัน ซึ่งผู้สร้างสรรค์ตั้งใจจะนำออกเปิดเผยให้ทราบ โดยการใช้เครื่องมือ หรือเครื่องประดิษฐ์ เช่น เครื่องฉายภาพ เครื่องดูภาพ หรือเครื่องมือ เครื่องใช้ไฟฟ้าพร้อมกับการได้ยิน (ถ้ามี) ไม่ว่าวัสดุที่บันทึกงานนั้นอยู่จะมีลักษณะอย่างไรก็ตาม เช่น แผ่นฟิล์ม หรือเทป ซึ่งมีงานนั้นบันทึกอยู่

3.2.4 เงื่อนไขการได้มาซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ. 1976 ได้บัญญัติเรื่องความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ไว้ในมาตรา 201 ซึ่งผู้สร้างสรรค์ย่อมได้รับความคุ้มครองตั้งแต่แรกเริ่มที่สร้างสรรค์งานนั้นขึ้น และกรณีของผู้สร้างสรรค์ซึ่งสร้างสรรค์งานร่วมกันย่อมเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานนั้นร่วมกันด้วย อย่างไรก็ตาม งานที่สร้างขึ้นจากการรับจ้าง ในกรณีของงานที่สร้างขึ้นจากการรับจ้างจากนายจ้างหรือบุคคลอื่นใดที่เป็นผู้ว่าจ้างให้มีการทำงานนั้นขึ้นมาให้ถือว่าเป็นผู้สร้างสรรค์งานนั้น เว้นแต่จะตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นอย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร และลงลายมือชื่อเอาไว้ ซึ่งงานที่สร้างขึ้นจากการรับจ้าง หมายความว่างานที่สร้างขึ้นโดยลูกจ้างภายในขอบเขตของการทำงานที่จ้าง หรืองานที่สั่งให้ทำขึ้นเป็นพิเศษสำหรับใช้ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของงานนั้น

นอกจากนี้ลิขสิทธิ์ในงานที่รวบรวมขึ้นมานั้น แยกออกได้ต่างหากจากลิขสิทธิ์ในงานแต่ละชิ้นที่รวมอยู่ในงานรวมนั้นให้สันนิษฐานว่าผู้รวบรวมเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานที่รวบรวมนั้นเท่านั้น

3.2.5 ข้อยกเว้นการละเมิดลิขสิทธิ์เกี่ยวกับงานภาพยนตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ. 1976 ได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิในงานภาพยนตร์ไว้ในมาตรา 106 ซึ่งกล่าวถึงสิทธิที่มีแต่ผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานอันมีลิขสิทธิ์ที่จะกระทำหรืออนุญาตให้กระทำซ้ำขึ้นซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ในลักษณะของสำเนาจำลองหรือแผ่นบันทึกเสียง มีสิทธิที่จะจัดทำขึ้นซึ่งงานสืบเนื่องโดยซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์เป็นพื้นฐานในการจัดทำมีสิทธิที่จะจัดจำหน่ายแจกสำเนาจำลองหรือแผ่นบันทึกเสียงโดยวิธีอื่น หรือโดยการให้เช่าหรือให้ยืม ในกรณีของงานวรรณกรรม ดนตรีกรรม นาฏกรรม และงานแสดง ศิลปกรรมแสดงท่าร้ายรำ การแสดงละครใบ้ และภาพยนตร์ และงาน โสตทัศนวัสดุอื่น ๆ มีสิทธิในงานอันมีลิขสิทธิ์ดังกล่าวออกแสดงต่อสาธารณชนได้

นอกจากนี้ ในกรณีของงานวรรณกรรม ดนตรีกรรม นาฏกรรม และงานการแสดง ศิลปกรรมแสดงท่าร้ายรำ การแสดงละครใบ้ และงานภาพเขียน งานภาพร่างเป็นเส้น หรืองานประติมากรรม รวมทั้งภาพต่าง ๆ แต่ละภาพของภาพยนตร์และงาน โสตทัศนวัสดุอื่น ๆ มีสิทธินำงานอันมีลิขสิทธิ์ดังกล่าวออกโชว์โดยเปิดเผยต่อสาธารณชน

3.2.6 อายุแห่งการคุ้มครองงานภาพยนตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ. 1976 ได้บัญญัติอายุแห่งการคุ้มครองงานภาพยนตร์ไว้ในมาตรา 302 ซึ่งกล่าวถึงระยะเวลาของลิขสิทธิ์ งานที่สร้างสรรค์ขึ้นในวันที่หรือหลังจากวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1978 ในบททั่วไป ลิขสิทธิ์ในงานที่สร้างสรรค์ขึ้นในวันที่หรือหลังวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1978 ให้มีอยู่ตั้งแต่วันที่มีการสร้างสรรค์งานนั้นขึ้น และให้มีอยู่ต่อไปเป็นระยะเวลาตลอดชีวิตของผู้สร้างสรรค์ และอีก 70 ปี หลังจากที่ผู้สร้างสรรค์เสียชีวิต ยกเว้นเฉพาะกรณีที่ระบุไว้ในอนุมาตราอื่น

3.3 กฎหมายไทยเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในภาพยนตร์ทางปฏิบัติของประเทศไทย⁵

3.3.1 กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา

ทรัพย์สินในทางกฎหมาย หมายถึง สิ่งที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่างที่อาจถือเอาได้ครอบครองได้ ผลผลิตทางปัญญาถือได้เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง เรียกว่า ทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่

⁵ เมธาวิ สาระไทย. (2546). ค่าเสียในคดีละเมิดลิขสิทธิ์ในงานดนตรีกรรม งานสิ่งบันทึกและงานโสตทัศนวัสดุ. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 8-10.

บทความ บทละคร บทเพลง ภาพยนตร์ สูตรผลิตยา เป็นต้น กฎหมายให้ความคุ้มครองสิทธิในการสร้างสรรค์ การประดิษฐ์หรือการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ มี 3 ประเภท ได้แก่

- 1) ลิขสิทธิ์
- 2) สิทธิบัตร
- 3) เครื่องหมายการค้า

3.3.2 กฎหมายลิขสิทธิ์

กฎหมายลิขสิทธิ์มุ่งคุ้มครองงานที่บุคคลสร้างสรรค์ขึ้นด้วยตนเอง ไม่ให้มีบุคคลอื่นมาเลียนแบบหรือลอกเลียนเอาไปใช้ประโยชน์เพื่อให้เจ้าของงานได้รับประโยชน์อย่างเต็มที่และให้ผู้อื่นเคารพในสิทธิของงานสร้างสรรค์นั้น ๆ

ลิขสิทธิ์ หมายความว่า สิทธิแต่เพียงผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ เกี่ยวกับงานที่ตนได้สร้างสรรค์งานขึ้น

งานสร้างสรรค์ หมายความว่า งานที่สร้างขึ้นหรือก่อให้เกิดขึ้นโดยความคิดริเริ่มของตนเอง ไม่ใช่เป็นการลอกเลียนแบบ แม้บังเอิญจะไปเหมือนกับงานของผู้อื่นที่มีอยู่แล้วก็ได้รับความคุ้มครอง งานสร้างสรรค์มิใช่เป็นแต่เพียงความคิด (Idea) แต่ต้องเป็นงานสร้างสรรค์ที่แสดงออกเป็นรูปร่าง เช่น ถ้าเพียงแต่คิดจะเขียนนิยายขึ้นมาเรื่องหนึ่งแล้วนำไปเล่าให้เพื่อนฟังถึงเค้าโครงเรื่อง ถ้าเพื่อนคนนั้นเอาไปเขียนเป็นนิยายขึ้นมาก่อน จะถือว่าเพื่อนคนนั้นละเมิดลิขสิทธิ์ไม่ได้ เพราะเป็นแต่เพียงความคิดยังมิได้แสดงออกมาในรูปแบบใดเลย

3.3.3 งานที่ได้รับความคุ้มครอง

งานที่ได้คุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 คืองานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดอันเป็นงานที่แผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์หรือแผนกศิลป์

1) งานวรรณกรรม

งานวรรณกรรม หมายความว่า งานนิพนธ์ที่สร้างขึ้นทุกชนิด ไม่ว่าจะแสดงออกมาโดยวิธีใดหรือรูปแบบใด เช่นหนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำปราศรัย สุนทรพจน์ และให้หมายความรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย

2) งานนาฏกรรม

งานนาฏกรรม หมายความว่า งานเกี่ยวกับการรำ การเต้น การทำท่าหรือการแสดงที่ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราว เช่น ทำโจน เต้นบัลเลต์เรื่อง แต่การเต้นรำที่มีได้เป็นเรื่องราว เช่น การเต้นทั่วไป การเต้นในบาร์ ในดิสโก้เทค กฎหมายไม่ถือว่าเป็นนาฏกรรม จึงไม่ได้รับความคุ้มครอง

3) งานศิลปกรรม

งานศิลปกรรม หมายถึง ใดๆอย่างหนึ่งที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) งานจิตรกรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่ประกอบด้วยเส้น แสง สี หรือหลายอย่างรวมกันบนวัตถุอย่างเดียว เช่น งานเขียนภาพวาดภาพ บนกระดาน บนผ้าหรือบนผนังอาคาร บนเพดานอาคาร เป็นต้น

(2) งานประติมากรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปเกี่ยวกับปริมาตรที่สัมผัสได้ เช่น ปั้น งานแกะสลักต่างๆ เป็นต้น

(3) งานภาพพิมพ์ ได้แก่ ภาพที่สร้างสรรค์ขึ้นด้วยกรรมวิธีการพิมพ์ เช่น ภาพต่างๆ ที่ทำจากแม่พิมพ์ เป็นต้น และคุ้มครองถึงแม่พิมพ์และแบบพิมพ์ด้วย

(4) งานสถาปัตยกรรม ได้แก่ งานออกแบบอาคาร สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ รวมทั้งงานออกแบบตกแต่งภายใน หรือภายนอก รวมทั้งงานสร้างสรรค์หุ่นจำลองของอาคาร

(5) งานภาพถ่าย ได้แก่ งานสร้างสรรค์ภาพที่เกิดจากเครื่องมือบันทึกภาพ เช่น ใช้กล้องถ่ายภาพ เป็นต้น

(6) งานภาพประกอบ แผนที่ ได้แก่ งานสร้างสรรค์แผนที่ภาพประกอบ ภาพร่างเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ

(7) งานศิลปประยุกต์ ได้แก่ งานสร้างสรรค์ที่นำเอางานทั้ง 6 ประเภทดังกล่าวข้างต้นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่าง ประกอบกันนำไปตกแต่งหรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า เช่น นำภาพถ่ายไปทำนาฬิกา เป็นต้น

4) งานดนตรีกรรม

งานดนตรีกรรม หมายถึง งานเกี่ยวกับเพลงที่แต่งขึ้นเพื่อบรรเลงหรือขับร้อง ไม่ว่าจะมีการร้องและทำนองหรือไม่ รวมถึงหนังสือเพลง โน้ตเพลง หรือแผนภูมิเพลงที่ได้แยกแยะและเรียบเรียงเสียงประสานแล้ว

5) งานโสตทัศนวัสดุ

งานโสตทัศนวัสดุ หมายความว่า งานอันประกอบด้วยลำดับของภาพ โดยบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะอย่างใดอันสมควรที่จะมาเล่นซ้ำได้อีก เช่น V.D.O. หรือ Laser disc เป็นต้น

6) งานภาพยนตร์

งานภาพยนตร์ ได้แก่ ภาพยนตร์ที่ฉายทั่วไปตามโรงภาพยนตร์ไม่ว่าจะมีเสียงประกอบด้วยหรือไม่ โดยบันทึกลงบนวัสดุอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้สามารถนำมาฉายได้อย่างภาพยนตร์

7) สิ่งบันทึกเสียง

สิ่งบันทึกเสียง ได้แก่ เทปเพลง เทปบันทึกการแสดงของวงดนตรี เทปบันทึกเรื่องละคร เช่น เทปตลก เทปนิทาน เป็นต้น รวมทั้งแผ่น C.D. ซึ่งบันทึกเพลง (Compact Disc)

8) งานแพร่เสียงแพร่ภาพ

งานแพร่เสียงแพร่ภาพ ได้แก่ งานที่นำออกสาธาณชนด้วยการกระจายเสียงทางวิทยุหรือภาพและเสียงทางวิทยุโทรทัศน์ หรือ โดยทางเคเบิลทีวี แต่ไม่รวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์หรือเสียงประกอบโทรทัศน์วัสดุอื่น ๆ

9) งานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์และแผนกศิลปะ

3.3.4 งานที่กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ให้การคุ้มครอง

งานที่กฎหมายลิขสิทธิ์ไม่ให้ความคุ้มครองไม่ถือว่าเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์มีดังนี้

- 1) ข่าวประจำวันและข้อเท็จจริงที่มีลักษณะเป็นข่าวสาร
- 2) กฎหมายต่าง ๆ และรัฐธรรมนูญ
- 3) ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่งของทางราชการ และหนังสือโต้ตอบของกระทรวงทบวง กรมต่าง ๆ
- 4) คำพิพากษา คำสั่งคำวินิจฉัย และรายงานของทางราชการ
- 5) คำแปล และการรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ทั้ง 4 ประการข้างต้น ซึ่งกระทำโดยหน่วยราชการ แต่ถ้าเอกชนจัดทำย่อมได้รับการคุ้มครอง

3.3.5 อายุความฟ้องร้องคดีละเมิดลิขสิทธิ์

เมื่อมีการละเมิดลิขสิทธิ์เกิดขึ้น เจ้าของลิขสิทธิ์ซึ่งเป็นผู้เสียหายสามารถฟ้องร้องต่อศาลได้ทั้งคดีอาญาและคดีแพ่ง

3.3.6 คดีอาญา

เนื่องจากคดีละเมิดลิขสิทธิ์เป็นความผิดอันยอมความได้ ผู้เสียหายจึงต้องฟ้องหรือร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่สอบสวนภายในเวลา 3 เดือน นับแต่วันรู้เรื่องความผิดและรู้ตัวผู้กระทำความผิด แต่ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตามต้องไม่เกิน 5 ปี นับแต่วันกระทำความผิด มิฉะนั้นคดีขาดอายุความฟ้องร้องไม่ได้

3.3.7 คดีแพ่ง

การฟ้องร้องคดีแพ่งเรียกค่าเสียหายในการละเมิดลิขสิทธิ์จะต้องฟ้องภายใน 3 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายรู้ถึงการละเมิด และรู้ตัวผู้กระทำจะต้องฟ้องไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันที่ละเมิดกรณีตัวอย่าง

1) จำเลยเป็นผู้ขายแผ่นซีดีของกลางให้แก่ผู้ซื้อ แม้จำเลยเป็นเพียงลูกจ้างขายสินค้า การกระทำของจำเลยถือได้ว่าเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์จึงเป็นความผิดตามกฎหมายแล้ว (ฎีกา 6558/2541)

2) โจทก์ซื้อลิขสิทธิ์บทเพลงพิพาทร่วมกับบทเพลงอื่นจาก ค. ซึ่งเป็นผู้สร้างสรรค์แต่เหตุที่จำเลยพิพาทนำไปบันทึกเสียง เนื่องจากจำเลยเข้าใจว่าตนมีสิทธิในลิขสิทธิ์เพลงพิพาทคิดว่า โจทก์ จึงถือไม่ได้ว่าจำเลยทั้งสามมีเจตนากระทำผิด (ฎีกา 5941/2541)

3) โจทก์นำแผนที่ของกรมทางหลวงมาปรับปรุงเล็กน้อย โดยลอกเลียนแบบของเดิมที่มีอยู่แล้วและใช้กันทั่วไป โจทก์มิใช่ผู้คิดค้นหรือสร้างสรรค์ขึ้น จึงไม่มีสิทธิในสัญลักษณ์แผนภูมิ ระยะทางรูปเข็มทิศ โจทก์เพียงนำแผนที่ของกรมทางหลวงมาแบ่งส่วนใหม่ให้สีและพิมพ์เป็นรูปเล่ม โจทก์จึงไม่ได้ลิขสิทธิ์ (ฎีกา 4486/2539)

4) จำเลยอ้างว่าขายลิขสิทธิ์เพลงพิพาทให้แก่ ป. ต่อมา ป. ขายให้จำเลยที่ 1 อีกทอดหนึ่ง แต่จำเลยไม่มีหลักฐานการซื้อขายเป็นหนังสือระหว่าง ป. กับ โจทก์มาแสดงต่อศาล จึงฟังไม่ได้ว่าโจทก์ขายลิขสิทธิ์เพลงให้แก่ ป. ป. ไม่มีสิทธิในเพลงพิพาท การกระทำของจำเลยถือได้ว่าเจตนาละเมิดลิขสิทธิ์ (ฎีกา 846/2534)

5) จำเลยซื้อภาพพิพาทไปกับ โจทก์ โดยโจทก์ไม่เคยขาดลิขสิทธิ์ภาพพิพาทให้จำเลย กรณีจำเลยนำภาพพิพาทที่ซื้อจากโจทก์ไปพิมพ์บัตรอวยพรปีใหม่จำหน่าย โดยไม่ได้รับอนุญาต ถือว่าละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์ (ฎีกา 4076/2533)

6) วิดีโอเทปของกลางที่โจทก์อ้างเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ มีบทแสดงการร่วมเพศระหว่างหญิงชายบางตอนอันเป็นภาพลามก จึงมิใช่งานสร้างสรรค์ โจทก์จึงไม่ใช่เจ้าของลิขสิทธิ์และไม่ใช่ผู้เสียหาย (ฎีกา 3705/2530)

3.3.8 กฎหมายทั่วไปเกี่ยวกับค่าเสียหายเชิงลงโทษ⁶

ค่าเสียหายเชิงลงโทษมีอยู่ในประวัติศาสตร์ทางกฎหมายมายาวนานตั้งแต่ประมาณ 2,000 ปีก่อนคริสต์ศักราช โดยในสมัยก่อนนั้นจะยังไม่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “Punitive Damages” แต่บรรพบุรุษในสมัยก่อนจะรู้จักในฐานะของค่าเสียหายที่มีจำนวนหลายเท่าตัว (Multiple Damages) ซึ่งค่าเสียหายชนิดนี้ได้ถูกบัญญัติขึ้นมาตั้งแต่ในยุคของกฎหมายบาบิโลเนียน (Babylonian) โดยบัญญัติในประมวลกฎหมายฮัมมูราบี (The Code of Hammurabi) ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายที่มีความเก่าแก่ที่สุด ค่าเสียหายชนิดนี้จะถูกคำนวณ โดยการทวีคูณความเสียหายที่เกิดขึ้นไปตามสัดส่วนที่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าตามการกระทำของผู้กระทำละเมิด โดยให้ชดเชยตั้งแต่ 3 เท่าจนถึง 30 เท่าของราคาวัตถุที่ถูกทำให้เสียหาย ตัวอย่างเช่น หากผู้ใดลักโค 1 ตัวจากวัดหรือจากพระราชวัง ประมวล

⁶ ปริญญาวัน ชมเสวก. (2550). *ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 21.

กฎหมายฮัมบราบี บัญญัติว่าต้องถูกตัดสินให้ชดใช้โคเป็นจำนวน 30 ตัว ดังนั้นถ้าลักโคไปเป็นจำนวนเท่าใด การชดใช้ก็จะเพิ่มเป็นทวีคูณตามจำนวนที่ได้กำหนดไว้เท่านั้น ต่อมาค่าเสียหายชนิดนี้ได้ถูกยอมรับเข้ามาอยู่ในกฎหมายของ Hittite ซึ่งเป็นชาติหนึ่งในเอเชียสมัยโบราณ และก็ได้ปรากฏขึ้นอีกครั้งในประมวลข้อตกลงฮีบรูของกฎหมายโมเสก (The Hebrew Covenant Code of Mosaic Law) และในประมวลกฎหมายฮินดูของมนู (The Hindu Code of Manu) ในช่วง 1,200 และ 200 ปี ก่อนคริสต์ศักราชตามลำดับ ต่อจากนั้นหลักค่าเสียหายที่มีจำนวนหลายเท่าตัวก็ได้มีวิวัฒนาการต่อเนื่องเรื่อยมาจนกระทั่งกลายเป็นค่าเสียหายเชิงลงโทษ หรือค่าเสียหายเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างดังเช่นที่รู้จักในปัจจุบัน

3.3.9 ลักษณะของค่าเสียหายเชิงลงโทษ⁷

ค่าเสียหายเชิงลงโทษ (Punitive Damages) หมายถึง ค่าเสียหายที่กำหนดขึ้นที่เพิ่มเติม นอกเหนือจากค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทนตามปกติ และมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการลงโทษ ผู้กระทำละเมิดที่มีพฤติกรรมน่าตำหนิให้เจ็บหลายจนไม่หวนกลับมาทำพฤติกรรมเช่นเดิมอีก และยังมีมุ่งป้องปรามมิให้ผู้อื่นมีพฤติกรรมเช่นเดียวกันอีกในภายภาคหน้า โดยค่าเสียหายชนิดนี้จะกำหนดขึ้นได้ก็ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของผู้ทำละเมิด เช่น ในกรณีที่ผู้ละเมิดได้กระทำโดยจงใจ (Willful) ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence) ขาดความยับยั้ง (Wanton) สะเพร่าไม่ใช้ความไตร่ตรองและไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา (Reckless) มีเจตนาชั่วร้ายต้องการให้ผู้อื่นได้รับอันตราย (Malicious) หรือใช้วิธีการกดขี่ข่มเหงผู้อื่น (Oppressive) เป็นต้น

สำหรับลักษณะโดยทั่วไปของค่าเสียหายเชิงลงโทษ มีดังนี้

- 1) เป็นค่าเสียหายที่กำหนดลงโทษตอบแทนผู้ถูกระทำ เพื่อปรามมิให้กระทำมิชอบ เช่นนั้นอีก และขณะเดียวกันยังเป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้อื่นมิให้กระทำตามด้วย
- 2) ฝ่ายโจทก์ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์จำนวนค่าเสียหายส่วนนี้ เพราะศาลจะพิจารณา กำหนดเองตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึงลักษณะความร้ายแรงแห่งการละเมิด และปริมาณความเสียหายที่โจทก์ได้รับ ตลอดจนฐานะทางเศรษฐกิจของจำเลย
- 3) เป็นค่าเสียหายที่เพิ่มเติมขึ้นนอกเหนือจากค่าเสียหายที่ชดใช้ทดแทนความเสียหายจริงแต่ในบางคดีอาจไม่ปรากฏค่าเสียหายจริง ศาลอาจกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษอย่างเดียวก็ได้

⁷ กลุณณ ทองคำแท้. (2550). *ปัญหาการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายต่อสิทธิอันนอกทรัพย์สิน: ศึกษาเฉพาะกรณีค่าเสียหายเชิงลงโทษ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 44.

4) ศาลจะกำหนดให้เฉพาะกรณีละเมิดที่มีพฤติการณ์รุนแรงอันมีลักษณะของการละเมิดเป็นความผิดทางอาญา เช่นการใช้กำลังทำร้าย ข่มขู่หลอกลวง น้อฉล ซึ่งผู้กระทำละเมิดมุ่งหมายให้เกิดความกระทบกระเทือนต่อร่างกายจิตใจของผู้เสียหาย หรือทำให้รู้สึกอับอาย ถูกดูถูก และเหยียดหยาม เป็นต้น

3.3.10 วัตถุประสงค์ทั่วไปของค่าเสียหายเชิงลงโทษ⁸

1) เพื่อลงโทษจำเลยผู้กระทำละเมิดให้มีความเข็ดหลาบ

วัตถุประสงค์ในข้อนี้ถือเป็นส่วนสำคัญสำหรับการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ เพราะเมื่อผู้ใดกระทำละเมิดโดยมีพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความชั่วร้ายภายในจิตใจโดยไม่แยแสใส่ใจถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น และไม่ว่าความเสียหายนั้นจะเป็นจำนวนมากหรือน้อยเพียงใด ค่าเสียหายเชิงลงโทษจะถูกกำหนดเพิ่มเติมขึ้นอีกส่วนหนึ่งจากค่าเสียหายที่โจทก์พิสูจน์ได้ เพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำละเมิดให้มีความเข็ดหลาบจนไม่หวนกลับมาทำพฤติกรรมเช่นเดิมอีก โดยมีข้อสังเกตว่าในบางกรณีหากให้ผู้กระทำละเมิดรับบทลงโทษทางร่างกายด้วยซ้ำกล่าวคือ ในกรณีที่ผู้กระทำละเมิดนำสินค้าที่ชำรุดบกพร่องออกวางขายในท้องตลาด จนเป็นเหตุให้ผู้บริโภคได้รับอันตรายจากการใช้สอยสินค้านั้น หากผู้กระทำละเมิดได้รับบทลงโทษทางอาญาเช่น ถูกจำคุก ผู้นั้นอาจไม่เข็ดหลาบเท่ากับการให้ผู้นั้นรับผิดชอบในค่าเสียหายที่เพิ่มเติมขึ้นเพื่อเป็นการลงโทษ ซึ่งแน่นอนว่าเงินที่นำมาใช้รับผิดชอบหนีไม่พ้นกำไรที่ผู้กระทำละเมิดได้รับมาจากการกระทำละเมิดนั่นเอง หรืออาจกล่าวได้เป็นวิธีการลงโทษแบบหนามยอกเอาหนามบ่งนั่นเอง

2) การป้องปรามมิให้ผู้กระทำผิดมีพฤติกรรมเช่นเดียวกันในภายภาคหน้า

การกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเป็นการป้องปรามผู้ที่มีความคิดจะกระทำพฤติกรรมเช่นนั้นให้ได้เห็นผลของคำตัดสิน และเกิดความเกรงกลัวจนต้องยับยั้งพฤติกรรมดังกล่าวมิให้เกิดขึ้นได้อีกด้วย ซึ่งศาลและนักวิจารณ์ส่วนใหญ่เห็นว่าวัตถุประสงค์นี้มีอิทธิพลเหนือการลงโทษ เพราะเป็นวิธีการป้องกันมิให้เกิดพฤติกรรมเลียนแบบ โดยพฤติกรรมที่ต้องการป้องปรามจะถูกส่งตรงไปยังผู้ที่คิดจะกระทำละเมิดให้ให้เห็นเป็นเยี่ยงอย่าง โดยรับรู้ได้เป็นวงกว้างในสังคม อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์ข้อนี้จะสามารถนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าสามารถนำตัวผู้กระทำละเมิดมาตัดสินให้รับผิดชอบในค่าเสียหายเชิงลงโทษได้หรือไม่ หรือผู้เสียหายได้นำคดีมาฟ้องร้องทางแพ่งหรือไม่ มิฉะนั้นก็จะไม่สามารถตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษให้เป็นเยี่ยงอย่างแก่ผู้อื่นได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการเชือดไก่ให้ลิงดู

3) รักษาความสงบสุข

⁸ ปริญญาวัน ชมเสวก. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 6. หน้า 23.

เมื่อผู้ใดจงใจกระทำการอันมิชอบจนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น ผู้เสียหายอาจต้องการแก้แค้นให้ผู้นั้นได้รับความเสียหายในทำนองเดียวกันกลับคืน ซึ่งอาจนำไปสู่การทำสงครามระหว่างเอกชนและทำให้เกิดความไม่สงบในสังคมได้ ดังนั้นค่าเสียหายเชิงลงโทษจึงเป็นมาตรการปราศจากความรุนแรงซึ่งสามารถระงับความโกรธแค้นของผู้เสียหายได้อีกทางหนึ่ง เนื่องจากค่าเสียหายเชิงลงโทษจะตกเป็นของผู้เสียหาย แต่ผู้เสียหายจะได้รับไว้ทั้งหมดหรือไม่สิ้นสุดแล้วแต่ที่กำหนดในพื้นที่ที่การทำละเมิดเกิดขึ้นจะกำหนดไว้อย่างไร

4) จูงใจให้มีการนำคดีมาฟ้องร้อง

ในกรณีเมื่อมีการกระทำละเมิดเกิดขึ้นและมีความเสียหายเพียงเล็กน้อย ผู้ที่ได้รับ ความเสียหายจากการละเมิดนั้นมักจะไม่นำคดีมาฟ้องร้องเนื่องจากค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้จะเป็น จำนวนน้อยไม่คุ้มค่ากับภาระค่าใช้จ่ายในการฟ้องร้องที่สูง จึงเป็นเหตุที่ทำให้ไม่มีการนำคดีมา ฟ้องร้อง และผู้กระทำละเมิดก็ยังคงดำเนินพฤติกรรมที่น่าตำหนินั้นต่อไป แต่เมื่อมีการกำหนด ค่าเสียหายเชิงลงโทษ ค่าเสียหายชนิดนี้จะทำหน้าที่เป็นสิ่งจูงใจให้ผู้เสียหายจากการกระทำละเมิด นำคดีมาฟ้องร้อง และเมื่อมีผู้นำคดีมาฟ้องร้องก็จะส่งผลให้ผู้กระทำละเมิดที่มีพฤติกรรมชั่วร้ายน่า ตำหนิต้องรับผิดชอบใช้ทั้งในส่วนค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้และค่าเสียหายเชิงลงโทษ

5) ชดเชยความเสียหายที่ไม่สามารถชดเชยได้

บุคคลเรามีสิทธิอยู่สองประเภทคือ สิทธิอันอยู่ในกองทรัพย์สิน กับสิทธิที่อยู่ นอกเหนือกองทรัพย์สิน ความเสียหายทั้งหลายที่เกิดขึ้น โดยละเมิดนั้นส่วนใหญ่มักทำลายสิทธิใน กองทรัพย์สินซึ่งก็จะสามารถชดเชยได้ด้วยค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้ แต่สำหรับสิทธิที่อยู่นอกเหนือ กองทรัพย์สินหรือที่เรียกว่าความเสียหายในทางศีลธรรม เช่น ค่าเสียหายที่ต้องเศร้าโศกเสียใจ ความ พ้นทุกข์ทรมาน หรือความอับอายขายหน้า นั้น กลับมีปัญหาในเรื่องการพิสูจน์เป็นมูลค่าของความ เสียหาย เพราะไม่สามารถตีราคาเป็นเงินได้ ค่าเสียหายเชิงลงโทษจึงสามารถเข้ามาทำหน้าที่ชดเชย ความเสียหายที่ไม่สามารถตีราคาได้ แม้จะไม่สามารถทำให้กลับมาเป็นปกติได้ก็ตามแต่เรียกว่าดี ที่สุดที่จะสามารถชดเชยได้แล้ว

6) ชดเชยค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของโจทก์

ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของโจทก์ อันรวมไปถึงค่าทนายความของโจทก์นั้น แม้ว่า ค่าเสียหายเชิงลงโทษจะไม่มีหน้าที่ในการชดเชยความเสียหาย แต่ก็ยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่าเข้ามาใช้ในการ พิจารณาตัดสินใจกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษ ทำหน้าที่ในการชดเชยค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของโจทก์ด้วย

3.3.11 หลักเกณฑ์ทั่วไปในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ

1) พฤติกรรมจำเลยที่สมควรแก่การถูกกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ⁹ นั้น สามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

1.1) การกระทำละเมิดโดยจงใจ

การกระทำละเมิดโดยจงใจนั้นมีความหมายแตกต่างไปจากการกระทำผิดโดยเจตนาในทางกฎหมายอาญา เพราะคำว่า “จงใจ” ที่ใช้อยู่ในกฎหมายละเมิดนั้น หมายความว่าจงใจทำให้เขาเสียหาย ไม่ว่าจะในขณะที่กระทำผู้กระทำจะรู้หรือไม่ว่าการกระทำของตนจะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นมากน้อยเพียงใด เพียงแค่ในขณะที่กระทำผู้กระทำรู้สำนึกว่าการกระทำของตนจะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นก็ถือเป็น การเพียงพอแล้ว แต่สำหรับ “เจตนา” ตามกฎหมายอาญานั้น จะต้องมีความมุ่งหมายที่ประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผลที่จะเกิดขึ้นนั้นด้วย เช่น คำทำร้ายแดงถึงตาย แต่ถ้าคำไม่เล็งเห็นผลนั้นแต่ความเป็นผลโดยตรงจากการที่คำได้ทำร้ายแดงโดยเจตนา คำจะมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยไม่เจตนา¹⁰ แต่ในทางละเมิดเมื่อคำรู้ว่าการกระทำของตนจะทำให้แดงได้รับความเสียหาย แม้ว่าจะรู้แต่เพียงทำให้แดงได้รับบาดเจ็บ แต่ผลที่เกิดขึ้นทำให้แดงถึงแก่ความตายก็ตาม ก็ถือเป็น การกระทำละเมิดโดยจงใจแล้ว

สำหรับการกระทำละเมิดโดยจงใจ ควรพิจารณาจากความชั่วร้ายภายในจิตใจของจำเลยเป็นสำคัญ กล่าวคือ หากจำเลยรู้อยู่แก่ใจว่าเมื่อตนได้กระทำหรืองดเว้นกระทำการใด ๆ ไปจะก่อให้เกิดความเสียหายขึ้นแก่โจทก์ แต่ทั้งนี้จำเลยกลับมิได้แยแสหรือใส่ใจกับผลที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด ทั้งยังมุ่งหน้ากระทำการนั้นต่อไปเพื่อให้โจทก์ได้รับความเดือดร้อน รำคาญ ทำให้ได้รับความเสียหาย หรือเพื่อให้ตนได้รับผลประโยชน์ จากการกระทำนั้น ๆ ยกตัวอย่างเช่น โรงงานผลิตยาฆ่าแมลงจงใจทิ้งสารเคมีลงสู่แม่น้ำเพื่อประหยัดงบประมาณจากการกำจัดกากสารเคมี โดยทั้งที่รู้ว่ามีชาวบ้านมากมายใช้ประโยชน์จากแม่น้ำสายนี้ แต่ก็มิได้ยับยั้งหรือละเลิกการกระทำดังกล่าว เป็นเหตุให้ชาวบ้านที่อาศัยในบริเวณนั้นได้รับอันตรายจากสารพิษจนล้มป่วยเป็นจำนวนมาก

1.2) การกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่ออย่างธรรมดา (Negligence)

ปกติแล้วการกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่อ นั้นหมายถึง การกระทำที่ผู้กระทำมิได้ตั้งใจทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย แต่เกิดจากการไม่ได้ใช้ความระมัดระวังในระดับที่สมควร จะใช้จึงทำให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นขึ้น แต่ความประมาทเลินเล่ออย่างธรรมดานั้นมีองค์ประกอบ

⁹ ปริญญาวัน ชมเสวก. อ่างแล้วเชิงจรดที่ 6, หน้า 27.

¹⁰ จิตติ ดิงศภักย์. (2526). คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึงมาตรา 452 (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์. หน้า 179.

ที่เกี่ยวข้องคือ บุคคลหนึ่งต้องมีหน้าที่ทางกฎหมายต่อผู้อื่น และบุคคลนั้นไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ทางกฎหมายนั้น และความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นผลมาจากการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ เช่น การขับรถด้วยความเร็วขณะฝนตก เจ้าของรถยนต์พบว่าห้ามล้อมีความชำรุดบกพร่องแต่กลับงดเว้นไม่จัดการซ่อมแซม อีกทั้งยังนำรถคันดังกล่าวออกมาใช้งานจนเป็นเหตุให้เกิดอุบัติเหตุ เป็นต้น ซึ่งในต่างประเทศนั้นมักเห็นฟ้องต้องกันว่า กรณีที่ประมาทเลินเล่ออย่างธรรมดา นั้น ยังไม่เพียงพอต่อการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษ เนื่องจากการประมาทเลินเล่อในระดับนี้ จะยังไม่ถือว่าเป็นผู้ประมาทที่มีความประพฤติที่ชั่วร้ายเท่าใดนัก เพียงแต่เป็นการขาดความระมัดระวังไปชั่วขณะใดขณะหนึ่งเท่านั้น

1.3) การกระทำละเมิดโดยประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง (Gross Negligence)

ความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง คือ การกระทำที่ผู้กระทำมิได้คำนึงถึงความปลอดภัย ของบุคคลหรือทรัพย์สินใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งความประมาทในระดับดูเหมือนจะวิ่งเลยเห็นของการกระทำละเมิดโดยมิได้ตั้งใจมาไกล จนแทบจะไปอยู่กับการจงใจทำให้ผู้อื่นได้รับความไม่ปลอดภัยแล้ว เพียงแต่การกระทำนั้น ๆ อาจจะยังไม่ถือว่าเป็นการจงใจให้เกิดความเสียหายโดยมีเจตนาชั่วร้ายภายในจิตใจเท่านั้น โดยองค์ประกอบของความประมาทเลินเล่อร้ายแรงจะประกอบด้วยประการแรก พฤติกรรมของผู้กระทำต้องอยู่ในระดับความเสี่ยงที่สูงมาก โดยพิจารณาจากขนาดความร้ายแรง และความเป็นไปได้ของอันตรายที่เกิดขึ้น ประการต่อมาผู้กระทำได้รับรู้ความเสี่ยงสูงที่อันตรายที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้นแล้ว แต่ก็ยังดำเนินปฏิบัติต่อไปโดยไม่แยแสว่าจะเกิดอันตรายขึ้นกับสิทธิความปลอดภัย หรือสวัสดิภาพของผู้อื่น โดยระดับความเสี่ยงสูงนั้นต้องมีมาตรฐานที่เสี่ยงสูงกว่าระดับของวิญญูชน

ดังนั้น ผู้ที่ก่อให้เกิดความเสียหายโดยมีสาเหตุมาจากความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตนนั้น จึงสมควรถูกกำหนดให้รับผิดชอบในค่าเสียหายเชิงลงโทษ เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้กับตนเองและเป็นเยี่ยงอย่างให้ผู้อื่นใช้ความระมัดระวังในการกระทำการใด ๆ โดยจำเป็นต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของบุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่นเป็นสำคัญ

2) การกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด¹¹

ส่วนใหญ่ในประเทศที่นำหลักค่าเสียหายเชิงลงโทษไปใช้จะให้ลูกขุนเป็นผู้ตัดสินทั้งความรับผิดของจำเลยและการประเมินจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ แต่ในระยะหลังมีแนวโน้มว่าจะมีการโอนอำนาจในการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษจากลูกขุนไปสู่ผู้พิพากษา ด้วยเหตุที่ค่าและวิธีต่าง ๆ ที่นำมาบรรยายการกระทำของจำเลยมีมากมาย เช่น การกระทำละเมิดโดยจงใจ (Willful),

¹¹ ปริญญาวัน ชมแสวก. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 6. หน้า 39.

การกระทำที่ขาดความยับยั้ง (Wanton), การกระทำด้วยความสะเพร่า (Reckless), การกระทำควรเป็นผู้ที่มีทักษะในการแยกแยะได้ชำนาญ ผู้พิพากษาซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ในการตัดสินมา ยาวนานจึงสามารถเข้าใจความหมายของคำและวลีเหล่านั้นได้ดีทั้งในความหมายแบบตรงตัวและความหมายที่นอกเหนือไปจากความหมายปกติ

อย่างไรก็ตามฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการโอนอำนาจการตัดสินไปสู่ผู้พิพากษาได้โต้แย้งว่าการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษควรให้ลูกขุนเป็นผู้ตัดสิน เนื่องจากลูกขุนได้ใช้ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของสังคมมาเป็นบรรทัดฐานในการตัดสิน อีกทั้งการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษจำเป็นต้องประเมินจำนวนให้มีความสมเหตุสมผลพอเหมาะกับการป้องปรามพฤติกรรมที่น่าตำหนิ นั้น ๆ จึงกล่าวได้ว่าการให้ลูกขุนเป็นผู้ตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษก็เท่ากับเป็นการส่งตัวแทนของสังคมมาเป็นปากเป็นเสียงพิจารณาความประพฤติของจำเลยนั่นเอง การตัดสินว่าโจทก์ควรได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษหรือไม่นั้น ในแต่ละประเทศจะมีหลักเกณฑ์ในการตัดสินที่แตกต่างกันแต่โดยผู้พื้นฐานทั่วไปแล้วต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ระดับความประพฤติของจำเลยโดยผู้ตัดสินต้องพิจารณาว่าความประพฤติของจำเลยเป็นการกระทำที่น่าตำหนิ ชั่วร้ายเพียงใด ระยะเวลาที่ความประพฤติเกิดขึ้น รวมถึงระดับของการขาดความระมัดระวังของจำเลยที่ทำให้เป็นอันตรายแก่โจทก์ ทศนคติ และความประพฤติของจำเลยที่อยู่นอกเหนือความประพฤติที่ชั่วร้ายนั้นรวมทั้งการกระทำบางอย่างที่จำเลยได้ปฏิบัติเพื่อเยียวยาผลที่เกิดจากการกระทำละเมิดของจำเลย เคยกระทำละเมิดซึ่งมีพฤติกรรมที่น่าตำหนิในลักษณะคล้ายกันในอดีตและปัจจุบันยังคงเกิดขึ้นอยู่และบ่อยครั้งหรือไม่

เมื่อมีการตัดสินว่าควรกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษให้แก่จำเลยแล้ว ลำดับถัดมาจะเป็นขั้นตอนของการประเมินจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษให้แก่จำเลย โดยตามหลักทฤษฎีในเรื่องนี้จะเป็นเรื่องง่ายที่จะกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษให้มีความเหมาะสม แต่ในทางปฏิบัติการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษต้องมีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับพฤติการณ์ในแต่ละคดีได้ โดยปัจจัยที่นำมาใช้ในการประเมินจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ ได้แก่

2.1) พฤติกรรมที่ชั่วร้ายของจำเลย

ในการตัดสินค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นปัจจัยสำคัญอย่างแรกที่น่านำมาใช้ในการพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษ คือ พฤติกรรมที่ชั่วร้ายของจำเลย โดยโจทก์ต้องนำพยานหลักฐานมาแสดงว่าจำเลยกระทำละเมิดโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงโดยไม่แยแสว่าจะเกิดอันตราย ขึ้นกับผู้อื่น ซึ่งความประพฤติของจำเลยจะต้องเป็นความประพฤติที่ไม่เหมาะสมมีลักษณะน่าตำหนิ หรือน่าประณาม เป็นความประพฤติที่สังคมเห็นว่าไม่ควรให้ผู้อื่นถือเป็นเยี่ยงอย่าง เป็นต้น หากผู้ตัดสินเห็นว่าความประพฤติของจำเลยมีความชั่วร้ายเพียงใด จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษ

ก็อาจมากขึ้นตามนั้น แต่ทั้งนี้จำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษจะเพียงพอกับจำเลยหรือไม่ยังต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่น ๆ ด้วย

2.2) อันตรายที่เกิดขึ้นกับโจทก์และสังคม

ในการกระทำละเมิดบางกรณีนั้นความเสียหายหรืออันตรายที่เกิดขึ้นกับโจทก์ได้แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมอันชั่วร้ายซึ่งจำเลยกระทำต่อโจทก์อย่างชัดเจน เช่นกรณีที่นายจ้างมอบหมายปิดฝุ่นแร่ใยหินให้ลูกจ้างทำเป็นระยะเวลาานหลายปี โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยในการให้อุปกรณ์ป้องกันฝุ่นแก่ลูกจ้างจึงส่งผลให้ลูกจ้างพิการทางสายตา เนื่องจากได้รับเชื้อโรคจากฝุ่นใยหินเป็นเวลาหลายปี จะเห็นได้ว่าอันตรายที่เกิดขึ้นกับโจทก์จนได้รับความพิการทางสายตานั้นได้สะท้อนให้เห็นว่าจำเลยมิได้แสเสาะใส่ใจในสุขอนามัยของโจทก์แต่ประการใด ในกรณีเช่นนี้จึงสมควรนำอันตรายที่เกิดขึ้นกับโจทก์มาใช้เป็นปัจจัยประเมินค่าเสียหายเชิงลงโทษด้วย

2.3) ผลกำไรจากการกระทำละเมิดของจำเลย

เนื่องจากในกรณีที่จำเลยถูกฟ้องร้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนจำเลยก็อาจยังคงได้รับประโยชน์จากการกระทำนั้น ๆ อยู่ ซึ่งกรณีเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมของจำเลยเป็นการกระทำที่ล่วงละเมิดสิทธิของผู้อื่นโดยไม่แสเสาะใส่ใจว่าผู้ใดจะได้รับความกระทบกระเทือนจากการกระทำของจำเลยนั้นเลย แต่หวังเพียงผลประโยชน์ทางการเงินที่ตนจะได้รับเท่านั้น ด้วยเหตุนี้การลงโทษจำเลยให้ชดหลายและป้องปรามมิให้จำเลยกลับไปมีพฤติกรรมเช่นเดิมได้ดีที่สุด จึงควรนำผลกำไรที่จำเลยได้รับมาประเมินจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษด้วย

2.4) ฐานะทางการเงินของจำเลย

ตามหลักทั่วไปในการประเมินค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้ ฐานะทางการเงินของจำเลยจะไม่นำมาเกี่ยวข้องเพราะคู่ความแต่ละฝ่ายควรอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกันและไม่ควรเกิดการได้เปรียบเสียเปรียบต่อกันในการชดใช้ค่าเสียหาย เนื่องจากผู้ใดกระทำละเมิดแล้วเกิดความเสียหายเป็นจำนวนเท่าใดก็ต้องรับผิดชอบเป็นจำนวนเท่านั้น แต่สำหรับการประเมินค่าเสียหายเชิงลงโทษ ฐานะทางการเงินของจำเลยจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่ามาใช้พิจารณา เนื่องจากบางกรณีค่าเสียหายเชิงลงโทษอาจไม่มีความเหมาะสมกับฐานะทางการเงินของจำเลย เช่น กรณีที่จำเลยมีฐานะทางการเงินที่ร่ำรวย มีทรัพย์สินมากมายหลายสิบล้าน หากกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษเพียงแค่นี้ก็พบบาทอาจไม่ได้สร้างความกระทบกระเทือนให้กับจำเลยและไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการป้องปรามพฤติกรรมที่ชั่วร้ายนั้น ๆ ได้

2.5) ความสัมพันธ์ระหว่างค่าเสียหายเชิงลงโทษกับค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้

นอกจากปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวไปข้างต้นจะสามารถนำมาใช้ประเมินจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษได้แล้ว บ่อยครั้งก็ได้มีการนำความสัมพันธ์ระหว่างค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้กับ

ค่าเสียหายเชิงลงโทษมาใช้ในการประเมินด้วยวิธีหนึ่ง การนำค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้มาเป็นจุดเริ่มต้นของการประเมินจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้น ใช้วิธีการเอาค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้มาเป็นฐานแล้วหาเพดานสูงสุดของค่าเสียหายเชิงลงโทษโดยเอามาคูณกับจำนวนที่มีการกำหนดขึ้นซึ่งจำนวนที่กำหนดไว้นั้นจะไม่แน่นอนตายตัวแต่ละจะต้องพิจารณาไปตามพฤติการณ์ความร้ายแรงของแต่ละคดี ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีที่จำเลยมีความประพฤติที่ชั่วร้ายมาเป็นช่วงเวลานานและไม่มีทางที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ ผู้ตัดสินอาจใช้ตัวคูณเป็นสามเท่าของค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้ แต่ถ้าจำเลยมีความประพฤติที่ไม่ได้ชั่วร้ายมากและมีความเป็นไปได้ว่าจะสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตัวเองได้ถึงแม้ว่าไม่ถูกตัดสินให้ชดใช้ค่าเสียหายเชิงลงโทษตัวคูณเป็นแค่ 1-2 เท่าเพียงเท่านั้น

3) การควบคุมจำนวนเงินของค่าเสียหายเชิงลงโทษ

สาเหตุที่ต้องมีการควบคุมจำนวนเงินของค่าเสียหายเชิงลงโทษก็เนื่องมาจากโดยทั่วไปการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษจะอยู่ในดุลพินิจของคณะลูกขุนหรือผู้พิพากษาแล้วแต่กรณี จึงทำให้เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันว่าหลักเกณฑ์ในการกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นจะมีความชัดเจนหรือไม่ หรือจำนวนที่ตัดสินอาจจะเป็นไปตามความรู้สึกหรืออารมณ์ที่ลูกขุนหรือผู้พิพากษามีต่อจำเลยเท่านั้น ดังนั้นค่าเสียหายเชิงลงโทษจึงควรถูกควบคุมไว้ไม่ให้เป็นจำนวนที่มากและไม่ควรถูกกำหนดขึ้นบ่อยครั้งจนเกินความเหมาะสม เพราะถ้าเป็นเช่นนั้นอาจทำให้บริษัทหรือกิจการห้างร้านต่าง ๆ กลัวการถูกตัดสินในค่าเสียหายเชิงลงโทษจนไม่กล้าทำธุรกิจและทำให้เกิดปัญหาขาดสภาพคล่องทางเศรษฐกิจขึ้นได้ ยิ่งไปกว่านั้นเมื่อค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่ได้รับการควบคุมอาจทำให้ค่าเสียหายชนิดนี้กลายเป็นสิ่งจูงใจให้โจทก์และทนายความสร้างคดีขึ้นและนำมาฟ้องร้องเพื่อหวังจะได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษก็เป็นได้

ซึ่งหลักเกณฑ์ในการควบคุมจำนวนเงินของค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ควรนำมาใช้ก็คือ การพิจารณาค่าเสียหายเชิงลงโทษจะต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์หลัก ทั้ง 2 ประการของค่าเสียหายเชิงลงโทษนั้นคือ เพื่อลงโทษจำเลยให้เข็ดหลาบและป้องปรามมิให้เกิดพฤติกรรมเช่นเดียวกันนี้อีก และในการตัดสินต้องหลีกเลี่ยงการใช้ข้อคดีเป็นที่ตั้งในการประเมินจำนวนค่าเสียหายชนิดนี้อีกทั้งยังควรหาเพดานสูงสุดในการคำนวณค่าเสียหายเชิงลงโทษ โดยการนำค่าตัดสินที่มีการกำหนดจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้อย่างสมเหตุสมผลมาเป็นบรรทัดฐานเทียบเคียงเพื่อใช้เป็นแนวทางการตัดสินในภายหลังและที่สำคัญก็คือจำนวนค่าเสียหายเชิงลงโทษที่ถูกกำหนดขึ้นนั้นต้องไม่เป็นจำนวนที่มากเกินไปจนความเหมาะสมและควรมีสัดส่วนที่สัมพันธ์กับค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้ด้วย อีกทั้งยังไม่ควรกำหนดค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีซึ่งค่าเสียหายที่พิสูจน์ได้เป็นจำนวนที่เพียงพอต่อการลงโทษจำเลยให้เข็ดหลาบแล้ว

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงกฎหมายและมาตรการในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ที่เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกฎหมายและมาตรการการคุ้มครองของระหว่างประเทศภายใต้เจนีวา และอนุสัญญาต่างๆ รวมทั้งกฎหมายลิขสิทธิ์เกี่ยวกับงานภาพยนตร์ของประเทศสหรัฐอเมริกาแล้ว จะพบปัญหาต่างๆ ที่กฎหมายและมาตรการการคุ้มครองลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ในประเทศไทยยังได้รับความคุ้มครองไม่เพียงพอ ซึ่งจะได้นำไปวิเคราะห์ถึงปัญหาต่างๆ ในบทต่อไป

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหามาตรการในการคุ้มครองละเมิดลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์

ในปัจจุบันการละเมิดลิขสิทธิ์เป็นปัญหาสำคัญอีกปัญหาหนึ่ง สินค้าละเมิดลิขสิทธิ์สามารถพบเห็นได้โดยทั่วไป ไม่ว่าจะเป็น CD เพลง (มักจะเป็น CD รวมไฟล์เพลงประเภท MP3) VCD และ DVD ภาพยนตร์ทั้งภาพยนตร์ไทยและต่างประเทศ ซึ่งสามารถซื้อสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ได้โดยง่าย สะท้อนให้เห็นการไม่เอาจริงเอาจัง ในการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ และเพราะการที่ผู้ซื้อไม่เห็นความสำคัญของทรัพย์สินทางปัญญาในการละเมิดลิขสิทธิ์

ภาพยนตร์ทุกเรื่องมาจากความคิดเนื่องจากในตัวความคิดนั้นสามารถที่จะนำมาปรับแต่งหรือแต่งเติมให้เป็นเรื่องราวขึ้นได้โดยที่มาของความคิดน่าจะหยิบยกขึ้นมาจากสิ่งต่าง ๆ รอบตัวไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวจากประสบการณ์จริงหรือประสบการณ์ของคนรอบข้างก็ตาม หลังจากที่ได้แนวความคิดเรื่องราวที่จะนำมาใช้สร้างภาพยนตร์แล้วขั้นตอนต่อไปที่สำคัญคือ การหาแหล่งเงินทุนที่จะนำมาขยายผลงานของตนต่อไป เนื่องจากหลักการพื้นฐานของกฎหมายลิขสิทธิ์คือกฎหมายให้ความคุ้มครองกับการแสดงออกซึ่งความคิด (Expression of Idea) โดยไม่คุ้มครองตัวความคิด โดยตรงสำหรับในกฎหมายไทยก็ได้ตรึงบทบัญญัติเกี่ยวกับหลักการดังกล่าวเป็นครั้งแรกในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 อย่างชัดเจนในมาตรา 6 วรรคท้าย

การคุ้มครองลิขสิทธิ์ไม่คลุมถึงความคิด หรือขั้นตอนกรรมวิธี หรือระบบวิธีใช้ หรือทำงานหรือแนวความคิด หลักการ การค้นพบหรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการในข้อตกลงทริปส์ (TRIPS) ข้อ 9 (2) ดังนี้ “ความคุ้มครองลิขสิทธิ์จะคลุมถึงการแสดงออก แต่ไม่คลุมถึงความคิด กรรมวิธี วิธีปฏิบัติหรือแนวความคิดทางวิทยาศาสตร์” ปัญหาขั้นต่อไปก็คือ เราจะจำแนกได้อย่างไรจึงถือว่าเป็นการแสดงออกทางความคิด

หลักการจากข้อตกลงทริปส์ดังกล่าวความแตกต่างระหว่างความคิด และการแสดงออกซึ่งความคิด ได้ดังนี้

- 1) ตัวความคิดทั่ว ๆ ไป หรือแนวความคิดพื้นฐานของงานความคิดประเภทนี้จะเกิดขึ้นภายในใจของผู้สร้างสรรค์ ตัวอย่างเช่น บุคคลหนึ่งตกลงใจที่จะเขียน โกรงกลอน บทเพลงหรือบทภาพยนตร์ สิ่งเหล่านี้ถือเป็นเพียงความคิดที่อยู่ในใจของเขา ซึ่งกฎหมายจะไม่ก้าวล่วงเข้าไปคุ้มครอง เนื่องจากสิ่งที่ว่านี้ยังไม่มีลักษณะที่เป็นงานหากเป็นเพียงสิ่งซึ่งเป็นนามธรรมเท่านั้น

2) การแสดงออกซึ่งความคิดเป็นสิ่งที่ผู้สร้างสรรค์ได้ถ่ายทอดแนวความคิดพื้นฐานที่มีอยู่ในใจให้การเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรม โดยทำการแต่งเติมรูปแบบรูปร่างรายละเอียด ลักษณะ และส่วนประกอบอื่นลงไปในการคิดนั้น ตัวอย่างเช่น พล็อตเรื่องราวนวนิยายที่นักประพันธ์มีอยู่ในใจถือเป็นความคิดในประเภทแรก หากจะเขียนขึ้นเป็นนวนิยายนักประพันธ์จะต้องแต่งเติมบุคลิกลักษณะตัวละคร บทสนทนารายละเอียดของเนื้อเรื่อง และอื่น ๆ เพิ่มเติมขึ้นไป หรือในการวาดภาพจิตรกรผู้วาดภาพจะต้องใส่รูปลักษณะ สี แสง เงาของรูปวาดนั้น ซึ่งความคิด และรายละเอียดต่าง ๆ ที่ผู้สร้างสรรค์ได้แสดงออกมานี้จำเป็นต้องอาศัยความชำนาญ ความรู้ การศึกษาค้นคว้า และจินตนาการของผู้สร้างสรรค์ ซึ่งในสายตาของกฎหมายความคิดประเภทหลังนี้ถือเป็นผลงาน และการสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากสติปัญญาของบุคคล และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรแก่การคุ้มครอง

อีกประการก็คือ ข้อตกลงทริปส์ไม่ได้กำหนดเป็นเงื่อนไขว่างานที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์จะต้องปฏิบัติตามแบบพิธีอย่างใดอย่างหนึ่ง ยิ่งกว่านั้นโดยบทบัญญัติข้อ 9 (1) ของความตกลงทริปส์ที่กำหนดให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามหลักการในข้อ 1 ถึง 21 ของอนุสัญญากรุงเบิร์น มีผลทำให้หลักการคุ้มครองโดยอัตโนมัติซึ่งกำหนดไว้ในข้อ 5 (2) ของอนุสัญญากรุงเบิร์น ผูกพันประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลก กล่าวโดยสรุปว่า งานอันมีลิขสิทธิ์จะให้ความคุ้มครองโดยทันทีเมื่อมีการสร้างสรรค์โดยปราศจากแบบพิธีใดประเทศสมาชิกจะกำหนดเงื่อนไขของการคุ้มครองลิขสิทธิ์ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดให้มีการบันทึกงาน การจดทะเบียน หรือมีการฝากสำเนาในงานในลักษณะหนึ่งลักษณะใดไม่ได้

จากการศึกษามาตรการในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาในกรณีมาตรการในการคุ้มครองเกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ และเมื่อนำมาวิเคราะห์จึงพบว่า มาตรการเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ยังคงมีปัญหา ดังต่อไปนี้

4.1 ปัญหาการคุ้มครองลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์

ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 15 กำหนดให้เจ้าของลิขสิทธิ์แต่เพียงผู้เดียวดังต่อไปนี้

- (1) ทำซ้ำหรือดัดแปลง
- (2) เผยแพร่ต่อสาธารณชน
- (3) ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ และสิ่งบันทึกเสียง
- (4) ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น

(5) อนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิ์ตาม (1) (2) และ (3) โดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างใดหรือไม่ก็ได้ แต่เงื่อนไขดังกล่าวจะกำหนดในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้

สิทธิ์ดังกล่าวให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ทุกประเภทซึ่งรวมถึงงานแพร่เสียงแพร่ภาพด้วย ฉะนั้น เมื่อมีการเผยแพร่งานดนตรีกรรมหรืองานภาพยนตร์ต่อสาธารณชนโดยการแพร่เสียงทางวิทยุกระจายเสียง หรือการแพร่เสียงและหรือภาพทางวิทยุโทรทัศน์ ผู้ทำการเผยแพร่งานดนตรีกรรมหรืองานภาพยนตร์ต่อสาธารณชนก็จะได้รับสิทธิ์แต่เพียงผู้เดียวตามมาตรา 15 เช่นเดียวกับเจ้าของงานดนตรีกรรมและงานภาพยนตร์ที่ตนนำออกเผยแพร่ เช่นนี้หากมีการทำซ้ำหรือดัดแปลงงานดนตรีกรรมหรืองานภาพยนตร์ดังกล่าวใครจะเป็นผู้เสียหาย ระหว่างเจ้าของงานดนตรีกรรมหรืองานภาพยนตร์หรือเจ้าของงานแพร่เสียงแพร่ภาพ

ปัญหาของลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ในปัจจุบันนั้น สามารถเกิดปัญหาในด้านต่าง ๆ เนื่องจากอุตสาหกรรมภาพยนตร์กำลังได้รับความนิยมมากมีการสร้างภาพยนตร์ออกมาแข่งขันมากมาย โดยอาจเกิดปัญหาหลากหลายอย่างด้วยกันไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับการใช้สิทธิ์ของเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ ปัญหาเกี่ยวกับความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์กรณีที่ผู้อำนวยการสร้างผู้จัดจำหน่าย ผู้กำกับการแสดง หรือนักแสดงปัญหาเกี่ยวกับการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ที่มีผลต่องานอันมีลิขสิทธิ์อื่น ในกรณีตัวความคิดกรณีบทประพันธ์ หรือบทภาพยนตร์

ความแตกต่างระหว่างผู้สร้างสรรค์งาน และเจ้าของลิขสิทธิ์คำว่าผู้สร้างสรรค์งาน หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งทำหรือก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์ ส่วนเจ้าของงานอันมีลิขสิทธิ์ หมายถึง บุคคลที่ถือครองลิขสิทธิ์

ผู้สร้างสรรค์งานก็คือบุคคลที่สร้างงาน และไม่จำเป็นต้องมีพิธีการอะไรมากนัก ในส่วนของการจดทะเบียน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือสามารถคุ้มครองได้ด้วยระบบที่ไม่มีพิธีรีตองมากนัก ผู้สร้างสรรค์งานจำเป็นต้องเป็นผู้ประดิษฐ์ชิ้นงาน แต่ก็ยังมีกรณีขเว้นด้วย

สำหรับการสร้างสรรค์งานภาพยนตร์นั้นถือเป็นกรณีพิเศษแตกต่างจากการสร้างสรรค์งานอื่น ๆ เช่น การเขียนหนังสือ การแปลบทประพันธ์ เป็นต้น เพราะเป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลอื่นเกิดกว่าหนึ่งคนขึ้นไป จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์จึงจัดอยู่ในประเภทพิเศษ และไม่อาจถือเป็น “งานที่รวบรวมหรือประกอบเข้าด้วยกัน” ตามความหมายที่บัญญัติไว้ในมาตรา 12 พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ได้

งานใดมีลักษณะเป็นการนำเอางานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้มารวบรวม หรือประกอบเข้ากันโดยได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือเป็นการนำเอาข้อมูลหรือสิ่งอื่นใดซึ่ง

สามารถอ่าน หรือถ่ายทอดได้โดยอาศัยเครื่องกล หรืออุปกรณ์อื่นใดมารวบรวม หรือประกอบเข้าด้วยกัน หากผู้ที่ได้รวบรวมหรือประกอบเข้ากัน ซึ่งงานดังกล่าวขึ้นโดยคัดลอกหรือจกคำฉบับในลักษณะซึ่งมิได้ลอกเลียนงานของบุคคลอื่นให้ผู้ที่ได้รวบรวม หรือประกอบเข้ากันนั้นมีลิขสิทธิ์ในงานที่ได้รวบรวม หรือประกอบเข้ากันตามพระราชบัญญัตินี้ แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระเทือนสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่มีอยู่ในงานหรือข้อมูล หรือสิ่งอื่นใดของผู้สร้างสรรค์เดิมที่ถูกนำมารวบรวม หรือประกอบเข้าด้วยกัน

4.2 ปัญหาในการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้ได้รับอนุญาตแพร่เสียงแพร่ภาพที่มีต้นกำเนิดในต่างประเทศ

สำหรับปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ของผู้ได้รับอนุญาตเพียงผู้เดียวให้ทำการแพร่เสียงแพร่ภาพในประเทศไทยสำหรับงานที่มีสัญญาการแพร่เสียงแพร่ภาพต้นกำเนิดในต่างประเทศโดยใช้สัญญาการแพร่เสียงแพร่ภาพจากต้นกำเนิดหรือสัญญาจากประเทศอื่นนั้น จำต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์การคุ้มครองให้แก่ผู้ได้รับอนุญาตด้วยการเพิ่มบทมาตราและแก้ไขบทบัญญัติในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 กำหนดให้การกระทำใด ๆ ที่มีลักษณะเป็นการขัดขวางการแสดงหาประโยชน์ของเจ้าของงานแพร่เสียงแพร่ภาพนั้น และผู้ได้รับอนุญาตให้ทำการแพร่เสียงแพร่ภาพภายในประเทศเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตและเป็นความผิดอาญา โดยเสนอให้มีการเพิ่มบทมาตราเป็น

“มาตรา 29/1 การกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งแก่งานแพร่เสียงแพร่ภาพที่มีสัญญาต้นกำเนิดจากต่างประเทศอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ โดยไม่ได้รับอนุญาตตามมาตรา 15 (5) ในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะกระทำโดยการใช้อัญญาจากที่ใด ให้ถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ได้รับอนุญาตให้ทำการแพร่เสียงแพร่ภาพงานนั้นภายในราชอาณาจักร ถ้าได้กระทำความผิดต่อไปนี้

- (1) จัดทำโสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง หรืองานแพร่เสียงแพร่ภาพ ทั้งนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน
- (2) แพร่เสียงแพร่ภาพซ้ำ ทั้งนี้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน
- (3) จัดให้ประชาชนฟังและหรือชมงานแพร่เสียงแพร่ภาพโดยเรียกเก็บเงินหรือผลประโยชน์อย่างอื่นในทางการค้า

และแก้ไขมาตรา 69 วรรคหนึ่ง จากเดิม “ผู้ใดกระทำการละเมิดลิขสิทธิ์ หรือสิทธิของนักแสดงตามมาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 29 มาตรา 30 หรือมาตรา 52 ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท”

เป็น “ผู้ใดกระทำการละเมิดลิขสิทธิ์ ลิขสิทธิ์ของผู้ได้รับอนุญาตให้ทำการแพร่เสียงแพร่ภาพงานนั้นภายในราชอาณาจักร หรือสิทธิของนักแสดงตามมาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 29 มาตรา 29/1 มาตรา 30 หรือมาตรา 52 ต้องระวางโทษปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

ภายหลังการแก้ไขดังกล่าวแล้วการแพร่เสียงแพร่ภาพซ้ำหรือการกระทำใดด้วยการใช้สัญญาจากสัญญาต้นกำเนิดในต่างประเทศหรือสัญญาอื่นใดอันมีลักษณะเป็นการขัดขวางการแสวงหาประโยชน์ของผู้ได้รับอนุญาตแพร่เสียงแพร่ภาพในราชอาณาจักรก็ไม่สามารถทำได้โดยชอบ ซึ่งจะเป็นการสนับสนุนให้ผู้ที่ต้องการจะทำการแพร่เสียงแพร่ภาพงานอันมีลิขสิทธิ์ต้องดำเนินการขออนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ได้ประโยชน์จากการใช้งานอย่างเป็นธรรมและผู้ได้รับอนุญาตแพร่เสียงแพร่ภาพในราชอาณาจักรไม่ถูกขัดขวางการแสวงหาประโยชน์จากการดำเนินการ

4.3 ปัญญาอายุการคุ้มครองงานภาพยนตร์

วัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งของลิขสิทธิ์คือการส่งเสริมให้มีการสร้างสรรค์งานและในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมด้วย เพื่อรักษาคุณภาพของทั้งสองส่วนไว้แนวคิดในการคุ้มครองโดยมีกำหนดเวลาจึงเกิดขึ้น การคุ้มครองสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์จึงมีระยะเวลาซึ่งเมื่อพ้นกำหนดเวลาแห่งการคุ้มครองแล้ว งานอันมีลิขสิทธิ์นั้นก็จะกลายเป็นงานสาธารณะเพื่อประโยชน์ของทุกภาคส่วน ด้วยเหตุผลดังกล่าวการกำหนดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์และสังคม แต่การคุ้มครองงานแพร่เสียงแพร่ภาพที่มีได้สร้างสรรค์งานชิ้นใหม่ออกสู่สังคมให้ได้รับความคุ้มครองอย่างงานอันมีลิขสิทธิ์อื่นตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 จะเกิดผลให้อายุลิขสิทธิ์ของงานโสตทัศนวัสดุภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง ซึ่งมีกำหนดห้าสิบปีนับแต่สร้างสรรค์งานนั้นขึ้น ตามมาตรา 21 อาจได้รับการขยายออกไป กล่าวคือ หากมีการนำงานโสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียงออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยการแพร่เสียงทางวิทยุกระจายเสียง การแพร่เสียงและหรือภาพทางวิทยุโทรทัศน์ในลักษณะนำงานเดิมออกฉายหรือนำออกแสดง โดยไม่มีการดัดแปลงหรือเพิ่มเติมส่วนใดเลยในปีที่ห้าสิบนับแต่สร้างสรรค์งานซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการได้รับความคุ้มครองก่อนที่งานนั้นจะกลายเป็นงานสาธารณะ เช่นนี้ก็จะทำให้ผู้เผยแพร่่างานภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียงดังกล่าวนั้นเป็นเจ้าของงานภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียงดังกล่าวนี้จะกลายเป็นงานสาธารณะต่อเมื่อพ้นกำหนดอายุการคุ้มครองงานแพร่เสียงแพร่ภาพที่เพิ่งได้รับการคุ้มครองซึ่งเมื่อรวมแล้วเท่ากับต้องรอถึงหนึ่งร้อยปีงานภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียงดังกล่าวจึงจะกลายเป็นงานสาธารณะเช่นนี้ การกำหนด

ระยะเวลาอายุการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์ก็มีได้ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรแก่สาธารณะเพื่อประโยชน์ของทุก ๆ ภาคส่วน

4.4 ปัญหาหลักเกณฑ์การคุ้มครองของอนุสัญญาระหว่างประเทศ กับหลักเกณฑ์การคุ้มครองของประเทศไทย

Provisions of the Berne Convention for the protection of Literary and Artistic Works (1971) mentioned in the TRIPs Agreement (Berne Convention) เป็นอนุสัญญาที่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี อนุสัญญานี้มุ่งเน้นการกำหนดกรอบการคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรมเป็นสำคัญ มิได้กำหนดหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองงานแพร่เสียงแพร่ภาพไว้โดยตรง คงกำหนดเรื่องงานแพร่เสียงแพร่ภาพและสิทธิข้างเคียงไว้ใน Article 11 bis (1) ว่าผู้สร้างสรรค์งานวรรณกรรมและศิลปกรรม ทรงสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการ

1. ให้มีการแพร่เสียงแพร่ภาพ หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยวิธีใด ๆ ทางระบบคลื่นวิทยุ
 2. ให้มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนทางระบบสายส่งสัญญาณ หรือการแพร่เสียงแพร่ภาพซ้ำที่ทำโดยองค์กรที่มีใช้ผู้สร้างสรรค์
 3. ให้มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยทางลำโพง หรือเครื่องมือถ่ายทอดใด ๆ
- ส่วนสิทธิของผู้ดำเนินการแพร่เสียงแพร่ภาพ (2) ของมาตราเดียวกันกำหนดให้เป็นเรื่องภายในของประเทศภาคีที่จะกำหนดหลักเกณฑ์

สำหรับ Provisions of the International Convention for the protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations (the Rome Convention) (1961) mentioned in the TRIPs Agreement ซึ่งประเทศไทยไม่ได้เข้าเป็นภาคี ได้กำหนดหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองงานแพร่เสียงแพร่ภาพไว้ใน Article 13 ว่า

(สิทธิขึ้นตำสำหรับองค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพ)

องค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพต้องมีสิทธิในการที่จะอนุญาตให้ดำเนินการหรือห้ามการดำเนินการดังต่อไปนี้

- 1) แพร่เสียงแพร่ภาพซ้ำในงานแพร่เสียงแพร่ภาพของตน
- 2) บันทึกงานแพร่เสียงแพร่ภาพของตน
- 3) ทำซ้ำ

(ก) บันทึกรงานแพร่เสียงแพร่ภาพของตนซึ่งทำขึ้นโดยไม่ได้รับความยินยอมขององค์กรแพร่เสียงแพร่ภาพ

(ข) บันทึกรงานแพร่เสียงแพร่ภาพของตนซึ่งทำขึ้นโดยได้รับการยกเว้นให้ทำได้ตามเงื่อนไขใน Article 15 ในกรณีที่การทำขึ้นนั้นได้ทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์แตกต่างไปจากวัตถุประสงค์ใน Article 15

4. เผยแพร่ต่อสาธารณชนในงานแพร่ภาพแพร่เสียงของตนโดยมีการเรียกเก็บค่าเข้าชมในกรณีนี้ให้เป็นเรื่องกฎหมายภายในของประเทศสมาชิกที่จะกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อคุ้มครองการค้าและการดำเนินการดังกล่าว

สำหรับอายุการคุ้มครองนั้นประเทศสมาชิกต้องกำหนดไม่ต่ำกว่า 20 ปี นับแต่วันสิ้นสุดของปีที่การแพร่เสียงแพร่ภาพได้ดำเนินการตาม Article 14

จากหลักเกณฑ์ใน Provisions of the Berne Convention for the protection of Literary and Artistic Works (1971) mentioned in the TRIPs Agreement และ Provisions of the International Convention for the protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations (the Rome Convention) (1961) mentioned in the TRIPs Agreement ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่างานแพร่เสียงแพร่ภาพนั้นมีในงานอันมีลิขสิทธิ์โดยแท้เป็นเพียงงานสืบเนื่องในการทำงานอันมีลิขสิทธิ์ออกเผยแพร่สู่สาธารณชนจึงมีหลักเกณฑ์ในการให้ความคุ้มครองแตกต่างไปจากการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์โดยแท้

หลักเกณฑ์การคุ้มครองในประเทศไทย งานแพร่เสียงแพร่ภาพในระบบลิขสิทธิ์ของไทยนั้นถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่งตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 6 ที่บัญญัติว่า “งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ได้แก่ งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะของผู้สร้างสรรค์ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างไร”

ดังนั้น งานอันได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์นั้นไม่จำเป็นต้องเป็นงานซึ่งต้องคำนึงถึงคุณภาพ และคุณค่า โดยกฎหมายจะให้ความคุ้มครองแก่งานที่สร้างสรรค์ขึ้นมาไม่ว่าด้วยบุคคลใด และไม่ต้องคำนึงถึงรสนิยมของผู้สร้างสรรค์หรือของผู้สัมผัสนั้นไม่ว่าจะโดยการรับรู้ด้วยวิธีใดตลอดจนไม่ว่าจะรู้สึกว่ามีดีหรือสวยงามหรือน่าเกลียด หรือไม่ก็ตาม หากว่างานเหล่านั้นเป็นงานสร้างสรรค์ภายใต้หลักเกณฑ์ที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ในปัจจุบัน องค์การระหว่างประเทศหลายแห่งได้ให้ความสนใจแก่การให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งนี้เพราะทรัพย์สินทางปัญญาไม่เพียงแต่มีความสำคัญในทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านต่าง ๆ เป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการศึกษา วัฒนธรรม สุขภาพอนามัย อาหาร หรือแม้กระทั่งวิถีชีวิตของผู้คนทั่วไป แต่องค์การระหว่างประเทศที่มีบทบาทต่อการกำหนดนโยบายระหว่างประเทศและมีอิทธิพลต่อการตรากฎหมายภายในของแต่ละประเทศมากที่สุดก็คือ องค์การการค้าโลก (World Trade Organization) และองค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก (World Intellectual Property Organization) แม้ว่าประเทศไทยได้พัฒนากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามาเป็นเวลาหลายสิบปี แต่ปัจจุบันประเทศไทยเป็นภาคีและมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามความตกลงระหว่างประเทศเพียง 2 ฉบับเท่านั้น คือ อนุสัญญากรุงเบิร์นว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม และความตกลงทริปส์ที่อยู่ภายใต้การบริหารงานขององค์การระหว่างประเทศทั้ง 2 องค์การดังกล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตามนอกเหนือจากความตกลงทั้งสองฉบับที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามแล้ว มีความตกลงระหว่างประเทศอีกหลายฉบับที่ประเทศไทยไม่ได้เป็นภาคีและมีความตกลงอีกหลายฉบับที่อยู่ระหว่างการศึกษา ปรับปรุง และแก้ไขเปลี่ยนแปลงทั้งโดยองค์การการค้าโลกและองค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก ภายใต้การเจรจาการค้าระหว่างประเทศที่บริหารจัดการโดยองค์การการค้าโลก ประเด็นด้านทรัพย์สินทางปัญญาได้ถูกกำหนดโดยความตกลงทริปส์ ซึ่งมีเจตนารมณ์สำคัญในการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแต่ละประเภท นับตั้งแต่ความตกลงนี้มีผลใช้บังคับ ประเทศไทยได้อนุวัติการความตกลงฉบับนี้โดยการตรากฎหมายภายในหลายฉบับ ซึ่งรวมถึงกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพันธุ์พืช กฎหมายการคุ้มครองแบบผังภูมิของวงจรรวม กฎหมายความลับทางการค้า และการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ นอกจากนี้กฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และ

เครื่องหมายการค้าของไทยต่างได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ตามความตกลงทริปส์ทั้งสิ้น

แม้ว่าในปัจจุบัน องค์การการค้าโลกจะไม่มีนโยบายในการสร้างความตกลงฉบับอื่นนอกเหนือไปจากความตกลงทริปส์ แต่ประเด็นด้านทรัพย์สินทางปัญญาก็ยังถือเป็นประเด็นที่โต้แย้งกันอย่างยาวนานในองค์การการค้าโลก ผู้ที่รับผิดชอบภารกิจนี้ก็คือคณะมนตรีของทริปส์ (TRIPS Council) โดยในปัจจุบันคณะมนตรีของทริปส์มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่าง ๆ มากมายเช่น ผลกระทบของทรัพย์สินทางปัญญาต่อการเข้าถึงยา ความสัมพันธ์ระหว่างความตกลงทริปส์กับอนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ การคุ้มครองสิทธิบัตรในสิ่งมีชีวิต การจัดตั้งระบบพหุภาคีเพื่อการจัดแจ้งและจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และการขยายการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของสินค้าอื่นนอกเหนือจากไวน์และสุรา เป็นต้น ในช่วงระยะเวลา 2-3 ปีที่ผ่านมาการจัดการปัญหาความขัดแย้งในประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้ของคณะมนตรีของทริปส์ดูเหมือนจะเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก เพราะประเด็นความขัดแย้งเหล่านี้ไม่ได้เป็นความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนาเท่านั้น แต่ในระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยกัน ความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ก็ปรากฏชัดแจ้ง ซึ่งทำให้การแก้ไขปรับปรุงความตกลงทริปส์ไม่มีความคืบหน้ามากนัก ในทางตรงกันในช่วงระยะเวลาอันสั้นนี้ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลกได้พัฒนาความตกลงระหว่างประเทศหลายฉบับจนแล้วเสร็จ และมีอีกหลายฉบับที่อยู่ระหว่างการเจรจา การแก้ไขปรับปรุงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจะต้องคำนึงถึงระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี การให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาต้องเป็นไปควบคู่กับการถ่ายทอดเทคโนโลยีและความร่วมมือระหว่างประเทศ จะต้องเป็นไปเพื่อให้ทุกประเทศสามารถพัฒนาได้อย่างจริงจัง และไม่ควรถูกจำกัดเฉพาะการบังคับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเท่านั้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อกฎหมายไทย จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนของประเทศไทยให้ความสนใจแก่กระแสการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น หลายปีที่ผ่านมา ประเทศไทยได้สร้างความร่วมมือกับประเทศต่าง ๆ ในการพัฒนากฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และมีบทบาทในเวทีการเจรจาการค้าระหว่างประเทศเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น ประสบการณ์เหล่านี้ได้ช่วยให้ประเทศไทยเข้าใจประเด็นข้อขัดแย้งในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา จึงมั่นใจได้ว่าการเจรจาประเด็นด้านทรัพย์สินทางปัญญาในระดับระหว่างประเทศ รัฐต้องสามารถบรรลุผลการเจรจาที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประเทศชาติและประชาชนโดยรวมอย่างแท้จริง ขณะที่นานาอารยประเทศต่างหยิบยกประเด็นเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา และแนวทางในการให้ความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพเป็นหัวข้อสำคัญในการเจรจาทางการค้าระหว่างประเทศทั้งในรูปพหุภาคีและทวิภาคี

นั้นซึ่งทางองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization: WIPO) ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญโดยได้กำหนดคำนิยามศัพท์ในความหมายที่เป็นสากลว่า “ทรัพย์สินทางปัญญา” ได้แก่สิทธิอันเกี่ยวกับวรรณกรรม ศิลปกรรม และงานด้านวิทยาศาสตร์ การออกแบบทางด้านอุตสาหกรรม เครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ ชื่อการค้าการออกแบบ และสิทธิอย่างอื่นที่มีผลเกิดจากทรัพย์สินทางปัญญา ในด้านอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ วรรณกรรม และศิลปกรรม ผลเกิดจากทรัพย์สินทางปัญญา ในด้านอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ วรรณกรรม และศิลปกรรม อันถือเป็นความพยายามที่จะให้คำจำกัดความที่ครอบคลุมที่สุดในขณะนี้ ท่ามกลางกระแสการพัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีในโลกปัจจุบัน และการเติบโตทางเศรษฐกิจตลอดจนการพัฒนาสินค้า เพื่อแข่งขันในตลาดโลกที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลาย ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้บังเกิดงานเข้าสู่กระแสการแข่งขันกันกับผลงานอื่นทั่วโลกได้อย่างเต็มภาคภูมิ ฉะนั้น ความคิดสร้างสรรค์จึงจำเป็นต้องได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย เพื่อป้องกันมิให้ผู้อื่นลอกเลียน หรือนำความคิดสร้างสรรค์นั้น ๆ ไปแสวงหาประโยชน์ และเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้สร้างผลงาน เพื่อเป็นแรงจูงใจหรือเพื่อกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรคงานใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่สังคม

กฎหมายลิขสิทธิ์เป็นกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่งมีเจตนารมณ์เพื่อสนับสนุน และคุ้มครองลิขสิทธิ์ของผู้สร้างสรรค์ผลงานซึ่งมุ่งถึงมรดกวัฒนธรรม ซึ่งจะได้รับการคุ้มครองต่อเมื่อได้ริเริ่ม และแสดงออกมาเป็นรูปร่างสัมผัสได้โดยมิใช่เพียงเป็นความคิดเท่านั้นและย่อมจะได้สิทธิทันทีไม่จำเป็นต้องจดทะเบียนแต่อย่างใด ความหมายของลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 4 บัญญัติว่า “ลิขสิทธิ์ หมายความว่า สิทธิแต่ผู้เดียวที่จะกระทำการใด ๆ ตามพระราชบัญญัตินี้เกี่ยวกับงานสร้างสรรค์ที่ได้ทำขึ้น” กล่าวคือ บุคคลใด ได้กระทำการสร้างสรรค์งานใดขึ้นมา ก็สมควรที่จะสามารถหาประโยชน์จากงานที่ตนได้สร้างสรรค์นั้น เพื่อให้คุ้มค่ากับความวิริยะ อุตสาหะ และความคิดสร้างสรรค์ ทั้งนี้การให้ความคุ้มครองประโยชน์จะเป็นกำลังใจให้เจ้าของผลงานสร้างสรรค์นั้นปรารถนาที่จะเผยแพร่ผลงานของตนให้สาธารณชนได้มีโอกาสรับอรรถรสทางความคิดซึ่งถือว่าผู้สร้างสรรค์นั้นเป็นผู้ที่เป็นจุดเริ่มต้น หรือก่อให้เกิดงานอันมีลิขสิทธิ์ขึ้นมา นอกจากนี้การที่ผู้สร้างสรรค์ได้รับค่าตอบแทนยังเป็นผลทำให้ผู้มีความคิดสร้างสรรค์ผลงานสามารถยังชีพอยู่ได้จากค่าตอบแทนที่ตนมีสิทธิได้รับเหล่านั้น เนื่องจากพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 อันเป็นกฎหมายลิขสิทธิ์ฉบับเดียวที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันนี้ ได้กำหนดประเภทของงานอันมีลิขสิทธิ์ไว้ในมาตรา 6 วรรคแรกว่า

งานอันมีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัตินี้ ได้แก่งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะของผู้สร้างสรรค์ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างใด โดยกำหนดให้งานภาพยนตร์เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ที่ต้องได้รับความคุ้มครองสิทธิไว้ด้วย

งานภาพยนตร์เป็นสื่อแขนงหนึ่ง ซึ่งสามารถเข้าถึงประชาชนส่วนใหญ่ทุกระดับชั้น รวมทั้งเป็นสื่อที่เผยแพร่ความรู้ ศิลปวัฒนธรรม ความคิดเห็น การพัฒนาทางเทคโนโลยี และทำหน้าที่สะท้อนปัญหาสังคมถือเป็นสื่อความบันเทิงรูปแบบหนึ่งที่ได้รับคามนิยมนิยมมากที่สุดในโลกมานานกว่า 70 ปี เป็นงานสร้างสรรค์ที่มีมานานจนเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นสื่อที่ถูกนำมาใช้เพื่อศิลปะ และความบันเทิง สื่อภาพยนตร์นั้นเบื้องหน้าคือ ความสำเร็จของผู้สร้าง และความบันเทิงของผู้ชม แต่เบื้องหลังยังมีอุปสรรคมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ซับซ้อน และละเอียดอ่อนอีกมาก

ขณะที่กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยได้กำหนดนิยามคำศัพท์คำว่า “ภาพยนตร์” ไว้ในพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ในมาตรา 4 ซึ่งได้บัญญัติไว้ว่า

ภาพยนตร์ หมายความว่า งานโสตทัศนวัสดุ อันประกอบด้วยลำดับของภาพซึ่งสามารถนำออกฉายต่อเนื่องได้ หรือสามารถบันทึกลงวัสดุอื่น เพื่อนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่างภาพยนตร์ และให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์นั้นด้วย (ถ้ามี)

สำหรับงานโสตทัศนวัสดุ หมายถึง งานอันประกอบด้วยลำดับของภาพ โดยบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะอย่างไร อันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีกโดยใช้เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น และให้ความหมายรวมถึงเสียงประกอบงานนั้นด้วย (ถ้ามี) งานโสตทัศนวัสดุ ได้แก่ ซีดี วีซีดี คาราโอเกะ ที่มีทั้งเสียง และภาพ และงานอันมีลิขสิทธิ์จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายทันทีนับตั้งแต่สร้างสรรค์ผลงาน โดยไม่ต้องจดทะเบียนเจ้าของลิขสิทธิ์มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ฯลฯ ซึ่งภาพยนตร์หนึ่งเรื่องอาจประกอบด้วยงานอันมีลิขสิทธิ์หลายประเภท เช่น บทภาพยนตร์เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทงานวรรณกรรมเพลงประกอบภาพยนตร์เป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทงานดนตรีกรรม เป็นต้น

เพราะฉะนั้น เมื่อพิจารณาจากลักษณะของการสร้างสรรค์แล้วงานภาพยนตร์เป็นงานลิขสิทธิ์ที่มีงานลิขสิทธิ์อื่นซับซ้อนกันอยู่ ซึ่งอาจทำให้มีปัญหาในเรื่องการบังคับใช้สิทธิของเจ้าของงานอันมีลิขสิทธิ์ต่าง ๆ มากเกินไป เพราะจะทำให้มีการฟ้องร้องดำเนินคดีกันไม่รู้จบ

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาการให้ความคุ้มครองแก่ลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ พบว่าในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ก่อให้เกิดปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับงานอันมีลิขสิทธิ์ในหลาย ๆ ด้าน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณากฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีบังคับใช้อยู่ เพื่อให้สามารถครอบคลุมและได้รับการคุ้มครองอย่างเต็มที่ จึงควรจะมีการเพิ่มเติมพระราชบัญญัติเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา และกฎหมายลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นได้วิเคราะห์ดังต่อไปนี้

5.2.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการคุ้มครองลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์เนื่องจากงานภาพยนตร์ถือเป็นงานพิเศษที่แตกต่างจากการสร้างสรรค์งานอื่นๆ เช่น การเขียนหนังสือ การแปลบทประพันธ์ เป็นต้น เพราะเป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคลหลายฝ่าย จึงอาจก่อให้เกิดปัญหาเรื่องความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือผู้ที่จะได้รับค่าตอบแทนจากการละเมิดลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์ ซึ่งบุคคลที่เกี่ยวข้องในงานภาพยนตร์มีหลายฝ่าย เช่น ผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ ผู้กำกับ การแสดง ผู้จัดการกองถ่าย ฝ่ายเสื้อผ้า หรือนักแสดงก็ตามในการศึกษานี้ผู้เขียนมีความเห็นว่ากฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยยังไม่ชัดเจนเพียงพอว่าใครเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานภาพยนตร์แต่เพียงผู้เดียว โดยนำเอาหลักการมาตรการกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาเรื่องลิขสิทธิ์มากำหนดรายละเอียดของการให้ความคุ้มครอง ดังต่อไปนี้

5.2.1.1 ควรกำหนดข้อบัญญัติความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ ซึ่งมีผู้ร่วมเกี่ยวข้องในงานภาพยนตร์หลายฝ่ายให้เป็นของผู้สร้างสรรค์ งานภาพยนตร์ เป็นเจ้าของลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์นั้นเพราะผู้สร้าง เป็นผู้เสียค่าตอบแทนให้ทุกฝ่ายที่เข้าร่วมงาน

5.2.1.2 ควรกำหนดให้ผู้ที่ได้รับอนุญาตในการใช้ลิขสิทธิ์ในภาพยนตร์ เมื่อมีการละเมิดงานภาพยนตร์ที่ตนได้รับอนุญาตได้รับค่าเสียหายในการละเมิดงานที่ได้รับอนุญาตด้วย

5.2.1.3 ควรกำหนดให้มีการลงโทษผู้กระทำความผิดในการละเมิดลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ มีโทษทั้งทางอาญา และทางแพ่ง โดยคดีอาญาให้บัญญัติเป็นคดีความผิดต่อแผ่นดิน

5.2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการคุ้มครองอายุการคุ้มครองงาน

หลักการกำหนดอายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ในกรณีของงานสร้างสรรค์งานภาพยนตร์ อายุการคุ้มครองในกรณีของงานสร้างสรรค์ประเภทงานภาพยนตร์ อายุการคุ้มครองในกรณีของงานสร้างสรรค์ประเภทงานภาพยนตร์ให้เน้น 50 ปี หลังจากได้มีการสร้างสรรค์งานปรากฏขึ้นตามหลักกฎหมาย แนวคิดในการคุ้มครองโดยมีกำหนดเวลาของการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์จึงมีระยะเวลา เมื่อพ้นกำหนดเวลาแห่งการคุ้มครองแล้ว งานอันมีลิขสิทธิ์นั้นจะเป็น

งานสาธารณะเพื่อประโยชน์ของทุกส่วน แต่ถ้ามีการนำผลงานภาพยนตร์ที่มีการคุ้มครองลิขสิทธิ์ ซึ่งมีกำหนด 50 ปี นับแต่สร้างสรรค์งานนั้น นำออกแสดงโดยไม่มีการเพิ่มเติมส่วนใดเลยในปีที่ห้าสิบ นับแต่สร้างสรรค์งานซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการได้รับความคุ้มครองก่อนที่งานนั้นจะกลายเป็นงานสาธารณะ เช่นนี้ จะมีผลเท่ากับว่างานภาพยนตร์นั้นก็ได้รับการคุ้มครองซึ่งมีระยะเวลายาวออกไปอีกครั้งละ 50 ปีแล้ว งานภาพยนตร์นั้นก็จะไม่ตกเป็นงานสาธารณะของส่วนรวมได้เลย

5.2.2.1 ควรบัญญัติเพิ่มเติมเกี่ยวกับอายุการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์เกี่ยวกับการนำผลงานเดิมมาแพร่ภาพแพร่เสียงในปีสุดท้ายของอายุการคุ้มครองงานนั้น ๆ ถ้ามิได้มีการเพิ่มเติมจากผลงานเดิม ก็ไม่มีสิทธิ์ได้รับอายุการคุ้มครองงานต่อไปอีกให้งานนั้นตกเป็นของสาธารณะเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

5.2.3 ปัญหาหลักเกณฑ์การคุ้มครองของอนุสัญญาระหว่างประเทศ

กฎหมายลิขสิทธิ์เป็นกฎหมายซึ่งได้รับความสนใจ และความสำคัญจากทั้งในและต่างประเทศ ทั้งนี้ เป็นผลสืบเนื่องมาจากการที่กฎหมายดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของแต่ละประเทศทั่วโลก เพื่อนำรายได้เข้าสู่ประเทศที่มีการคุ้มครองภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ รวมไปถึงการคุ้มครองสิทธิที่พึงจะได้รับของผู้บริโภค และผู้สร้างสรรค์งาน

เนื่องจากคุณสมบัติพิเศษของกฎหมายที่มีลักษณะของการบังคับใช้เฉพาะภายในแต่ละประเทศ ถึงแม้จะได้มีการทำการตกลงระหว่างประเทศในเรื่องดังกล่าวไว้ในสนธิสัญญาหรืออนุสัญญาที่เกี่ยวข้องต่างๆ แล้วก็ตาม เช่น อนุสัญญากรุงเบิร์น (Berne Convention) เทรด เลท อินเทลเลกทัวอล พรอพเพอร์ตี้ ไรท (Trade Related Intellectual Property Rights : TRIPS) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของข้อตกลงองค์การการค้าโลก (WTO) อย่างไรก็ตามการบังคับใช้ และการทำให้หลักเกณฑ์การคุ้มครองลิขสิทธิ์ดังกล่าวมีความเป็นสากล หรือความมีมาตรฐานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตามสนธิสัญญา หรืออนุสัญญาดังกล่าวข้างต้นก็ยังไม่มียผลสมบูรณ์ เนื่องจากผลของข้อตกลงดังกล่าวเป็นเพียงการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของกฎหมายลิขสิทธิ์ในบางเรื่อง และบังคับใช้เฉพาะประเทศสมาชิกเท่านั้น กรณีความแตกต่างของกฎหมายภายในของแต่ละประเทศในบางเรื่องจึงยังคงปรากฏอยู่ และด้วยเหตุนี้เองผู้สร้างสรรค์งานที่มีความประสงค์ที่จะได้รับความคุ้มครองงานของตนด้วยกฎหมายลิขสิทธิ์ในหลาย ๆ ประเทศในคราวเดียวกันจะต้องเรียนรู้ถึงขอบเขตเงื่อนไขการให้ความคุ้มครองการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์รวมถึงอายุแห่งการคุ้มครองของงานในแต่ละประเทศ เพื่อให้เกิดความคุ้มครองอย่างทั่วถึง และมีประสิทธิภาพ

ผู้ศึกษาหวังว่าข้อเสนอแนะในการนี้จะเป็นแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายในอนาคตได้ เพื่อให้ผู้เกิดความเป็นธรรมและเพื่อให้ผู้สร้างสรรค์ผลงานมีกำลังใจที่จะสร้างผลงานอันมีคุณค่าสู่สังคมต่อไป

บรรณานุกรม

หนังสือ

- กรมทรัพย์สินทางปัญญาและโครงการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของวิสาหกิจไทย-เยอรมัน (GTZ). (มกราคม-มิถุนายน 2551).
- จักรกฤษณ์ ควรวจน์. (2541). *กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยลิขสิทธิ์สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า*. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- จิตติ ดิงศภัทย์. (2526). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึง มาตรา 452*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์. หน้า 179.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2539). *ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา*. กรุงเทพฯ : นิติธรรม
- รัชชัย สุภผลศิริ. (2539). *คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : นิติธรรม
- _____. (2544). *คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : นิติธรรม
- เทิดชัย ธนพงศ์พร. (2556). *งานแพร่เสียงแพร่ภาพตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ คุ่มครองอย่างไรให้ เป็นธรรม*.
- สมพร พรหมหิตาธร. (2538). *กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ลิขสิทธิ์*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน
- Correa, C.M. (1993). *Legal Protection and Innovation in the Software Industry*. USA : World Competition.
- Joyce, C. et al. (1991). *Copyright Law*. New York : Matthew Bender.
- Stewart, Stephen M. (1989). *International Copyright and Neighboring rights*. London : Butterworths.
- Vaver, D. (1986). *The Nation Treatment Requirements of the Berne and Universal Copyright Convention* (Part One). n.p.
- White, Blanco T.A., Jacob, & Davies, Jeramy D. (1978). *Patents, Trade Marks, Copyright and Industrial Designs*. London : Sweet & Maxwell.

วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์

กฤษณ ทงคำแท้. (2550). *ปัญหากำหนดค่าสินไหมทดแทนในความเสียหายเชิงลงโทษ*.

วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 44.

กฤษดา เกิดดี. (2541). *ภาพยนตร์ : ความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์และบทบริบทศึกษาศาสตร์ฟิล์ม
นัวร์ (Film Noir)*. สารนิพนธ์วารสารศาสตร์บัณฑิต. ม.ป.ท.

ณทพงษ์ วิยะรันตร์. (2550). *การคุ้มครองลิขสิทธิ์งานภาพยนตร์ : ปัญหาและแนวทางแก้ไข*.

นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ปริญญา ชมเสวก. (2550). *ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิด*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 21.

มิตรชาย ถังทอง. (2550). *ปัญหาเกี่ยวกับการพิสูจน์ค่าเสียหายเชิงลงโทษในคดีละเมิดลิขสิทธิ์*.

วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม. หน้า 11-12.

เมธาวิ สาระไทย. (2546). *ค่าเสียหายในคดีละเมิดลิขสิทธิ์ในงานดนตรีกรรม งานสิ่งบันทึกและงาน
โสตทัศนวัสดุ*. วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย. หน้า 8.

วารสาร บทความ

ภาณุ อารี. (2540). ภาพยนตร์ไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน. *สารคดี*, 13 (5), หน้า 102-120.

วิสูตร ตูยานนท์. (2554). *ความรับผิดชอบระหว่างประเทศและระบอบความรับผิดชอบสำหรับโรงไฟฟ้า
นิวเคลียร์*. *วารสารศรีปทุม*. 4, มกราคม-ธันวาคม หน้า 24.

ฐานข้อมูลออนไลน์

นรินทร์ นำเจริญ. *การละเมิดลิขสิทธิ์*. (ออนไลน์) เข้าถึงได้จาก

http://mail.chaiangmail.ac.th/mnarinn_private.

เยาวลักษณ์ เคลือบมาศ. (2557). *วิชานวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์*. เข้าถึงได้จาก

[http://mail.chiangmail.ac.th/narinn_private mc_400/mc_400_23.htm](http://mail.chiangmail.ac.th/narinn_private_mc_400/mc_400_23.htm).

สุรศักดิ์ มณีศรี. *ละเมิด* (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก

www.moj.go.th/upload/sub_km/uploadfiles//4225_3936.pdf.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
สนธิสัญญากรุงเบิร์น

สนธิสัญญากรุงเบิร์น

สนธิสัญญากรุงเบิร์นนับเป็นความตกลงระหว่างประเทศแบบพหุภาคีซึ่งมีอายุยาวนานมากกว่าร้อยปี สืบเนื่องจากความพยายามปกป้องผลประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์ในทวีปยุโรป และสนธิสัญญากรุงเบิร์นนี้ได้พัฒนาสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน พร้อม ๆ กับการขยายความคุ้มครองไปสู่งานประเภทอื่น ๆ อย่างกว้างขวางเป็นลำดับ เพื่อความเข้าใจในพื้นฐานในสนธิสัญญากรุงเบิร์น การศึกษาในส่วนนี้จึงเริ่มจากประวัติความเป็นมา หลักการสำคัญของสนธิสัญญากรุงเบิร์น และบทบัญญัติคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานลวดลายผ้าไหมและงานออกแบบลวดลายผ้าไหมเป็นลำดับ

ประวัติความเป็นมา

สนธิสัญญากรุงเบิร์น (Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works) หรือที่คนทั่วไปนิยมเรียกเพียงสั้น ๆ ว่า Berne Convention เป็นสนธิสัญญาที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 18 และพัฒนาสืบต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยในครั้งแรกงานสนธิสัญญาฉบับนี้มีจุดประสงค์คุ้มครองลิขสิทธิ์แก่งานวรรณกรรมและศิลปกรรม อันมีมูลฐานมาจากปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ และปัญหาการบังคับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ เนื่องจากกฎหมายลิขสิทธิ์ของแต่ละประเทศย่อมมีเขตอำนาจศาล เพื่อจัดการปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ภายในประเทศของตนเท่านั้น เช่น งานสร้างสรรค์ของคนสัญชาติอังกฤษย่อมได้รับความคุ้มครองเพียง ณ ประเทศอังกฤษ แต่ในเวลาเดียวกันงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้กลับถูกละเมิดลิขสิทธิ์ในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งผู้สร้างสรรค์ชาวอังกฤษไม่อาจดำเนินคดีแก่ผู้ละเมิดลิขสิทธิ์ในประเทศฝรั่งเศสได้ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรปจึงร่วมกันก่อตั้งสนธิสัญญากรุงเบิร์นขึ้น ภายใต้ความร่วมมือของ 3 หน่วยงานด้วยกันคือ

1. Societe des gens de letter และ
2. Association Litt.raire et Artistique Internationale (ALAI) ภายใต้การผลักดันของ Victor Hugo¹ และ
3. Boersen-verrin der deutschen Budhandler

หน่วยงานทั้งสามแห่งนี้ได้ร่วมกันผลักดันแนวความคิดคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมและศิลปกรรมในระหว่างการประชุม International congress ของ Association Littéraire et Artistique Internationale (ALAI) ที่จัดขึ้น ณ กรุงโรมในปี ค.ศ.1882 พร้อมทั้งการจัดตั้งสหภาพ

ระหว่างประเทศ เพื่อการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรมขึ้น โดยในการประชุมครั้งนี้ได้เกิดร่างสนธิสัญญาฉบับแรกขึ้น ซึ่งร่างสนธิสัญญาฉบับนี้มีหลักการที่สำคัญเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ คือ

ผู้สร้างสรรค์ไม่ว่ามีสัญชาติใดก็ได้สร้างสรรค์งานขึ้น และได้โฆษณางานในประเทศภาคีสถิติสัญญากรุงเบิร์นแล้ว ผู้สร้างสรรค์ผู้นั้นจะได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในประเทศภาคีอื่น ๆ ด้วย โดยมาตรฐานความคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่พึงมีแก่ผู้สร้างสรรค์ดังกล่าวต้องเท่าเทียมกับผู้สร้างสรรค์ที่มีสัญชาติของประเทศภาคีแห่งนั้นเอง

ต่อมาในปี ค.ศ.1883 การร่างสนธิสัญญากรุงเบิร์นเริ่มเป็นรูปแบบมากขึ้น โดยสนธิสัญญากรุงเบิร์นได้นำแนวทางของสนธิสัญญากรุงปารีส (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) มาใช้เพื่อสร้างโครงสร้างความคุ้มครองด้านกฎหมายลิขสิทธิ์ ในฐานะที่สนธิสัญญากรุงปารีสเป็นกรอบความตกลงระหว่างประเทศที่คุ้มครองงานด้านทรัพย์สินทางปัญญาหลายประเภท เช่น สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และการออกแบบอุตสาหกรรม

การร่างสนธิสัญญากรุงเบิร์นยังดำเนินต่อมาระหว่างปี ค.ศ.1884 ถึงปี ค.ศ.1886 จนกระทั่งเมื่อวันที่ 9 กันยายน ค.ศ.1886 สนธิสัญญากรุงเบิร์นเพื่อการคุ้มครองวรรณกรรมและศิลปกรรม ค.ศ.1886 (Berne Convention, of September 9, 1886 for Protection of Literary and Artistic Works) จึงถือกำเนิดขึ้น และสนธิสัญญาฉบับนี้ถือเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศฉบับแรกของโลกที่คุ้มครองลิขสิทธิ์ในระดับระหว่างประเทศ พร้อม ๆ กับการจัดระบบกฎหมายลิขสิทธิ์ภายในประเทศสมาชิกต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสนธิสัญญากรุงเบิร์น รวมทั้งสนธิสัญญากรุงเบิร์นยังเปิดกว้างแก่ทุกประเทศเข้าเป็นภาคีสมาชิกได้ เพียงแต่ประเทศเหล่านี้ยื่นสัตยาบันสาสน์แก่ผู้อำนวยการองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) เท่านั้น โดยในครั้งเริ่มต้นสนธิสัญญากรุงเบิร์นมีสมาชิกจากประเทศต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลในทวีปยุโรปจำนวนมาก เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน ประเทศอิตาลี ประเทศสเปน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

นับแต่ปี ค.ศ.1886 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ท่ามกลางสภาวะการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีของโลก สนธิสัญญากรุงเบิร์นก็ได้ถูกปรับปรุงแก้ไขอีกหลาย ๆ ครั้ง เพื่อความเหมาะสมและรองรับสิทธิในงานสร้างสรรค์ใหม่ เช่น งานภาพยนตร์ งานสิ่งบันเทิงเสียง ฯลฯ ทำให้สนธิสัญญากรุงเบิร์นมีความทันสมัยต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงของโลก ซึ่งจากการศึกษาอาจสรุปการเปลี่ยนแปลงของสนธิสัญญากรุงเบิร์นในแต่ละครั้งได้ ดังนี้

ครั้งที่ 1 ปี ค.ศ.1886 การแก้ไขสนธิสัญญากรุงเบิร์นกระทำที่ นครปารีส ประเทศฝรั่งเศส โดยการแก้ไขครั้งนี้ที่ประชุมได้วางหลักความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่ผู้สร้างสรรค์ ทำให้ผู้สร้างสรรค์มีสิทธิเพียงแต่ผู้เดียว (exclusive right) และวางข้อกำหนดให้ประเทศสมาชิกต้องมีระบบการจัดการกฎหมายลิขสิทธิ์ภายในประเทศของตนอย่างสอดคล้องกัน

ครั้งที่ 2 ปี ค.ศ.1896 การแก้ไขสนธิสัญญากรุงเบิร์นกระทำที่ นครปารีส ประเทศฝรั่งเศส ในครั้งนี้ที่ประชุมได้เพิ่มเติมสิทธิของผู้สร้างสรรค์ว่า สิทธิในการแปลงงานย่อมเป็นของผู้สร้างสรรค์ ตลอดระยะเวลาแห่งความคุ้มครองลิขสิทธิ์ เว้นแต่ผู้สร้างสรรค์ไม่ทำการแปลงงานของตนออกเป็น ภาษาอื่นภายใน 10 ปี

ครั้งที่ 3 ปี ค.ศ.1908 การแก้ไขสนธิสัญญากรุงเบิร์นกระทำที่ นครเบอร์ลิน ประเทศเยอรมัน โดยการแก้ไขครั้งนี้สำเร็จลงในปี ค.ศ.1914 ที่ประชุมได้เพิ่มงานอันมีลิขสิทธิ์ขึ้นอีก คือ งานพ็อนรา การละเล่นแสดงให้คนดูโดยวิธีใบ้ การแปล การดัดแปลง การจัดลำดับของงานดนตรี งานเหล่านี้ทั้งหมดถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย พร้อมกับที่ประชุมได้กำหนดอายุความคุ้มครองลิขสิทธิ์ขึ้นใหม่ว่า ลิขสิทธิ์ย่อมมีอยู่ตลอดชีวิตของผู้สร้างสรรค์งานและต่อไปอีก 50 ปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย

ครั้งที่ 4 ปี ค.ศ.1928 การแก้ไขสนธิสัญญากรุงเบิร์นกระทำที่ กรุงโรม ประเทศอิตาลี การแก้ไขครั้งนี้ที่ประชุมได้เพิ่มความคุ้มครองแก่งานอีกประเภทหนึ่ง คือ งานที่ผู้สร้างสรรค์ได้นำออก โฆษณาครั้งแรกทางวิทยุกระจายเสียง พร้อมกันนี้ที่ประชุมก็ได้ยกเลิกข้อสงวนการเข้าเป็นภาคี สมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์น

ครั้งที่ 5 ปี ค.ศ.1948 การแก้ไขสนธิสัญญากรุงเบิร์นกระทำที่ กรุงบรัสเซล ประเทศเบลเยียม การแก้ไขครั้งนี้ทำให้เกิดระบบอายุแห่งความคุ้มครองลิขสิทธิ์ถึง 2 ระบบ คือ

ระบบแรก อายุความคุ้มครองลิขสิทธิ์ย่อมตลอดอายุผู้สร้างสรรค์และต่อไปอีก 50 ปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย ดังที่ปรากฏในสนธิสัญญากรุงเบิร์น ฉบับปี ค.ศ.1908

ระบบที่สอง อายุความคุ้มครองลิขสิทธิ์ย่อมเป็นไปตามประเภทของงานอันมีลิขสิทธิ์ ทำให้งานสร้างสรรค์บางประเภทอาจมีอายุความคุ้มครองสั้นกว่า 50 ปีก็ได้หลังจากที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย

นอกจากนี้สนธิสัญญากรุงเบอร์ ฉบับแก้ไขในปี ค.ศ.1948 ยังกำหนดว่า ผู้สร้างสรรค์งาน นาฏกรรมและงานดนตรีกรรมมีสิทธิอนุญาตให้นางานของตนออกแสดงต่อสาธารณชนได้ หาก การแสดงนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ของสาธารณชน

ครั้งที่ 6 ปี ค.ศ.1967 การแก้ไขสนธิสัญญากรุงเบิร์นกระทำที่ กรุงสต็อกโฮล์ม ประเทศสวีเดน ที่ประชุมได้ขยายขอบเขตเรื่องกรรมสิทธิของผู้สร้างสรรค์ (Moral right) พร้อมกันนี้ที่ประชุมมีมติเห็นชอบก่อตั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ขึ้นครั้งที่ 7 ปี ค.ศ.1971 การแก้ไขสนธิสัญญากรุงเบิร์นกระทำที่ นครปารีส ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งการแก้ไขครั้งนี้กินเวลายาวนาน และสนธิสัญญากรุงเบิร์นฉบับแก้ไขนี้แล้วเสร็จลงในปี ค.ศ.1979 ผลของการแก้ไขสนธิสัญญา กรุงเบิร์นครั้งนี้ คือ การแก้ไขสนธิสัญญากรุงเบิร์นและสนธิสัญญาลิขสิทธิ์สากล 1952 ให้มี

บทบัญญัติที่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องบทบัญญัติพิเศษสำหรับประเทศกำลังพัฒนา โดยสนธิสัญญากรุงเบิร์น ได้จัดปัญหา “Protective stipulation” และเปลี่ยนแปลงคำบำรุงสภาพเสียใหม่

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา ในช่วงแรกประเทศสหรัฐอเมริกาได้ปฏิเสธการเข้าเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์น เพราะทางประเทศสหรัฐอเมริกาประสงค์ให้แก้ไขข้อตกลงเรื่องกฎหมายลิขสิทธิ์ใน 3 ประการหลัก ๆ ด้วยกัน คือ การเพิ่มเรื่องธรรมสิทธิ (Moral right) การยกเลิกข้อบังคับเรื่องการจดทะเบียนงานอันมีลิขสิทธิ์ และขจัดเรื่องข้อสงวนสิทธิในลิขสิทธิ์ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ในปี ค.ศ.1952 สนธิสัญญาลิขสิทธิ์สากลได้ถือกำเนิดขึ้น (Universal Copyright Convention) ซึ่งสนธิสัญญาฉบับนี้ถูกร่างขึ้นตามความประสงค์ของประเทศสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ตามในวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ.1989 ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์นฉบับปี ค.ศ.1988 (Berne Convention Implementation Act of 1988) และนับแต่ที่ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เข้าเป็นสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์นเป็นต้น สนธิสัญญากรุงเบิร์นได้กลายเป็นความตกลงเกี่ยวกับกฎหมายลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศที่สำคัญ รวมทั้งความตกลงด้านลิขสิทธิ์ที่สมบูรณ์แบบของโลกได้ถือกำเนิดขึ้น

หลักการสำคัญของสนธิสัญญากรุงเบิร์น

ด้วยความคิดพื้นฐานและจุดมุ่งหมายประการสำคัญของสนธิสัญญากรุงเบิร์น คือ การสร้างระบบกฎหมายลิขสิทธิ์สากล ซึ่งผู้สร้างสรรค์ทุกสัญชาติจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศ ประกอบกับการพัฒนาสนธิสัญญากรุงเบิร์นที่สืบต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน ทำให้สนธิสัญญากรุงเบิร์นมีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ ดังนี้

1) **หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (principle of national)** ได้แก่หลักปฏิบัติของประเทศสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์น ซึ่งประเทศภาคีสมาชิกขอให้ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์แก่เจ้าของลิขสิทธิ์ทุกสัญชาติ หากงานสร้างสรรค์ชิ้นนั้นถูกสร้างขึ้นในประเทศภาคีสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์น โดยความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์นี้ต้องมีมาตรฐานระดับเดียวกับที่คุ้มครองเจ้าของลิขสิทธิ์ชาติตนเอง

2) **หลักการคุ้มครองโดยอัตโนมัติและปราศจากแบบพิธี** ได้แก่หลักปฏิบัติของประเทศภาคีสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์นที่ว่า เจ้าของลิขสิทธิ์ย่อมได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ได้โดยอัตโนมัติ หากงานสร้างสรรค์ชิ้นนั้นถูกสร้างขึ้นไม่ว่าในรูปแบบใด โดยเจ้าของลิขสิทธิ์ไม่จำเป็นต้องไปจดทะเบียนลิขสิทธิ์หรือการนำฝากสำนักงานอันมีลิขสิทธิ์ต่อหน่วยงานใด ๆ ของรัฐ รวมทั้ง

เจ้าของลิขสิทธิ์ชอบได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์โดยปราศจากเงื่อนไขและปราศจากค่าใช้จ่าย ดังนั้นเจ้าของลิขสิทธิ์จึงไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียมแก่รัฐ เพื่อการแลกเปลี่ยนความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์หรือเพื่อการจดทะเบียนแต่อย่างใด

3) **หลักการคุ้มครองโดยอิสระ (principle of independent of protection)** ได้แก่ การที่ประเทศภาคีสมาชิกพึงให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่ประเทศภาคีสมาชิกอื่น ๆ โดยการให้ความคุ้มครองนี้ไม่ต้องพิจารณาว่า งานอันมีลิขสิทธิ์ของประเทศภาคีสมาชิกอื่น ๆ จะได้รับความคุ้มครองโดยสมบูรณ์จากประเทศที่เกิดงานหรือไม่ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า งานอันมีลิขสิทธิ์ของประเทศภาคีหนึ่งอาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศภาคีอื่นได้ แม้ว่าจะงานชิ้นดังกล่าวอาจไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ในประเทศที่เกิดงานมาก่อนก็ได้

4) **หลักมาตรฐานขั้นต่ำ (Minimum standards)** คือพันธะกรณีของประเทศสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์นทุก ๆ ประเทศ ในฐานะที่ประเทศสมาชิกทุกประเทศจะต้องออกกฎหมายลิขสิทธิ์ภายในประเทศของตน ภายใต้หลักการที่ว่า ข้อตกลงและหลักการต่าง ๆ ตามสนธิสัญญากรุงเบิร์นถือเป็นมาตรฐานขั้นต่ำ ซึ่งประเทศภาคีสมาชิกต้องยอมรับผูกพันและต้องออกกฎหมายลิขสิทธิ์ภายในประเทศของตน โดยกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศภาคีสมาชิกต้องให้ความคุ้มครองไม่น้อยกว่ามาตรฐานที่สนธิสัญญากรุงเบิร์นกำหนดไว้ แต่ในขณะเดียวกันประเทศภาคีสมาชิกอาจบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ของตนและให้ความคุ้มครองสูงกว่าสนธิสัญญากรุงเบิร์นก็ได้

หลักการทั้งสี่ข้างต้นนี้ถือเป็นหลักการสำคัญของสนธิสัญญากรุงเบิร์นแต่ละฉบับ ซึ่งประเทศภาคีสมาชิกได้ให้ความคุ้มครองภายใต้หลักการดังกล่าวนี้ และศาลของประเทศภาคีสมาชิกก็ได้มีคำพิพากษารองรับหลักการของสนธิสัญญากรุงเบิร์นไว้เช่นกัน

ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาของศาลสูงฝรั่งเศสในคดี *Tod's Spa v. Heyraud S.A.* ศาลสูงนครปารีสต้องเผชิญกับคดีข้อพิพาทระหว่าง นักออกแบบรองเท้าชาวอิตาลีโจทก์ และคู่แข่งทางการค้า Heyraud S.A. จำเลย

ข้อเท็จจริงปรากฏว่า *Tod's Spa* โจทก์ได้ฟ้องร้องจำเลยว่า จำเลยได้ละเมิดลิขสิทธิ์โจทก์ในงานรองเท้าตามกฎหมายลิขสิทธิ์ โดยประเด็นข้อกฎหมายของคดีนี้ คือ โจทก์ชาวอิตาลีประสงค์ขอความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศส

ศาลสูงนครปารีสได้ชี้ขาดไว้ว่า งานสร้างสรรค์ของนักออกแบบชาวอิตาลีย่อมได้รับความคุ้มครองในกฎหมายลิขสิทธิ์ฝรั่งเศส ทั้งนี้เป็นไปตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติตามสนธิสัญญากรุงเบิร์น ดังนั้นนักออกแบบชาวอิตาลีโจทก์จึงชอบถือประโยชน์จากการฟ้องร้องคดีตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเทศฝรั่งเศสได้ ไม่ว่างานออกแบบรองเท้าของชาวอิตาลีจะเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ของประเทศอิตาลีหรือไม่

ลักษณะทั่วไปของสนธิสัญญากรุงเบิร์น

ภายใต้สนธิสัญญากรุงเบิร์น ฉบับปี ค.ศ.1886 ซึ่งมีบทบัญญัติอยู่ 2 ส่วน ดังนี้

1) บทบัญญัติทางสารบัญญัติ (Substance) ที่แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ประเภทแรก บทบังคับทั่วไป (Convention rules) ได้แก่ หลักการที่สนธิสัญญากรุงเบิร์นกำหนดขึ้น เพื่อประโยชน์ต่อการคุ้มครองลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ โดยประเทศภาคีสมาชิกต้องบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ภายในประเทศตนให้สอดคล้องกับบทบัญญัตินี้

ประเภทที่สอง บทบัญญัติหลัก “Rules which refer back” ได้แก่อำนาจของประเทศภาคีสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ภายในบทบัญญัติกฎหมายลิขสิทธิ์ภายในประเทศของตนได้

2) **บทบัญญัติบริหารและโครงสร้าง (Administration and Structure)** ได้แก่บทบัญญัติที่เนื้อหาสาระเกี่ยวกับการบริหารจัดการสหภาพเบอร์น เช่น การจ่ายค่าบำรุงสหภาพ การบังคับใช้สนธิสัญญากรุงเบิร์นกับประเทศภาคีสมาชิกอื่น การภาคยานุวัติสนธิสัญญากรุงเบิร์น โดยประเทศต่าง ๆ สามารถขอภาคยานุวัติสนธิสัญญากรุงเบิร์นแต่ละภาคต่างฉบับกันได้ แม้ว่าสนธิสัญญากรุงเบิร์นแต่ละฉบับจะมีความแตกต่างกันก็ตาม เป็นต้น

บทบัญญัติคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานออกแบบลวดลายและงานลวดลายของผ้าไหม

สำหรับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในลวดลายของผ้าไหม ในฐานะที่ผ้าไหมคืองานศิลปะประเภทหนึ่ง การประชุมของภาคีสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์นจึงได้พยายามขยายขอบเขตคำจำกัดความคำว่า “งานวรรณกรรมและศิลปกรรม” เพื่อให้ครอบคลุมถึงงานศิลปกรรมทางอุตสาหกรรมทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้าแฟชั่น งานเครื่องประดับ งานรองเท้า งานสิ่งทอ ฯลฯ การศึกษาพบว่าสนธิสัญญากรุงเบิร์นให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ต่องานลวดลายของผ้าไหมใน 2 รูปแบบด้วยกัน คือ

1) **ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายผ้าไหมทางอุตสาหกรรม** ในฐานะที่งานออกแบบลวดลายของผ้าไหมเป็นงานออกแบบศิลปะทางอุตสาหกรรมแขนงหนึ่ง ประกอบกับสนธิสัญญากรุงเบิร์นเองก็มีจุดมุ่งหมาย คือ การคุ้มครองลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมและศิลปกรรมที่ประชุมสนธิสัญญากรุงเบิร์นจึงได้ขยายคำจำกัดความคำว่า “งานวรรณกรรมและศิลปกรรม” เพื่อให้ครอบคลุมถึงงานออกแบบศิลปะทางอุตสาหกรรมด้วย ดังปรากฏความตามสนธิสัญญากรุงเบิร์น ฉบับแก้ไข ณ กรุงเบอร์ลิน ปี ค.ศ. 1908 ตามข้อ 2 วรรค 4 ดังนี้

Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (Berlin Act, 1908

Article 2.

The expression " literary and artistic works" shall include any production in the literary, scientific or artistic domain, whatever may be the mode or form of its reproduction, such as books, pamphlets, and other writings; dramatic or dramatico-musical works, choreographic works and pantomimes, the acting form of which is fixed in writing or otherwise; musical compositions with or without words; works of design, painting, architecture, sculpture, engraving and lithography; illustrations, geographical charts; plans, sketches, and plastic works relative to geography, topography, architecture or science .

Translations, adaptations, arrangements of music and other reproductions in an altered form of a literary or artistic work as well as collections of different works, shall be protected as original works without prejudice to the rights of the author of the original work.

The contracting countries shall bound to make provision for the protection of the above-mentioned Works.

Works of art applied to industrial purposes shall be protected so far as the domestic legislation of each country allows.

ดังนั้นในฐานะที่งานออกแบบลวดลายผ้าไหม คือ งานออกแบบศิลปะทางอุตสาหกรรม งานออกแบบลวดลายผ้าไหมจึงมีฐานะเป็นงานศิลปะประยุกต์ในทางอุตสาหกรรม งานออกแบบลวดลายของผ้าไหมในทางอุตสาหกรรมเช่นนี้จึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์น โดยแต่ละประเทศสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์นย่อมมีสิทธิออกกฎหมายลิขสิทธิ์ของตน เพื่อรองรับงานศิลปะประยุกต์ได้ตามที่แต่ละประเทศเห็นสมควร

2) ความคุ้มครองลวดลายบนผืนผ้าไหมในฐานะงานศิลปกรรม จากการศึกษาสิ่งที่สนธิสัญญากรุงเบิร์น ต้องการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์แล้วพบว่า งานที่สนธิสัญญากรุงเบิร์นมุ่งให้ความคุ้มครองจำแนกตามพัฒนาแยกเป็น 2 ช่วงเวลาใหญ่ คือ

ช่วงแรก งานอันมีลิขสิทธิ์ คือ งานวรรณกรรมและศิลปกรรมในความหมายอย่างแคบ โดยระหว่าง ค.ศ.1886 – ค.ศ.1914 สนธิสัญญากรุงเบิร์น ได้จำกัดงานอันมีลิขสิทธิ์เพียงประเภทเดียว คือ งานวรรณกรรมและศิลปกรรม (Literary and Artistic Works) เท่านั้น โดยขอบเขตของงานอันมีลิขสิทธิ์ยังไม่กว้างขวางเช่นในปัจจุบัน เพราะยุคสมัยนั้นปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศที่สำคัญ คือ การละเมิดลิขสิทธิ์ในงานวรรณกรรมและศิลปกรรม สืบเนื่องจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีการพิมพ์ของโลกเป็นสำคัญ

ช่วงที่สอง งานอันมีลิขสิทธิ์ คือ งานวรรณกรรมและศิลปกรรมในความหมายอย่างกว้าง โดยนับแต่ปี ค.ศ.1971 เป็นต้นมา สนธิสัญญากรุงเบิร์น ได้ถูกขยายความคุ้มครองอย่างกว้างขวาง ทำให้งานสร้างสรรค์อีกหลายชนิดถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามสนธิสัญญากรุงเบิร์น เช่นงานภาพยนตร์ งานดนตรีกรรม ฯลฯ โดยปรากฏข้อความตามสนธิสัญญากรุงเบิร์น ฉบับปี ค.ศ.1971 ฉบับแก้ไขกรุงปารีส ข้อ 2 (1) ดังนี้

The Berne Convention (Paris Text--July 24, 1971)

Article 2

(1) The expression "literary and artistic works" shall include every production in the literary, scientific and artistic domain, whatever may be the mode or form of its expression, such as books, pamphlets and other writings; lectures, addresses, sermons and other works of the same nature; dramatic or dramatico-musical works; choreographic works and entertainments in dumb show; musical compositions with or without words; cinematographic works to which are assimilated works expressed by a process analogous to cinematography; works of drawing, painting, architecture, sculpture, engraving and lithography; photographic works to which are assimilated works expressed by a process analogous to photography; works of applied art; illustrations, maps, plans, sketches and three-dimensional works relative to geography, topography, architecture or science.

ด้วยเหตุนี้ภายใต้สนธิสัญญากรุงเบิร์น ฉบับปี ค.ศ.1971 งานวรรณกรรมและศิลปกรรมย่อมหมายความรวมถึงงานทุกอย่างเกี่ยวกับงานวรรณกรรม วิทยาศาสตร์ และศิลปกรรม ทั้งนี้ไม่ว่างานดังกล่าวจะอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม เช่น ในรูปหนังสือ แผ่นพับ หรืองานเขียนในรูปแบบอื่น ๆ การบรรยาย การเทศนา หรือการแสดงออกในลักษณะคล้ายคลึงกัน การแสดงละคร การแสดงดนตรี ฯลฯ

สำหรับงานลวดลายบนพื้นผ้าไหมตามสนธิสัญญากรุงเบิร์นแล้วอาจนับเป็นงานในแผนกศิลปะ ซึ่งผู้สร้างสรรค์นำเสนองานศิลปะด้วยวิธีการทอหรือการพิมพ์ เพราะสนธิสัญญากรุงเบิร์น ปี ค.ศ.1971 ข้อ 2 ไม่ได้ระบุว่า การแสดงซึ่งความคิดสร้างสรรค์จะต้องอยู่ในรูปแบบใดเท่านั้น หากแต่ในข้อ 2 ใช้คำว่า “whatever may be the mode or form of its expression , such as ... works of drawing, painting, architecture, sculpture, engraving and lithography” ด้วยเหตุนี้งานลวดลายผ้าไหมจึงอาจเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทงานแผนกศิลปะตามสนธิสัญญากรุงเบิร์น ฉบับ ปีค.ศ. 1971 ได้

ดังนั้นลวดลายของผ้าไหมจึงอาจเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามสนธิสัญญากรุงเบิร์นได้ 2 รูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นรูปร่างนอกแบบลวดลายผ้าไหมที่ถือเป็นงานศิลปประยุกต์ทางอุตสาหกรรม หรือในรูปร่างลวดลายบนผืนผ้าไหมก็อาจเป็นงานมีลิขสิทธิ์ประเภทงานในแผนกศิลปะ ทั้งนี้ด้วยผลแห่งสนธิสัญญากรุงเบิร์น 2 ฉบับด้วยกันคือ สนธิสัญญากรุงเบิร์นฉบับปี ค.ศ.1907 และสนธิสัญญากรุงเบิร์น ฉบับปี ค.ศ.1971 ตามลำดับ

ภาคผนวก ข

สนธิสัญญาลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญา (WIPO)

สนธิสัญญาลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO)

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) คือ ทบวงการชำนาญพิเศษขององค์การสหประชาชาติซึ่งก่อตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบทรัพย์สินทางปัญญาระหว่างประเทศที่มีความสมดุลระหว่างการตอบแทนผู้ทรงสิทธิ์ ทำให้โลกเกิดพัฒนาการด้านนวัตกรรมใหม่ๆ และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทั่วโลก พร้อมทั้งวางระบบปกป้องผลประโยชน์ของสาธารณชนที่เป็นรูปธรรม อีกทั้งประเทศต่าง ๆ ก็สามารถเลือกเข้าเป็นภาคีโดยความสมัครใจ และปัจจุบันองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ทาหน้าที่ดูแลความตกลงระหว่างประเทศจำนวนถึง 24 สนธิสัญญา/อนุสัญญา/ความตกลง 7 โดยองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) มีประวัติความเป็นมา โครงสร้าง บทบาทด้านทรัพย์สินทางปัญญา ดังนี้

ประวัติความเป็นมาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO)

นับแต่โลกเกิดความตกลงด้านลิขสิทธิ์ในรูปแบบสนธิสัญญากรุงเบิร์นตั้งแต่ปี ค.ศ.1886 เป็นต้นมา แม้ว่าผู้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์จะได้รับการปกป้องคุ้มครองตามกฎหมายแล้วก็ตาม แต่สภาพปัญหาการละเมิดลิขสิทธิ์ก็หาได้ยุติลงไม่ ในทางกลับกันเมื่อโลกยังมีความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งความก้าวหน้าเทคนิคการพิมพ์ การถ่ายเอกสาร และเทคโนโลยีทางคอมพิวเตอร์ ยิ่งทำให้งานวรรณกรรมและศิลปกรรมยิ่งถูกทำซ้ำโดยง่ายและรวดเร็วกว่าในอดีต การละเมิดลิขสิทธิ์จึงแพร่ขยายไปอย่างกว้างขวาง กฎหมายลิขสิทธิ์ที่เคยมีอยู่จึงไม่เพียงพอต่อการบังคับใช้อีกต่อไป บรรดาประเทศที่พัฒนาแล้วจึงเรียกร้องให้สร้างระบบความคุ้มครองที่เหมาะสมและมีผลบังคับใช้อย่างจริงจังภายใต้กรอบเวทีระหว่างประเทศ

ณ จุดนี้ประเทศต่าง ๆ จึงเห็นพ้องร่วมกันว่า ระบบความคุ้มครองด้านทรัพย์สินทางปัญญาโลกจึงสมควรมีหน่วยงานพิเศษที่เข้าทำหน้าที่ดูแลอย่างเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุนี้เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม ค.ศ.1967 องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) จึงถือกำเนิดขึ้น ณ กรุงสต็อกโฮล์ม ภายใต้ “อนุสัญญาการจัดตั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก” โดยมีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ พร้อม ๆ กับในวันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ.1974 องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้รับสถานะเป็นทบวงการชำนาญพิเศษขององค์การสหประชาชาติและได้มีสมาชิกจำนวนถึง 178 ประเทศ

โครงสร้างขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO)

ในฐานะที่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) มีหน้าที่สนับสนุนการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศต่าง ๆ ภายใต้อาณัติความร่วมมือในด้านกฎหมายและการบริหารจัดการด้านทรัพย์สินทางปัญญากับประเทศสมาชิกต่าง ๆ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) จึงจัดโครงสร้างองค์การแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1) **สมัชชา (the General Assembly)** มีหน้าที่พิจารณางบประมาณ 2 ปีต่อครั้งโดยประเทศสมาชิกทั้งหมดขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO)

2) **ที่ประชุม (Conference)** มีหน้าที่ประชุมงบประมาณปีละ 2 ครั้งต่อปีโดยประเทศสมาชิกทั้งหมดขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO)

3) **คณะกรรมการร่วม (The Coordination Committee)** มีหน้าที่บริหารจัดการประชุมงานต่าง ๆ ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกปีละ 1 ครั้ง

ด้านการบริหารงานขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) อยู่ภายใต้การดำเนินการของผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการ ซึ่งสมัชชาจะทำการเลือกตั้งใหม่ทุก ๆ 6 ปี

บทบาทหน้าที่ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO)

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) มีหน้าที่หลัก คือ การส่งเสริมให้เกิดความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพทั่วโลก โดยองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) จะเป็นศูนย์กลางการประชุมและการบริหารงานตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา และองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ยังมุ่งเน้นการบริหารงานตามสนธิสัญญาระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาที่สำคัญ 2 ฉบับ คือ สนธิสัญญากรุงปารีส และสนธิสัญญากรุงเบิร์น รวมทั้งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ยังมีภารกิจช่วยเหลือ กระตุ้น ส่งเสริมให้นานาประเทศปกป้องคุ้มครองงานด้านทรัพย์สินทางปัญญาให้มากขึ้น

สนธิสัญญาลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO)

ในอดีตก่อเกิดสนธิสัญญาลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกนั้น แต่ละประเทศต่างมีกฎหมายลิขสิทธิ์ของตน ซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์เหล่านี้จะสอดคล้องกับพันธกรณีตามสนธิสัญญากรุงเบิร์น แต่เนื่องจากสนธิสัญญากรุงเบิร์นมีหลายฉบับ ประเทศต่าง ๆ จึงอาจยอมรับพันธกรณีตามสนธิสัญญากรุงเบิร์นเพียงบางฉบับก็ได้ สิ่งนี้ส่งผลให้กฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศภาคีสถิติสัญญากรุงเบิร์นจึงมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง

อย่างไรก็ตามนับแต่ค.ศ.1967 ซึ่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้ถือกำเนิดขึ้นภายใต้ภารกิจในฐานะหน่วยงานพิเศษขององค์การสหประชาชาติ และองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) คือหน่วยงานหลักส่งเสริมและสนับสนุนกิจการด้านทรัพย์สินทางปัญญาในระดับระหว่างประเทศ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) จึงเกิดความพยายามสร้างสนธิสัญญาลิขสิทธิ์ฉบับใหม่ขึ้น เพื่อให้ประเทศสมาชิกมีมาตรฐานกฎหมายลิขสิทธิ์ภายใต้ขอบเขตเดียวกัน โดยความเป็นมาของสนธิสัญญาลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกมีประวัติที่น่าสนใจ ดังนี้

ช่วงแรก การศึกษาและสร้างมาตรฐานด้านกฎหมายลิขสิทธิ์ ในปี ค.ศ.1992 การสร้างสนธิสัญญาลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้เริ่มเกิดขึ้น จากการที่คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) จัดการประชุมขึ้น เพื่อพิจารณาเนื้อหาของกฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาตรฐานขั้นต่ำของประเทศภาคีสมาชิกพึงปฏิบัติ และพันธกรณีของสนธิสัญญากรุงเบิร์นที่มีต่อประเทศภาคีสมาชิก โดยในการประชุมครั้งนี้ที่ประชุมได้แบ่งคณะกรรมการออกเป็น 2 คณะ คือ

1) คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านพิธีสาร ซึ่งมีภารกิจพิจารณาความเป็นไปได้ในการปฏิบัติตามสนธิสัญญากรุงเบิร์น

2) คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญว่าด้วยข้อตกลง ซึ่งมีภารกิจพิจารณาความเป็นไปได้สำหรับความคุ้มครองสิทธิของนักแสดงและผู้สร้างสิ่งบันเทิงเสียง

ซึ่งคณะกรรมการทั้งสองคณะนี้จะต้องทำการศึกษามาตรฐานใหม่ ๆ ที่เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ และสิทธิข้างเคียง (สิทธิของนักแสดงและสิทธิของผู้สร้างสิ่งบันเทิงเสียง) โดยองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับงานเทคโนโลยีสารสนเทศแก่คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญทั้งสองคณะ แต่ความคุ้มครองพิเศษแก่งานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ยังไม่มีกฎหมายลิขสิทธิ์รองรับแต่อย่างใด

ช่วงที่สอง การยกร่างข้อตกลงระหว่างเทศในชื่อ “Draft Treaty on Certain Questions Concerning the Protection of Literary and Artistic Works” ในปี ค.ศ.1994 ภายหลังจากที่คณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญได้ศึกษามาตรฐานกฎหมายลิขสิทธิ์ในประเทศต่าง ๆ เป็นเวลาถึง 2 ปีผ่านมา องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) จึงพยายามยกร่างข้อตกลงระหว่างประเทศฉบับใหม่ขึ้น ในชื่อ “Draft Treaty on Certain Questions Concerning the Protection of Literary and Artistic Works” โดยสมาชิกที่จัดทำร่างข้อตกลงระหว่างประเทศนี้คือผู้แทนแต่ละประเทศ ซึ่งแต่ละประเทศต่างพยายามเสนอมาตรฐานกฎหมายต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมของประเทศตน และร่าง

ข้อตกลงระหว่างประเทศฉบับนี้^๕ได้ถูกปรับปรุงให้ทันสมัยและสอดคล้องกับมาตรฐานตามสนธิสัญญากรุงเบิร์นมากขึ้น

ช่วงที่สาม การเกิดสนธิสัญญาลิขสิทธิ์ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO)
หลังจากที่เกิดร่างข้อตกลงระหว่างประเทศ “Draft Treaty on Certain Questions Concerning the Protection of Literary and Artistic Works” ขึ้น ในปี ค.ศ.1996 ประเทศสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ต่างเข้าประชุมปรึกษาหารือ เพื่อพิจารณาร่างสนธิสัญญาฉบับนี้ โดย Jukka Liedes ประธานที่ประชุมชาวฟินแลนด์ได้เสนอแนะว่า ที่ประชุมควรร่างเกี่ยวกับความคุ้มครองลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียงมาพิจารณาในที่ประชุมทางการทูต (Diplomatic Conference) ซึ่งจัดขึ้นที่ ณ กรุงเจนีวา ระหว่างวันที่ 2 - 20 ธันวาคม ค.ศ.1996 เพราะการประชุมครั้งนี้มีประเทศสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) จำนวนมากกว่า 120 ประเทศเข้าร่วม ซึ่งที่ประชุมมีมติเห็นชอบตามข้อเสนอดังกล่าว ทำให้ร่างความคุ้มครองลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียงถูกนำมาพิจารณาในการประชุมประชุมทางการทูต (Diplomatic Conference) ท้ายที่สุดผลผลิตจากการประชุมครั้งนี้ คือ การเกิดกฎหมายลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกในชื่อ “สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์” (The WIPO Copyrights Treaty, 1996)

ดังนั้นสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) จึงถือกำเนิดขึ้นในปี ค.ศ.1996 โดยสนธิสัญญาฉบับนี้นับเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นจากความต้องการของประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งประเทศเหล่านี้เป็นผู้ผลิตงานอันมีลิขสิทธิ์มากกว่าการบริโภคงานอันมีลิขสิทธิ์ สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) จึงมีเนื้อหาสาระตั้งอยู่บนวัฒนธรรมและความต้องการของอุตสาหกรรมของโลกตะวันตกเป็นส่วนใหญ่

เนื้อหาของ The WIPO Copyrights Treaty, 1996

สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) เป็นมาตรฐานด้านกฎหมายลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ ซึ่งสนธิสัญญาฉบับนี้มีประเทศสมาชิกจำนวนมาก รวมทั้งประเทศไทยก็เป็นหนึ่งในสมาชิกสนธิสัญญาฉบับนี้ การศึกษาสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 จึงเป็นเรื่องสำคัญทำให้ทราบว่า กฎหมายลิขสิทธิ์ไทยมีที่มาและเนื้อหาสาระเช่นใด โดยในหัวข้อเนื้อหาสาระของ The WIPO Copyrights Treaty, 1996 มีโครงสร้างและเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ ดังนี้

1) โครงสร้างของสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) หากพิจารณาด้านโครงสร้างของสนธิสัญญาลิขสิทธิ์ฉบับนี้แล้ว พบว่า สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ประกอบไปด้วยบทบัญญัติกฎหมายที่แยกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนแรก บทบัญญัติความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามสนธิสัญญาทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญากับความสัมพันธ์ตามสนธิสัญญากรุงเบิร์น โดยปรากฏบทบัญญัติตามสนธิสัญญาทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 ในข้อ 1 ถึง ข้อ 14

ส่วนที่สอง บทบัญญัติในส่วนการบริหารงานตามสนธิสัญญาภายใต้หลักการตีความอันเป็นที่ยอมรับ (Agreed Statements) ซึ่งทำให้ในอนาคตสนธิสัญญาฉบับนี้สามารถขยายการตีความและคำจำกัดความ รวมทั้งสนธิสัญญาฉบับนี้ยังสามารถยอมรับการรายงานที่ประชุมทางการทูตได้ ทำให้สนธิสัญญาฉบับนี้จะสามารถรองรับความเปลี่ยนแปลงของโลกในอนาคตได้ โดยปรากฏบทบัญญัติในส่วนนี้อยู่ในข้อ 15 ถึง ข้อ 25

2) เนื้อหาสาระของสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ภายใต้สนธิสัญญาฉบับนี้มีเนื้อหาสาระแบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

ก) การนำหลักการตามสนธิสัญญากรุงเบิร์นมาใช้กับสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996)

ข) หลักการความคุ้มครองตามสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996)

ก) การนำหลักการตามสนธิสัญญากรุงเบิร์นมาใช้กับสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ภายใต้มาตรฐานความคุ้มครองทั่วไปตามสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) สนธิสัญญาฉบับนี้ได้นำหลักการคุ้มครองทั่วไปของสนธิสัญญากรุงเบิร์นมาบังคับใช้ ทำให้สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ยอมรับหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (Nation Treatment) หลักการคุ้มครองโดยอัตโนมัติและปราศจากเงื่อนไข และหลักคุ้มครองโดยอิสระและโดยปริยายมาบังคับใช้ แม้ว่าตามสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ไม่บังคับประเทศภาคีสมาชิก เพื่อการปฏิบัติตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (Nation Treatment) ก็ตาม แต่ด้วยผลของข้อ 3 ในสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ที่บัญญัติว่า

Article 3 Application of Articles 2 to 6 of the Berne Convention

Contracting Parties shall apply mutatis mutandis the provisions of Articles 2 to 6 of the Berne Convention in respect of the protection provided for in this Treaty

ส่งผลให้ประเทศสมาชิกต้องยอมรับและปฏิบัติตามข้อ 2 ถึง 6 ของสนธิสัญญากรุงเบิร์น โดยปริยาย หากประเทศใดเป็นสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์น ผลลัพธ์คือประเทศภาคีสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์นต้องปฏิบัติต่อคนสัญชาติอื่น ๆ ดังเช่นคนสัญชาติอื่นนั้นเป็นคนในสัญชาติประเทศตน ภายใต้งื่อนไข่ว่าประเทศของคนสัญชาติอื่นนั้นเป็นสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์น

ตัวอย่าง รัฐ A เป็นสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์นและเป็นสมาชิกสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996)

รัฐ B เป็นสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์น แต่ไม่เป็นสมาชิกสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996)

ผลลัพธ์ คือ คนสัญชาติรัฐ B ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ในรัฐ A ตามหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติของสนธิสัญญากรุงเบิร์น แม้ว่ารัฐ B ไม่ได้เป็นสมาชิกสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ก็ตาม ทั้งนี้ด้วยผลของข้อ 3 สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ซึ่งกำหนดให้ประเทศสมาชิกของสนธิสัญญาฉบับนี้ต้องยอมรับหลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติภายใต้สนธิสัญญากรุงเบิร์น

ข) หลักการความคุ้มครองตามสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ซึ่งตามสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกฉบับนี้ได้วางหลักการคุ้มครองลิขสิทธิ์เรื่องใหม่ ๆ ที่มีประโยชน์มากกว่าหลักการตามสนธิสัญญากรุงเบิร์น ดังนี้

งานอันมีลิขสิทธิ์ ภายใต้ข้อ 1 และ ข้อ 2 สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ซึ่งบัญญัติว่า

Article 1 Relation to the Berne Convention

(1) This Treaty is a special agreement within the meaning of Article 20 of the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, as regards Contracting Parties that are countries of the Union established by that Convention. This Treaty shall not have any connection with treaties other than the Berne Convention, nor shall it prejudice any rights and obligations under any other treaties

Article 2 Scope of Copyright Protection

Copyright protection extends to expressions and not to ideas, procedures, methods of operation or mathematical concepts as such

ส่งผลให้ ลิขสิทธิ์ย่อมคุ้มครองการแสดงออกในรูปแบบต่าง ๆ (expressions) แต่ลิขสิทธิ์ไม่คุ้มครองความคิด (ideas) ขึ้นตอน กรรมวิธีหรือระบบ หรือการค้นพบทฤษฎีทางคณิตศาสตร์ และงานที่ได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ก็คือ

1. งานอันมีลิขสิทธิ์ต่าง ๆ ตามสนธิสัญญากรุงเบิร์นตามข้อ 1 ตามสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 เช่น งานวรรณกรรมและศิลปกรรม เป็นต้น
2. งานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจากการรายงานที่ประชุมทางการทูตและความตกลงระหว่างประเทศอื่น ๆ เช่น งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ งานฐานข้อมูล เป็นต้น

สิทธิของผู้สร้างสรรค์ ภายใต้สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 ข้อ 6 ถึง ข้อ 7 ที่บัญญัติว่า

Article 6 Right of Distribution

(1) Authors of literary and artistic works shall enjoy the exclusive right of authorizing the making available to the public of the original and copies of their works through sale or other transfer of ownership.

(2) Nothing in this Treaty shall affect the freedom of Contracting Parties to determine the conditions, if any, under which the exhaustion of the right in paragraph (1) applies after the first sale or other transfer of ownership of the original or a copy of the work with the authorization of the author.

Article 7 Right of Rental

- (1) Authors of
 - (i) computer programs;
 - (ii) cinematographic works; and

(iii) works embodied in phonograms, as determined in the national law of Contracting Parties, shall enjoy the exclusive right of authorizing commercial rental to the public of the originals or copies of their works.

(2) Paragraph (1) shall not apply

(i) in the case of computer programs, where the program itself is not the essential object of the rental; and

(ii) in the case of cinematographic works, unless such commercial rental has led to widespread copying of such works materially impairing the exclusive right of reproduction.

(3) Notwithstanding the provisions of paragraph (1), a Contracting Party that, on April 15, 1994, had and continues to have in force a system of equitable remuneration of authors for the rental of copies of their works embodied in phonograms may maintain that system provided that the commercial rental of works embodied in phonograms is not giving rise to the material impairment of the exclusive right of reproduction of authors.

Article 8 Right of Communication to the Public

Without prejudice to the provisions of Articles 11(1)(ii), 11bis(1)(i) and (ii), 11ter(1)(ii), 14(1)(ii) and 14bis(1) of the Berne Convention, authors of literary and artistic works shall enjoy the exclusive right of authorizing any communication to the public of their works, by wire or wireless means, including the making available to the public of their works in such a way that members of the public may access these works from a place and at a time individually chosen by them.

ดังนั้นผู้สร้างสรรค์ตามสนธิสัญญานับนี้จึงมีสิทธิอยู่ 3 ประการด้วยกัน คือ ประการแรก สิทธิในการจำหน่ายงานอันมีลิขสิทธิ์ตามข้อ 6 ประการที่สอง สิทธิในการให้เช่างานอันมีลิขสิทธิ์บางประเภท เช่น งานโปรแกรมคอมพิวเตอร์ งานภาพยนตร์ เป็นต้น ดังปรากฏตามข้อ 7 และ ประการที่สาม สิทธิในการเผยแพร่งานต่อสาธารณชนตามข้อ 8 ของสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996

อายุความคุ้มครองลิขสิทธิ์ ภายใต้สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุความคุ้มครองลิขสิทธิ์ 2 ประการ คือ

ประการแรก หลักทั่วไป ผู้สร้างสรรค์จะได้รับความคุ้มครองตลอดอายุผู้สร้างสรรค์และต่อไปอีก 50 ปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย

ประการที่สอง อายุความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามประเภทของงานสร้างสรรค์ ตามข้อ 9 สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 กำหนดให้ งานภาพถ่ายมีอายุความคุ้มครองเป็นไปตามหลักทั่วไป คือ งานภาพถ่ายจะมีอายุความคุ้มครองตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์และต่อไปอีก 50 ปีนับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย ดังที่ข้อ 9 สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 ระบุว่า ภาติของสนธิสัญญานี้ต้องไม่นำบทบัญญัติข้อ 7(4) สนธิสัญญากรุงเบิร์นมาใช้

ความสัมพันธ์ของประเทศไทยต่อองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO)

นับแต่เกิดความพยายามคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่ผู้สร้างสรรค์ขึ้นครั้งแรกบนโลก คือ สนธิสัญญากรุงเบิร์น (Berne Convention on Literary and Artistic Work) จนกระทั่งสนธิสัญญากรุงเบิร์นนี้คือหนึ่งในสนธิสัญญาที่อยู่ในความดูแลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) เป็นต้นมา ด้วยผลของสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 นั้น

ประเทศไทยในฐานะสมาชิกในองค์การสหประชาชาติและองค์การการค้าโลก (WTO) นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2474 เป็นต้นมา ประเทศไทยจึงได้เป็นภาคีสถิติสนธิสัญญากรุงเบิร์น (Berne Convention on Literary and Artistic Work) จวบจนกระทั่งสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 ภายใต้การดูแลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) เกิดขึ้น ในปี พ.ศ.2532 รัฐบาลไทยจึงตัดสินใจเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกสนธิสัญญาฉบับนี้และเป็นสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก หลังจากนั้นในวันที่ 2 พฤษภาคม 2551 ประเทศไทยก็เข้าเป็นภาคีสถิติสนธิสัญญากรุงปารีส (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) ซึ่งได้มีผลบังคับใช้ในวันที่ 2 สิงหาคม 2551 พร้อมกันนี้ประเทศไทยกำลังเตรียมเข้าเป็นภาคีสถิติสนธิสัญญาว่าด้วยความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty . PCT) เมื่อคณะรัฐมนตรีได้ลงมติอนุมัติแล้ว

บทบาทของประเทศไทยต่อเวทีองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก

ประเทศไทยถือว่าเป็นประเทศที่มีบทบาทพอสมควรในเวทีองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) โดยประเทศไทยได้เข้าร่วมการประชุมสมัชชาใหญ่ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) เป็นประจำทุกปี

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังให้ความสำคัญต่อการประชุมของคณะกรรมการต่างๆ โดยส่งผู้แทนเข้าร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอ ได้แก่

- Standing Committee on the Law of Patents (SCP) ซึ่งเกี่ยวกับสิทธิบัตร

- Standing Committee on the Law of Trademarks, Industrial Designs and Geographical Indications (SCT) ซึ่งเกี่ยวกับเครื่องหมายการค้า การออกแบบทางอุตสาหกรรม และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
- Intergovernmental Committee on Intellectual Property and Genetic Resources, Traditional Knowledge and Folklore (IGC-GRTKF) ซึ่งเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น
- Committee on Development and Intellectual Property (CDIP) ซึ่งเกี่ยวกับการอนุวัติวาระเพื่อการพัฒนา

ประเด็นข้อกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่ประเทศไทยให้ความสำคัญ

ตั้งแต่อดีต ประเทศไทยให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีพระราชบัญญัติคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาประเภทต่าง ๆ จำนวนมาก แม้ประเทศไทยจะไม่ได้เข้าเป็นภาคีสันธิสัญญา/อนุสัญญา/ความตกลงทั้งหมดขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) โดยประเทศไทยให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อประเด็นข้อกฎหมาย ได้แก่

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปัจจุบันองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ยังไม่มีข้อตกลงระหว่างประเทศในประเด็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยประเด็นเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเป็นที่ถกเถียงอยู่ในเวทีคณะทำงาน IGC-GRTKF ตามที่ประเทศสมาชิกหลาย ๆ ประเทศในทวีปเอเชียและทวีปแอฟริกามีความประสงค์ เพื่อองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) จะออกข้อตกลงคุ้มครองทรัพยากรพันธุศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในอนาคต ดังปรากฏตามรายงานการประชุมเรื่องข้อตกลงคุ้มครองทรัพยากรพันธุศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ณ กรุงเจนีวา ระหว่างวันที่ 3 ถึง 12 กรกฎาคม ค.ศ.2007 ซึ่งผลของการประชุมครั้งนี้ คือ ที่ประชุมยังมีอาจมีความตกลงร่วมกันได้ เว้นแต่เรื่องสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ซึ่งประเทศสมาชิกในทวีปยุโรปได้เสนอ และได้รับการรับรองจากองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO)

สำหรับประเทศไทยได้แสดงออกอย่างชัดเจนและให้การสนับสนุนต่อความคุ้มครองระหว่างประเทศเพื่อคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นประเภทต่างๆ ในฐานะที่ประเทศไทยมีภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรมที่เก่าแก่ ประเทศไทยจึงสมควรได้รับการปกป้องภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมของตน การที่ประเทศอื่นใดจะมาแสวงหาประโยชน์หรือหยิบฉวยประโยชน์ไป โดยประเทศไทยมิได้รับค่าตอบแทน หรือประเทศไทยไม่ได้อนุญาต ดังนั้นในปัจจุบันประเทศไทยจึงได้ผ่านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา 2 ฉบับ เพื่อคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นของชาวไทย คือ พ.ร.บ. คุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2542 และ พ.ร.บ.คุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542 เพื่อแสดงว่าประเทศไทยได้ให้ความสำคัญต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. **วาระเพื่อการพัฒนา** ในฐานะที่ประเทศไทยและประเทศสมาชิกส่วนใหญ่ คือ ประเทศกำลังพัฒนา ประเทศไทยจึงเข้าร่วมกับภาคีสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) เพื่อพยายามผลักดันการพัฒนางานด้านทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทย โดยกลไกที่ประเทศไทยใช้ คือ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งจุดมุ่งหมายของความคุ้มครองกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในประเทศกำลังพัฒนา ได้แก่การถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีเพื่อแลกเปลี่ยนกับความคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา และปัจจุบันประเด็นเรื่อง วาระเพื่อการพัฒนา อยู่ในระหว่างแผนการทางานโดยคณะกรรมการ CDIP ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 2550 โดยประเทศไทยได้มีบทบาทในการอภิปรายแผนการทางานต่างๆ อย่างกว้างขวางในคณะกรรมการดังกล่าว

3. **การสร้างเสริมศักยภาพ (Capacity Building)** ภายใต้วาระเพื่อการพัฒนาอันเป็นหนึ่งในหน้าที่ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) คือการสร้างเสริมศักยภาพของประเทศกำลังพัฒนาให้มีขีดความสามารถด้านทรัพย์สินทางปัญญาที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ประเทศไทยจึงได้ร่วมมือกับองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ในการจัดสัมมนา/หลักสูตรอบรมต่างๆ ได้แก่ หลักสูตรอบรมทรัพย์สินทางปัญญาพื้นฐานทางอินเทอร์เน็ต (DL-101 ฉบับภาษาไทย) ทั้งนี้ ประเทศไทยพยายามส่งเสริมให้มีความร่วมมือระหว่างประเทศไทยกับองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ในเรื่องดังกล่าวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย

ปัจจุบันกระทรวงการต่างประเทศเป็นหน่วยประสานงานหลักระหว่างองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) กับประเทศไทย โดยกรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และคณะทูตถาวรประจำสำนักงานสหประชาชาติ ณ นครเจนีวา ของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในหลายคณะกรรมการขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้แก่

1. คณะกรรมการ IGC-GRTKF และ
2. คณะกรรมการ CDIP

โดยมีกรมทรัพย์สินทางปัญญาเป็นหน่วยงานหลักของประเทศไทยด้านทรัพย์สินทางปัญญา นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับงานขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้แก่ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานชีวภาพ (องค์การมหาชน) และศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (ไบโอเทค)

บทบาทขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) กับคุ้มครองงานออกแบบและงานผ้าไหม

ปัจจุบันองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกในฐานะหน่วยงานที่มีภารกิจส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาความคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา บรรเทาความตกลงในเวทีระหว่างประเทศด้านกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆ จึงเกิดขึ้นในเวทีองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) และจากการศึกษาข้อตกลงต่าง ๆ ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) งานออกแบบลวดลายของผ้าไหมและงานลวดลายผ้าไหมมีความคุ้มครองตามข้อตกลงขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) อยู่ 2 รูปแบบ ดังนี้

1. ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายของผ้าไหมและงานลวดลายของผ้าไหมในฐานะงานด้านอุตสาหกรรม

นับแต่ปี ค.ศ.1996 ซึ่งสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ได้เกิดขึ้นภายใต้การกำกับดูแลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) บรรดาสนธิสัญญากรุงเบิร์นทุกฉบับและสนธิสัญญาว่าด้วยความคุ้มครองลิขสิทธิ์ สิทธิบัตรต่าง ๆ ได้เข้ามาอยู่ในการควบคุมขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ซึ่งที่ประชุมขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้จัดการประชุมหลายครั้ง เพื่อขยายคำจำกัดความคำว่า “งานวรรณกรรมและศิลปกรรม”

จนกระทั่งปัจจุบันงานออกแบบลวดลายผ้าไหมและลวดลายบนผืนผ้าไหมอาจได้รับความคุ้มครองตามสนธิสัญญากรุงเบิร์นตามข้อ 3 สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) บัญญัติให้ สนธิสัญญากรุงเบิร์นทุกฉบับต้องถูกนำมาปรับใช้ในสนธิสัญญาฉบับนี้ ทำให้งานออกแบบลวดลายผ้าไหมและงานลวดลายบนผืนผ้าไหมได้รับความคุ้มครอง ดังนี้

1) งานออกแบบลวดลายผ้าไหมถือเป็นงานออกแบบในทางอุตสาหกรรม ซึ่งตามสนธิสัญญากรุงเบิร์น ฉบับปี ค.ศ.1908 ได้กำหนดคานิยามคำว่า “งานวรรณกรรมและศิลปกรรม” ให้หมายความรวมถึงงานออกแบบทางอุตสาหกรรมตามข้อเสนอของประเทศสมาชิกในทวีปยุโรปเพื่อการคุ้มครองอุตสาหกรรมของประเทศตน ดังปรากฏข้อความในข้อ 2 สนธิสัญญากรุงเบิร์นฉบับแก้ไข ในปี ค.ศ.1908 ว่า

Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (Berlin Act, 1908)

Article 2.

The expression "literary and artistic works" shall include any production in the literary, scientific or artistic domain....

Works of art applied to industrial purposes shall be protected so far as the domestic legislation of each country allows

ด้วยเหตุนี้ นับแต่ปี ค.ศ.1908 เป็นต้นมา งานออกแบบศิลปะทางอุตสาหกรรมหรือที่นักกฎหมายเรียกว่า “งานศิลปประยุกต์” จึงได้แก่งานออกแบบทุกประเภทในทางอุตสาหกรรม เช่น งานออกแบบเสื้อผ้าแฟชั่น งานออกแบบเครื่องประดับ งานออกแบบกระเป๋า งานออกแบบรองเท้า งานออกแบบสิ่งทอ ฯลฯ งานเหล่านี้จึงถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ตามสนธิสัญญากรุงเบิร์น ฉบับปี ค.ศ.1908 ประเภทงานศิลปประยุกต์ ซึ่งประเทศสมาชิกสนธิสัญญากรุงเบิร์นและประเทศสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ต้องให้ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศสมาชิก

สำหรับงานออกแบบลวดลายผ้าไหม ในฐานะที่การผลิตผ้าไหมคือการผลิตในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งผู้ผลิตผ้าไหมมีตั้งแต่ชาวบ้านในท้องถิ่นจนถึงผู้ผลิตในรูปแบบโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ โดยการผลิตผ้าไหมอาจเป็นไปในรูปแบบอุตสาหกรรมขนาดเล็กในครอบครัว อุตสาหกรรมขนาดกลาง และอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ งานออกแบบลวดลายผ้าไหมจึงถือเป็นส่วนหนึ่งของภาคการผลิตของอุตสาหกรรม ดังนั้นงานออกแบบลวดลายของผ้าไหมจึงนับเป็นงานศิลปประยุกต์ตามสนธิสัญญากรุงเบิร์น ฉบับปี ค.ศ.1908 และงานออกแบบลวดลายผ้าไหมนับเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทหนึ่งในสาขางานศิลปะ

2) งานลวดลายของผ้าไหมในฐานะงานด้านศิลปกรรม ตามสนธิสัญญากรุงเบอร์ ฉบับปี ค.ศ.1971 ซึ่งที่ประชุมได้ขยายคำจำกัดความคำว่า “งานวรรณกรรมและศิลปกรรม” ในข้อ 2 (1) ไว้ว่า งานวรรณกรรมและศิลปกรรมย่อมหมายความรวมถึงการผลิตงานทุกประเภทในสาขาวรรณกรรม สาขาวิทยาศาสตร์ และสาขาศิลปะ ซึ่งงานเหล่านี้อาจถูกสร้างขึ้นหรือแสดงในรูปแบบต่าง ๆ เช่น หนังสือ แผ่นพับ...

The Berne Convention (Paris Text--July 24, 1971)

Article 2

(1) The expression "literary and artistic works" shall include every production in the literary, scientific and artistic domain, whatever may be the mode or form of its expression, such as books, pamphlets and other writings; lectures, addresses, sermons and other

works of the same nature; dramatic or dramatico- musical works; choreographic works and entertainments in dumb show; musical compositions with or without words; cinematographic works to which are assimilated works expressed by a process analogous to cinematography; works of drawing, painting, architecture, sculpture, engraving and lithography; photographic works to which are assimilated works expressed by a process analogous to photography; works of applied art; illustrations, maps, plans, sketches and three-dimensional works relative to geography, topography, architecture or science

จากถ้อยคำตามข้อ 2 สนธิสัญญากรุงเบิร์น ค.ศ. 1971 ในฐานะที่งานลวดลายบนผืนผ้าไหมคืองานแสดงออกทางศิลปะของประเทศไทย งานลวดลายบนผืนผ้าไหมจึงอาจนับได้ว่าคืองานในสาขาศิลปะตามความในข้อ 2 สนธิสัญญากรุงเบิร์น ค.ศ.1971 เพราะตามข้อความตามข้อ 2 สนธิสัญญากรุงเบิร์น ค.ศ.1971 ที่บัญญัติว่า “such as books, pamphlets and other writings;... works of drawing, painting, architecture, sculpture, engraving and lithography; photographic” โดยคำว่า “such as” มีความหมายตามพจนานุกรมว่า เช่น หรือดั่งเช่น ผลลัพธ์ก็คือข้อความหลังคำว่า “such as” จึงเป็นเพียงตัวอย่างบางส่วนเท่านั้น ดังนั้นงานลวดลายผ้าไหมในฐานะงานศิลปะจึงนับเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทงานศิลปกรรมได้เช่นเดียวกับงานตามตัวอย่างอื่น ๆ

2. ความคุ้มครองงานออกแบบลวดลายของผ้าไหมและงานผ้าไหมในฐานะงานด้านวัฒนธรรมและสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ นับแต่องค์การทรัพย์สินทางปัญญา (WIPO) เข้ามาทำหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมงานด้านทรัพย์สินทางปัญญาในเวทีความตกลงระหว่างประเทศ บรรดาประเทศต่าง ๆ ได้เข้ามาเป็นสมาชิกองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนปัจจุบัน องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ประกอบไปด้วยสมาชิกที่มีความแตกต่างกัน 2 กลุ่ม คือ

กลุ่มประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ เช่น ประเทศในกลุ่ม EU อาทิ ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส ฯลฯ ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

กลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาทางเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มประเทศในทวีปเอเชียและทวีปแอฟริกา เช่น ประเทศจีน ประเทศไทย ประเทศอินโดนีเซีย ฯลฯ

ประกอบกับสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ก็ได้ขยายความคุ้มครองแก่งานอันมีลิขสิทธิ์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เสมอมา ส่งผลให้ปัจจุบันกลุ่มประเทศในทวีปเอเชียและทวีปแอฟริกาพยายามเรียกร้องความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาในเรื่องพันธุศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพิ่มเติม เนื่องจากประเทศในกลุ่มนี้มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมที่เก่าแก่และหลากหลาย แต่สิ่งเหล่านี้กลับเป็นขาดความคุ้มครองตามระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ทำให้ประเทศอื่น ๆ สามารถแสวงหา

ประโยชน์จากพันธุศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศในทวีปเอเชีย และทวีปแอฟริกาอย่างไม่เป็นธรรม

ด้วยเหตุผลข้างต้นที่ประชุมองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) จึงจัดตั้ง คณะทำงานขึ้นในชื่อ IGC-GRTKF ขึ้น เพื่อทาการศึกษาและวางขอบเขตความคุ้มครองตามระบบ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาแก่นงานพันธุศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ อันจะ นำไปสู่การประชุมขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) และลงมติยอมรับความคุ้มครองตาม กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาในอนาคต

อย่างไรก็ตามผลการดำเนินงานของคณะทำงาน IGC-GRTKF ยังไม่มีความคืบหน้ามาก นัก งานด้านศิลปวัฒนธรรมก็ยังไม่มีกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาระดับ โลกรองรับ แม้ว่า ประเทศไทยและกลุ่มประเทศในทวีปเอเชียและทวีปแอฟริกาพยายามเรียกร้องความคุ้มครองตามระบบ กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาแก่นงานพันธุศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ก็ตาม ดังปรากฏตามรายงานการประชุมร่วมเอเชีย-แอฟริกา ณ เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 18 ถึง 20 มิถุนายน พ.ศ.2550 ว่า ที่ประชุมคณะทำงาน IGC-GRTKF ได้รับรองความคุ้มครองตาม ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาแก่นงานพันธุศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และข้อเสนอนี้ได้ถูกนำเสนอต่อองค์การทรัพย์สินทางปัญญา (WIPO) ในการประชุมครั้งที่ 11 ของ องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ณ กรุงเจนีวา ระหว่างวันที่ 3 ถึง 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2550 อันเป็นการประชุมครั้งล่าสุดนั้น ปรากฏผลว่า งานด้านพันธุศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และสิ่งบ่งชี้ทาง ภูมิศาสตร์ยังไม่มีความคืบหน้า และงานด้านศิลปวัฒนธรรมก็คงเป็นที่ถกเถียงในหมู่ประเทศ สมาชิกอยู่ต่อไป ทำให้คณะทำงาน IGC-GRTKF ยังคงต้องทาการศึกษาและเจรจากับประเทศ สมาชิกอื่น ๆ อีกต่อไป

สำหรับงานลวดลายของผ้าไหมไทยซึ่งอาจถือเป็นงานศิลปวัฒนธรรมและงานสิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์ตามข้อตกลงขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) งานลวดลายของผ้าไหม จึงได้รับความคุ้มครองในเวทีองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ดังนี้

1) งานลวดลายของผ้าไหมเป็นงานด้านศิลปวัฒนธรรม โดยที่ลวดลายบนผืนผ้าไหม ไทยคืองานศิลปะแขนงหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งลวดลายบนผืนผ้าไหมล้วนเกิดขึ้นจากวัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ และจารีตประเพณีของชาวบ้านแต่ละท้องถิ่น ช่างทอผ้าไหมไทยจึงมีฐานะเป็น ศิลปินด้านศิลปวัฒนธรรมไทย ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงร่วมกับกลุ่มประเทศในทวีปเอเชียและ ทวีปแอฟริกา ทาการเรียกร้องความคุ้มครองตามระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาจากองค์การ ทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ซึ่งปรากฏข้อความการเรียกร้องความคุ้มครองงานด้าน ศิลปวัฒนธรรมตามรายงานการประชุมขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ครั้งที่ 11

ระหว่างวันที่ 3 ถึง 12 กรกฎาคม พ.ศ.2550 ณ กรุงเจนีวา โดยมีประธานในที่ประชุม คือ นายเอเชียน โต้ ซินบีลา ดังนี้

นางหยาง ฮวงจู่ ในฐานะตัวแทนประเทศจีนและกลุ่มภาคีสมาชิกในทวีปเอเชียและทวีปแอฟริกา แจ้งต่อที่ประชุมองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ว่า

“ประเทศจีนได้ร่วมมือกับกลุ่มประเทศเอเชียและกลุ่มประเทศแอฟริกา เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ความคุ้มครองศิลปวัฒนธรรม พันธุศาสตร์ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ภายใต้ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา ตามที่องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ได้เคยอภิปรายการปกป้องเรื่องศิลปวัฒนธรรม พันธุศาสตร์และสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ณ เมืองนีหนาน ประเทศจีน ภายใต้ข้อเสนอของคณะกรรมการ GRTKF”

นางหยาง ฮวงจู่ ตัวแทนสมาชิกในทวีปเอเชียและทวีปแอฟริกา จึงเสนอว่า

“องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ควรมีมาตรการคุ้มครองในระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาต่องานด้านศิลปวัฒนธรรม เพราะองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) มีนโยบายหลักการปกป้องงานศิลปวัฒนธรรมตามภูมิปัญญาท้องถิ่น และชี้แนะแนวทางการปฏิบัติหรือหลักการในการดำเนินการปกป้องศิลปวัฒนธรรมตามภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) สามารถดำเนินการได้ใน 5 วิธีการหลักด้วยกัน คือ

1. การกำหนดขอบเขตคำจำกัดความว่า “ศิลปวัฒนธรรมตามภูมิปัญญาท้องถิ่น”
2. การกำหนดนิยามศัพท์ของคำว่าสิทธิ
3. วางหลักเกณฑ์ความยินยอมของประเทศเจ้าของงานศิลปวัฒนธรรมตามภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมกับประเทศเจ้าของงานศิลปวัฒนธรรมตามภูมิปัญญาท้องถิ่น
5. วางหลักเกณฑ์การละเมิดสิทธิ การเยียวยาความเสียหายและสภาพการบังคับใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาอย่างจริงจัง”

มติที่ประชุม ขอมรับข้อสรุปดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามเห็นควรให้ปฏิบัติตามประเด็นของคณะกรรมการ GRTKF. และผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งที่ประชุมยังมีความกังวลบางประเด็น เช่น การกำหนดคำจำกัดความว่า “ศิลปวัฒนธรรมตามภูมิปัญญาท้องถิ่น” เป็นเรื่องยาก เพราะงานด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นยังหมายความรวมถึงจริยธรรมและคุณค่าทางศิลปกรรม ซึ่งแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน เป็นต้น ที่ประชุมจึงเห็นควรให้เวทีคณะกรรมการ IGC-GRTKF เป็นผู้ดำเนินการศึกษาต่อไป

ดังนั้นปัจจุบันงานลวดลายของผ้าไหมไทยจึงไม่มีกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา โดยเฉพาะ เพื่อการคุ้มครองงานลวดลายผ้าไหมในฐานะงานศิลปวัฒนธรรมตามภูมิปัญญาท้องถิ่น แม้ว่ากลุ่มประเทศสมาชิกหลาย ๆ ประเทศยอมรับว่า งานลวดลายผ้าไหมนี้คืองานศิลปะก็ตาม

2) งานลวดลายของผ้าไหมเป็นงานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ กฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของประเด็นทรัพย์สินทางปัญญาในการเจรจาอบอุรุกวัย ของภาคี GATT ซึ่งต่อมาภาคี GATT ได้เปลี่ยนเป็นองค์การการค้าโลก WTO

แนวคิดกฎหมายเพื่อการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้เกิดขึ้น และพัฒนาจนเป็นข้อตกลงหลายฝ่ายภายใต้องค์การการค้าโลก (WTO) ได้ ก็เพราะการผลักดันจากกลุ่มผลประโยชน์ในสหภาพยุโรป โดยเฉพาะผู้ประกอบการทำธุรกิจค้าขายไวน์ และสุราที่ผลักดันตัวแทนของตนเองในการเจรจาทางการค้าในเวทีเจรจาการค้ารอบอุรุกวัย เพื่อการรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (geographical indication) เป็นกฎกติกาทางการค้าแบบหลายฝ่ายในข้อตกลงว่าด้วยทรัพย์สินทางปัญญา หรือ TRIPs ขององค์การการค้าโลก (WTO) และท้ายที่สุดข้อตกลงว่าด้วยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ขององค์การการค้าโลกก็ได้กลายเป็นหนึ่งในข้อตกลงภายใต้การดูแลขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) ในที่สุด

หลักการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในเวทีระหว่างประเทศ ปรากฏอยู่ตาม ข้อ 22-23 ใน SECTION 3: GEOGRAPHICAL INDICATIONS ความตกลง TRIPS¹² : (AGREEMENT ON TRADE-RELATED ASPECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS) ว่า

Article 22 Protection of Geographical Indications

1. Geographical indications are, for the purposes of this Agreement, indications which identify a good as originating in the territory of a Member, or a region or locality in that territory, where a given quality, reputation or other characteristic of the good is essentially attributable to its geographical origin.

2. In respect of geographical indications, Members shall provide the legal means for interested parties to prevent:

(a) the use of any means in the designation or presentation of a good that indicates or suggests that the good in question originates in a geographical area other than the true place of origin in a manner which misleads the public as to the geographical origin of the good;

(b) any use which constitutes an act of unfair competition within the meaning of Article 10 bis of the Paris Convention (1967).

3. A Member shall, ex officio if its legislation so permits or at the request of an interested party, refuse or invalidate the registration of a trademark which contains or consists of a geographical indication with respect to goods not originating in the territory indicated, if use of the indication in the trademark for such goods in that Member is of such a nature as to mislead the public as to the true place of origin.

4. The protection under paragraphs 1, 2 and 3 shall be applicable against a geographical indication which, although literally true as to the territory, region or locality in which the goods originate, falsely represents to the public that the goods originate in another territory.

ด้วยเหตุนี้ตามความตกลงระหว่างประเทศกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงวางหลักกฎหมายว่า กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะคุ้มครองเฉพาะผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นในแหล่งภูมิศาสตร์แห่งนั้นเท่านั้น โดยผู้ผลิตสินค้าในแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเท่านั้นที่มีสิทธิใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์กับสินค้าดังกล่าว และหากสินค้าชนิดใดมีชื่อเสียงแพร่หลายจากแหล่งภูมิศาสตร์แห่งใด ผู้ผลิตสินค้าชนิดดังกล่าวย่อมมีความชอบธรรมในการใช้ชื่อแหล่งภูมิศาสตร์นั้น เพื่อการจำหน่ายสินค้าของตนภายใต้ชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้

สำหรับตลาดของผ้าไหมไทยอาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในเวทีระหว่างประเทศ หากตลาดของผ้าไหมไทยนั้นมีคุณสมบัติตรงตามพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.2546 ในฐานะที่กฎหมายฉบับนี้คือกฎหมายภายในประเทศไทยที่อนุวัติตามข้อตกลงระหว่างประเทศด้านทรัพย์สินทางปัญญา โดยตลาดของผ้าไหมที่จะได้รับประโยชน์จากกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตลาดของผ้าไหมดังกล่าวต้องเป็นตลาดที่ผลิตขึ้นในแหล่งภูมิศาสตร์แห่งใดแห่งหนึ่งในประเทศไทย ทั้งตลาดของผ้าไหมดังกล่าวต้องมีเอกลักษณ์เฉพาะตน จนทำให้ผู้บริโภคยอมรับในคุณภาพและชื่อเสียงของผ้าไหมที่มีตลาดชนิดนั้น ตลาดของผ้าไหมชนิดนี้จึงได้รับประโยชน์จากการใช้กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ ตัวอย่างเช่น ตลาดของผ้าโฮลจังหวัดสุรินทร์ เป็นต้น

จากภาพรวมของกรอบข้อตกลงระหว่างประเทศกับงานตลาดผ้าไหมและงานออกแบบตลาดผ้าไหมแล้ว งานตลาดผ้าไหมถูกยอมรับเป็นงานศิลปวัฒนธรรม โดยในเวทีความตกลงระหว่างประเทศได้สร้างอนุสัญญาและสนธิสัญญาเพื่อคุ้มครองงานศิลปวัฒนธรรมอยู่ 3 รูปแบบ คือ

รูปแบบแรก สนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ซึ่งสนธิสัญญาฉบับนี้ได้นำสนธิสัญญากรุงเบิร์นเข้ามาปรับใช้ ทำให้งานตลาดผ้าไหมถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ในแผนกศิลปกรรมภายใต้สนธิสัญญากรุงเบิร์น

ฉบับปี ค.ศ.1971 ทำให้ลวดลายของผ้าไหมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ระหว่างประเทศ แต่ทั้งนี้ลวดลายของผ้าไหมต้องเป็นงานสร้างสรรค์ขึ้นใหม่จากความคิดริเริ่มของผู้สร้างสรรค์ และต้องไม่ใช่งานสาธารณะ (Public domain) หรืองานที่สิ้นสุดอายุความคุ้มครองลิขสิทธิ์แล้ว

รูปแบบที่สอง ข้อตกลงระหว่างประเทศของคณะทำงาน IGC-GRTKF องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก งานลวดลายผ้าไหมย่อมนับเป็นงานด้านศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทย แต่เนื่องจากที่ประชุมองค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกยังไม่อาจหาข้อสรุปเรื่องความคุ้มครองตามกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาแก่นงานด้านศิลปวัฒนธรรมได้ ส่งผลให้ปัจจุบันลวดลายของผ้าไหมจึงไม่ได้รับความคุ้มครองในเวทีความตกลงระหว่างประเทศ

รูปแบบที่สาม ความตกลง TRIPS: AGREEMENT ON TRADE-RELATED ASPECTS OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS ข้อ 22- 23 มีหลักเกณฑ์ว่า งานลวดลายผ้าไหมที่มีชื่อเสียงจากแหล่งภูมิศาสตร์ใด ผู้ผลิตผ้าไหมลวดลายดังกล่าวเป็นผู้มีสิทธิใช้ชื่อทางภูมิศาสตร์ของแหล่งผลิตนั้น เพื่อการจำหน่ายสินค้าผ้าไหมที่มีลวดลายของแหล่งภูมิศาสตร์นั้นได้เพียงผู้เดียว ส่งผลให้งานลวดลายของผ้าไหมไทยบางอย่างจึงอาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้

ส่วนงานออกแบบลวดลายผ้าไหมนั้น ปัจจุบันในเวทีความตกลงระหว่างประเทศถือว่างานออกแบบลวดลายผ้าไหมอาจได้รับความคุ้มครองตามสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ในฐานะที่งานออกแบบลวดลายผ้าไหม คือ งานออกแบบทางอุตสาหกรรม โดยในเวทีความตกลงระหว่างประเทศถือว่างานชนิดนี้จัดเป็นงานศิลปประยุกต์ตามสนธิสัญญากรุงเบิร์น ฉบับปี ค.ศ.1908

ดังนั้นภายใต้กรอบความตกลงระหว่างประเทศที่มีอยู่ในปัจจุบันงานลวดลายของผ้าไหมไทยจึงอาจได้รับความคุ้มครองในรูปลิขสิทธิ์ตามสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996) ขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (WIPO) แต่ยังไม่ได้รับความคุ้มครองในฐานะงานศิลปวัฒนธรรมในเวทีความตกลงระหว่างประเทศ ส่วนงานออกแบบลวดลายของผ้าไหมย่อมถือเป็นงานศิลปประยุกต์และได้รับความคุ้มครองตามสนธิสัญญาขององค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลกว่าด้วยลิขสิทธิ์ 1996 (The WIPO Copyrights Treaty, 1996)

ภาคผนวก ค

ความแตกต่างระหว่าง TRIPs กับ TRIPs Plus

ความแตกต่างระหว่าง TRIPs กับ TRIPs Plus

TRIPs มีชื่อเรียกมาจาก Agreement on Trade – Related Aspects of Intellectual Property Rights

โดย TRIPs เกิดขึ้นจากการการค้าครั้งแรกในการเจรจาของ GATT (General Agreement on Trariffs and Trade) ในรอบการประชุมที่อุรุกวัย ซึ่งก่อนนั้น ถึงแม้ GATT ได้มีความตกลงระหว่างประเทศแบบพหุภาคีเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ทรัพย์สินทางปัญญาแล้วก็ตาม แต่ประเทศส่วนใหญ่ที่เป็นประเทศกำลังพัฒนาไม่ยอมเข้าร่วมเป็นภาคีในความตกลงดังกล่าว เนื่องจากประเทศกำลังพัฒนาเหล่านั้นกลัวความเสียเปรียบจากการเข้าเป็นภาคีในความตกลงดังกล่าว และเนื่องจากการคุ้มครองตามข้อตกลงแบบพหุภาคีนั้น อาจก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) หรือความไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งแต่ละประเทศอาจยึดถือเอาผลประโยชน์ของประเทศตนเองเป็นหลัก และเหตุผลอีกประการหนึ่งที่สำคัญอันเป็นที่มา หรือเหตุผลอันก่อให้เกิด TRIPs ก็คือประเทศที่พัฒนาแล้วได้รับผลกระทบจากสินค้าปลอมแปลงและลอกเลียนแบบเป็นจำนวนมาก ดังนั้นประเทศที่พัฒนาแล้วจึงนำหลักแห่งการค้าระหว่างประเทศขึ้นต่อรองกับประเทศกำลังพัฒนา โดยการนำเอาเรื่องทรัพย์สินทางปัญญา รวมเข้ากับการค้าระหว่างประเทศ โดยกำหนดให้ประเทศสมาชิกใน GATT ต้องยอมรับผูกพันกับข้อตกลงอันเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา

จวบจนกระทั่งสำเร็จเป็นข้อตกลง TRIPs โดยเมื่อวันที่ 15 เมษายน ค.ศ. 1994 ได้มีการลงนามผูกพันกันที่เมืองมาราเกช (Marrakech) ประเทศโมร็อกโก กล่าวคือ ประเทศสมาชิกของ GATT รวมทั้งประเทศไทยได้ลงนามในความตกลงชื่อ The Agreement Establishing the World Trade Organization ซึ่งเป็นความตกลงในการก่อตั้งองค์การการค้าโลก (World Trade Organization – WTO) ขึ้น ซึ่งความตกลงนี้ได้ผนวกเอาความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้าที่มีชื่อว่า Agreement on Trade – Related Aspects of Intellectual Property Rights, Including Trade in Counterfeit Goods เอาไว้ด้วยในฐานะเป็นความตกลงข้างเคียง (Side Agreement)

ภายหลังจากที่ประเทศสมาชิก GATT ได้ลงนามในความตกลงดังกล่าว ประเทศสมาชิกก็ต้องมีพันธกรณีตามความตกลง TRIPs ที่จะต้องมีการกำหนดมาตรการคุ้มครองและบังคับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่มีประสิทธิภาพในมาตรฐานขั้นต่ำตามที่ TRIPs กำหนดไว้

หลักพื้นฐานของความตกลง TRIPs มีสองประการ คือ

ประการที่ 1. หลักปฏิบัติอย่างคนชาติ (Principle of National Treatment)

หลักนี้เป็นหลักพื้นฐานที่สำคัญ โดยมีวัตถุประสงค์ในการป้องกันการเลือกปฏิบัติ (Discrimination) ซึ่งภายใต้หลักการนี้ TRIPs ได้กำหนดให้ประเทศภาคีของ WTO จะต้องให้การคุ้มครองคนชาติของประเทศภาคี อื่นๆ ในเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเช่นเดียวกับกาคุ้มครองที่ให้แก่คนชาติของตน คำว่า “ความคุ้มครองหรือ การคุ้มครอง (Protection)” นี้ ข้อตกลง TRIPs ได้ขยายความว่า หมายรวมถึงเรื่องใดๆที่กระทบต่อการมี การได้มา การปกป้อง และการบังคับใช้สิทธิทางทรัพย์สินทางปัญญาที่ระบุไว้โดยเฉพาะไว้ในข้อตกลง TRIPs

ประการที่ 2. หลักปฏิบัติอย่างชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (Principle of Most Favored Nation Treatment - MFN)

หลักการของ MFN นี้ ก็เพื่อให้ประเทศภาคีของข้อตกลงนั้น มีอิสระที่จะทาความตกลงให้สิทธิกับ ประเทศอื่นเป็นกรณีพิเศษแตกต่างจากประเทศภาคีอื่นๆ ได้ กล่าวคือ ประเทศที่เป็นภาคีของข้อตกลงเกี่ยวกับ การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอื่นๆ เช่น Paris Convention, Berne Convention ซึ่งไม่อยู่ภายใต้หลัก MFN มาก่อน เมื่อมาเป็นภาคีของ TRIPs แล้ว ก็ต้องผูกพันตามหลัก MFN นี้ด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การให้สิทธิ ประโยชน์เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแก่ประเทศใดๆ ไม่ว่าจะเป็ภาคีสมาชิกข้อตกลงเดียวกันนั้นหรือไม่ จะมีผลผูกพันให้ต้องให้สิทธิประโยชน์เช่นเดียวกันนั้นแก่ทุกประเทศที่เป็นภาคีในความตกลง TRIPs ด้วย โดยอัตโนมัติ

มาตรฐานการคุ้มครองของ TRIPs นั้นมีอยู่ด้วยกัน 8 เรื่อง คือ

1. ลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง คือ ประเทศสมาชิกต้องให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ตามอนุสัญญากรุงเบิร์น และขยายสิทธิแต่เพียงผู้เดียวของเจ้าของลิขสิทธิ์ให้ครอบคลุมถึงการเช่า ตลอดจนให้ความคุ้มครองสิทธิข้างเคียงแก่นักแสดง ตามอนุสัญญากรุงโรม
2. เครื่องหมายการค้า ประเทศสมาชิกจะต้องให้ความคุ้มครองแก่เครื่องหมายการค้าและเครื่องหมายบริการ
3. สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ประเทศสมาชิกต้องมีบทบัญญัติเพื่อป้องกันมิให้มีการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในลักษณะที่ทำให้สาธารณชนหลงผิด รวมถึงการป้องกันมิให้เกิดการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมทางการค้า
4. การออกแบบอุตสาหกรรม ประเทศสมาชิกต้องให้ความคุ้มครองแก่การออกแบบอุตสาหกรรมด้วย

5. สิทธิบัตร ประเทศสมาชิกจะต้องให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรแก่สิ่งประดิษฐ์ใดๆไม่ว่าจะเป็นผลิตภัณฑ์หรือกรรมวิธีในทุกสาขาเทคโนโลยีหากสิ่งประดิษฐ์นั้นใหม่ มีขั้นตอนการประดิษฐ์ที่สูงขึ้น สามารถนำไปประยุกต์ในทางอุตสาหกรรมได้

6. การออกแบบผังภูมิของวงจรรวม ประเทศสมาชิกต้องให้ความคุ้มครองแก่การออกแบบผังภูมิของวงจรรวมให้สอดคล้องกับอนุสัญญาอชิงตัน

7. การคุ้มครองข้อสนเทศที่ไม่เปิดเผย ประเทศสมาชิกต้องให้ความคุ้มครองแก่ข้อสนเทศที่ไม่เปิดเผยหากข้อสนเทศนั้นเป็นความลับที่มีคุณค่าในเชิงพาณิชย์และได้รับการรักษาไว้ด้วยความลับ

8. การควบคุมการปฏิบัติที่เป็นปฏิบัติต่อการแข่งขันในการอนุญาตให้ใช้สิทธิตามสัญญา

*** หมายเหตุ: ในความตกลง TRIPs เป็นเพียงมาตรฐานขั้นต่ำเท่านั้นประเทศสมาชิกอาจออกกฎหมายภายในคุ้มครองมากกว่าก็ได้

FTA หรือ TRIPs - Plus

TRIPs – Plus คือ นโยบายและกระบวนการสร้างนโยบายซึ่งมีพันธกรณีเพิ่มขึ้นจากมาตรฐานขั้นต่ำของความตกลง TRIPs กล่าวคือ เป็นนโยบายที่สะท้อนให้เห็นถึงความซับซ้อนขึ้นว่าประเทศที่มีความก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีสูงได้ให้ความคุ้มครองแก่สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาสูงกว่าหรือมากกว่ามาตรฐานขั้นต่ำของความตกลง TRIPs เพื่อสนับสนุนการค้าของตนและเพื่อเป็นการตอบสนองต่อการพัฒนาในยุคดิจิทัล และประเทศเหล่านี้ได้พยายามริเริ่มให้มีการเพิ่มมาตรฐานการคุ้มครองแก่สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาให้สูงขึ้น ไม่ว่าจะบัญญัติไว้ในความตกลงระดับทวิภาคี ภูมิภาค หรือพหุภาคี

ขณะนี้ ในเรื่อง TRIPs –Plus ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นแนวหน้าของประเทศที่พัฒนาแล้วในการแสวงหาความคุ้มครองแก่สิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญาในระดับสูงจากประชาคมโลกโดยการพยายามสร้างกฎเกณฑ์ขึ้นใหม่ เพื่อขยายมาตรฐานขั้นต่ำของความตกลง TRIPs ที่เรียกว่า TRIPs – Plus Provisions เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ความตกลงระดับทวิภาคี และระดับภูมิภาคทั้งหลาย ที่สหรัฐอเมริกาได้ทำขึ้น จะมีบทบัญญัติเรื่อง TRIPs-PLUS คือให้ความคุ้มครองแก่สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาในระดับสูงทั้งสิ้น ซึ่งประกอบไปด้วย การขยายความคุ้มครองแก่ลิขสิทธิ์เครื่องหมายการค้า และสิทธิบัตร การกำหนดให้ประเทศคู่ภาคีต้องให้สัตยาบันแก่ความตกลงระหว่างประเทศที่คุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งสหรัฐอเมริกาเป็นภาคีอยู่ด้วย การจำกัดมาตรการบังคับใช้สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา

เนื่องจากความตกลงเหล่านี้ไม่ได้เปิดเผยต่อสาธารณชนและเป็นการเจรจาที่อิสระไม่จำกัด ภายใต้ต้องการการค้าโลก ประเทศที่พัฒนาแล้วจึงมีอำนาจต่อรองเหนือกว่าประเทศที่กำลังพัฒนา ดังนั้นมาตรฐานทางทรัพย์สินทางปัญญาลักษณะนี้อาจกลายเป็นมาตรฐานอย่างใหม่ของการคุ้มครองสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญาของโลกก็เป็นได้

เปรียบเทียบข้อเรียกร้องของ TRIPs – Plus กับ ความตกลง TRIPs

ลำดับ	TRIPs-Plus	ความตกลง TRIPs
1	เรื่อง : การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าสำหรับสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา	
	กำหนดให้สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยตา อาทิ เสียง กลิ่น และรส มาจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าได้	กำหนดให้การจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ครอบคลุมเฉพาะสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ ด้วยตา อาทิ บทความ อักษร ประติมากรรม รูปถ่าย เป็นต้น
2	เรื่อง : การคุ้มครองลิขสิทธิ์และผลงานดิจิทัล	
	กำหนดให้มีการคุ้มครองสิทธิในการคัดลอกงานลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวกับดิจิทัลทุกรูปแบบ รวมถึง การทำซ้ำชั่วคราว (temporary copy) อาทิ การดึงข้อมูลเข้ามาในหน่วยความจำ (RAM) ของคอมพิวเตอร์ และ การคัดลอกข้อมูลมาเก็บไว้ในเครื่องแม่ข่ายชั่วคราว เป็นต้น อีกทั้งยังให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่ยาวนานขึ้นตลอดอายุ ของเจ้าของลิขสิทธิ์และต่อเนื่องไปอีก 70 ปี นับจากวันที่เจ้าของลิขสิทธิ์เสียชีวิต	ไม่มีการกำหนดหลักการใด ๆ ในการคุ้มครองผลงานดิจิทัลและผลงานที่เผยแพร่ทาง อินเทอร์เน็ต สำหรับระยะเวลาในการคุ้มครองลิขสิทธิ์ให้มันต่อไปอีก 50 ปี นับจากวันที่เจ้าของลิขสิทธิ์เสียชีวิต
3	เรื่อง : การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา	
	กำหนดให้เพิ่มบทลงโทษการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาและดำเนินการลงโทษอย่างเด็ดขาด โดยให้การละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งไม่สามารถยอมความได้ และเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดแม้ว่าไม่มีผู้เสียหาย หรือการร้องทุกข์กล่าวโทษก็ตาม	เรื่อง : การคุ้มครองเครื่องหมายการค้าสำหรับสิ่งที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา

ผลกระทบหรือผลเสียต่อประเทศไทยหากยอมรับข้อกำหนดของ TRIPs – Plus	
ลำดับ	เนื้อหา
1	หากประเทศไทยยอมรับข้อตกลง TRIPs – Plus ไทยจะต้องยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาให้อยู่ในระดับที่ทัดเทียมสหรัฐฯ ซึ่งอาจกระทบต่อการกำหนดนโยบายต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา อาทิ การจัดหาตราเรียน หรือ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ราคาถูก เป็นต้น ซึ่งในที่สุดอาจส่งผลกระทบต่อสวัสดิการและความเป็นอยู่ของประชาชนโดยรวมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้
2	การเพิ่มข้อจำกัดด้านความคุ้มครองลิขสิทธิ์และเทคโนโลยี เป็นสิทธิผูกขาดในงานของตนได้ตลอดไป หรือ กำหนดให้มีการคุ้มครองสิทธิในการคัดลอกงานลิขสิทธิ์ที่เกี่ยวกับดิจิทัลทุกรูปแบบ รวมถึง การทำซ้ำชั่วคราว (temporary copy) ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิของสาธารณะชนในการเข้าถึงข้อมูลดิจิทัล ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นการจำกัดสิทธิการใช้ข้อมูลอย่างเป็นธรรม
3	เพิ่มต้นทุนในการศึกษาและต้นทุนของห้องสมุดในการบริการประชาชน และเป็นอุปสรรคต่อการวิจัยและพัฒนา
4	เพิ่มต้นทุนของผู้ประกอบการซอฟต์แวร์สังผลิต และเพิ่มการผูกขาดและจำกัดการสร้างนวัตกรรม
5	ผู้บริโภคมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น เช่น การผูกขาดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ทำให้สินค้ามีราคาแพงมากขึ้นซึ่งอาจจะหลายเท่า
6	การที่ไทยต้องยกระดับมาตรฐานการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาให้ทัดเทียมกับสหรัฐฯ จะทำให้ไทยขาดความยืดหยุ่นในการกำหนดนโยบายทรัพย์สินทางปัญญาในทางที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและสวัสดิการของประชาชน
7	ไทยมีภาระในการแสวงหาผลประโยชน์และรักษาผลประโยชน์ของชาติไปพร้อมๆกัน
8	การขยายเวลาคุ้มครองลิขสิทธิ์ไม่ทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์ ได้ผลประโยชน์มากขึ้นเท่าใดนัก เว้นเสียแต่จะมีการต่อยอดลิขสิทธิ์เดิม ทั้งนี้ การยืดอายุลิขสิทธิ์ดังกล่าวหากมองให้ลึกๆ แล้วจะพบว่าเป็นผลมาจากการผลักดันของกลุ่มธุรกิจ ที่จะได้รับผลประโยชน์ในสหรัฐฯ นั้นเอง
9	การขยายการคุ้มครองเครื่องหมายการค้าที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา เช่น กลิ่น มีผลกระทบต่ออุตสาหกรรมน้ำหอม เครื่องสำอางค์ สบู่และอาหารที่สังเคราะห์กลิ่นเลียนแบบกลิ่นผลไม้และอาหารเมืองร้อน เนื่องจากไทยจะเสียประโยชน์จากการที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์และการพัฒนาทรัพยากรเหล่านี้เพื่อใช้ประโยชน์ด้านต่างๆ ในกรณีนี้ประเทศอื่นสามารถนำไปจดเป็นเครื่องหมายการค้าได้และจดทะเบียนเครื่องหมายการค้าก่อนไทย

ผลดีต่อประเทศไทยหากยอมรับข้อกำหนดของ TRIPs – Plus	
ลำดับ	เนื้อหา
1	การยกระดับการคุ้มครองด้าน IP ของไทย จะเป็นการสร้างความเชื่อมั่น และเป็นการชักจูงการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศในด้านต่างๆ และเป็นการเปิดโอกาสให้ประเทศไทยได้ใช้ความได้เปรียบในภูมิภาค ในการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมของเราให้เป็นแหล่งการผลิตสินค้าที่ถูกกฎหมาย ในระดับภูมิภาคอีกด้วย ซึ่งจะเป็นการสร้างรายได้และสร้างงานให้กับประเทศและคนไทย นอกจากนี้ ผู้บริโภคของไทยเอง ก็จะได้ประโยชน์จากการที่ได้ใช้สินค้าของแท้ที่มีคุณภาพ
2	การมีกฎหมายคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาที่ดี เป็นการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการส่งเสริมการวิจัยในประเทศไทย ทั้งโดยนักวิจัยของไทยและของต่างประเทศ รวมทั้ง joint venture ด้วย เพราะต่างชาติจะมีความมั่นใจว่าผลงานของเขาจะไม่ถูกละเมิด และยังสอดคล้องกับนโยบายของประเทศไทยที่จะสร้าง knowledge-based society อีกด้วย
3	ปัญหาเรื่องสินค้าเถื่อน/สินค้าละเมิดลิขสิทธิ์มักจะเกี่ยวข้องกับองค์กร อาชญากรรม (organized crime) ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการผลิต หรือกระบวนการลักลอบนำเข้า/ส่งออก ซึ่งการกำจัดปัญหาสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ก็จะเป็นการช่วยแก้ปัญหาอาชญากรรมอย่างเป็นระบบไปด้วย
4	ปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวขึ้นมาเป็นประเทศกำลังพัฒนาอันดับต้นๆ เราได้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมต่างๆ เรามีความคิดสร้างสรรค์ เรามีความคิดสร้างสรรค์ต่างๆ เช่น ดนตรี ภาพยนตร์ แม้กระทั่งสินค้า OTOP ทั้งหลาย ซึ่งมีการเผยแพร่ไปยังต่างประเทศมากขึ้น โดยในขณะนี้ปรากฏว่าประเทศไทยกลายเป็นฝ่ายถูกละเมิดลิขสิทธิ์เสียเองบ่อยครั้ง

ภาคผนวก ง

กฎหมายที่อาจต้องแก้ไขให้เป็นไปตาม Strategic Schedule
for ASEAN Economic community แนบท้าย AEC Blueprint

กฎหมายที่อาจต้องแก้ไขให้เป็นไปตาม Strategic Schedule for ASEAN Economic community แนบท้าย AEC Blueprint¹

โดยที่พันธกรณีตาม AEC Blueprint กำหนดให้มีการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจ อาเซียนในปี ค.ศ. ๒๐๑๕ ฝ่ายกฎหมายการค้าระหว่างประเทศและทรัพย์สินทางปัญญาได้เล็งเห็นถึงความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องมีการเตรียมการเพื่อเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี ค.ศ. ๒๐๑๕ จึงได้ทำการตรวจสอบกฎหมายที่อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายฯ ที่อาจต้องแก้ไขให้เป็นไปตามพันธกรณิดังกล่าว

ส่วนที่ ๑ พันธกรณีตาม AEC Blueprint

พันธกรณีตามยุทธศาสตร์ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน แยกออกเป็น ๔ แนว ยุทธศาสตร์คือ แนวยุทธศาสตร์เอ มุ่งสู่การเป็นตลาดและฐานการผลิตร่วมกัน (Towards a Single Market and Production Base) แนวยุทธศาสตร์บีการไปสู่ภูมิภาคที่มีความสามารถทางการ แข่งขันสูง (Towards a highly Competitive Economic Region) แนวยุทธศาสตร์ซี การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกัน (Towards a Region of Equitable Economic Development) และ แนวยุทธศาสตร์ดี การมุ่งไปสู่การบูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก Towards full Integration into the Global Economy)

ส่วนที่ ๒ กฎหมายที่อาจต้องแก้ไขให้สอดคล้องกับ AEC Blueprint ฝ่ายกฎหมายการค้าระหว่างประเทศฯ รับผิดชอบกฎหมายเกี่ยวกับการค้าและ ทรัพย์สินทางปัญญา รวมจำนวน ๕๖ ฉบับ (รายละเอียดปรากฏตามเอกสารแนบ ๑) และเมื่อพิจารณาพันธกรณีตาม AEC Blueprint แล้วปรากฏว่า มีกฎหมายในความรับผิดชอบที่อาจต้องปรับปรุง ให้สอดคล้องกับพันธกรณิดังกล่าว รวม ๔ ฉบับ โดยมีเหตุผลดังนี้

¹ จัดทำโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมายการค้าระหว่างประเทศและทรัพย์สินทางปัญญาดังนี้

๑. นางสาวนุชนาด เกษมพิบูลย์ไชย	๒. นางสาวนิภาพรรณ แสงอินทร์
๓. นางรัฐพร โอภาสนันท์	๔. นายเกียรติก้อง กิจการเจริญดี
๕. นางสาวสิริกาญจน์ สุวรรณจริตกุล	๖. นางสาวพิมสิริวิเศษ โอฟารนนท์
๗. นายเอกรินทร์ วิริโย	๘. นายจักรพงษ์ คิ้วจุมพล

๑.๑ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

จากยุทธศาสตร์แนบท้าย AEC Blueprint หัวข้อปี๓ สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Rights) ที่อาจจำเป็นต้องมีการแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ มีดังนี้

๑.๑.๑ การใช้ระบบลิขสิทธิ์อย่างมีประสิทธิภาพ (Effective use of copyright system) กฎหมายลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนยังมีความแตกต่างกัน เช่น บทกำหนดโทษ โดยประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนทุกประเทศ ยกเว้นประเทศลาว เป็นประเทศสมาชิกใน องค์การการค้าโลก (World Trade Organization)² โดยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามความตกลง ว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) หรือความตกลง TRIPS ซึ่งได้บัญญัติรองรับให้ประเทศสมาชิก สามารถกำหนดโทษทางอาญาสำหรับการละเมิดลิขสิทธิ์ไว้ในข้อ ๖๑³ ว่า บรรดาสมาชิกจะกำหนดให้มีกระบวนการทางอาญา และการลงโทษ อย่างน้อยที่สุดในคดีปลอมแปลงเครื่องหมายการค้าโดยเจตนา หรือการละเมิดลิขสิทธิ์ที่มีปริมาณในเชิงพาณิชย์ ดังนั้น ประเทศสมาชิกอาเซียนในฐานะที่เป็นประเทศสมาชิกในองค์การการค้าโลกจึงได้กำหนดโทษทางอาญาไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์เพื่อเป็นไปตามความตกลง TRIPS และเป็นไปในแนวทางเดียวกันในกลุ่มประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลก อย่างไรก็ตาม เนื่องจากความตกลง TRIPS ไม่ได้กำหนดเรื่องอัตราโทษทางอาญา รวมถึงการดำเนินการทางอาญาไว้จึงเป็นเรื่องที่ประเทศสมาชิกจะต้องกำหนดในกฎหมายภายในของประเทศต่อไป ทั้งนี้แม้ว่าประเทศลาวไม่ได้มีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตามความตกลง TRIPS ประเทศลาวก็ได้ประกาศใช้กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๐๐๘ (Intellectual Property Law, promulgated on 14 January 2008) ซึ่งกำหนดให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ทุก

² รายชื่อประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลก, สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๕๕ จาก World Trade Organization's website: http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm

³ Article 61 Members shall provide for criminal procedures and penalties to be applied at least in cases of wilful trademark counterfeiting or copyright piracy on a commercial scale. Remedies available shall include imprisonment and/or monetary fines sufficient to provide a deterrent, consistently with the level of penalties applied for crimes of a corresponding gravity. In appropriate cases, remedies available shall also include the seizure, forfeiture and destruction of the infringing goods and of any materials and implements the predominant use of which has been in the commission of the offence. Members may provide for criminal procedures and penalties to be applied in other cases of infringement of intellectual property rights, in particular where they are committed wilfully and on a commercial scale.

ประเภทไว้ในกฎหมายฉบับเดียวกัน และได้กำหนดโทษทางอาญาสำหรับการละเมิดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าวไว้เช่นกัน⁴

อย่างไรก็ตาม ในการกำหนดโทษทางอาญานี้ยังมีความแตกต่างในกลุ่ม ประเทศอาเซียนเกี่ยวกับองค์ประกอบของความรับผิดทางอาญา เช่น ในประเทศไทย มาตรา ๖๕ แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ กำหนดองค์ประกอบความรับผิดทางอาญาสำหรับการละเมิดลิขสิทธิ์ว่าจะต้องเป็น “การกระทำเพื่อการค้า” ขณะที่ในประเทศสิงคโปร์มาตรา ๑๗๖ (๓A) แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ. ๑๙๘๘ (Copyright Act 1988 (Chapter 63)) กำหนดองค์ประกอบของความผิดทางอาญาว่าเป็น “การละเมิดที่มีนัยสำคัญ” หรือ “กระทำเพื่อประโยชน์ทางการค้า”⁵ ดังนั้นหากจะมีการรวมตัวกันในกลุ่มประเทศอาเซียนเรื่องการคุ้มครองลิขสิทธิ์จึงจำเป็นที่จะต้องแก้ไขกฎหมายเพื่อกำหนดองค์ประกอบความผิดดังกล่าวไว้ในทำนองเดียวกัน เพื่อมิให้การลงโทษสำหรับการ ละเมิดลิขสิทธิ์นี้เกิดความเหลื่อมล้ำกันในกลุ่มประเทศอาเซียน ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่า การกำหนดให้ความผิด สำหรับการละเมิดลิขสิทธิ์ในกลุ่มประเทศอาเซียนเป็นไปในแนวทางเดียวกันนั้น เป็นเรื่องที่มีความเป็นไปได้ยาก เนื่องจากประเทศในกลุ่มอาเซียนมีระดับการคุ้มครองลิขสิทธิ์แตกต่างกันค่อนข้างมาก ตามพันธกรณีที่ประเทศดังกล่าวมีในระดับทวิภาคีเช่น ความผิดสำหรับการละเมิดลิขสิทธิ์ตาม มาตรา ๑๗๖ (๓A) แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ค.ศ. ๑๙๘๘ ของประเทศ

⁴ Section 134 Person infringing Intellectual property rights, counterfeiting, giving false statement, deceiving unfair competition in relation to intellectual property causing damage to other person shall be punished with imprisonment from 3 months to 2 years and shall be fined from 5 thousand Kip to 5 million Kip.

In case of other criminal offences, the violator shall be punished according to such criminal laws.

⁵ Section 136

(3A) Where, at any time when copyright subsists in a work

(a) a person does any act that constitutes an infringement of the copyright in a work other than and act referred to in subsection (1), (2), (3) or (6)

(b) the infringement of the copyright in the work by the person is willful ; and

(c) either or both of the following apply:

(i) the extent of the infringement is significant;

(ii) the person does the act to obtain a commercial advantage.

The person shall be guilty of an offence and shall be liable on conviction to a fine not exceeding \$20,000 or to imprisonment for a term not exceeding 6 months or to both and, in the case of a second or subsequent offence, to a fine not exceeding \$50,000 or to imprisonment for a term not exceeding 3 years or to both.

สิงคโปร์เป็นการเพิ่มเติม ขึ้นมาตามข้อตกลงเขตการค้าเสรีระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกาและสิงคโปร์ (United States-Singapore Free Trade Agreement (USSFTA))

นอกจากนี้การมีนโยบายที่จะจัดทำระบบลิขสิทธิ์ที่มีประสิทธิภาพยังมีข้อพิจารณาที่น่าสนใจในแผนการดำเนินงานที่จะพัฒนาระบบการเข้าถึงทางออนไลน์เพื่อให้ทราบถึง ลิขสิทธิ์ที่จะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องจัดทำฐานข้อมูลลิขสิทธิ์และเผยแพร่สู่สาธารณะอย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ไม่ได้กำหนดให้ต้องมีการจดทะเบียนลิขสิทธิ์หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องพิจารณาถึงการสร้างแรงจูงใจให้เจ้าของลิขสิทธิ์เข้ามาจดทะเบียนให้ทราบถึงความเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์รวมถึงกำหนดวิธีดำเนินงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาระบบทางออนไลน์ทั้งนี้หากจำเป็นต้องให้มีผลในทางกฎหมายเพื่อเป็นการเสริมสร้างแรงจูงใจ ก็อาจจำเป็นต้องแก้ไขกฎหมาย เพื่อรองรับการดำเนินการดังกล่าวต่อไป

๑.๑.๒ การจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ (Establishment of collective management societies in all ASEAN Countries)

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๕๗ ไม่มีบทบัญญัติกำหนดให้เจ้าของลิขสิทธิ์สามารถจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ไว้ แต่การจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์นั้นสามารถกระทำได้ เนื่องจากโดยหลักการแล้วกฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองการแสวงหาประโยชน์ของเจ้าของลิขสิทธิ์จากงานอันมีลิขสิทธิ์ อย่างไรก็ตาม สำหรับเรื่องการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ เป็นการจัดตั้งให้มีองค์กรเพื่อทำหน้าที่ในการจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์แทนเจ้าของลิขสิทธิ์ โดยกระทรวงพาณิชย์ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา) ได้เคยเสนอร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่ ...) พ.ศ. ที่มีสาระสำคัญส่วนหนึ่งเป็นการกำหนดบทบัญญัติเกี่ยวกับการจัดเก็บค่าตอบแทน (เพิ่มหมวด ๒/๑) (เรื่องเสร็จที่ ๗๕๓/๒๕๕๕) โดยกำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าตอบแทนสำหรับประเภทงานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงโดยให้จัดตั้งขึ้นในรูปบริษัทจำกัด จามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และต้องได้รับใบอนุญาต⁶ แต่ร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวได้ตกไป เนื่องจากมีการเปลี่ยนรัฐบาล ดังนั้น เพื่อเป็นการรองรับพันธกรณีดังกล่าว สามารถนำร่างพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมาประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายในการจัดตั้งองค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์ได้ โดยรูปแบบของ

⁶ มาตรา 53/3 การจัดเก็บค่าตอบแทนสำหรับประเภทงานอันมีลิขสิทธิ์หรือสิทธิของนักแสดงที่กำหนดโดยกฎหมายตามมาตรา 53/2 จะกระทำมิได้เมื่อได้จัดตั้งขึ้นในรูปบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และโดยได้รับใบอนุญาตจากนายทะเบียนอนุมติคณะกรรมการกำกับดูแล

องค์กรจัดเก็บค่าลิขสิทธิ์นั้นจำเป็นต้องมีการพิจารณาว่าเป็นรูปแบบที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันหรือไม่

จากยุทธศาสตร์แนบท้าย AEC Blueprint หัวข้อปี ๖ พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-Commerce) ทัศนคติความรับผิดชอบของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ต ในปัจจุบันพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗ ยังไม่มีบทบัญญัติเรื่องความรับผิดชอบของผู้ให้บริการอินเทอร์เน็ตแต่ปรากฏหลักการนี้ในร่างพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับที่....) พ.ศ. ที่ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะพิเศษ) (เรื่องเสร็จที่ ๑๑๐๘/๒๕๕๕) จึงเป็นกรณีที่ได้มีการดำเนินการเพื่อแก้ไขพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฯ เพิ่มหลักการนี้เข้าไปเพื่อรองรับพันธกรณีดังกล่าวแล้ว

๑.๒ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522

จากยุทธศาสตร์แนบท้าย AEC Blueprint หัวข้อปี ๓ สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property Rights) เรื่องระบบการยื่นขอจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน (Implementation of the ASEAN filing system for design)

AEC กำหนดให้ประเทศสมาชิกจะต้องมีระบบการยื่นขอจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ในกลุ่มประเทศอาเซียน โดยมีองค์กรกลาง (receiving office) แห่งเดียว (AEC Blueprint) และให้ประเทศสมาชิกสามารถยื่นคำขอจดทะเบียนผ่านองค์กรดังกล่าวเพื่อขอรับความคุ้มครองในประเทศสมาชิกอื่น ๆ ได้ด้วย ซึ่งในเรื่องนี้จำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติมขั้นตอนการจดทะเบียนสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อให้รองรับการยื่นคำขอจดทะเบียน และรับคำขอจดทะเบียนจากองค์กรกลางดังกล่าว เช่น เรื่องการนับระยะเวลาความใหม่ ขั้นตอนการยื่นเอกสารการกำหนดค่าธรรมเนียม เป็นต้น โดยการแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งมี ๒ แนวทาง คือ

(๑) เนื่องจากในส่วนของสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ตามมาตรา 65⁷ ไม่ได้กำหนดให้นำมาตรา 17⁸ ในส่วนของสิทธิบัตรการประดิษฐ์ที่กำหนดรองรับกรณีการเข้าเป็นภาคี

⁷ มาตรา 65 ให้นำบทบัญญัติมาตรา 10 มาตรา 11 มาตรา 12 มาตรา 13 มาตรา 14 มาตรา 15 มาตรา 16 มาตรา 19 มาตรา 20 มาตรา 21 มาตรา 22 มาตรา 27 มาตรา 28 มาตรา 29 มาตรา 31 มาตรา 33 มาตรา 34 มาตรา 37 มาตรา 38 มาตรา 39 มาตรา 40 มาตรา 41 มาตรา 42 มาตรา 43 มาตรา 44 มาตรา 53 ในหมวด 2 ว่าด้วยสิทธิบัตรการประดิษฐ์มาใช้บังคับในหมวด 3 ว่าด้วยสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยอนุโลม

⁸ มาตรา 17 การขอรับสิทธิบัตรให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดโดยกฎกระทรวงคำขอรับสิทธิบัตรให้มีรายการดังต่อไปนี้

(1) ชื่อที่แสดงถึงการประดิษฐ์

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ – สกุล	นายประสาร โสเมเสมอวรรณ
สถานที่เกิด	อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จ.สมุทรปราการ
วุฒิการศึกษา	นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2555
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	เจ้าของธุรกิจ โรงพิมพ์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	39/84 หมู่บ้านร่มไทร ซอย 12 บางบอน 3 เขตบางแค กรุงเทพมหานคร